

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Orální historie – soudobé dějiny

Bc. Zbyněk Vacek

Vedoucí práce: doc. PhDr. Pavel Mücke, PhD.

Využití orální historie v cestovním ruchu

Diplomová práce

Praha, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Bc. Zbyněk Vacek

Poděkování

Autor diplomové práce si přeje vyjádřit poděkování vedoucímu práce, doc. PhDr. Pavlu Mückemu, PhD., za odborné vedení práce a poskytnutí podnětů a podkladů k bádání, dále Mgr. Daniele Záveské, etnoložce Národního muzea v Praze, za pomoc při jazykové a stylistické korektuře, narátorům Mgr. Zdeňku Vackovi, Mgr. Tereze Libichové a Janu Uváčkovi za ochotu podělit se o osobní zkušenosti a v neposlední řadě Hornickému skanzenu Mayrau ve Vinařicích u Kladna za možnost nahlédnout „pod pokličku“ jeho provozu a cestovní kanceláři Grand Circle Travel za umožnění použití jejich know-how ve prospěch této diplomové práce.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je představit možnosti integrace orální historie, přesněji jejích prvků a principů, do služeb v oblasti cestovního ruchu. V teoretické části práce představuje pojmy a definice týkající se cestovního ruchu a orální historie, jichž následně využívá. Zároveň představuje tezi o využití orální historie v cestovním ruchu formou krátké úvahy. V empirické části pak diplomová práce představuje současný způsob využívání prvků orální historie v cestovním ruchu na konkrétních příkladech a na základě orálně-historických rozhovorů s narátory působícími v hornickém skanzenu a v cestovní kanceláři, jejich analýz a interpretací. Součástí empirické části je výzkum poptávky po službách cestovního ruchu obsahujících orálně-historické prvky a SWOT analýza potenciálu zavádění orální historie v rámci průvodcovských a doplňkových služeb v cestovním ruchu, jejich provozování a propagace, která poukáže na silné a slabé stránky, příležitosti a ohrožení při začleňování orální historie do spektra služeb v cestovním ruchu. Diplomová práce poukazuje na neprobádanost tohoto spojení a potenciální přínos nejen pro oba zmíněné obory, ale i pro klienty cestovních kanceláří a návštěvníky kulturních nemovitých památek včetně muzeí a skanzenů.

Klíčová slova

Orální historie, cestovní ruch, narátor v cestovním ruchu, průvodcovské služby, zájezd

Abstract (English)

The aim of this diploma thesis is to introduce possibilities of oral history, specifically its elements and principles, into services included in tourism. The theoretical part states the essential terms and definitions used in this thesis concerning oral history and tourism. This part also includes a vision of using oral history and its elements within the field of tourism. The empiric part shows the current use of oral history in tourism giving specific examples and supports them by interviews with narrators who work in Open-Air Museum of Mining and a travel agency and their interpretation. A few pages of the empiric part are dedicated for a research of tourist's demand for services in tourism that include oral history elements and a SWOT analysis of integrating oral history into tourism services including tourist guiding and other supplementary services in tourism. The aim is to introduce the strengths, weaknesses, opportunities and threats of this integration. The diploma thesis also notices the understudying of both tourism and oral history in connection with each other and shows the potential of such connection with the benefits for both subjects, travel agencies' clients and visitors to sights such as museums or open-air museums.

Keywords:

Oral history, tourism, narrator in tourism, tour guiding, tour

1	Obsah	
2	Úvod	7
3	Teoretická část	9
3.1	Vymezení základních pojmů	9
3.1.1	Cestovní ruch	9
3.1.2	Zážitkový cestovní ruch	10
3.1.3	Destinace	12
3.1.4	Účastníci cestovního ruchu	12
3.1.5	Sféry cestovního ruchu	12
3.1.6	Objekty a subjekty cestovního ruchu	12
3.1.7	Destinační management.....	13
3.1.8	Cestovní kanceláře, agentury, incomingové agentury	13
3.1.9	Průvodcovské služby.....	14
3.1.10	Orální historie	14
3.1.11	Narátor a tazatel.....	15
3.1.12	Narátor a svědek	15
3.2	Úvaha nad potenciálem orální historie	16
4	Empirická část.....	19
4.1	Orální historie v rámci objektového průvodcovství	19
4.1.1	Orální historie v industriálních památkách	19
4.1.1.1	Analýza a interpretace rozhovoru s Janem Uváčkem	20
4.1.1.2	Hornický skanzen Mayrau	25
4.1.1.3	Objektíví průvodci v roli pamětníků	25
4.1.2	Setkání s pamětníky v muzeích	26
4.1.3	Prohlídky fungujících provozů	27
4.2	Orální historie v rámci poznávacích zájezdů	27
4.2.1	Grand Circle Travel	28
4.2.1.1	Místní průvodci v roli svědků	29
4.2.1.2	Obyvatelé destinací v roli svědků.....	30
4.2.1.3	Eyewitnessing – setkání se svědky historických událostí	30
4.2.1.4	Narátor v cestovním ruchu.....	31
4.2.1.5	Analýzy a interpretace rozhovorů – Orální historie v rámci poznávacích zájezdů....	32
4.2.1.5.1	Analýza a interpretace druhého rozhovoru se Zdeňkem Vackem – narátor v cestovním ruchu	32
4.2.1.6	Analýza a interpretace 2. části rozhovoru s Terezou Libichovou – Orální historie v cestovním ruchu	37

4.2.2	Etické hledisko	41
4.3	Kvantitativní výzkum – Využití orální historie v cestovním ruchu.....	42
4.3.1	Metodika výzkumu	42
4.3.1.1	Otázky ve výzkumu	43
4.3.2	Výstupy kvantitativního výzkumu	52
4.3.3	SWOT analýza	75
4.3.3.1	SWOT analýza implementace orální historie do cestovního ruchu	75
4.3.3.1.1	Strengths – silné stránky	75
4.3.3.1.2	Weaknesses – slabé stránky.....	76
4.3.3.1.3	Opportunities – příležitosti	77
4.3.3.1.4	Threats – ohrožení.....	77
4.3.3.1.5	Závěry analýzy	77
5	Závěr	79
6	Seznam literatury	82
7	Přílohy.....	87
7.1	Rozhovor s Janem Uváčkem	87
7.1.1	Protokol o rozhovoru.....	87
7.1.1.1.1	Životopisná část rozhovoru	88
7.1.1.1.2	2. část rozhovoru: Orální historie v Hornickém skanzenu Mayrau	102
7.2	Rozhovor s Terezou Libichovou.....	107
7.2.1	Protokol o rozhovoru.....	107
7.2.2	Životopisná část rozhovoru	107
7.2.3	2. část rozhovoru – Orální historie v rámci prohlídek měst	116
7.2.4	Analýza a interpretace rozhovoru s Terezou Libichovou	126
7.3	Rozhovor se Zdeňkem Vackem	130
7.3.1	Protokol o rozhovoru.....	130
7.3.2	Životopisný rozhovor	131
7.3.2.1	Analýza a interpretace životopisného rozhovoru se Zdeňkem Vackem	141
7.3.3	Protokol o druhém rozhovoru.....	147
7.3.4	Druhý rozhovor se Zdeňkem Vackem – narátor v cestovním ruchu	147

2 Úvod

Cestovní ruch a orální historie nemají na první pohled v podstatě nic společného. Oba obory jsou natolik rozdílné, že zdánlivě nesdílí žádné podobnosti a pojítka. Cestovní ruch je obor převážně ekonomický a zabývá se tématy, která jsou v obecném diskurzu vnímána jako obyčejná, možná i nudná. Avšak při bližším pohledu na problematiku cestovního ruchu zjistíme, že sám obor je svým způsobem kompilát různých disciplín, jako jsou kupříkladu ekonomika, management, logistika, ale i sociologie a v neposlední řadě, cestovní ruch má svou historii a také se dotýká historie míst a osob. Turisté často cestují, aby navštívili historicky signifikantní místa.

Na druhou stranu orální historie je velmi specifickým historiografickým oborem. Její zájem je zaměřen převážně na paměť, a to nejen paměť slavných, ale na rozdíl od ostatních historiografických disciplín je její fokus situován na paměť „obyčejných“ lidí. Nabízí tak netradiční a velice osobní vhléd do nedávné historie – soudobých dějin. Pomocí orálně-historických výzkumů, jejichž základnou jsou rozhovory s narátory, kteří za využití svých vzpomínek podávají svědectví o nejrůznějších historických událostech ale také o každodennosti probíraného období, může historik vhlédnout do vnímání dějepisných období okem narátora, svědka, který v dané době žil, získával zkušenosti a prožíval různé emoce. Zmíněný výčet je největší přidanou hodnotou oboru orální historie. Jak ale souvisí s cestovním ruchem?

V první řadě lze vývoj novodobého cestovního ruchu zkoumat právě pomocí orální historie. Narátory pak mohou být například pracovníci v cestovním ruchu, především ti v cestovních kancelářích, hotelnictví, lázeňství nebo dopravě, příkladů lze jistě uvést řadu. Narátory mohou být také osoby, které se cestovního ruchu účastnily coby turisté. Ti všichni se mohou významně podílet na studiích, které mají potenciál podat ucelený obrázek o vývoji a fungování cestovního ruchu a služeb v něm. Tímto tématem se zabývá například Pavel Mücke, přesněji bouřlivému vývoji cestovního ruchu v Československu po roce 1989, ve svém článku „Vzhůru do ciziny“¹, popřípadě ve spolupráci s Lenkou Krátkou v publikaci „Turistická odysea“².

Sám cestovní ruch přináší své narativy. Může se jednat o narativy vzniklé návštěvou některé z památek, tedy narativy turistů, které se mísí s narativy historickými, avšak jsou svébytné, rozdílné a dávají návštěvě daného místa osobní význam. Vznik takového narativu je pak jedinečným výsledkem turistického zážitku. Narativy samotných turistů, které utvářejí novodobý pohled na *genius loci*

¹ MÜCKE, Pavel. Vzhůru do ciziny!. *Soudobé dějiny*. Praha: ÚSD AV ČR, 2016, **23**(4), 602-644. ISSN 1210-7050.

² MÜCKE, Pavel a KRÁTKÁ, Lenka, ed. *Turistická odysea: krajinou soudobých dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v letech 1945 až 1989*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-802-4640-556.

historického místa, se zabývá Jillian M. Rickly-Boyd ve svém pojednání „The Tourist Narrative“ (Turistův narativ)³.

Oba zmíněné přístupy podávají neotřelý vhled na různé aspekty cestovního ruchu. Já jsem si však položil jinou otázku. Může sám cestovní ruch, jakožto ekonomická disciplína, benefitovat z existence oboru orální historie? Lze využít některé metody orální historie pro obohacení prostředí služeb v cestovním ruchu? Dokáže orální historie zatraktivnit jeho služby, podaří-li se ji do nich zaintegrovat? Zvolil jsem tedy zcela opačný přístup. Vyhledával jsem ve službách v cestovním ruchu takové, které nabízejí byť jen prvky orální historie, nebo i přímé setkání se svědky událostí, z pohledu orálně-historického s narátory. Mohou se turisté stát tazateli? Dokáže v nich osobní zkušenost a životní příběh narátora vzbudit zájem? Může být takové setkání benefitující jak pro turisty, tak pro organizace, které v cestovním ruchu působí?

Tato diplomová práce si klade za cíl všechny tyto otázky zodpovědět. Pro nalezení odpovědí jsem zvolil kombinaci několika metod. Značná část práce je věnována možnostem integrace orální historie do cestovního ruchu pomocí orálně-historických rozhovorů s narátory, kteří v cestovním ruchu působí. Analýzou a interpretací těchto rozhovorů jsem se snažil najít nejen způsob, jak pomocí orální historie zatraktivnit například průvodcovské služby, ale také do jisté míry zmapovat současnou zakomponovanost orálně-historických narativů v rámci prohlídek kulturních a historických památek, ale i městských památkových rezervací.

Kvantitativní výzkum využití orální historie v cestovním ruchu pak dává nahlédnout, jaký potenciál mezi veřejností, tedy turisty, zakomponované prvky orální historie mají. Posledním typem použité metodologie je potom SWOT analýza integrace prvků orální historie do služeb cestovního ruchu, která nastiňuje možnosti, jenž se naskýtají různým firmám, institucím a organizacím působícím ve sféře cestovního ruchu.

³ RICKLY-BOYD, Jillian M. The Tourist Narrative. *Tourist Studies*. 2010, 9(3), 259-280. DOI: 10.1177/1468797610382701. ISSN 1468-7976. Dostupné také z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468797610382701>

3 Teoretická část

3.1 Vymezení základních pojmů

3.1.1 Cestovní ruch

Cestovní ruch je bezesporu velice významným sociálně-ekonomickým fenoménem s nezanedbatelným vlivem na kulturu, poznání, společnost a s nezpochybnitelným vlivem na ekonomiku. Definovat přesně, co je cestovní ruch, je velice obtížné, například na konferenci cestovního ruchu na Univerzitě v Hradci Králové v roce 2009⁴ doc. Ing. Ján Oriška, Ph.D.⁵ věnoval tomuto tématu celou jednu přednášku, ve které se snažil vymezit přesnou definici a poukázat na rozdíl, je-li vůbec nějaký, mezi pojmy „cestovní ruch“ a „turismus“. Dle mého názoru jsou oba pojmy totožné, neboť „cestovní ruch“ je přesným překladem anglického slova „tourism“ a „turismus“ je jen jiným překladem téhož. Pro potřeby této práce budu využívat oba dva pojmy ve shodném významu. Problémem může též být rozlišení mezi pojmy „turismus“ a „turistika“. Z mého pohledu je „turistika“ sportovně-rekreační činnost zahrnující zejména pohyb na čerstvém vzduchu. Přesto se však používá i ve spojeních jako je „zážitková turistika“, případně „adrenalinová turistika“. V této práci pojem „turistika“ nebude používán. Pro vymezení pojmu „cestovní ruch“ vybírám definici Světové organizace cestovního ruchu⁶:

„Cestovní ruch (angl. tourism) je činnost osoby, cestující ve volném čase na přechodnou dobu do místa mimo její trvalé bydliště, a to za účelem jiným, než je vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě.“ (Drobná, Morávková 2004 s.12).

Cestovní ruch je však fenomén velice složitý. Eva Francová⁷ uvažuje ve svých skriptech nad pojmem cestovní ruch jako nad jiným významem slova „cestování“. Dochází však k závěru, že „cestování“ je pojem daleko širší, než „cestovní ruch“, neboť „cestovní ruch“ je spojován s využitím volného času poznávání a rekreaci. Cestovní ruch „... zahrnuje aktivity osob, které cestují a pobývají v místech mimo jejich obvyklé prostředí (bydliště) po dobu nepřesahující jeden rok. V převážné většině případů za účelem vyplnění volného času.“ (Francová 2003 s.12). Zde však musím podotknout, že byť je „cestování“ dle Francové širší pojem, je též neoddelitelnou součástí cestovního ruchu, neboť veškeré cestování není možné považovat za cestovní ruch, avšak veškerý cestovní ruch lze považovat za

⁴ Podrobnosti: Konference o cestovním ruchu. *Fakulta informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové* [online]. Hradec Králové: UHK, 2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://fim2.uhk.cz/sustour/index.php>

⁵ Oriška, Ján; docent na Ekonomické fakultě Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici

⁶ World Tourism Organization (UNWTO), *World Tourist Organization* [online]. UNWTO, 2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://www2.unwto.org/>

⁷ Francová, Eva; vyučující na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci

cestování. Na rozdíl od „cestování“ má cestovní ruch jisté všeobecné rysy, jimiž jsou například změna místa, dočasnost pobytu, nevýdělečná činnost (rekreace, poznávání, kongresy, lázeňské procedury apod.) v navštíveném místě.

3.1.2 Zážitekový cestovní ruch

V rámci své diplomové práce budu často používat termín „**zážitkový cestovní ruch**“ popřípadě „**zážitkový turismus**“. Zážitekový turismus je velmi široký pojem, v obecné rovině jej však můžeme definovat jako typ cestovního ruchu, v rámci kterého jde především o prožitek, ať už vjemový, adrenalinový, či extenzivně poznávací, ve smyslu zážitku „na vlastní kůži“. Hlavním motivem zážitkového turismu je tedy **zážitek**, který nejlépe definuje Sanna Tarssannen, a to na „trojúhelníku přístupu k turistice cíleného zážitku“⁸. Tento trojúhelník zobrazuje strukturu cíleného zážitku, který rozděluje do pěti úrovní, pro jejichž definici využiji citace překladu pasáží z Tarssannenovy knihy (*kurzívou*) a jejich parafrází (text v uvozovkách), dostupných na webu Spolku přátel tradic⁹:

„V základně trojúhelníku je **fyzická úroveň**, která popisuje vzbuzení zájmu zákazníka. Na této úrovni vznikají očekávání, která zohledňují produkt, přání, ochota účastnit se prožitku. Jinými slovy marketing produktu by měl být tak osobní, jak jen je to možné, s využitím interaktivních kontrastů¹⁰. Ve standardních případech zákazník zaregistruje základní upoutávku, informaci v tisku nebo reklamu.

Další je **motivační úroveň**. Na této úrovni zákazníci vnímají své okolí přes smysly a produkt je přijímán, zkoušen, poznáván a přijat do povědomí přímo „z první ruky“ (Tarssannen, S. 2006, s. 13). Použitím fyzických smyslů zjišťujeme, kde jsme, co se děje a co děláme. Na fyzické úrovni zajistí dobrý produkt příjemné a bezpečné zážitky. Na běžné úrovni se jedná např. o ochutnávku tradičního jídla, možnost pohladit si ovci, či kozu apod.

Třetí úroveň je **rozumová**. Na této úrovni vytváříme smyslovou stimulaci za pomoci okolí a spolupůsobení učení, přemýšlení, s použitím znalostí a vytváření názoru na prezentovaný objekt během prožitku. Na intelektuální úrovni zažijeme, zda jsme spokojeni s produktem nebo ne. Dobrý produkt na této úrovni nabízí zákazníkovi poučení, dává možnost naučit se něco nového, jakož i získat nové informace, a to buď vědomě, či mimoděk. Jde například o výklad průvodce po hradech, komentář přírodopisného dokumentu nebo doporučení odborníka.

⁸ TARSSANNEN, S.: Handbook for Experience Tourism Agents. 3. vyd. University of Lapland Press: Rovaniemi 2006. ISBN 952-5585-18-2. str. 8

⁹ Zážiteková turistika. *Spolek přátel tradic* [online]. České Budějovice: SPT & PHalaška, 2006 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.ahscb.net/soubory/ZT.html>

¹⁰ Marketing s využitím interaktivních kontrastů je typem digitálního marketingu převážně na sociálních sítích, který využívá sběr dat o prohlížených webech a zobrazuje pak cílenou reklamu na základě zájmů osoby, která prohlíží web.

Ve čtvrté **emocionální úrovni**, jde vlastně o prožívání zážitku. Individuální emocionální reakci je těžké předvídat a kontrolovat. Pokud budou vzaty v potaz všechny základní prvky produktu v maximální míře a bude využita i fyzická a intelektuální úroveň, je celkem pravděpodobné, že zákazník prožije kladnou emoční reakci, zábavu, potěšení ze získání a naučení se novým dovednostem, pocit úspěchu, něco, co je pro jedince významné (Tarssannen, S. 2006, s.14). Zde se využívá např. možnost vykovat si na jarmarku hřebík, uplést proutěný košík, vyzkoušet si ostří mučících nástrojů ve středověké mučírně apod.

Poslední a nejvyšší úroveň je **mentální**. Kladná a silná emotivní reakce z jedinečného zážitku může vést k osobní proměně, přinášející trvalou modifikaci fyzického bytí, stavu mysli či životního stylu (Tarssannen, S., 2006, s. 14). S ohledem na to se osobnost cítí jako nová bytost se změněným pohledem na svět. Díky cílenému zážitku může člověk získat nový koníček, změnit způsob myšlení nebo si najít nový smysl sebe sama. *Ztotožnění se. Hojně se toto používá v ekoturistice, např. při návštěvě tropických oblastí, kdy je návštěvník seznámen s místním ekosystémem a ověří si – v kombinaci se všemi výše uvedenými úrovněmi, složitost tropického ekosystému, klimaxového pralesa, jeho zranitelnost necitlivými zásahy, a naopak blíže pozná území s ohromnou druhovou diverzitou zvířat a rostlin a možnou zásobárnou rostlin coby potencionálních léčiv. Podobně lze charakterizovat i přístup k životu původních či jiných kultur – kdy strávením určitého času mezi skupinou původních obyvatel (např. domorodců v Africe), seznámením se a pochopením jejich žebříčku hodnot, kvalitou mezilidských vztahů, prožitkem „na vlastní kůži“ získá zcela nový pohled na jejich setrvávání v jejich prapůvodním životním prostoru. V této situaci, po osobním zážitku dojde k mentální proměně turisty, kdy tyto domorodce přestane vnímat jako „primitivy“ v tom nejhrušším slova smyslu a je schopen akceptovat jejich životní styl – i bez západoevropského standardu služeb a moderního způsobu života, který jim vůbec není vlastní.“¹¹*

Obr. 1 – Trojúhelník přístupu k turistice cíleného zážitku (Tarssannen, 2006, s.8)¹²

¹¹ TARSSANNEN, S.: Handbook for Experience Tourism Agents. 3. vyd. University of Lapland Press: Rovaniemi 2006. ISBN 952-5585-18-2. str. 13-14

¹² Použitý obrázek dostupný online: http://www.ahscb.net/soubory/img/velke/ZT_handbook_pyramida2.jpg

V rámci této diplomové práce bude kladen důraz převážně na rozumovou a emoční úroveň, k jejichž rozvoji mohou vést právě prvky orální historie implementované do segmentů cestovního ruchu, ale i na mentální úroveň, protože právě zkušenosti a zážitky mohou velmi často vést ke změně vnímání světa, životního stylu a pochopení fenoménů konkrétních míst.

3.1.3 Destinace

Navštívené místo chápeme v rámci cestovního ruchu jako „**destinaci**“. Destinací (turistickou destinací) se tedy rozumí jakékoliv místo, které je navštěvováno v rámci cestovního ruchu turisty nebo výletníky (ekurzionisty).

3.1.4 Účastníci cestovního ruchu

Tím se dostáváme k vymezení dalších dvou pojmů souvisejících s cestovním ruchem, které definují vlastními slovy: a) **turista** je osoba, která cestuje v rámci cestovního ruchu za účelem využití volného času k turistice, rekreaci či poznávání a přenocuje alespoň jednu noc mimo místo svého trvalého pobytu, zatímco b) **výletník** (ekurzionista) je osoba, která cestuje v rámci cestovního ruchu za účelem využití volného času k turistice, rekreaci či poznávání, avšak nepřenocuje mimo místo svého trvalého pobytu, tedy cesta samotná je kratší, než 24 hodin. (Drobná, D., Morávková, E, 2004, s.15)

3.1.5 Sféry cestovního ruchu

Cestovní ruch není nevýznamným podílníkem na tvorbě hrubého domácího produktu (HDP). Má na jeho tvorbu hned dvě sféry vlivu, a to přímou a nepřímou. Přímou sféru nazýváme **průmysl cestovního ruchu**, což je souhrn veškerých odvětví, které se cestovního ruchu přímo týkají, jako jsou například ubytovací zařízení (hotely, pensiony, kempy apod.), restaurace, bary, kluby, kavárny, dopravní služby, kulturní a zábavní podniky, rekreační podniky, lázně a památky. Do předešlého výčtu lze také zařadit průvodcovské služby, či třeba maloobchod.

Sféru nepřímého vlivu pak nazýváme **ekonomikou cestovního ruchu**. Ta je nadřazená průmyslu cestovního ruchu, neboť jej zahrnuje stejně tak, jako všechna navazující odvětví, která se cestovního ruchu týkají už jen nepřímo, avšak poptávka po těchto odvětvích může být vyvolána právě poptávkou vzniknuvší z potřeb cestovního ruchu, ať už jde například o stavebnictví, logistiku a zásobování, potravinářskou výrobu a podobně. (Francová E., 2003, s. 13)

3.1.6 Objekty a subjekty cestovního ruchu

Pro potřeby této diplomové práce je třeba ještě definovat některé další pojmy týkající se cestovního ruchu. Jedná se o definice organizací, které se zabývají přímou prací v cestovním ruchu. Jsou jimi

cestovní kanceláře, cestovní agentury a inomingové agentury. Předně je však důležité zařadit obě zmíněné organizace do struktury cestovního ruchu, která je rozdělena na dvě složky: a) **objekty cestovního ruchu**, jenž „... lze charakterizovat jako neosobní předpoklady realizace cestovního ruchu, (Francová, E. 2003, s. 15), a můžeme je tedy chápat jako rekreační prostory, památky, muzea, materiálně-technické základny apod., zatímco b) **subjekty cestovního ruchu** chápeme jako „...institute, ale především pak“ osoby, které „prezentují lidskou složku při poskytování (čerpání) služeb v rámci cestovního ruchu,“ (Francová, E. 2003, s. 15), jež jsou reprezentovány především samotnými účastníky cestovního ruchu (turisty, výletníky), ale i všemi pracovníky ve sféře cestovního ruchu a také orgány a organizacemi v oblasti cestovního ruchu včetně destinačního managementu.

3.1.7 Destinační management

Destinační management je orgán zřizovaný místní samosprávou za účelem organizace a propagace destinace v rámci cestovního ruchu a měl by zároveň fungovat jako jednací platforma pro takzvanou tripartitu, tedy státní správu, podnikatele v cestovním ruchu a účastníky v cestovním ruchu, například budováním infocenter a materiálně-technických základen. Bohužel, ne každý kraj v České republice tento orgán zřídil.

3.1.8 Cestovní kanceláře, agentury, inomingové agentury

Cestovní kanceláře, agentury a inomingové agentury chápeme jako subjekty cestovního ruchu. **Cestovní kancelář** je organizace, která zajišťuje domácí a výjezdní cestovní ruch, tj. organizuje a prodává zájezdy a exkurze v rámci domácího nebo zahraničního cestovního ruchu. **Cestovní agentura** je pak organizace, která prodává (přeprodává) hotové produkty (zájezdy a exkurze) cestovních kanceláří, a to buď výhradní (od jedné konkrétní cestovní kanceláře), anebo nevýhradní (od více cestovních kanceláří). Sama agentura žádné zájezdy ani exkurze neorganizuje, působí na trhu cestovního ruchu jako prostředník mezi cestovními kancelářemi a turisty či výletníky. Na trhu cestovního ruchu pak v neposlední řadě působí **inomingové agentury**, jejichž cílem je naopak „dovoz“ zahraničních turistů do destinace, kde působí. Tyto agentury pak fungují jako prostředníci mezi zahraničními cestovními kancelářemi a destinací (cílovou zemí nebo cílovým místem) a zároveň se o turisty v destinaci starají.

Jak cestovní kanceláře, tak inomingové agentury využívají při své činnosti průvodcovské služby, ať už zaměstnáváním vlastních průvodců v cestovním ruchu, nebo pomocí outsourcingu, tedy najímání si průvodců jiných firem, či průvodců-živnostníků.

3.1.9 Průvodcovské služby

Průvodcovské služby jsou svébytnou součástí cestovního ruchu, a existuje mnoho typů vykonávání průvodcovských služeb. Podrobně s nimi seznamuje například publikace Jána Orišky „Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu“¹³. Pro potřeby této diplomové práce je nutné definovat následující typy průvodců v cestovním ruchu: a) **místní průvodce** – osoba vykonávající průvodcovskou činnost v dané destinaci. Tento průvodce prokazuje místní faktografické znalosti v oblasti místopisu, historie a kultury dané destinace a poskytuje výklad o destinaci zaměřený na turisticky zajímavé objekty. Jako příklad zde mohu uvést průvodce Pražské informační služby¹⁴. Dalším typem průvodce v cestovním ruchu je b) **objektový průvodce**, (též odborný průvodce), který má na starosti průvodcovské služby pouze ve specifickém místě či objektu, jako jsou například hrady a zámky, muzea, skanzeny nebo jeskyně. (ORIEŠKA J., 1999)

3.1.10 Orální historie

Definovat pojem **orální historie** není jednoduché. O tom, co vlastně orální historie je, jaká je její definice a funkce, bylo napsáno již mnoho. Její název vznikl z anglického „oral history“, což můžeme do českého jazyka přeložit jako „slovesná historie“, „vyprávěné dějiny“ (Milan Otáhal, Miroslav Vaněk) nebo „mluvená historie“ (Zdeněk Beneš)¹⁵. *„Čeští historikové (...) se nakonec shodli na konsenzu využívání do češtiny přeloženého sousloví orální historie (ačkoli několik příslušníků české badatelské obce pod vlivem „západního kánonu“ i nadále používá výraz „oral history“ v nesklonné podobě)*¹⁶ (Vaněk, Mücke, 2015, s. 16). Pro potřeby této diplomové práce budu využívat termín „orální historie“. Co tedy tento termín znamená? K přesné definici tohoto pojmu využiji definici používanou Oral History Association¹⁷: *„Orální historie je studijní obor a metoda shromažďující, uchovávající a interpretující vyprávění a vzpomínky osob, komunit a účastníků minulých (historických) událostí. Orální historie je jak nejstarším typem historického bádání, předcházející vznik písma, tak i jedním z nejmodernějších typů, který započal vynálezem nahrávacího zařízení na principu magnetické pásky ve 40. letech 20. století,*

¹³ ORIEŠKA, Ján a Mirko MELICHÁREK. *Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu*. 5. čes., upr. vyd. Praha: Idea servis, 1999. ISBN 80-85970-30-9.

¹⁴ Pražská informační služba (PIS), www.praguecitytourism.cz, podrobnosti: <http://www.praguecitytourism.cz/cs/pis-pct/pis-pct>

¹⁵ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5, s. 16

¹⁶ Např.: Lucie Storchová a kol.: *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. Praha, Scriptorium 2014, s. 15, 253, 291 a 313

¹⁷ OHA – Oral History Association, www.oralhistory.org, znění definice v originále: <http://www.oralhistory.org/about/do-oral-history/>

ve století 21. pak využívající nejmodernějších technologií.¹⁸ (např.: záznamem na CD, DVD, digitální média a do souborů ve zvukových formátech či videoformátech – pozn. autora). (Oral History: Defined, 2017)

Ve své knize „*Doing Oral History*“ Donald Ritchie¹⁹ vysvětluje pojem orální historie takto: „*Orální historie sbírá vzpomínky a osobní komentáře s historickou hodnotou pomocí nahrávání rozhovorů. Orálně-historický rozhovor obecně sestává z dobře připravených tazatelových otázek a nahrávání interakce tazatele a narátora do audio- nebo videoformátu. Nahrávky takového rozhovoru jsou poté přepsány, sumarizovány nebo zaevidovány a zařazeny do knihoven nebo archivů. Tyto rozhovory mohou být použity pro následný výzkum, excerpovány do publikací, či dokumentů v různých médiích, jako jsou rozhlas či televize, mohou být použity pro účely výstav v muzeích, za účelem dramatisace, nebo jiné formy jejich prezentace. Nahrávky, jejich přepisy, katalogy, fotografie, či jiný dodatečný materiál též mohou být zveřejněny na internetu. Orální historie nezahrnuje náhodné nahrávání (...) stejně tak jako nahrávky proslovů či (...) nahrané deníky jednotlivců, ta zahrnuje pouze rozhovory vedené na bázi tazatel-narátor.*“ (Ritchie, 2003, cit. OHA , přel. autor).²⁰

3.1.11 Narátor a tazatel

Další dva termíny, které je potřeba definovat ve spojení s orální historií, jsou „narátor“ a „tazatel“. **Narátor** (narátorka) je osoba poskytující orálně-historický rozhovor. Někdy a pro některé účely se též uvádí pod pojmem „pamětník“ (pamětnice), to ale spíše v dokumentární filmové tvorbě. V této práci budu používat pojem „pamětník“, „svědek dějinných událostí“, případně „narátor v cestovním ruchu“, protože pojem „narátor“ spojuji spíše s orální historií jako takovou, nikoliv však s využitím jejích prvků v cestovním ruchu. **Tazatel** (tazatelka) je osoba, která klade narátorům otázky, vede rozhovor, který nahrává na nahrávací zařízení nebo kameru.

3.1.12 Narátor a svědek

Ve své práci budu pojednávat o zapojení svědků událostí do rozličných služeb v cestovním ruchu. Je tedy nutné definovat rozdíl mezi narátorem a svědkem. V rámci kvantitativního výzkumu používám

¹⁸ V etnografii se pro záznam (převážně lidové hudby) používal fonograf, který je vynálezem starším, než je vynález magnetické pásky či gramofonu. (viz např.: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/folklor/vysly-nejstarsi-nahravky-lidove-hudby-z-predvalecneho-ceskoslovenska>)

¹⁹ RITCHIE, Donald A., nar. 23 prosince 1945, emeritní historik Senátu Spojených států amerických.

²⁰ Viz také: VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5, s. 15

termín „svědek dějinných událostí“, jinak též pojem „pamětník“. V orální historii platí, že narátor je osoba, která je účastna rozhovoru s tazatelem, rozhovor je nahráván, později zpracován a archivován. V cestovním ruchu pak do pozice narátora vstupuje osoba, která vypráví svůj příběh návštěvníkům památek a atraktivit, případně se účastní besedy s turisty, nebo je přímo průvodcem cestovního ruchu. Tyto osoby pak nelze označovat za narátory v pravém slova smyslu, leč je možné je nazvat svědky. Z tohoto důvodu také osoby, které se účastní například besed se studenty v rámci vyučování, označujeme jako svědky. Sám si však troufám v této práci člověka, který vystupuje coby svědek dějinných událostí před skupinou turistů v rámci prohlídky města, a to na autentickém místě, kde se události staly, nazvat **narátorem v cestovním ruchu**, neboť si myslím, že turisté, kteří nejen poslouchají, ale kladou také dotazy, se dostávají do pozice tazatelů. O orální historii v pravém slova smyslu zde hovořit nelze, je však možné vyzorovat využití mnohých principů oboru orální historie.

3.2 Úvaha nad potenciálem orální historie

V českém prostředí je orální historie fenoménem novodobým, který stále nabírá na oblibě jak mezi historiky, tak i laickou a odbornou veřejností. Tradičním historikům se zpravidla nelíbí její neobjektivita, nepřesnost, neboť orální historie je založena hlavně na práci s pamětí, která nemusí být přesná, a na názorech narátorů, popřípadě interpretaci jejich názorů a myšlenek. Na druhou stranu je orální historie oborem a metodou, která dokáže podat vhled do chápání dějinných událostí z netradiční perspektivy „obyčejného člověka“, který dané události prožil, je oknem k pochopení těchto událostí z pohledu běžného člověka. Navíc, na rozdíl od tradičních historických metod a bádání, dokáže historické události interpretovat včetně emocí a prožitků. To jsou přesně vlastnosti, které dávají orální historii, ať už jí chápeme jen jako metodu nebo i obor, obrovský potenciál nejen ve formě kvalitativního historického výzkumu soudobých dějin, ale také značný popularizační potenciál, který může zvýšit zájem o historické vědy i historii jako takovou.

Potenciál orální historie pochopili nejen badatelé a historici, kteří se jí zabývají, ale v první řadě filmaři-dokumentaristé. Filmové dokumenty, které se natáčejí a jejichž tématem jsou právě soudobé dějiny, nezřídka využívají svědectví osob, které zažily historické události na vlastní oči. Většinou se jedná o osoby, které se těchto událostí přímo účastnily, ať už jde o bitvy 2. světové války, novodobé vojenské konflikty, puče a revoluce. Bohužel nezřídka dochází k účelovým interpretacím těchto narátorů v dokumentárních filmech, ať už jsou záměrem autora, nebo fungují jako cílená propaganda vlády. Některé desinterpretace vznikají i díky neznalosti dokumentaristů, či čirého nepochopení narátora sdělení.

Svědectví narátorů však nejsou používána jen v dokumentaristické tvorbě. Velikou měrou se orální historie dostává i do publikací, jak určených pro badatelskou činnost, tak i těch populárně-naučných. Vesměs jde i o odborné časopisy, ale i časopisy určené laické veřejnosti, tedy těm, pro které je zájem o historii spíše koníčkem a zdrojem poučení.

Poslední dobou proniká fenomén orální historie i mezi formy výuky na školách. Ať už se jedná o různé besedy s pamětníky nebo například aktivity Paměti národa, stejně tak jako projekty organizace Post Bellum. Jako příklad mohu též uvést jeden z mnoha projektů, který je realizován na Gymnáziu mezinárodních a veřejných vztahů Praha, kde působím jako pedagog. Jedná se o projekt „Holokaust“ v jehož rámci studenti jezdí na exkurze do Osvětimi a Terezína, kde bývá možnost se setkat s některým svědkem přeživším pobyt v ghettu. Sám také implementuji v rámci své pedagogické činnosti na zmíněném gymnáziu besedy se svědkem či svědky v rámci předmětu Seminář z moderních dějin, probíráme-li například rok 1968 nebo Sametovou revoluci. Tato setkání se těší vysokému zájmu studentů napříč všemi ročníky také proto, že besedy jsou zpřístupněny všem studentům, nejen malé skupině docházející na seminář. Zároveň studenti dostávají i orálně historická zadání ve smyslu nahrávky rozhovoru a jeho následného zpracování formou analýzy a interpretace a vytvoření souvislého textu na specifické téma.²¹

Podle mého názoru se orální historie – a hlavně její výstupy – stávají populárními i díky odvěké lidské touze nahlédnout do soukromí někoho jiného, zejména slavných lidí, znát osobní příběhy a strasti, což dokazuje i zájem o bulvární média, jejichž články však povětšinou nemají žádnou přidanou hodnotu. Přesto se však tato média těší značné čtenosti a popularitě²².

Orálně-historické výstupy dají člověku nejen nahlédnout do soukromí slavných, ale také do, pro mnohé daleko zajímavějšího, soukromí „obyčejných“ lidí. Dají lidem možnost vícera pohledů na dějinné události, možnost syntetizovat a kriticky hodnotit názory narátorů a utvářet si tak vlastní kritický názor na dějiny. Přitom není nutné se držet oficiálního narativu dějepisných učebnic a encyklopedií.

Jednou z dalších vlastností orální historie je, že se zabývá dějinami soudobými, tedy takovými, pro které lze dohledat žijící svědky, pamětníky. Tento rozměr je pro laickou veřejnost též atraktivní, neboť se jedná o dějiny, které buď sama prožila, nebo dějiny, které prožili její rodiče či prarodiče, tudíž jsou jí známé z jejich vyprávění nebo vlastní zkušenosti.

²¹ V zimním semestru 2018-19 zpracovávali studenti téma roku 1968

²² Viz například článek: Čtenost: Deníky potvrdily své pozice, vede Blesk. *Mediaguru.cz* [online]. Praha: Mediaguru, 2019, 9.2.2017 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/2017/02/data-ctenosti-deniky-potvrdily-sve-pozice-vede-blesk/>

Z těchto výše uvedených důvodů je, dle mého názoru, orální historie velice atraktivní též pro cestovní ruch. Mnoho turistů jezdí na poznávací zájezdy, jejichž součástí jsou návštěvy historicky významných míst, ať už se jedná o velká a starobylá města, hrady, zámky nebo třeba industriální památky. V těchto místech se utvářely dějiny, nejen ty, o kterých se zmiňují průvodci v cestovním ruchu, ale i ty moderní, soudobé. Tento fakt dává další potenciál orální historii stát se doplněním výkladu průvodců v cestovním ruchu, přidanou hodnotou, která dodává do výkladu lidský rozměr, emoce, prožitky a názory, které by jinak zůstaly zapomenuty. Setkání s pamětníkem vyvolává v lidech touhu ptát se, motivaci dozvědět se více, ale také možnost hodnotit a kriticky analyzovat získané informace. Nehledě na to, že rozhovor, či jen poslech příběhu, od živého svědka události je dle mého názoru dozajista zajímavější než naučený výklad průvodce v cestovním ruchu.

4 Empirická část

4.1 Orální historie v rámci objektového průvodcovství

Mezi tradiční turistické destinace, o které je mezi turisty i exkurzionisty stabilní zájem, patří zejména historické budovy, jako jsou například hrady, zámky, paláce a jiné kulturní nemovité památky. V takových místech působí velmi často objektoví průvodci, jejichž úkolem je seznámit skupiny turistů a exkurzionistů s historií daného místa, s pověstmi ale i historickými událostmi, které se daného místa týkají. Je samozřejmé, že mnoho z těchto nemovitých památek, jako jsou například hrady a zámky, má historii trvající i několik set let. V takovém případě nelze z evidentních důvodů použít metod orální historie, avšak většina těchto památek měla a měnila svůj účel i během významných událostí 20. století, ať už jde o první světovou válku, meziválečné období, druhou světovou válku a konfiskaci nacisty, či třeba například rok 1948, zestátnění, využití dané památky během období vlády Komunistické strany Československa až po jejich návrat potomkům majitelů v restituci a současné využití. Potenciální pamětníci, spjatí s danou památkou, by se zcela jistě dali vystopovat. Tyto osoby, které například v dané nemovitosti pracovaly, žily, nebo byly původními majiteli, by mohly oživit výklad objektových průvodců o velice zajímavé detaily a příběhy, které se v dané nemovité památce staly. Přiblížení *genia loci* daného místa pomocí poutavého životního příběhu, historiky z běžného života nebo jen vzpomínkou na některý předmět, zážitek či emoci, nabízí turistům a exkurzionistům ucelenější, komplexnější pohled na danou destinaci.

4.1.1 Orální historie v industriálních památkách

O využití orální historie v industriálních památkách či skanzenech publikoval rozsáhlý článek James B. Lane, vyučující historie na Indiana University Northwest, v *The Journal of American History* již v roce 1993²³. V článku píše o tom, jak může orální historie pomoci při výstavbě expozic, kde navrhuje, aby pro potřeby průmyslových muzeí či skanzenů byla prováděna interview s bývalými zaměstnanci, zaměstnavateli, konkurencí ale i původními zákazníky průmyslových firem. Zabývá se tak stavbou výstav, obsahem výstavních panelů a s tím spojenou kooperací historiků, orálních historiků, kurátorů výstav a osob, které se jakýmkoliv způsobem účastnily provozu původních továren či industriálních areálů. Avšak tématu využití pamětníků pro přímou potřebu industriálních muzeí se Lane zcela vyhýbá. Nutno podotknout, že dnes mnoho industriálních památek používá ve svých expozicích audiovizuální záznamy s rozhovory s výše zmíněnými typy narátorů, avšak abychom mohli tento způsob prezentace nazvat prvkem orální historie, chybí zde ona podmínka, že musí být i tazatel. Do role tazatele by se měl

²³ LANE, James B. Oral History and Industrial Heritage Museums. *The Journal of American History*. Organization of American Historians, 1993, **80**(2), 607-618.

logicky postavit právě turista či exkurzionista, aby bylo dosaženo autenticity a též, aby byla naplněna definice zážitku ve smyslu zážitkového turismu. Audiovizuální záznam však ze zjevných důvodů nemůže být takto interaktivní. Z praktického hlediska je nejlepší, může-li být přítomen pamětník osobně. Pamětníka lze v industriálních památkách využít dvěma způsoby: Je možné zorganizovat v rámci prohlídek objektů krátké setkání či besedu s pamětníkem, nebo pamětníka přímo zapojit do prohlídky objektu jakožto objektového průvodce. Druhou z možností využívá například Hornický skanzen Mayrau ve Vinařicích u Kladna.

4.1.1.1 Analýza a interpretace rozhovoru s Janem Uváčkem

Narátor začíná krátkým životopisem, narodil se 11.6. 1935, rané dětství zcela vynechává jen s poznámkou, že měl více sourozenců. Vychodil základní školu v obci Kátlovce, okres Trnava, přešel na měšťanskou školu v Chtelnici a po ukončení nastoupil na Hornické učiliště v Rožňavě, kde žil na internátu s dalšími uční z celého Slovenska. Na léta na učilišti v Rožňavě vzpomíná narátor rád, uvádí, že se tam sešla dobrá parta kamarádů a že měli vždy o čem mluvit. Zároveň se zde hodně naučil o lomech, hornické teorii a uvádí, že ho škola dobře připravila na jeho pokračování ve studiu na Hornické průmyslové škole ve Spišské Nové Vsi. Zejména pak vzpomíná na výborný kolektiv a své učitele, z nichž někteří byli z Čech. Vzpomíná také na svého učitele, pana inženýra Zdeňka Holoubka, se kterým se později setkal při své práci v Kladenských dolech. Manželka pana Holoubka pochází právě ze Spišské Nové Vsi. Dále si narátor vzpomíná, že je pan inženýr měl na technické kreslení, tedy kreslení částí strojů, a že to byl uznávaný odborník. Narátor ještě zmiňuje pana doktora Němce, který snad pocházel z Moravy nebo z Prahy, narátor váhá a nemůže si vzpomenout, ale tvrdí, že měl vynikající teoretické znalosti hornictví, přestože v dole nikdy nepracoval. S panem Němcem se již po skončení hornické průmyslovky nesešel, hlavně proto, že po skončení školy se každý dostal do jiné části Československa, někteří jeho spolužáci na Jáchymovsko, Ostravsko, avšak narátor se dostal do dolu Modrý Kameň v okrese Velký Krtíš, což bylo mezi lety 1953-55. V okolí dolu Modrý Kameň dle narátora nebylo moc možností k využití volného času, nacházela se tam pouze svobodárna, kde byli ubytovaní, a hostinec. Za zábavou museli chodit pěšky do městečka Dolná Strehová, na což narátor velmi rád vzpomíná. Dále srovnává důl Modrý Kameň se kladenskými doly, uvádí, že byly zcela odlišné, neboť v Modrém Kameni se uhlí nacházelo v maximální hloubce do 80 metrů a nebyly tam klasické jámy, ale svážné štoly. Narátor popisuje svou práci, zejména zdůrazňuje, že coby důlní technik musel pracovat i o víkendech a svátcích, neboť bylo nutné kontrolovat různá podzemní pracoviště a jejich zařízení, zejména výztuže, větrné cesty a funkčnost čerpadel, zajišťujících odčerpávání důlní vody. Také kontrolovali, jestli nedochází k důlním požárům.

Do Modrokamenských dolů jich přešlo z průmyslovky sedmnáct, byli kamarádi, spolužáci. Na pozici důlního technika pracoval do roku 1955, pak přišel povolávací rozkaz a narátor musel na vojnu. Sloužil v Rotavě, okrese Kraslice v Krušných horách. Zůstal tedy v blízkosti důlní činnosti, i když připouští, že prostředí bylo zcela odlišné, zejména zimy, které byly daleko studenější než v Modrém Kameni, a zároveň bohatší na sníh, na což se narátorovi špatně zvykalo. Na vojně narátor strávil dva roky obklopen kamarády, kteří také pracovali v dolech, jako on, což ho motivovalo k tomu, aby se po vojně k hornické práci vrátil. Narátor konstatuje, že je rád, že u hornické práce zůstal. Tazatel se zajímá o další narátorovy vzpomínky z vojny. Ten říká, že na vojnu vzpomíná velmi rád, hlavně proto, že kromě vojenského cvičení poznal nové kamarády a také Česko. Zároveň zdůrazňuje, že také poznal vojenskou hudbu díky čemuž se dostal do vojenské kapely. Na vojně účinkoval ve dvou kapelách, dechové hudbě pod vedením Jožky Pokorného a ve druhé kapele pod vedením pana Michalce, který byl učitel hudby a na další hudební kariéru narátora měl veliký vliv. Narátor vzpomíná, že hráli při různých nejen vojenských příležitostech a vyjmenovává i města, do kterých se díky vojenské hudbě dostal a mohl tak poznávat Podkrušnohoří (např. okolí Varnsdorfu, Dolní a Horní Podluží, Filipov, Šluknov apod.) V kapelách hrál narátor na buben, vzpomíná, jak ho pan Pokorný naučil „einschlag“, tedy nástup před začátkem pochodu a také vzpomíná, že první pochod, který hrál, se jmenoval „Mužně vpřed“²⁴, dokonce při rozhovoru udává rytmus a chvíli pobrukuje melodii.

Narátor dále uvádí, že sloužil také v Žilině a ve Strážském u Humenného na Východním Slovensku. Na to konto se tazatel ptá, kde postupně narátor sloužil. Ten uvádí, že v Rotavě, později ve Varnsdorfu, poté ve Vodochodech, na které narátor vzpomíná s dojetím, kde nacvičovali na prvomájovou přehlídku, popisuje, jak museli být všichni synchronizovaní, nacvičovali na velké betonové ploše a všichni měli vysoké boty s kovovými cvočky pro větší efekt při pochodování. Tím se narátor dostává k přehlídce na Letenské pláni v Praze, kdy na něj udělalo největší dojem závěrečné spojení všech vojenských kapel, kterých bylo několik desítek, a také to, že si celý nástup před pochodem zahrál s osmi dalšími bubeníky. Narátor se vrací k místům, kde byl na vojně, znovu rekapituluje, tedy Rotava, Praha, Žilina, a nakonec Strážské u Humenného. Odtud se po skončení vojny už nevrátil do Modrokamenských dolů, ale odjel do Kladna pracovat na dole Gottwald 1 (bývalý Důl Max), kde si ho všiml inženýr Kozma, kapelník hornické hudby, a tak se stal narátor bubeníkem v hornické kapele. V této kapele působilo hodně horníků původem z Jižních Čech, tam se také seznámil s Václavem Mugrauerem mladším, synem

²⁴ Skladatel, dirigent Josef Hančl. Srov. verze bez nástupu: <https://www.youtube.com/watch?v=TwxlyUCiatM> (interpret: Hemvärnets Musikkår Västmanland) a s nástupem (einschlag): <https://www.youtube.com/watch?v=WpekBmOKORE> (interpret: La Banda Militare) (zdroj: youtube.com, cit. 25.4.2019)

slavného kapelníka Václava Mugrauera, v této souvislosti zmiňuje i kanál Šlágř TV, poblíž jeho sídla pan Mugrauer bydlí.

Tazatele zajímá, jak se stalo, že se narátor ze Slovenska dostal právě do Kladna. Na to narátor vysvětluje, že si našel přítelkyni z Prahy a její otec mu pověděl, že právě na Kladně je v dolování velká budoucnost. Narátor sice říká, že ho přitahovalo hornické povolání, ale připouští mírně v žertu, že více ho přitahovalo to děvče. Rozhovor je zde přerušen příchozím kolegou narátora. Po krátké chvíli narátor pokračuje a udává, že právě otec jeho přítelkyně mu zařídil práci a ubytování na dole Gottwald 1. Narátor se vrací k setkání s panem Kozmou, který, když se dozvěděl, že narátor sice hraje na buben, ale nezná noty, ve volných chvílích ho v dole noty učil, na což narátor vzpomíná s úsměvem a mírným dojetím, neboť právě díky panu Kozmovi se noty nakonec naučil a dokázal hrát na buben z listu. Z vyprávění narátora lze usuzovat, že jeho působení jak ve vojenských, tak i v hornických kapelách pro něj bylo velmi zásadním bodem v jeho životě. Vypráví, že hrál ve více kapelách, vzpomíná na kapelníka Antonína Kabáta, u něhož hrál na zábavách, a dále na vystupování hornické kapely na prvomájových průvodech v Libušíně.

Tazatel se otázkou vrací k práci na dole, narátor vysvětluje, že součástí práce důlního technika byla i střelmistrovská práce. Narátor upozorňuje na součásti sbírek Skanzenu Mayrau, kde jsou i fotografie z jeho práce, které skanzenu věnoval. Pak se vrací k tomu, že na dole byla vždy skvělá parta, horníci si navzájem vždy pomáhali a v podstatě vyjadřuje, že by neměnil.

Narátor na otázku tazatele ohledně doby, kterou strávil na dole Gottwald 1 odpovídá, že tam pracoval od roku 1958 do ukončení těžby v roce 1980, respektive těžní věž byla uzavřena v roce 1974, ale do dolu Gottwald 1 se fáralo z jámy Mayrau. Na dole Gottwald 1 dokonce narátor absolvoval poslední šichtu, 14. července 1980, popisuje, že šlo o noční šichtu, kdy s kolegy Ouředníkem, Luňákem a Kračkem vytěžili posledních 77 vozů, když je zastavil důlní požár a výron důlních plynů, na což byli včas upozorněni dispečerem a naštěstí se včas dostali do míst s čerstvým vzduchem. Na to se narátor dostává k objasnění problematiky výměny vzduchu v dole, měření kvality vzduchu a bohatosti na kyslík měl jako důlní technik v popisu práce. Vysvětluje princip měřícího přístroje, kterým měřili obsah oxidu uhelnatého a oxidu uhličitého. Říká, že zejména v zimě a při poklesu barometrického tlaku se v dole oxid uhličitý vyskytoval a zhasínal karbidové lampy, zatímco oxid uhelnatý, který byl dusivý a nepříjemný, vznikal převážně při důlních požárech. Kontrola kvality vzduchu v dole probíhala několikrát denně.

Po incidentu s důlním požárem byl důl Gottwald 1 uzavřen zcela, chodby byly zašalovány²⁵ a zneprístupněny, aby další výrony důlních plynů neohrozili horníky. Celá parta z dolu Gottwald 1 (kterému však narátor častěji říká „Maxovka“ – důl Max byl původní název), přešla do dolu Mayrau. V dole Mayrau pracoval narátor až do 20.5. 1990. Tam se také začal více zajímat o historii hornictví, motivovala ho k tomu oslava stého výročí založení dolu v roce 1974, kde dolem i po povrchu provázeli horníci – důlní technici a báňští záchranáři – což narátora oslovilo natolik, že se rozhodl, že se zasadí o to, aby z dolu Mayrau po ukončení těžby vzniklo muzeum. Vzpomíná si, že když se začal zajímat o historii Kladenska, seznámil se s místní historičkou a archivářkou Annou Mayovou, která mu poskytovala cenné informace a archiválie, a znalosti a zkušenosti, které narátor nabral, dodnes využívá coby průvodce ve skanzenu. Dále narátor vyjmenovává, jaké věci do muzea věnoval, jaké věci, které již v dole nepoužívali, ukládali právě za účelem vzniku skanzenu. Kromě doktorky Mayové se narátor zmiňuje i o dalších, kteří se na přípravě skanzenu podíleli, jmenuje Janu Kácovou, pana Polacha, Jiřího Koželuha, který byl báňským záchranářem na dole Ronna a jeho kolegové se ochotně přidali k přeměně dolu Mayrau na skanzen, takže v pátek 19. srpna 1994 byl skanzen poprvé otevřen a narátor se stal jedním z prvních průvodců. Skanzen byl otevřen i přesto, že se v dole Mayrau těžilo až do roku 1997, takže návštěvníci mohli vidět některá pracoviště, například dispečink, za plného provozu.

Tazatele zajímá, čemu se narátor věnoval v letech 1990-1994, kdy již nepracoval v dole. Narátor uvádí, že se plně věnoval přípravám nového skanzenu. Zároveň uvádí, že je mu líto, že se ne vše zachovalo v původním stavu, byla stržena budova dispečinku, snažil se zachránit chátrající budovu ošetřovny a zároveň zachraňoval již nepoužívané vybavení pro potřeby budoucího skanzenu. Takže přestože již byl v důchodu, byl každý den v dole Mayrau, sám uvádí, že byl ... „na šachtě víc než doma“. To tazatele přivádí k otázce, zda se narátor oženil a zda s tou dívkou, kvůli které se do Kladna přestěhoval.

Na to narátor odpovídá, že to nakonec dopadlo jinak. Ta dívka pracovala jako zdravotní sestra a narátor se nakonec oženil s jinou zdravotní sestrou. Přestože neuvádí, jak k tomu došlo, lze usuzovat, že právě díky své první přítelkyni se seznámil se svou budoucí ženou. Více se však o své manželce nezmiňuje, až na to, že mu toleruje jeho nepřítomnost doma. Narátor se dále rozhovoří o tom, že do skanzenu poslední dobou jezdí hodně zahraničních turistů. Převažují turisté z Holandska, což narátor přisuzuje tomu, že nedaleko od Nového Strašecí je autokemp, jehož vlastníkem je Holanďan. Zmiňuje se však také o turistech z Anglie nebo Izraele. Sám narátor přiznává, že cizí jazyky neovládá, ale snaží se (sám se učí anglicky – pochlubil se před rozhovorem), ale říká, že ho to velice baví a že rád zahraniční skupiny provádí. Na dobré úrovni se domluví německy, učil se jako samouk. Sám se za pomoci pána, jehož jméno narátor neuvádí, ale udává, že byl 42 let v Americe, snaží uzpůsobit propagační, informační a

²⁵ Zabedněny (z něm. Schalung – bednění)

další materiály tak, aby byly dostupné v cizích jazycích, a to včetně popisků v expozici. Jednou dokonce narátor prováděl skupinu v maďarštině, to tazatele zaujme. Narátor vysvětluje, že v roce 1946 přijeli maďarští horníci do Československa, kde se usadili u Plzně. Jeden důlní inženýr z Kladenska přivedl několik z nich do dolu Schiller, později pak pracovali na dole Gottwald 1 a po jeho uzavření pak na dole Mayrau. Narátor s nimi spolupracoval okolo dvanácti let a hodně toho z maďarštiny pochytil. Uvádí dokonce, že si do kolektivu vybírali jen dobré a poctivé horníky, a kdo chtěl, maďarsky se naučil. Narátor dokonce uvedl, že se jednalo o rodinu a vyhledá fotografii, na které jsou vyobrazeni (v knize Historie těžby uhlí na Kladensku), u fotografie je i jméno – rodina Kacsiková.

Tazatel se vrací k milníkům historie, které narátor prožil. V roce 1945 bylo narátorovi 10 let, pamatuje si příchod Rudé armády do obce Kátlovce, kde tehdy žil, uvádí dokonce přesné datum, 3.4.1945 ve tři hodiny ráno. Na tuto událost nemá narátor hezké vzpomínky, je vidět, že o tom nerad mluví. Uvádí, že se tam míchali ruští, němečtí a rumunští vojáci, stavěli zákopy a protitankové zátarasy, s čímž jim museli pomáhat i obyvatelé přilehlých obcí. Říká také, že po skončení války to bylo oblíbené místo dětí, které si to tam chodili prohlédnout. V roce 1948 chodil narátor do měšťanské školy, tvrdí, že v té době měl jiné zájmy, sice mírně zaváhá, ale je patrné, že o tom nechce mluvit a tazatel nijak netlačí. Naopak se zeptá na rok 1968. K tomu narátor jen suše dodává, že si vzpomíná, že to byla středa a někteří horníci odmítli sfárat do dolu, ale on, jakožto důlní technik musel, aby ohlídal bezpečnost a provozuschopnost pracovišť. Sám říká, že co se dělo nahoře, to neví. Je spíše patrné, že o tom nechce mluvit, možná ze studu nebo strachu, aby neprezentoval kontroverzní stanovisko. Jednoznačně je ale poznat, že toto téma pro něj není příjemné. Snaží se však u toho vypadat, jako by politika vůbec nebyla zajímavé téma, alespoň pro něj. Podobně se staví i k událostem roku 1989, kdy tvrdí, že vše viděl jen v televizi, a že o tom, jestli se něco organizovalo na dole Mayrau, neví, protože byl dole, a co se odehrávalo nahoře, neví. Tvrdí, že nechce podávat nepravdivé informace, jeví se však pravděpodobné, že skutečně o těchto událostech hovořit nechce.

V další části rozhovoru potom narátor používá kroniku dolu Mayrau, ve které vyhledává fotografie svých kolegů a fotografie známých osobností spojených s doly na Kladensku. Nejvíce vypichuje inženýra Karlíka, vynálezce tachografu. Krátce se zmiňuje o práci důlních techniků, zejména s ohledem na důlní požáry a detonační otřesy. Tazatel se snaží ještě zjistit, jaký typ turistů nejčastěji skanzen navštěvují. Narátor vysvětluje, že po otevření to byli hlavně návštěvníci z Kladenska, později začali přijíždět turisté z celé republiky a dnes přijíždí i hodně zahraničních turistů. Tazatel ještě zjišťuje, o co se turisté nejvíce zajímají, na což narátor odpovídá, že hlavně o techniku, také o videozáznam, který je přehráván na začátku každé prohlídky, a zároveň říká, že většinou po skončení oficiálního okruhu turisté ještě chvíli zůstávají a ptají se ho na jeho vzpomínky, na život na dole, a on s nimi rád diskutuje.

4.1.1.2 Hornický skanzen Mayrau

V rámci mého vyhledávání nemovitých památek, při jejichž prohlídkách je možné se setkat s prvky orální historie, jsem objevil Hornický skanzen Mayrau ve Vinařicích u Kladna. Hornický skanzen má podobu „posledního dne v práci“, cílem je, aby návštěvníci měli pocit, že horníci opustili areál chvíli před nimi. Sám skanzen se pak prezentuje na svých webových stránkách takto: „*V obci Vinařice u Kladna můžete navštívit unikátní Hornický skanzen Mayrau, pobočku Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně, kde si v prostorách bývalého dolu připomenete historii těžby černého uhlí na Kladensku. Historicky vzácný areál se snaží zachovat program posledního pracovního dne. Prohlídka je směřována po trase havíře před jízdou do podzemí dolu. Návštěvník má možnost projít cechovnou, řetízkovými šatnami, koupelemi až k jámovým budovám dolu.*“²⁶ Z rozhovoru s narátorem a průvodcem ve skanzenu, Janem Uváčkem, potom vyplývá, že skanzen byl otevřen 19. srpna 1994, přestože v objektu dolu ještě probíhala těžba, a to až do roku 1997. Návštěvníci tak měli možnost vidět celý důl v provozu. To, že má hornický skanzen blízko k orální historii, je patrné i z publikační činnosti skanzenu, jako příklad mohu uvést knihu „*Takového uhlího: Umouněný vzpomínky*“²⁷ od autorky Renáty Malé. Publikace je kompilací rozhovorů s bývalými havíři a současnými průvodci v dole Mayrau, nahranými během roku 2010. Publikace je rozdělena do 33 tematických celků a obsahuje slovníček hornického slangu. Nedílnou součástí je i DVD s nahranými rozhovory.

4.1.1.3 Objektíví průvodci v roli pamětníků

Areálem skanzenu provázejí přímo horníci a bánští záchranáři, z nichž někteří přímo v areálu dolu pracovali. Důlní skanzen jsem navštívil několikrát, jeho prohlídku jsem absolvoval s několika objektovými průvodci. Kromě tras v areálu měly všechny prohlídky jeden společný jmenovatel: osobní vzpomínky průvodců. Během prohlídky působila vyprávění průvodců mimo klasický výklad velmi spontánně, většinou je ke sdělení nějaké osobní historky nebo zkušenosti motivoval vystavený předmět, se kterým dříve pracovali, popis určité práce na dole, anebo otázka některého z turistů či exkurzionistů. Z reakcí návštěvníků skanzenu bylo patrné zpozornění a větší soustředěnost právě v momentech, kdy průvodci hovořili o osobních zážitcích.

Jan Uváček, kterého jsem oslovil coby narátora pro potřeby této práce, velice rád vypráví exkurzionistům a turistům, přestože je jako kronikář dolu Mayrau velice znalý historie a veškerých detailů hornické práce, právě o svých zážitcích. Při výkladu se občas i zasní nebo dojme. Sám narátor

²⁶ *Hornický skanzen Mayrau* [online]. Vinařice: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, Studio Virtualis, 2019 [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <http://mayrau.omk.cz>

²⁷ MALÁ, Renáta. *Takového uhlího: Umouněný vzpomínky*. Kladno: Arteum, 2010. ISBN 978-80-254-9189-8.

uvádí, že hlavně ke konci prohlídky se ho turisté často ptají na jeho osobní zážitky a zajímají se o jeho život, a on sám se o to vše rád podělí. Turisté se, dle pana Uváčka, nejčastěji zajímají o vystavené předměty, ke kterým je veden výklad, a často jejich dotazy směřují právě k používání těchto exponátů na dole. Nejen pan Uváček, ale i jeho kolega Grubner a ostatní bývalí zaměstnanci dolu Mayrau, mají k vystaveným objektům také citovou vazbu. Je zcela běžné, že právě při výkladu o používání některého z exponátů sami zmíní historku nebo příběh, který zažili. Taktéž při prohlídce budov skanzenu na určitých místech sami průvodci vypráví příběhy spjaté s jejich hornickým působením. Obojí často motivuje návštěvníky, aby se ptali na detaily. Zejména na konci prohlídky pak někteří návštěvníci skanzenu zůstávají s průvodci, ptají se je nejen na život na dole, ale zajímají se i osobní příběhy průvodců.

4.1.2 Setkání s pamětníky v muzeích

Některé instituce, zejména pak muzea, organizují veřejná setkání se svědky událostí soudobých dějin, zvláště pak při příležitostech otevírání různých expozic. Taková setkání jsou především v hledáčku zájmu exkurzionistů, turistů přijíždí značně méně, zejména proto, že besedy jsou inzerované především v lokálním tisku nebo na internetových stránkách jednotlivých institucí. Vyhledají si je tak převážně místní obyvatelé, případně osoby se zájmem o danou problematiku, ty pak mohou přijet na besedu i v roli turistů, je-li naplněn předpoklad, že alespoň jednu noc přenocují v místě destinace. V takovém případě se obvykle jedná o organizovanou besedu s pamětníkem a moderátorem v roli tazatele, avšak posluchači mají nezdědka možnost vznést na pamětníka dotazy. Jako příklad organizování besed lze uvést Muzeum Podkrkonoší v Trutnově, které nabízí setkání s pamětníky jak pro veřejnost²⁸, tak i uzavřená setkání pro pracovníky muzea²⁹ v rámci příprav jednotlivých expozic, které pak z orálně-historického základu mohou vycházet. Tímto způsobem může orální historie a její prvky buď v rámci výstav nebo jako součást zážitku z muzea ozvláštnit a zatraktivnit nejen muzeum jako takové, ale zároveň i jeho prohlídku. Velmi často je princip integrace orálně historických materiálů do expozic využíván muzei, která spadají pod Vojenský historický ústav, například Letecké muzeum v Praze-

²⁸ Tragický rok 1939 očima pamětníka: Beseda s Ing. Karlem Hoškem z Trutnova. *Muzeum Podkrkonoší v Trutnově* [online]. Trutnov: Humlent Creative, 2019, 28.11.2013 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <http://www.muzeumtrutnov.cz/hlavni-stranka/410-tragicky-rok-1939-ocima-pametnika-beseda-s-ing-karlem-hoskem-z-trutnova>

²⁹ Křišťálová noc 1938 v Trutnově v unikátní výpovědi místního pamětníka. *Muzeum Podkrkonoší v Trutnově* [online]. Trutnov: Humlent Creative, 2019, 9.11.2013 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <http://www.muzeumtrutnov.cz/hlavni-stranka/417-kristalova-noc-1938-v-trutnove-v-unikatni-vypovedi-mistniho-pametnika>

Kbelích, které nabízí i hru³⁰ s orálně historickými prvky zaměřenou převážně na dětské návštěvníky či školní skupiny, vyprávějící příběh emigrace letce Františka Peřiny³¹ po roce 1948.

4.1.3 Prohlídky fungujících provozů

Prvky orální historie mohou potenciálně nabízet i prohlídky fungujících provozů, ať už se jedná o továrny, výrobní závody, či například pivovary. V převážné většině zmíněných provozů pracují v roli objektových průvodců přímo zaměstnanci daných firem, popřípadě bývalí zaměstnanci provozů. Zatímco současní zaměstnanci dokáží poskytnout zcela jistě fundovaný výklad k výrobě, výrobním prostředkům a metodám a nezdědka přidávají do výkladu své zkušenosti a zážitky z práce, bývalí zaměstnanci se daleko lépe dokáží dostat do role jakéhosi narátora, neboť jsou svědky vývoje provozu. Mohou z vlastní osobní zkušenosti hovořit i o soudobé historii navštíveného podniku, informovat o změnách a modernizaci technologií, které provoz využívá. Znají také mnohem důvěrněji různé části provozu a jsou velmi často schopni doplňovat svůj výklad o své osobní zážitky. Návštěvníci se pak dostávají, chtějí-li, do rolí tazatelů. Celá prohlídka tak působí osobněji a probíhá v příjemné nenucené atmosféře. Z vlastní zkušenosti³² mohu potvrdit, že skupina turistů či exkurzionistů je při takovém setkání zvědavější, a mají-li otázky, většinou se jedná o otázky osobního charakteru nebo žádosti o historiky z pracovního prostředí bývalého zaměstnance provozovny.

4.2 Orální historie v rámci poznávacích zájezdů

Lze obecně říci, že potenciál orální historie, která nabízí zajímavý pohled na moderní dějiny, každodennost a životní styl, je cestovními kanceláři velmi podceňován a opomíjen. Z osobní zkušenosti mohu konstatovat, že jsem na žádném poznávacím zájezdu neprožil setkání s místním pamětníkem, nedostal se do bližšího styku s životním stylem obyvatel a ani se mi nedostalo hlubšího kulturně-sociologického vhledu, co se týče každodennosti obyvatel destinací, kam jsem se s cestovními kanceláři dostal. Většina takových zájezdů využívá služeb vlastních či místních průvodců, kteří jsou v obecné rovině velmi dobře informováni o historii a reáliích dané destinace a jsou schopni podat často

³⁰ Zachraň letce Peřinu: Dobrodružná hra v Leteckém muzeu Kbely. *Vojenský historický ústav Praha* [online]. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2019 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/zachran-letce-perinu-dobrodruzna-hra-v-leteckem-muzeu-kbely/>

³¹ Generál František Peřina (1911-2006) byl legendárním pilotem druhé světové války přezdívaným Generál nebe. Český válečný hrdina, který se proslavil v bojích proti nacismu ve Francii a Velké Británii. (zdroj.: František Peřina: Generál nebe... *ArmyWeb.cz* [online]. Zlín: ArmyWeb / Plugo, 2013, 1.3.2018 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <https://www.armyweb.cz/clanek/frantisek-perina-general-nebe>). Srov. s: František Peřina: Pilot. *Osobnosti.cz* [online]. Praha: Tiscali Media, 2019 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <https://www.osobnosti.cz/frantisek-perina.php>

³² Navštívil jsem například provozovnu J. Becher v Karlových Varech, Pivovar v Dětenicích, Důlní dílo Měděnec v Krušných horách.

extenzivní historiografický výklad. Z mé zkušenosti však vyplývá, že příliš mnoho informací si turisté z takového výkladu nezapamatují, že často bývá nudný a nezáživný, přehlcený historickými daty událostí, stavebními slohy a informacemi geografického charakteru. Dle mého názoru je výše uvedené jedním z důvodů, proč dnešním trendem je cestování bez cestovní kanceláře, zejména mezi mladými lidmi³³. Většinu informací, které se turista či exkurzionista dozví od průvodce v cestovním ruchu, může dnes jednoduše a efektivně hledat na internetu, pomocí mobilních aplikací, či v klasických tištěných průvodcích. Funkce místního průvodce pak začíná postrádat smysl, nebude-li pružně reagovat na vývoj poptávky. Z posledního vývoje v cestovním ruchu je patrné, že na oblibě získává zážitkový turismus, který nabízí daleko více než poznávací zájezdy. V rámci zážitkového turismu je kladen důraz převážně na prožitek, emoce a nejen poznávání, ale i hlubší vhled do kultury, životního stylu a každodennosti v místě zájezdu.

4.2.1 Grand Circle Travel

Jednou z cestovních kanceláří, která trend využití orální historie v cestovním ruchu včas zachytila, je americká společnost Grand Circle Travel. O její existenci jsem se dozvěděl díky narátorovi Zdeňku Vackovi, který působí jako „svědek historických událostí“ při prohlídkách Prahy. Ten mi také dal kontakt na narátorku Terezu Libichovou, vedoucí zájezdů a místní průvodkyni. Z realizovaných rozhovorů potom vyplývá, jak cestovní kancelář funguje, implementuje prvky orální historie v rámci svých poznávacích zájezdů a také to, jaká je zpětná vazba od klientů – turistů.

Cestovní kancelář Grand Circle Travel vznikla v 70. letech 20. století³⁴ a byla založena členy Asociace bývalých učitelů³⁵. V devadesátých letech došlo k reorganizaci a rozdělení cestovní kanceláře na Grand Circle Land Tours – odnož organizující autobusové zájezdy – a Grand Circle Cruiseline, jež organizuje plavby po významných evropských tocích jako jsou Dunaj, Labe či Rýn. Další pobočkou je Overseas Adventure Travel, která se zaměřuje na realizaci autobusových zájezdů pro aktivní důchodce v malých skupinách do šestnácti osob. Grand Circle Travel je tak dnes zastřešující organizací pro výše popsané pobočky.

³³ Viz např.: Cestování bez cestovky v zádech. *Měsíc.cz: Váš průvodce finančním světem* [online]. Internet Info, 2008, 3.6.2008 [cit. 2019-05-16]. ISSN 1213-4414. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/cestovani-bez-cestovky-v-zadech/>

³⁴ Údaj poskytnutý narátorkou Terezou Libichovou. Na stránkách CK je uveden rok založení 1958 (viz *Grand Circle Cruiseline - Grand Circle Travel: The Leader in Enriching Cultural Experiences since 1958* [online]. Boston: Grand Circle Corporation, 2019 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <http://www.gct.com/>)

³⁵ AARP – American Association of Retired Persons je zastřešující neziskovou organizací, pod níž spadá také NRTA – National Retired Teachers Association, ta je pak nadřízená jednotlivým buňkám fungujícím na území jednotlivých států USA, tedy REA – Retired Educators Association. (viz About AARP: NRTA. *AARP: Real Possibilities* [online]. Washington D.C.: AARP, 2019 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.aarp.org/about-aarp/nrta/>)

Snahou zmíněné cestovní kanceláře je, aby klienti poznali cílové destinace hlavně na bázi osobních setkání s místními, poznávání historie destinací „z první ruky“, návštěv turisticky méně exponovaných míst a míst, kde se setkávají obyvatelé destinace, jako jsou sídliště nebo lokální restaurace či dokonce supermarket. Cílem je zažít destinaci tak, jak ji znají místní, se všemi klady i zápory. Součástí prohlídek měst je samozřejmě také místní průvodce, který podává historiografický výklad. Avšak i ten je omezen na nutné minimum. Dle narátorky existuje v cestovní kanceláři interní dokument, který přesně popisuje filosofii společnosti a zároveň funguje jako manuál pro místní průvodce. Tento dokument však podléhá obchodnímu tajemství a z tohoto důvodu se mi nepodařilo jej získat ani k nahlédnutí. Celý systém provádění a setkávání se svědky nazývá cestovní kancelář konceptem „Learning and Discovering“ (Učení a objevování). Cílem této firemní filosofie je poskytnout turistům informační a vjemový mix, který je zaměřen na rozumovou, emoční a mentální úroveň (dle Tarssanenovy pyramidy složení zážitku, viz obr. 1). Hlavním benefitem tak není pouze radost z viděného, ale i pocit, že se klient něco nového dozvěděl, prožil a také naučil.

4.2.1.1 Místní průvodci v roli svědků

Narátorka Tereza Libichová tedy uvádí, že místní průvodci tak svůj výklad upravují, aby nepoužívali více jak 2-3 přesná historická fakta v jednom bloku výkladu, spíše hledají souvislosti a zařazují události do kontextu období, snaží se nabídnout srovnání s událostmi, které zažili klienti, poskytují paralely k tomu, co klienti znají. Ti se tak lépe zorientují, dokáží si výklad jednodušeji interpretovat a získané informace si spojit se svými znalostmi. Průvodci jsou také instruováni, aby se snažili o co nejosobnější přístup ke klientovi. Celý proces od kontaktu s klientem až po samotný zážitkově-poznávací zájezd je pevně stanoven. Před zahájením zájezdu kontaktují průvodci jednotlivé klienty osobním e-mailem či telefonátem – klient je tak v osobním kontaktu s průvodcem ještě před zahájením samotného zájezdu. Narátorka uvádí, že sama, coby průvodkyně, začíná svůj výklad na začátku zájezdu povídáním o sobě, své rodině a životě v Československu, k čemuž používá rodinné historky a fotografie. Cílem je, aby byla od počátku klientům co nejbližší, aby získali pocit, že cestují s někým, koho opravdu dobře znají. Zároveň tak dokáže pokrýt moderní dějiny od 2. světové války až po rozpad Československa. K tématům také ukazuje dobové fotografie své rodiny. Již v tomto typu výkladu je možné rozeznávat dílčí prvky orální historie, ve kterých místní průvodce vystupuje částečně v roli narátora, kdežto turisté mohou, chtějí-li, vystupovat v roli tazatelů. Každý zájezd tak získává svou neopakovatelnou a originální atmosféru, lze říci téměř rodinnou. Průvodci jsou také motivováni k tomu, aby vymýšleli různá témata, kterými budou zastávky při daném zájezdu propojovat. Zmíněná témata se pak různě obměňují, případně recyklují pro další zájezdy. Jako příklad mohu uvést „Václavské náměstí ve vzpomínkách Pražáka“ se zaměřením na genius loci Václavského náměstí a události, které se v místě staly,

„Sametová revoluce“ nebo „Sametový rozvod – rozdělení Československa“ se zaměřením na zážitky, prožitky a zkušenosti osob, které dané události zažily.

4.2.1.2 Obyvatelé destinací v roli svědků

Klienti mají možnost, jak je to zvykem i u jiných cestovních kanceláří, doobjednat si před a během zájezdu fakultativní výlety. Základní nabídka však obsahuje takzvané „Discovery Walks“ (Objevné vycházky), jejichž úkolem je zavést klienty na turisticky neexponovaná místa a zprostředkovat jim tak zážitek, který je běžný pro místní obyvatele.

Například v Německu chodí turisté s průvodcem do supermarketu, aby mohli porovnat nabídku zboží se svou domovinou, nebo na Slovensku jdou klienti s průvodcem v Bratislavě na sídliště Petržalka, kde jsou rozděleni do menších skupin a navštěvují místní obyvatele přímo doma v bytech. Cestovní kancelář nazývá tento koncept „Home-hosted“ (na návštěvě). V Německu tento koncept návštěv v domácnostech funguje také, avšak nazývá se termínem „Kaffee Klatsch“ (Klábosení u kávy). Právě takové návštěvy u místních obyvatel mohou nést prvky orální historie, kdy místní se dostávají do pozic svědků a turisté naopak do pozic jakýchsi tazatelů. Může to však fungovat i recipročně, a to tím způsobem, že se místní obyvatelé dozvědí zajímavé informace ze života a životního stylu turistů. Taková setkání tak mohou být velice přínosná pro obě zúčastněné strany tím, že rozšíří obzory jak turistům, tak hostitelům a zároveň také naplňují definici zážitku. Z rozhovoru s Terezou Libichovou také vyplývá, že mezi nejčastější témata, která se na těchto návštěvách probírají, patří nejen současnost a životní styl, ale i politika a nedávná historie.

Některé cestovní kanceláře, zejména ty se zaměřením na školní zájezdy, praktikují tento koncept poměrně běžně tak, že klienti (žáci či studenti) jsou v domácnostech po dobu zájezdu přímo ubytováni.

4.2.1.3 Eyewitnessing – setkání se svědky historických událostí

Další službou, kterou Grand Circle Travel implementovala do rámce svých Discovery Walks, je setkání se svědkem historické události soudobých dějin. V terminologii cestovní kanceláře je toto označováno jako „Eyewitnessing“, svědek potom jako „Eyewitness“. Narátor Zdeněk Vacek pak funkci svědka při prohlídkách města, tedy i sám sebe, označuje za „profesionálního vypravěče“. Z mého pohledu je možné nazývat funkci Eyewitness jako „narátor v cestovním ruchu“.

Princip setkání se svědkem je realizován během prohlídky města na místě, kde se daná událost přímo stala. Cestovní kancelář tak nabízí turistům, aby si poslechli svědectví přímo v autentické lokaci. Z rozhovoru s narátorkou Terezou Libichovou vyplývá, že pilotně byl tento projekt zařazen do prohlídky Budapešti, kde narátor v cestovním ruchu vyprávěl o svých zážitcích z Maďarského povstání v roce

1956, a to v autentickém prostředí – Náměstí Hrdinů³⁶. Zdeněk Vacek naopak v rozhovoru tvrdí, že koncept s Terezou Libichovou v podstatě vymysleli, poté, co vyprávěla v roli místního průvodce na Václavském náměstí právě příběh pana Vacka, avšak měla pocit, že se nedostavuje kýžený efekt na turisty, proto jej požádala, jestli by na další prohlídku nepřišel příběh vyprávět on sám. Tento koncept se osvědčil, což dokazují dotazníky, které po skončení zájezdu turisté vyplňují, a v nichž hodnotí jednotlivé akce a výkony zaměstnanců cestovní kanceláře. Eyewitnessing začal pravidelně získávat vysoké hodnocení od klientů, bylo tedy rozhodnuto, že bude zařazován i v jiných městech. Kupříkladu v Praze byli narátoři v cestovním ruchu implementováni v rámci prohlídky Václavského náměstí, později i na dalších místech, přestože některá místa zcela nesouvisela s tématy eyewitnessingu. K tomu bylo přistoupeno zejména s ohledem na exponovanost daných míst, a také s ohledem na standardní klientelu cestovní kanceláře, tedy byla vyhledána místa, kde se mohou klienti posadit a běžně hodinový eyewitnessing vyslechnout v klidu. Jedním z takových míst je například Kampa.

4.2.1.4 Narátor v cestovním ruchu

Osoba, která by chtěla působit jako narátor v cestovním ruchu, musí splňovat několik důležitých podmínek. Předně musí jít o člověka, který zažil nějaký zlomový historický moment, například v České republice jde o srpnové události roku 1968, Sametovou revoluci v roce 1989, nebo rozdělení Československa a vznik samostatného českého státu v roce 1993. Ideální je, účastnil-li se narátor v cestovním ruchu zmíněných událostí přímo, případně měla-li událost vliv na jeho život či život jeho rodiny.

Další podmínkou je, aby narátor hovořil srozumitelně anglicky (konkrétně pro klientelu Grand Circle Travel), nebo jiným jazykem s ohledem na zemi původu turistů. Je samozřejmě možné použít tlumočnicka, ale prostředník ubírá na autenticitě zážitku, a proto to není vhodné. Navíc narátor v cestovním ruchu by měl být schopen reagovat na dotazy turistů.

Narátorem v cestovním ruchu by měla být osoba, která má také v obecné rovině dobrý kulturně-historický přehled, aby mohla nastínit nějaké paralely s historií a kulturou výchozí země turistů (v případě roku 1968 jsou možné paralely se stávkami ve Francii nebo hnutím Hippies v USA). Zároveň tak může narátor v cestovním ruchu poskytnout osobní informace o získávání zpráv ze světa v dané době.

V neposlední řadě musí být eyewitness osoba, která ráda hovoří před jinými lidmi. Měl by to být člověk sdílný, nebojící se ukázat kus svého soukromí a hovořit o svých prožitcích, své rodině a přátelích. Také by mu nemělo vadit, když je celý eyewitnessing (nebo jeho část) nahráván některými turisty na videokameru, to samozřejmě po dohodě.

³⁶ Hősök tere, Náměstí Hrdinů, Budapešť

4.2.1.5 Analýzy a interpretace rozhovorů – Orální historie v rámci poznávacích zájezdů

Z hlediska komplexního pochopení fungování narátora v cestovním ruchu, případně svědka událostí a jeho besedování na autentických místech s turisty byla provedena analýza a interpretace rozhovorů se Zdeňkem Vackem (druhého rozhovoru) a také druhé části rozhovoru s Terezou Libichovou.

4.2.1.5.1 Analýza a interpretace druhého rozhovoru se Zdeňkem Vackem – narátor v cestovním ruchu

Na začátku rozhovoru se tazatel ujišťuje, zda může použít životopisný rozhovor, který byl nahrán dříve, s čímž narátor souhlasí. Tazatel se zajímá o to, jak se narátor dostal k práci profesionálního svědka pro cestovní kancelář Grand Circle Cruisline. Narátor odpovídá, že z jeho pohledu to bylo náhodou. Jeho nevlastní dcera Tereza pracovala pro cestovní kancelář jako místní průvodkyně a vodila skupiny turistů po běžné trase po Praze: Václavské náměstí, Karlův most, Staré město. Ve snaze oživit výklad jí napadlo, že veliké množství historických událostí se odehrálo právě na Václavském náměstí. Napadlo jí, že by šlo výklad oživit tím, že by někdo rozebral genius loci tohoto místa, přirozeným způsobem tak poukázal na důležitost Václavského náměstí pro Čechy. S tímto nápadem se svěčila narátorovi, toho pak tato idea velmi zaujala a sám od sebe začal přemýšlet, co by se dalo o Václavském náměstí říci. Ač se o tom narátor nezmiňuje, z vyprávění je patrné, že okamžitě projevil zájem o setkání s turisty a o to, aby jim mohl vyprávět příběh Václavského náměstí. O tom vypovídá nejen to, že se zmiňuje o tvorbě bodů vyprávění, které sepsal na starou obálku na dopisy, ale také, že si uvědomil, že vyjma své pedagogické praxe takto před lidmi nikdy nevystupoval. Narátor se snažil své vyprávění logicky uspořádat, aby nebylo nudné a zároveň vzal v potaz i to, že si skupina turistů musí na vypravěče zvyknout, třeba i kvůli specifickému přízvuku. Zde je vyloženo patrný narátorův pedagogicko-lingvistický přístup, jakožto bývalého učitele angličtiny a ruštiny, a zároveň jeho smysl pro organizaci a plánování. Svůj výstup tak zahajuje vtipem o tom, že se nemohl ubránit smíchu, když si uvědomil, že už se stal muzejním exponátem (zachyceno na nahrávce eyewitnessingu), aby si skupinu turistů získal. Vzhledem k pečlivosti narátora vypadala příprava, jak sám uvádí, jako nekonečná práce, a tak, když byl požádán o první vystoupení, nebyl čas se připravovat, průvodce posadil klienty na schody u Národního muzea, narátor zavřel oči a začal vzpomínat a vyprávět v podstatě spontánně. Narátor ani neměl kontakt s obecnstvem. Svě vyprávění narátor přeci jen rozložil do tematických celků, vyprávěl svou nejstarší vzpomínku o tom, jak jeho otci znárodnili truhlářskou dílnu, pak přešel k historickým událostem na Václavském náměstí, začal založením Československa, a pak vyprávěl o tom, co na místě zažil sám, tedy srpen 1968, smrt Jana Palacha až po Sametovou revoluci. Pak otevřel oči a turisté tleskali. Narátor uznává, že to pro něj bylo motivační, avšak stále si nebyl jist, jestli by byl schopen výstup ve stejném podání zopakovat. Každopádně narátor přislíbil, že bude-li mít čas, rád se takové akce znovu zúčastní. V té době ještě nebyl v důchodu a pracoval na Dvořákově gymnáziu v Kralupech nad Vltavou. Byly-li

skupiny turistů prováděny o víkendech, narátor vždy přišel o Václavském náměstí vyprávět. Připouští, že ho to velmi bavilo, i z tohoto důvodu to dělal zadarmo. Také uvádí, že pozorně sledoval zpětnou vazbu od jeho nevlastní dcery Terezy, která po vystoupení komentovala, na který příběh by narátor neměl zapomenout a co už bylo dlouhé či nudné. Během prvního léta se narátorovo vystoupení „vybrousilo“ a v jedné skupině turistů se objevil i hlavní manažer cestovní kanceláře, kterému se vystoupení líbilo, a tak bylo narátorovi nabídnuto, jestli by to nechtěl dělat profesionálně, jako pevnou součást prohlídky. Narátor též uvádí, že nakonec nebyl sám, kdo tuto nabídku dostal, uvádí, že i jiní lidé, kteří byli například při otevření Berlínské zdi, či mladší, kteří byli členy studentského stávkového výboru, tuto nabídku dostali také. Tento koncept cestovní kancelář posléze vyzkoušela i v Budapešti, Berlíně či v Bratislavě, narátor tvrdí, že s Terezou vymysleli něco, co se posléze stalo pevnou součástí programu, a že uvítal, že za své vystoupení dostane i zapláceno, v žertu si postěžuje, že neboť má s cestovní kanceláří smlouvu, musí svůj výdělek i danit.

Po čase došlo k tomu, že bylo potřeba změnit téma vyprávění, protože se také změnila trasa prohlídky Prahy. Narátor vypráví o zážitku, kdy si vedení cestovní kanceláře nechalo svolat všechny „profesionální svědky“, nechali si předvést jejich výkony a ptali se na to, proč říkají právě to, co říkají, celou schůzku si nahrávali. Narátor připouští, že to pro něj nebyl příjemný zážitek, že si připadal jako u zkoušky na vysoké škole, ale vedení cestovní kanceláře vystoupení jednotlivých svědků zaujalo, a to i proto, že na ně byl dobrý ohlas od klientů, a oficiálně zařadili tato vyprávění do programu prohlídek. Narátor dostal přidělené téma – rozdělení Československa. Zde připouští, že už to bylo méně o vzpomínkách, více o vyprávění za použití historických faktů, že to byl více herecký výkon a byla nutná příprava alespoň rámcového textu, aby nezapomněl převyprávět ty vzpomínky, které se osvědčily. Narátor popisuje náročnou přípravu, kdy musel rozumně volit poměr mezi historickou faktografií (jak sám uvádí „učitelské vysvětlování“) a jeho osobními vzpomínkami, u kterých se například může spontánně dojmout, a také že si musel text několikrát přečíst, aby tam neměl chybu, ani ne tak faktografickou, jako spíš gramatickou – zde se opět narátor projevuje jako pedagog, když přirovnává opravu svých chyb slovy „... a přece bys to svému žákovi podtrhl červeně“, i když zde to narátor míní ironicky, je patrné, že kantorské stereotypy přijímá.

Nakonec došlo k vytvoření plánu a rozdělení svědků dle témat, mladší dostali témata jako Pád Berlínské zdi, Sametová revoluce, narátor tedy dostal téma Rozdělení Československa, tvrdí, že to pro něj bylo blízké téma, hlavně přes rodinnou historii, zážitky ze Slovenska měl jak před rozdělením, tak i po něm, jeho první manželka byla Slovenka a mohl také použít zážitky, které mu vyprávěli jeho rodiče z doby těsně po Druhé světové válce. Z důvodů menšího počtu klientů v roce 2017 pak dle svých slov přebral narátor i téma Sametové revoluce, hlavně proto, že klienti na konci své cesty vyplňují dotazníky, a tak se stalo, že se narátor na základě této zpětné vazby stal nejoblíbenějším, a tudíž, na rozdíl od

ostatních svědků, které bylo nutné z důvodu nedostatku práce propustit, pro něj práci našli. Sám přiznává, že z toho má velkou radost, že je to pro klienty zajímavé a funguje to.

Narátor dále vysvětluje svou motivaci k této činnosti. Uvědomil si, že spoustu příběhů, které nyní vypráví turistům, vyprávěl svým dětem jako náctiletým, občas mu připadalo, že je tím zaujal, občas nudil, což přisuzuje tomu, že pro generaci jeho dětí je mnoho z těchto příběhů vzdálená historie, sám narátor použil termín „Třicetiletá válka“. Také to přisuzuje tomu, že ne vždy zvolil správnou chvíli k vyprávění příběhu. Na druhou stranu si narátor uvědomil, že to má smysl. Motivační pro něj bylo, když mu jeho tehdy šestnáctiletý syn Ondřej řekl, že příběhy svého otce vypráví svým kamarádkám (přítečkám), neboť o dané době nic nevědí, ani ze školy a ani od rodičů. Proto, když byl narátor oficiálně požádán, aby prováděl eyewitnessing, neváhal. Říká, že je příjemné, být za to placen, ale dělal by to i zadarmo, přestože se před nadřízenými o tom nezmiňuje (mírně sarkastický tón dává uhadnout, že je narátor přeci jen rád, že má přivýdělek k penzi). Baví ho na tom, že může použít své vzpomínky, také mírně dojat dodává, že má pocit, že něco vrací svým rodičům. Zde lze dovodit, že tím myslí, že neměli jednoduchý život a že jejich životní zkušenost byla nejen důležitá pro narátora samotného, ale může být důležitá a přínosná i pro ostatní. Narátor také říká, že si tím sám upřesňuje svou paměť a oživuje vzpomínky, a to tím způsobem, že se snaží své vzpomínky a zážitky kontextualizovat, zařadit je do správné doby, správného roku. Říká, že si musel některá historická fakta dohledat či zkontrolovat, ale že hlavní důraz vždy klade na osobní vzpomínky. Historický výklad za něj odvedou místní průvodci, kteří jsou především mladí lidé a komunismus nepamatují.

Dále se narátor soustředí na zodpovězení otázky, kdo jsou klienti cestovní kanceláře Grand Circle Cruisline. Tvrdí, že cestovní kancelář se specializuje na klientelu osob v seniorském věku, není výjimkou, že klienty jsou osoby starší osmdesáti let. Jedná se v převážné většině o vzdělané Americké občany na penzi, kteří jsou aktivní, mají chuť cestovat a poznávat. Narátor připouští, že i toto hledisko je pro něj motivační, neboť sám je již v důchodovém věku a aktivitu těchto seniorů obdivuje. Podle něj je velice zajímavé, na co se ho klienti ptají, co je zajímavé a co vědí o naší nebo evropské historii. Narátor soudí, že většina klientů má o historii Evropy představu, avšak mají v tom zmatek. Také má pocit, že jeho práce tady má smysl, protože si tím klienti spoustu věcí a historických reálií ujasní, spojí si v kontextu toho, co znají a toho, co od něj slyší. Občas klienty doprovází mladší člen rodiny a narátor soudí, že i pro ně je jeho výklad zajímavý, i když ne vždycky. Přesto má však radost, když se prokáže, že se klienti něco dozvěděli ve škole a on jim to potvrdí, že se to nějak učili v hodinách dějepisu a teď mají možnost se setkat s někým, kdo danou událost prožil, že to pro ně není tak vzdálené, jako „Válka za nezávislost“, narátor též soudí, že historie staré demokracie je pro klienty nudná.

Tazatele zajímá, na kolik je celé vystoupení svědka autentickým vyprávěním a na kolik se svědek učí historická data. Narátor upřesňuje, že například v jeho vyprávění o sametové revoluci zaujmají fakta odhadem 10 %. Je to v podstatě uložení vzpomínek do jednotlivých událostí a mezi ně. On svým vyprávěním pokrývá dobu od roku 1958 do roku 1989 (nebo 1993). Narátor tvrdí, že až 85 % jeho výkladu jsou jeho osobní vzpomínky, u příběhu o rozdělení Československa je té faktografie o něco více, zahrnuje tam i založení Československa, Masarykovo americké období, kam přidává i s humorem pojatou myšlenku, že Američanka by si nemohla vzít někoho, kdo usiluje o nějakou pitomost, a proto Amerika vznik ČSR podpořila. Dále používá vzpomínky na vyprávění svého otce z doby první republiky. Tvrdí, že to má hodně v sobě, protože se snažil na jeho příběhu, kdy jako mladý nezaměstnaný dělník spoluzakládal Komunistickou stranu, ze které byl v roce 1947 vyhozen, pochopit, jak to bylo. Potom používá otcův příběh k ilustraci dění na Slovensku, kam putoval za prací, jak cítil vztahy mezi Čechy a vypráví o svatební cestě svých rodičů na Slovensko, kdy se narátor snažil pochopit, oč Slováci usilují a proč to nedostávají, proč nevznikla federace, až po okupaci v roce 1968, dle narátora to bylo vhodné Straně podle hesla „rozděl a panuj“, s tím, že stát se lépe ovládal a „pacifikoval“. Pak narátor dodává, že sám měl přítelkyni Slovenku, kterou si i vzal, takže poznal Slovensko v 70. letech, to už jsou osobní zážitky, vzpomíná na peripetie po konci komunismu i svůj šok z toho, že Slováci chtějí pryč ze státu, který se konečně komunismu zbavil, aby pak vysvětlil s ohledem na historické souvislosti, že pochopil, že Slováci mají dost „staršího bratra“, tedy s Čech jim došla trpělivost. Nakonec se i dojme, když vypráví, jak na Silvestr roku 1993 skončila hymna v půlce, že si uvědomil, že byl československý vlastenec, ale Slováci se stali slovenskými vlastenci až po rozdělení obou států. Také vypráví o tom, jak nejstarší dcera studovala na Slovensku, jak ona vidí Slovensko a že jsou ty vztahy dnes pozitivní, že jsme společně vstoupili do Evropské unie a společně nadáváme na evropskou byrokracii, což s humorem přirovnává k tomu, jak Američané nadávají na federální vládu.

V současné době narátor zpracovává téma, o kterém si myslí, že by mohl být v budoucnu zájem, a to jsou Česko-německé vztahy, protože jeho matka byla rodilá Němka z Litvle a může tak těžit z jejích i svých vzpomínek.

Rád by se také vrátil k tématu Genius loci Václavského náměstí, neboť odtud má své vlastní velmi silné zážitky, ať už z Palachova pohřbu, z roku 1968 a roku 1969, výročí srpnové okupace. O výročí okupace se narátor spontánně rozpovídává po dotazu tazatele, zda se jednalo o onen slavný hokejový zápas, narátor vypráví svůj příběh, kdy na výročí srpnové okupace došel těsně za Muzeum. Lidové milice na Václavském náměstí střílely do lidí, byly čtyři oběti, narátor došel na konec Vinohradské, byl v první řadě. Milice a policie použily slzný plyn, který napadal až za něj, narátor se otočil a prchal skrz slzný plyn, dával si pozor, aby nezakopl, bál se, že by ho policie zmlátila. Na to konto si narátor vzpomene i na „hokejovou kontrarevoluci“, jak sám tento den nazval.

Popisuje, jak deset kamarádů obsadilo vozidlo Trabant a z Chodova odjeli až na Náměstí Míru, dál už se jet nedalo. Tak v osmi lidech přenesli Trabanta na chodník před Národní dům a pokračovali dál pěšky. Podařilo se jim dostat až na úroveň Muzea, kde si lidé připíjeli šampaňským a provolávali hesla jako: „Tarasove, bu bu bu, dostali jste na hubu“ nebo „Neměli tam tanky, dostali dvě branky!“. Narátor s kamarády slavil asi do půlnoci, ke kanceláři Aeroflotu se nedostal. Rozvíjí však teorii, že dlažební kostky na místo incidentu (kdy rozvášněný dav fanoušků vytloukl výlohy Aeroflotu), nechala navést StB a celou akci vyprovokovala. Narátor odhaduje, že na Václavském náměstí mohl být tak milion lidí, srovnává to s davem na Letné v roce 1989. Tvrdí, že se dál než k Muzeu opravdu ani nemohl dostat. Popisuje, jak na ulicích zmizely pruhy, všechna auta jela do centra i protisměrem, nákladní vozy s lidmi a vlajkami na korbách. Narátor však připouští, že nejsilnější zážitek byl pro něj pochod na Palachově pohřbu, při vyprávění se v tuto chvíli i dojde. Popisuje masu lidí, kteří v naprostém tichu opouštějí Václavské náměstí, jen pára jim jde od úst. K tomu dodává, že doufal, že 21. srpna 1968 je začátek konce komunismu. Poslední věta, myslím, nepotřebuje interpretaci, uvádím zde její citaci: „Jako když jsem otočil tím knoflíkem tehdy ráno, a místo té muziky, kterou jsem čekal, jo, místo toho Olympicu, tam začaly rachotit ty salvy a „občané, zachovejte klid, přečteme prohlášení Ústředního výboru“, a další salva ze samopalu nebo z kulometu, jo, jako..., jo, jsou prostě věci, už jako je ten okamžik, kdy člověk přestane brát někoho, jako osvoboditele. Fullstop.“

Tazatel se dostává k poslední otázce, zda si narátor myslí, že by zmíněný způsob prohlídky města s prvky orální historie mohl zajímat i mladší turisty, než jsou klienti Grand Circle Travel. Na to narátor reaguje příběhem o návštěvě Lidického muzea, kde byl v roli pedagoga se svou třídou, a provázely je dvě přeživší lidické ženy. Míní, že pro studenty to byl velmi silný zážitek, že na rozdíl od jiných příležitostí byli studenti v podstatě po celou dobu prohlídky zticha a pozorně poslouchali, a že odcházeli velmi zaražení a mlčeli. Stejnou zkušenost má údajně i jeho manželka Jana, která jezdí se svými studenty do Terezína, avšak tam už je konfrontace se svědkem událostí holocaustu velmi zřídka záležitostí. Z toho usuzuji, že narátor míní, že setkání se svědkem je atraktivní i pro jiné věkové kategorie než osoby v důchodovém věku. Přidává ještě příhodu o cestě se studenty do Mainzu, kde po cestě svým studentům vyprávěl o vitrážovém okně v kostele svatého Martina, což je nadchlo natolik, že na místě strávili mnoho času, protože studenti si chtěli prohlédnout všechna okna.

Narátor dále míní, že je potřeba, aby svědek byl schopen mladou generaci zaujmout a oslovit. Vyjadřuje názor, že v žádném případě by svědek neměl začít poučovat, tím mladé odradí. Nakonec si narátor posteskuje nad tím, že je výuka dějepisu špatně koncipována, pravěk by se neměl brát vůbec, je pro studenty nezajímavý, dostudovat si ho mohou až na vysoké škole, kdyby se chtěli takto specializovat. Narátor míní, že moderním dějinám není věnováno příliš prostoru, zejména proto, že dějepisaři historii po roce 1948 považují za politiku.

4.2.1.6 Analýza a interpretace 2. části rozhovoru s Terezou Libichovou – Orální historie v cestovním ruchu

Tazatel v reakci na probíhající rozhovor přechází již ke konkrétním otázkám týkajícím se využití orální historie v cestovním ruchu. Narátorka na otázku, jaké má povědomí o orální historii odpovídá obsírně. Zpočátku dle svých slov vůbec netušila, že existuje nějaký termín a přiznává, že se o oboru orální historie dozvěděla až po roce 2002, již coby konzument orální historie díky Příběhům 20. století (pořad v Českém rozhlasu) a díky své kolegyni, která se orální historií nějakou dobu zajímala. Jako zajímavost dodává, že její pražští kolegové a kolegyně mají vystudované velice zajímavé obory a jako příklad uvádí antropologii, dějiny umění, teologii se zaměřením na haitská náboženství a voodoo, chemii, právo a cestovní ruch. U kolegyně zabývající se voodoo a haitským náboženstvím se narátorka neubrání smíchu, z čehož lze usuzovat, že jí to přijde jako zbytečný nebo neužitečný obor. Narátorka dále zmiňuje, že zaměření cestovní kanceláře dříve nebylo příliš na osobní vzpomínky, tedy jakousi orální historii, ale taktéž na fakta o historii, data, stavební slohy a podobně. Ale sama dodává, že i jí se takový výklad nelíbí a zdá se jí být nudný, o čemž přemýšlela již při práci průvodkyně na zámku v Nelahozevsi, kde se snažila svůj výklad oživit příklady a historkami. V cestovní kanceláři pak časem vznikl manuál pro průvodce, který nabádal nezahlcovat turisty faktografií, narátorka říká, že maximálně 2-3 přesná historická data, spíše jen zařazovat do doby, poskytovat paralely do současnosti a k tomu, co turisté znají. Narátorka tento manuál spíše chválí, ale též uvádí, že ne každý průvodce se ho drží a jako příklad dává prohlídky Vídně, které jsou podle ní přehlacené historickou faktografií a výslovně říká, že takový výklad je „nebetyčná nuda“.

Narátorka představuje firemní filosofii CK Grand Circle Travel – ta je nazvaná „Learning and Discovering“ a spočívá v tom, aby turisté dostali co možná nejlepší povědomí o tom, jak místní lidé žijí a snažit se používat historická fakta pro přiblížení pohledu a vysvětlení způsobu životního stylu. Tomu zároveň CK přizpůsobuje výklad průvodců a též vymýšlí na každý zájezd specifické téma. K tomuto tématu pak cestovní kancelář hledá takzvané očitě svědky (eyewitness), narátorka zmiňuje, že prvního takového svědka měli v Budapešti, ten vyprávěl o zkušenostech z Maďarského povstání v roce 1956 a celý jeho příběh byl převyprávěn na Náměstí hrdinů, tedy přímo na autentickém místě.

(Zde je rozhovor přerušen příchodem manžela a dětí.)

Po krátkém přerušení se narátorka vrací k vysvětlení konceptu cestovní kanceláře, soustředí se hlavně na její vznik a vývoj, který posléze tento koncept vymodeloval. CK byla založena v sedmdesátých letech 20. století asociací bývalých amerických učitelů, kteří CK zakládali právě s cílem poznávat detailně destinace, do kterých pořádá zájezdy, zejména s důrazem na seznámení se detailně s místní kulturou a životním stylem. Primárně tedy nešlo o to pořádat zájezdy formou „dovolené u moře“, ale formou

bližšího a detailního poznávání kulturně-sociálních aspektů života a nedávné historie, ke které mohou turisté nalézt nějaké pojítko, vztah, poznat život a obyvatel daných destinací. V devadesátých letech se pak CK reorganizovala a vznikly tak tři odnože – Grand Circle Travel jako zastřešující organizace, Grand Circle Land Tours jako pobočka organizující zájezdy autobusy a Grand Circle Cuisine, která organizuje plavby po významných evropských řekách. V rozhovoru byla řeč hlavně o České republice, proto se tazatel zeptal na Prahu. Ta je podle narátorky v gesci Grand Circle Land Tours, jezdí se tam tedy autobusem. Narátorka si pak vzpomene ještě na jednu odnož CK s názvem Overseas Adventure Travel, která se zaměřuje na specifickou klientelu, jež chce jezdit jen v malých skupinkách do šestnácti osob 55-65 let, kteří jsou pohybliví a aktivní a jezdí autobusem, mají však náročnější program, než ostatní – celá CK se zaměřuje na osoby v důchodovém věku. Narátorka dále uvádí, že CK není z nejluxusnějších, co se týče komfortu lodí a autobusů či ubytování, ale snaží se to naopak kompenzovat svou velice specifickou nabídkou poznávání reálného života obyvatel v destinacích. S mírným sarkasmem pak uvádí, jak na začátku každé sezóny probíhají setkání průvodců a je do nich tlačena filozofie CK, kdy podle narátorky jedním z „úletů“ byl návrh zastavovat místní lidi na ulici a klást jim různé dotazy, což je dle narátorky nepříjemné jak osobám zastaveným, tak průvodcům, navíc upozorňuje, že tomu chybí koncept.

CK se zaměřuje na osobní přístup ke klientům, narátorka to glosuje tak, „že chtěj z co nejmíň vymlátit co nejvíc“. Vedoucí zájezdů by se podle ní měli na začátku zájezdu co nejvíce otevřít, také tím, že částečně fungují jako svědkové, říkají klientům svůj příběh. Předtím ještě posílají klientům, které narátorka označuje za VIP, e-mail, těm věrným dokonce i volají. Na začátku zájezdu ukazují klientům fotografie ze svého života, tak aby byla klientům co nejbliže a ti získali pocit, že jedou s někým, koho opravdu dobře znají. Během cesty pak mají turisté zaplacený základní balíček, k němuž mohou doobjednat fakultativní výlety.

V základní nabídce potom CK představuje koncept „Discovery Walks“, tedy procházka připravená průvodcem, která by měla turistům zprostředkovat nějaký zážitek, který je běžný pro místní, tedy zavést je na místa, kam turisté standardně nechodí. Narátorka jako příklad uvádí kolegu, který vodí turisty v Německu do supermarketu, kde poukazuje na rozdílnou nabídku zboží oproti Americe. Zde se narátorka neubrání ironii a v narážce na hloupost Američanů udává jako příklad výrobek vajíčko Kinder Surprise, které se v USA neprodává, aby dle narátorky děti nesnědly i hračku.

Tazatel se zajímá, zda jsou turisté voděni i na sídliště, načež narátorka hned zmiňuje Bratislavu a koncept „home hosted“, kde průvodce přivede skupinu na sídliště Petržalka, kde si je rozeberou místní rodiny a ty je pak berou k sobě domů na kávu a koláč a povídání o životě. Tento koncept funguje i na zájezdech v Německu.

Následně narátorka mění téma a vysvětluje, jakým způsobem přišla na to, jak zapojit svědka událostí do prohlídky Prahy. Narátorka si mírně stěžuje v návaznosti na městské prohlídky, že obzvlášť ta v Praze je hlavně historicky zaměřená, což turisty většinou nebaví. Právě na Václavském náměstí je možnost povídat o moderních dějinách, což ona jako průvodkyně dělala a vyprávěla příběh Zdeňka Vacka, otce tazatele, o roce 1968, ale jak podotýká, dojala tím hlavně sama sebe. Proto ji napadlo, požádat pana Vacka, v souvislosti s tím, že v Budapešti takového svědka mají, že by mohl své příběhy turistům vyprávět sám, jde o autenticitu a nezprostředkovanost. Pan Vacek zpočátku vystupoval před turisty zdarma, čehož si všiml management CK a nabídl panu Vackovi smlouvu a plat. Jelikož se tento koncept rozšiřuje i do dalších programů CK, průvodci se snaží hledat další svědky, kterým nabízejí spolupráci.

Tazatele zajímá, jakým způsobem hledají a oslovují potenciální svědky. Narátorka bez rozmýšlení odpovídá, že zejména mezi rodinou a známými, jako příklad uvádí sestru své kolegyně, která byla v roce 1989 studentkou VŠ a nyní vypráví turistům o událostech na Národní třídě. Na to konto zajímá tazatele, jaké nároky jsou na svědky kladeny. Narátorka uvádí, že zásadní je velmi dobrá znalost angličtiny, aby byli svědkové schopni pružně reagovat a odpovídat na spontánní dotazy turistů. Narátorka se vrací k začátkům tohoto programu v Praze a nabírání svědků, uvádí, že vše vplynulo ze situace a že si nepodávali inzeráty, ale skutečně se poohlíželi v kruhu svých známých. Zároveň dodává, že zásadní je, aby svědek to, o čem vypráví, skutečně zažil a příběh byl tak zcela autentický.

Tazatele zajímá, jaké jsou časté otázky turistů na svědky, na což narátorka reaguje příběhem o panu Vackovi, s tím, že původní téma bylo rozdělení Československa. Mírně hořce dodává, že pan Vacek to pojal spíš jako obširnou historickou přednášku (je bývalým učitelem), a tak se snažili jak narátorka, tak management CK, pana Vacka dotlačit k tomu, aby skutečně vyprávěl jen příběhy, v čemž nakonec uspěli právě změnou tématu na sametovou revoluci. Pak narátorka plynule přejde k odpovědi na často kladené dotazy turistů – ty zejména zajímají věci z osobního života, to, jak tato vyprávění vnímají dnešní děti. V zásadě konstatuje, že největší nadšení a spokojenost v turistech vyvolá právě to, že se mohou setkat s někým, kdo ony historické události prožil a může jim o tom vyprávět.

Narátorka dále uvádí, že sama se snaží o podobný přístup k turistům, na autobusových přejezdech uvádí historická fakta ilustrovaná příběhem osob z vlastní rodiny, často vypráví o své babičce, uvádí rodinné pozadí, babička byla z Moravy, ročník 1928, za války byla totálně nasazená a tak dále. Na těchto příkladech z rodinné historie uvádí kontextuálně historická fakta. I tak se snaží nebýt ve vyprávění příliš dlouhá, neboť to prý turisty uspává. Narátorka dále glosuje, že právě v tomhle vidí největší přínos, protože tak se dá nejlépe historie poznat.

Tazatele zajímá, zda si narátorka myslí, že by tento koncept oslovil i mladší turisty, než je klientela CK. Narátorka uvádí, že i jí samotnou oslovuje tento koncept více než jen strohý faktografický výklad. Myslí si, že je tento koncept přenositelný na celkem jakoukoliv klientelu, přesto však uznává, že jejich klientela je velice specifická.

Tazatele zajímá, zda zná narátorka i jiné CK s podobnou filozofií, na což narátorka uvádí, že ví, že některé CK mají v programu návštěvy u lidí, tak jako oni. Jinak prý moc takových cestovek nezná, ale uvádí, že občas se stane, že některá cestovka zprovozní podobnou službu, načež se zjistí, že za tím stojí nějaká osoba, která dříve pracovala pro Grand Circle. Nemyslí si, že by šlo o krádež know-how, ale jde spíše o trend. Dále uvádí, že se chystá zároveň pracovat pro jednu britskou CK, a že je zvědavá, jestli tento koncept zafunguje i tam.

Dále narátorka uvádí, že jejich klientela v Grand Circle právě tento přístup přímo vyžaduje, dokonce CK vytvořila i speciální formulář spokojenosti, který turisté po konci zájezdu vyplní a s výsledky této zpětné vazby pak nadále pracuje a to nejen na zlepšování svých služeb, ale pomocí těchto výsledků tlačí na zaměstnance – na základě spokojenosti dostávají odměny a také práci. Narátorka však tento způsob nepovažuje za objektivní a uvádí jako příklad jiné možnosti v dalších zemích, třeba v Číně, kde je tento program mnohem nabitější a pro mnohé turisty zajímavější, a ti pak nedávají tak vysoké hodnocení průvodcům v jiných zemích, protože jejich očekávání je velice vysoké. Proto se prý snaží mluvit hodně o nějakých kontroverzích. Na druhou stranu ve zmiňované britské CK jí bylo řečeno, aby se kontroverzím vyhnula. Zatímco v Grand Circle musí prý být pokrytí kontroverzními tématy excelentní.

Dále narátorka uvádí výčet osob a služeb, které klienti ve zmíněném dotazníku hodnotí, pro ni je nejdůležitější kolonka „Learning and Discovery“, ta prý musí být hodnocena jako excelentní. S výsledky hodnocení se poté pracuje na setkáních v CK, probírá se, co lze zlepšit, co dělat jinak, či nedělat vůbec.

Tazatele zajímá, zda se klienti občas rozhodnou zopakovat si stejný zájezd. Na to narátorka odpovídá, že z ekonomického hlediska to není pro většinu turistů problém, ale často se vydají na jiný zájezd, který však obsahuje nějaké místo, které již navštívili, protože se jim tam líbilo. Jednou se to sešlo tak, že narátorka měla úplně stejnou skupinu lidí ale na jiném zájezdu. Dále uvádí, že pro skupiny, které jezdí s Grand Circle, má právě osobní zkušenost a orální historie veliký smysl, protože mají možnost srovnávat s vlastní životní zkušeností, mají větší pocit, že se něco dozvěděli, zapamatovali a zažili. Mnoho z nich jezdí například do Německa, protože tam v mládí působili během a po druhé světové válce, a velice je zajímají právě setkání se svědky, jiný pohled na historické události. Nejčastěji se svědků ptají na to, co si sami pamatují, zajímá je vnímání světa, který byl za železnou oponou ve srovnání se svou vlastní zkušeností.

4.2.2 Etické hledisko

Při implementaci prvků orální historie do služeb cestovního ruchu je také potřeba brát v potaz etické hledisko zapojování svědků a pamětníků. Nezřídka se může stát, že pamětník na besedě či narátor v cestovním ruchu sdělují svému publiku osobní a citlivé informace. V obou uvedených případech by byl ideální, aby byl tento fakt zohledněn ve smlouvě, kterou jak zadavatel (instituce či cestovní kancelář) a pamětník podepsali a dojednali přesně, jaké osobní informace mohou být sděleny. Zde se přikláním k tomu, aby byla ponechána volná ruka svědkovi dějinných událostí, který by se tak sám mohl rozhodnout, jaké informace turistům sdělí. Z rozhovoru s panem Uváčkem nijak nevyplývá, že by podobnou smlouvu někdy podepsal. Je-li pamětník zároveň průvodcem v cestovním ruchu, tedy průvodcem objektovým, zdá se, že je tedy pouze na něm, jaké informace poskytne. Totéž se týká také Terezy Libichové, která v rozhovoru uvádí, že běžně vypráví o své rodině a ukazuje svým klientům fotografie ze svého soukromí. V případě Terezy Libichové a cestovní kanceláře Grand Circle Travel je jejich vzájemný vztah smluvně upraven, avšak je-li ve smlouvě obsažen článek upravující etické hledisko a sdělování citlivých osobních dat, se mi bohužel nepodařilo zjistit, neboť smlouvy jsou interními dokumenty cestovní kanceláře.

Poněkud odlišná situace panuje při implementaci besed s narátory v cestovním ruchu na autentických místech událostí. Z rozhovoru se Zdeňkem Vackem vyplývá, že z počátku se věnoval setkáním s turisty – klienty Grand Circle Travel – ve svém volnu a dobrovolně, aniž by byl jeho vztah s cestovní kanceláří jakkoliv smluvně upraven, a aniž by dostával jakýkoliv honorář. Sám pan Vacek přiznává, že by tuto činnost dělal i nadále bez honoráře, neboť v ní vidí velký přínos nejen pro klienty, ale zároveň také pro sebe. Až později došlo k uzavření smluv s narátory v cestovním ruchu, a zároveň k jejich honorování. V takovém případě je ovšem nasnadě se ptát, na kolik plní narátor v cestovním ruchu skutečnou funkci pamětníka a na kolik je cestovní kanceláří instruován, co říkat, a co ne. Sám pan Vacek uvádí, že si své vystoupení pečlivě připravuje, a i když jsou besedy s turisty autentické, jsou předem připravené. Není tedy jednoduché určit, zda se skutečně jedná o autentické vyprávění, nebo je-li to vše jen předem připravený scénář.

Jak pro průvodce, tak pro narátory v cestovním ruchu platí, že vypráví také o své rodině, přátelích nebo elitách (politicích, známých osobnostech). Zde je třeba se zamyslet, zda pamětníci nemohou tyto osoby nějakým způsobem poškodit, sdělovat o nich citlivé informace, nebo také informace zavádějící či smyšlené. Přeci jen se vždy jedná o využití paměti svědků, a ta nemusí být přesná. Každý narativ je svým způsobem interpretací situace, o které pamětník vypráví, svým pohledem. V případě orální historie lze zanést požadavky narátora do smlouvy s tazatelem, standardně se stává, že narátor požaduje některá omezení přístupu k nahrávkám či jejich prepisům, nebo požaduje zpřístupnění až po

předem dohodnuté době. Člověk, který vystupuje před lidmi, tuto možnost nemá. Sám tedy musí brát v potaz etické hledisko svého sdělení. A to potom již nemusí být autentické. Je zcela legitimní se ptát, jestli jsou pamětníci svázáni autocenzurou a, pokud by nebyli, zda nesdělují informace, které by mohly osoby zmíněné v jejich narativech poškodit.

Dalším možným etickým dilematem je, kdyby se instituce v cestovním ruchu rozhodly využít služeb najatých herců, kteří by pouze podle scénáře představovali pamětníky. Osobně proti takové praxi nejsem, vědí-li klienti, že se jedná o „divadlo“. Problémem je, že celé vystoupení není autentické a rozhodně nenaplnuje očekávání, že je klient konfrontován se skutečnými zážitky a zkušenostmi pamětníka. Některé cestovní kanceláře však takové setkání s herci zařazují na program, aby přiblížili dobu a životní styl, nejčastěji období Normalizace. Na kolik jsou pak neučené texty herců kontrolovány z etického hlediska a na kolik jsou jednostranné, již nelze prakticky určit.

S každým pamětníkem, který se účastní besed a který vystupuje před turisty, by měla být podepsána smlouva, jenž bude také upravovat to, jaké informace mohou být pamětníkem sděleny. S touto smlouvou by měl pamětník bezvýhradně souhlasit a článek obsahující etickou stránku implementace pamětníka do služeb v cestovním ruchu by měl být nastaven tak, aby s ním byl pamětník spokojen, a bylo možné alespoň do určité míry nechat pamětníkovi volnou ruku v tom, co bude a nebude říkat. Při tvorbě takové smlouvy doporučuji využití formulací existujících smluv mezi tazateli a narátory v rámci orálně-historických rozhovorů a jejich nahrávání.

Někteří turisté si rádi besedy s pamětníky natáčejí, či pamětníky fotografují. I s tímto by měl pamětník nejprve výslovně souhlasit, neboť pořizovat záznam či fotografie osob bez jejich výslovného souhlasu není zákonem dovoleno.

4.3 Kvantitativní výzkum – Využití orální historie v cestovním ruchu

Pro potřeby své diplomové práce jsem vytvořil dotazník na platformě Survivo s cílem získat kvantitativní data o současném využití orální historie v cestovním ruchu a zároveň sesbírat informace o možnostech využívání orální historie a jejích prvků v cestovním ruchu a zájem o ni mezi veřejností.

4.3.1 Metodika výzkumu

Dotazník na platformě Survivo obsahuje 22 jednotlivých otázek s předdefinovanými odpověďmi. Respondenti zaškrťávají přesně jednu nebo jednu a více odpovědí. U některých otázek je uvedena možnost „Jiná“, v takovém případě mají respondenti možnost napsat jakoukoliv vlastní odpověď. Poslední tři otázky se týkají osob respondentů, ptají se na věk, zaměstnání a pohlaví.

4.3.1.1 Otázky ve výzkumu

1. Víte, co je to „orální historie“?

Předdefinované odpovědi:

- Ano
- Ne

Cílem otázky je zjistit, jaké je povědomí o oboru nebo výstupech orální historie. Odpovědi však bylo možné předdefinovat lépe, například: Ano / Mám základní povědomí / Mám představu / Již jsem pojem zaslechl(a) / Ne. Takové odpovědi by daly zcela určitě přesnější data, co se týče znalosti pojmu orální historie mez veřejností.

2. Zaškrtněte, prosím, jaký typ dovolené využíváte nejčastěji

Předdefinované odpovědi:

- Poznávací zájezdy do přírody
- Poznávací zájezdy do měst
- Sportovní zájezdy na hory
- Sportovní zájezdy k moři
- Pobytové zájezdy u moře
- Cyklozájezdy
- Eurovíkendy (víkendové návštěvy v metropolích)
- Zájezdy za kulturou (muzea, galerie, divadla)
- Pobyt v lázních
- Jiné (napište, prosím, jaké)

Tato otázka je položena ke sběru dat týkajících se oblíbenosti různých typů dovolených s cílem získat informace, na jaký typ cestovního ruchu a jakou konkrétní službu je třeba se zaměřit při začleňování prvků orální historie do cestovního ruchu. V poslední předdefinované odpovědi měli respondenti možnost uvést jiný typ dovolené. Respondenti mají také možnost zaškrtnout více než jednu odpověď z toho důvodu, že zadavatel dotazníku předpokládal možnost výběru více typů dovolené.

3. Navštěvujete na dovolené památky?

Předdefinované odpovědi:

- Ano
- Ne

- Občas

Pomocí položené otázky je možné zjistit, zda a v jaké míře navštěvují respondenti památky (nemovité, kulturní, přírodní apod.) v čase, kdy jsou na dovolené. S touto otázkou souvisí následné položky 4. a 5., které umožňují upřesnit, jak probíhá výběr navštívených míst a jaká místa jsou mezi respondenty preferována.

4. Jak nejčastěji vybíráte památky, které navštívíte?

Předdefinované odpovědi:

- Vyhledávám na internetu
- Na doporučení známého
- Navštěvuji jen ty, které jsou součástí zájezdu
- Vyhledávám v turistických průvodcích (bedekrech)
- Rozhoduji se až na místě, zda a kterou památku navštívím
- Jinak (napište, prosím, jak)

Otázka je do dotazníku implementována s ohledem na způsob propagace památek a její účinnost. Cílem je zjistit, jak a v jakých médiích je vhodné památku propagovat a o ní informovat. Respondenti mají možnost zaškrtnout více odpovědí, v poslední odpovědi mají možnost definovat svou vlastní metodu vyhledávání památek, které navštíví.

5. Jaké památky navštěvujete nejčastěji?

Předdefinované odpovědi:

- Hrady a zámky
- Muzea, galerie, divadla
- Sakrální památky (kostely, kaple, mešity, chrámy, poutní místa)
- Městské památkové rezervace
- Industriální památky (továrny, průmyslové areály, důlní muzea a skanzeny)
- Válečné (a vojenské) památky včetně vojenských muzeí a muzeí opevnění
- Koncentrační a pracovní tábory
- Skanzeny (muzea pod širým nebem)
- Jiné (napište, prosím, jaké)

Zařazením páté otázky je možné zjistit preference respondentů, co se týče oblíbenosti různých typů památek. V souvislosti s diplomovou prací je pak možné uvažovat nad implementací prvků orální historie v preferovaných památkách, respektive lze zjistit, který typ památek by mohl být vhodný.

Respondenti mají možnost vybrat „Jiné“ a vepsáním vlastní odpovědi tak konkretizovat typ památky, na který nebyla předdefinovaná odpověď.

6. Jaký typ prohlídky kulturní nemovitě památky upřednostňujete?

Předdefinované odpovědi:

- Prohlídku s objektovým průvodcem (ve skupině)
- Prohlídku s elektronickým průvodcem (samostatně)
- Prohlídku s tištěným průvodcem (informační brožura / leták; samostatně)
- Prohlídku bez průvodce (samostatně, bez informačních materiálů)

Cílem otázky je sběr dat týkajících se preferencí respondentů v souvislosti s prohlídkami kulturních nemovitých památek. Zároveň je možné zjistit, na kolik preferují respondenti setkání s osobou (objektovým průvodcem) oproti jiným neosobním alternativám (elektronickým průvodcům, brožurám). Dle odpovědí lze usuzovat, zda by případné setkání s narátorem v cestovním ruchu mohlo být přínosem v prohlídkách objektů památek.

7. Jaký typ informací vás o daném objektu zajímá?

Předdefinované odpovědi:

- Historická data, stavební slohy
- Informace o inventáři (mobiliář, nábytek, předměty denní potřeby)
- Informace o osobnostech, které objekt využívaly
- Informace o běžném každodenním životě spjaté s objektem
- Pověsti a mýty o objektu
- Svědectví o historických událostech a osobnostech, které s objektem souvisely (odehrály se tam)

Z pohledu integrace prvků orální historie do cestovního ruchu v rámci prohlídek objektů je důležité zjistit, jaké informace jsou pro respondenty zajímavé a jaké informace lze při prohlídkách redukovat na možné minimum z hlediska kontextualizace prohlídky, potřebné pro pochopení výkladu. Formou takto položené otázky se dají zjistit zájmové preference respondentů a jejich potenciální zájem o setkání s narátorem v cestovním ruchu. Tuto otázku dále rozvíjí bod 8. v dotazníku.

8. Zajímala by vás možnost setkání s člověkem, který v daném objektu žil / pracoval / vlastní ho?

Předdefinované odpovědi:

- Ano

- Ne
- Nevím

Cílem osmé otázky je zjistit zájem respondentů o setkání s narátorem v cestovním ruchu pomocí výběru předdefinovaných odpovědí. Pro lepší sběr dat by posloužily odpovědi předdefinované takto: velmi zajímavá / zajímavá / spíše zajímavá / spíše nezajímavá / nezajímavá. I přes ne zcela dobře nadefinované odpovědi v otázce je však možné určit preference respondentů, co se týče setkání s narátorem v cestovním ruchu.

9. Jaké informace by vás zajímaly, kdybyste měli možnost se setkat a promluvit s člověkem, který v daném objektu žil / pracoval / vlastní ho?

Předdefinované odpovědi:

- Informace o každodenním životě v objektu
- Příběhy a historky, které se v objektu odehrály
- Příběh člověka, který v objektu žil / pracoval / vlastní ho
- Výklad o historii (data, stavební slohy)

Předdefinované reakce:

- Velmi zajímavá
- Spíše zajímavá
- Zajímavá
- Spíše nezajímavá
- Nezajímavá

Pomocí předdefinovaných odpovědí a reakcí na ně je umožněn sběr dat věnovaný zájmu respondentů na poli informací, které může poskytnout narátor v cestovním ruchu. Na základě sesbíraných dat bude možné určit, zda je pro daný typ informace vhodné začlenit do prohlídek objektů narátory v cestovním ruchu, případně je použít i jako objektové průvodce.

10. Přijedete-li do města, využíváte při jeho prohlídce původcovských služeb?

Předdefinované odpovědi:

- Ano, vždy
- Ano, často
- Ano, občas
- Ano, zřídka (spíše ne)

- Ne, nikdy

Smyslem získání informací o četnosti využívání průvodcovských služeb je dozvědět se, na kolik jsou průvodcovské služby využívány turisty a případně s následujícími souvisejícími otázkami zjistit, zda by nebylo možné průvodcovské služby zatraktivnit využitím prvků orální historie, případně zařazením narátora v cestovním ruchu do prohlídky měst nebo přímo jako průvodce v cestovním ruchu.

11. Zajímala by vás možnost setkat se na místě, kde došlo k dějinné události (20. století) s pamětníkem (účastníkem) této dějinné události?

Předdefinované odpovědi:

- Velmi zajímavá
- Zajímavá
- Spíše zajímavá
- Spíše nezajímavá
- Nezajímavá

Cílem otázky je zjistit, zda by nabídka setkání s narátorem v cestovním ruchu připadala respondentům atraktivní a jaký by byl o setkání zájem. Případné kladné odpovědi mohou napovědět, zda by zařazení prvků orální historie v rámci prohlídek měst zatraktivnilo využívání průvodcovských služeb.

12. Jaké informace by vás zajímaly od pamětníka (účastníka) dějinné události?

Předdefinované odpovědi:

- Historická data
- Popis průběhu události
- Jak pamětník událost prožíval
- Jak pamětník událost hodnotí

Sesbíraná data mohou napovědět, na jaká témata by se mohl narátor v cestovním ruchu, je-li zařazen do prohlídky města, soustředit. Bude-li výzkum někdy opakován, bylo by k prospěchu věci přidat předdefinovanou odpověď „Životní příběh pamětníka“ a také možnost „Jiné, napište, prosím, jaké“. Tímto způsobem by bylo možné vycházet ze spontánních odpovědí respondentů a dozvědět se více o jejich zájmech a zaměřeních.

13. Myslíte si, že vyprávění pamětníka (účastníka) dějinné události je (může být) zajímavější, než výklad průvodce?

Předdefinované odpovědi:

- Ano
- Spíše ano
- Je to rovnocenné
- Spíše ne
- Ne

Smyslem položené otázky je zodpovědět, na kolik je implementace narátora v cestovním ruchu atraktivní pro respondenty a jaký je potenciální přínos setkání s narátorem pro účastníky prohlídky města.

14. Na jakém místě byste ocenili možnost setkat se s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Předdefinované odpovědi:

- Hrady a zámky
- Muzea, galerie, divadla
- Při prohlídkách měst (na místech dějinných událostí)
- Industriální památky (továrny, průmyslové areály, důlní skanzeny a jiné)
- Válečné (a vojenské) památníky včetně vojenských muzeí a muzeí opevnění
- Koncentrační a pracovní tábory
- Skanzeny (muzea pod širým nebem)

Předdefinované reakce:

- Ocenili
- Spíše ocenili
- Spíše neocenili
- Neocenili

Cílem výše uvedeného dotazu je zjistit, jaká místa v cestovním ruchu jsou vhodná pro implementaci narátora v rámcích prohlídek měst nebo objektů (nemovitých památek a muzejních institucí), a mají tak potenciál zatraktivnit svou roli v cestovním ruchu, přilákat více návštěvníků.

15. Na jakém dalším místě byste ocenili možnost setkat se s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Otevřená odpověď (respondenti píšou vlastní odpověď)

Získaná data pomohou rozšířit portfolio destinací, kde by bylo možné začlenit prvky orální historie (narátora v cestovním ruchu) do jejich prohlídek, a tím je zatraktivnit, případně zvýšit jejich konkurenceschopnost.

16. Znáte nějaké místo, kde máte možnost setkat se a hovořit s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Předdefinované odpovědi:

- Ano
- Ne

V nabídce různých destinací v cestovním ruchu již nyní existují místa, kde mají turisté a exkurzionisté možnost se setkat s narátorem v cestovním ruchu. Cílem kladené otázky je zjištění, zda mají respondenti o takových místech povědomí. V případě zamítavé odpovědi stojí za zvážení, jestli taková místa nepropagovat více.

17. Doporučili byste svým známým setkání s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Předdefinované odpovědi:

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

Výsledky odpovědí na danou otázku mají za úkol zjistit nejen atraktivitu začlenění orální historie do cestovního ruchu, ale i potenciál nejúčinnější reklamy (sdělení osobní zkušenosti a doporučení) pro místa, kde je orální historie již do prohlídky začleněna. Taktéž mohou výsledky napovědět, zda může být začlenění prvků orální historie přínosné i pro místa, kde ještě začleněna není.

18. Zúčastnili jste se již někdy zájezdu / exkurze, jehož součástí bylo setkání s pamětníkem?

Předdefinované odpovědi:

- Ano, více než třikrát
- Ano, jednou až třikrát
- Ne

Data získaná tímto dotazem pomohou určit, jestli jsou zájezdy a exkurze, které obsahují prvky orální historie, atraktivní pro respondenty. Zúčastnil-li se respondent alespoň jednoho takového zájezdu a

byl-li spokojen, je pravděpodobné, že bude takový typ zájezdu / exkurze znovu nejen vyhledávat, ale také ho doporučí svým známým.

19. Doporučili byste zájezd / exkurzi, jehož součástí je setkání s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Předdefinované odpovědi:

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

Stejně jako v otázce 17. je cílem zjistit, jak vysoká byla atraktivita zájezdu se začleněnými prvky orální historie pro respondenty, a zároveň jejich ochotu takový zájezd doporučit, tedy udělat mu reklamu a napomáhat tak jeho zatraktivnění a propagaci.

20. Věk respondentů

Předdefinované odpovědi:

- Méně než 15 let
- 15-26 let
- 27-35 let
- 36-40 let
- 41-50 let
- 51-65 let
- Více než 65 let

Věková skladba respondentů hraje ve výzkumu významnou roli. Sběr dat umožní zjistit, jaké věkové skupiny jsou osloveny samotným dotazníkem, mají zájem o začleňování orální historie do cestovního ruchu a také jaké věkové skupiny jsou nejčastěji účastníky cestovního ruchu – turisty nebo exkurzionisty.

21. Zaměstnanecký poměr respondentů

Předdefinované odpovědi:

- Zaměstnanec
- Osoba samostatně výdělečně činná (živnostník, podnikatel)
- Student

- Na mateřské / otcovské dovolené
- Nezaměstnaný
- Důchodce

Zjištění spektra zaměstnání respondentů pomáhá pochopit, jaký typ zaměstnání a jaké příjmové kategorie se výzkumu zúčastnily, tedy vztah mezi zaměstnáním, příjmy a zájmem o cestovní ruch. V případě opakování výzkumu by bylo vhodné vytvořit otázku zaměřující se na čistý měsíční příjem respondentů, což by zjednodušilo určit vztahy respondentů k cestovnímu ruchu v závislosti na jejich příjmech.

22. Pohlaví respondentů

Předdefinované odpovědi:

- Muž
- Žena
- Nechci uvést

Zjištění pohlaví respondentů slouží k určení zájmu respondentů o dotazník v souvislosti s genderem. Jinak však tato statistika není zcela směrodatná, určuje pouze kolik osob daného pohlaví se výzkumu zúčastnilo.

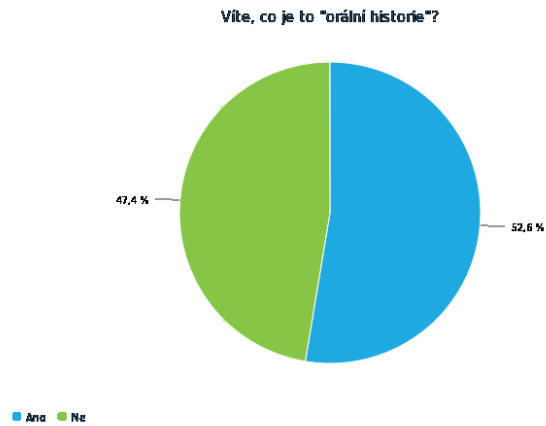
23. Statistiky dotazníku

V závěru dotazníku budou uvedeny následující statistiky:

- Počet respondentů, kteří dokončili vyplňování dotazníků
- Počet respondentů, kteří vyplňování dotazníku neukončili (dotazník neodeslali)
- Počet vyřazených odpovědí
- Doba zveřejnění dotazníku
- Průměrná doba vyplňování dotazníku
- Statistická odchylka měření

4.3.2 Výstupy kvantitativního výzkumu

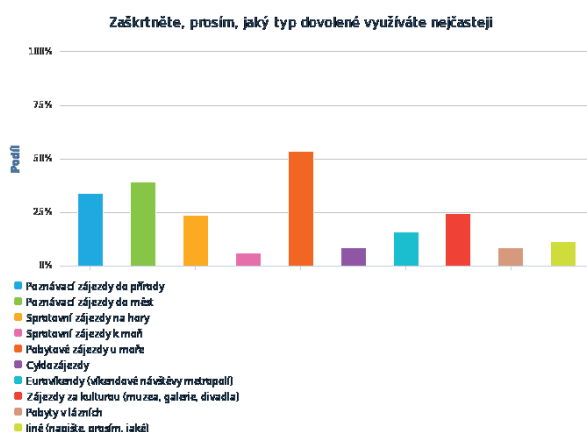
1. Víte, co je to „orální historie“?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	60	52,6
Ne	54	47,4

Mírná převaha respondentů (52,6 %) odpovědělo, že vědí, co je to orální historie. Je tak možné usuzovat, že mezi veřejností existuje jakési povědomí o zmíněném oboru. Předdefinované odpovědi zde byly použity poněkud nešťastně, jejich rozdělení do čtyř bodů by mohlo zpřesnit data, která by pak bylo lze lépe interpretovat. Přesto lze říci, že termín „orální historie“ není ve veřejnosti zcela neznámým pojmem.

2. Zaškrtněte, prosím, jaký typ dovolené využíváte nejčastěji.

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Poznávací zájezdy do přírody	39	34,2
Poznávací zájezdy do měst	45	39,5
Sportovní zájezdy na hory	27	23,7
Sportovní zájezdy k moři	7	6,1
Pobytové zájezdy u moře	61	53,5
Cyklozájezdy	10	8,8
Eurovíkendy (víkendové návštěvy v metropolích)	18	15,8
Zájezdy za kulturou (muzea, galerie, divadla)	28	24,6
Pobyty v lázních	10	8,8
Jiné*	13	11,4

* Bez CK za známými ve světě (1x), expediční zájezdy (2x), pracovní „dovolené“ (např.: konference, školení, výjezdní zasedání) (1x), bez CK – ubytování v soukromí nebo kempu (2x), chalupa (2x), nespécifikované (nezařaditelné) (6x)

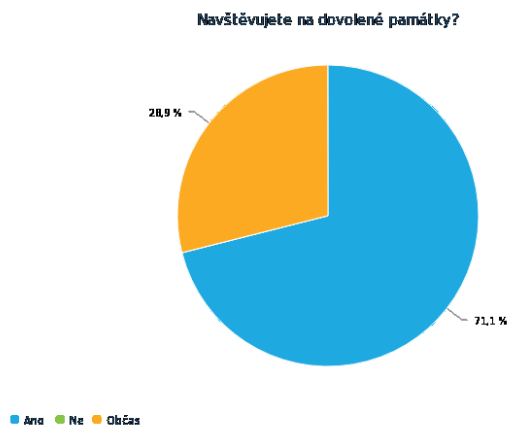
Nejpopulárnějším typem dovolené mezi respondenty je pobytový zájezd u moře, za svůj nejčastější typ trávení volných dní ho uvedlo 53,5 % dotázaných. Součástí jmenovaného typu dovolené často bývají fakultativní výlety do okolí, tedy ty, které si lze v rámci zájezdu přikoupit. Při fakultativních výletech jezdí turisté nejčastěji na prohlídky měst nebo významných pamětihodností v okolí své destinace. Prohlídky měst jsou tak vhodnou příležitostí k zařazení narátora v cestovním ruchu na jejich program a jejímu ozvláštňení.

39,5 % dotázaných uvedlo, že mezi jejich nejoblíbenější typ dovolené patří poznávací zájezdy do měst. Stejně tak jako v případě prohlídek měst při fakultativních výletech, i zde se nabízí možnost využít narátora v cestovním ruchu a jeho vystoupení zařadit jako bod prohlídky města, například na nějaké významné místo, kde se udála signifikantní dějinná událost.

Třetím nejoblíbenějším způsobem trávení dovolené jsou pak poznávací zájezdy do přírody. Tuto odpověď zvolilo 34,2 % dotázaných. Implementace prvků orální historie do zmíněného typu zájezdu, například formou vystoupení místního biologa nebo přírodovědce, může potenciálně poznávací zájezd atraktivit v závislosti na zájmu turistů.

Dalším typem dovolené, která si získala relativně vysokou oblibu mezi respondenty, je zájezd za kulturou, tedy takový, jehož součástí jsou návštěvy muzeí, galerií nebo divadel. V takovém případě se využití narátora v cestovním ruchu samo nabízí, ať už jde o místního umělce, herce, režiséra nebo kohokoliv, kdo je spojen s daným muzeem, galerií či divadlem.

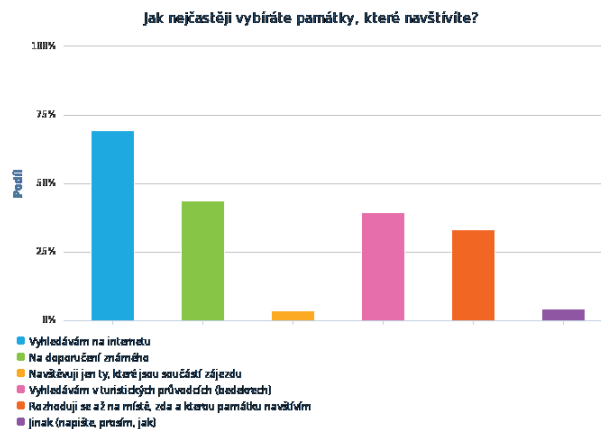
3. Navštěvujete na dovolené památky?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	81	71,1
Ne	0	0,0
Občas	33	28,9

Z uvedená odpovědí jednoznačně vyplývá, že všichni respondenti během dovolené navštěvují památky, tedy kulturní nemovité atraktivity, muzea či galerie. 71,1 % dotázaných navštěvuje památky vždy, když jsou na dovolené, ostatní respondenti navštěvují památky občas. Žádný z respondentů neuvedl, že by nikdy nenavštěvoval atraktivity v destinaci. V obecné rovině je možné konstatovat, s ohledem na statistickou chybu, že památky na dovolené navštěvuje převážná část turistů. Pro přesnější odpovědi v případné hlubší studii by bylo lepší předdefinovat je takto: Ano, vždy / Ano, občas / Ano, zřídka / Ne. I přesto mají uvedené responze vypovídací hodnotu.

4. Jak nejčastěji vybíráte památky, které navštívíte?

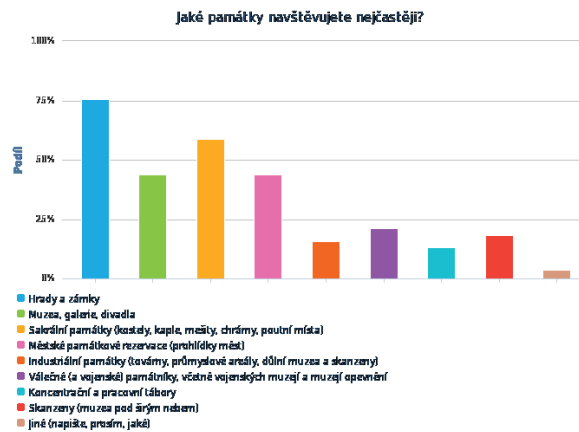

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Vyhledávám na internetu	79	69,3
Na doporučení známého	50	43,9
Navštěvuji jen ty, které jsou součástí zájezdu	4	3,5
Vyhledávám v turistických průvodcích (tištěných bedekrech)	45	39,5
Rozhoduji se až na místě, zda a kterou památku navštívím	38	33,3
Jinak*	5	4,4

* Dovídám se o památkách z knih (cestopisy, beletrie) (2x), podle zájmu a zaměření zájezdu (1x), vybírají rodiče (1x), neplánuji a nehledám – vybírám zcela spontánně (1x)

Respondenti vyhledávají památky kombinací metod. Není překvapením, že nevyšší počet respondentů – 69,3 % z nich – vyhledává památky v cílové destinaci převážně pomocí internetu. Ten je tak nejsilnějším médiem, a také nevhodnějším prostředkem pro propagaci a reklamu památek. Druhý nevyšší počet responzí – 50 – měla odpověď „na doporučení známého“. Doporučením se řídí 43,9 % dotázaných. Odpověď lze brát jako relevantní důkaz toho, že osobní zkušenost a doporučení je tou nejlepší možnou reklamou. Inzercí v turistických průvodcích mohou turistické atraktivity též přilákat pozornost, jako jeden ze zdrojů vyhledávání památek je uvedlo 39,5 % respondentů. V teoretické rovině je možné říci, že i propagace atraktivit přímo v místě je velice důležitá, neboť zhruba jedna třetina respondentů též uvedla, že o návštěvě konkrétních památek se spontánně rozhodují až na místě, tedy v destinaci. Dobrou zprávou pro provozovatele atraktivit je také to, že pouhá 3,5 % respondentů navštíví jen ty atraktivity, které jsou přímo součástí zájezdu. Lze tedy usuzovat, že většina turistů navštíví i další atraktivity v místě po vlastní ose.

5. Jaké památky navštěvujete nejčastěji?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Hrady a zámky	86	75,4
Muzea, galerie, divadla	50	43,9
Sakrální památky (kostely, kaple, mešity, chrámy, poutní místa)	67	58,8
Městské památkové rezervace	50	43,9
Industriální památky (továrny, prům. areály, důlní muzea a skanzeny)	18	15,8
Válečné (a vojenské) památky včetně voj. muzeí a muzeí opevnění	24	21,1
Koncentrační a pracovní tábory	15	13,2
Skanzeny (muzea pod širým nebem)	21	18,4
Jiné*	4	3,5

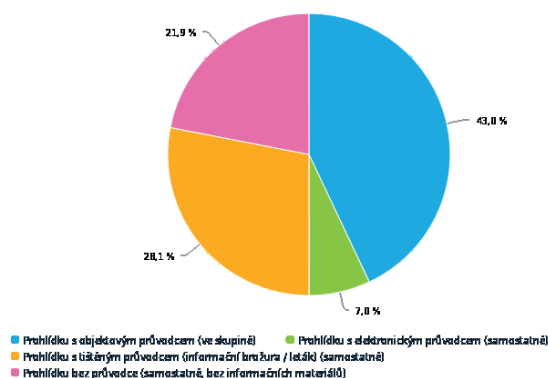
* Přírodní zajímavosti (památné stromy, jeskyně, vodopády, horská jezera) (2x), pouze dle nabídky destinace (1x), neobvyklá poutní místa a kaple (1x)

Mezi nepreferovanější typ atraktivit patří historické nemovité památky, jako jsou hrady a zámky. Na své dovolené je navštíví 75,4 % respondentů. Těsně za nimi jsou v oblíbě sakrální památky, jako jsou chrámy, kostely, kaple, synagogy, mešity nebo poutní místa. Jako bod svého zájmu je uvedlo 67 respondentů, tedy 58,8 % dotázaných. Mezi oblíbené turistické cíle též patří městské památkové rezervace, které jsou dle výzkumu rovny v počtu responzí návštěvám muzeí, galerií a divadel. Tento fenomén lze pochopit i tak, že v rámci prohlídky města respondenti navštíví i některou z výše uvedených institucí.

Nižší atraktivitu pak zaznamenaly památky, které jsou zaměřeny na užší okruh zájmu, jako jsou například vojenské památky a vojenská muzea (turisté se zájmem o vojenství a militárie), skanzeny (turisté se zájmem o etnologii, lidové stavitelství a zvyky), industriální památky, bývalé koncentrační a pracovní tábory. U výše jmenovaných typů památek by bylo možné zvýšit zájem o ně právě implementací orální historie zapojením narátora v cestovním ruchu. Zároveň by bylo vhodné zvážit větší propagaci těchto památek, například formou inzerce na sociálních sítích.

6. Jaký typ prohlídky kulturní nemovité památky upřednostňujete?

Jaký typ prohlídky kulturní nemovité památky upřednostňujete?

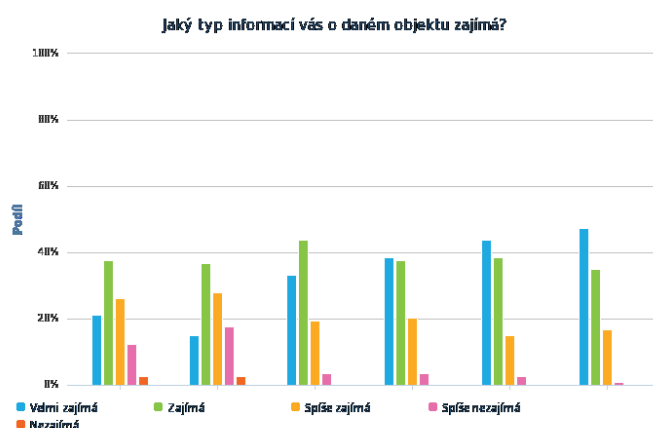

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Prohlídka s objektovým průvodcem (ve skupině)	49	43,0
Prohlídka s elektronickým průvodcem (samostatně)	8	7,0
Prohlídka s tištěným průvodcem (informační brožura / leták) (samostatně)	32	28,1
Prohlídka bez průvodce (samostatně, bez informačních materiálů)	25	21,9

Nevyšší počet respondentů uvedl, že preferuje prohlídku s objektovým průvodcem. 43 % dotázaných je tak nejraději v kontaktu se živou osobou, což jim zároveň dává možnost klást průvodci dotazy. Z výsledku lze tak vyvodit, že potenciál pro implementaci prvků orální historie existuje a že není zcela zanedbatelný. Je představitelné, že možnost setkat se s narátorem v cestovním ruchu by mohla oslovit i ty respondenty, kteří jinak raději průvodcovských služeb nevyužívají. Jejich součet je v důsledku 50 %. Prohlídku s elektronickým průvodcem, kdy turista není ve styku s živou osobou, preferuje pouhých 7 % dotázaných. Implementace prvků orální historie do prohlídky objektu pro takový typ respondentů je také možná. Většina elektronických přístrojů již dnes podporuje přehrávání audio a audiovizuálních záznamů, proto by setkání s narátorem mohlo proběhnout formou jeho nahraného vyprávění do elektronického průvodce. V praxi toho využívá například katedrála svatého Pavla v Londýně (Saint Paul's Cathedral), který má ve svých elektronických průvodcích nahraná svědectví duchovních chrámu nebo restaurátorů, kteří pracovali a pracují na jeho údržbě³⁷.

³⁷ Vlastní zkušenost z návštěvy v dubnu 2019

7. Jaký typ informací vás o daném objektu zajímá?

Odpověď	Velmi zajímavá	Zajímá	Spíše zajímavá	Spíše nezajímá	Nezajímá
Historická data, stavební slohy	24 (21,1 %)	43 (37,7 %)	30 (26,3 %)	14 (12,3 %)	3 (2,6 %)
Informace o inventáři (mobiliář, nábytek, předměty denní potřeby)	17 (14,9 %)	42 (36,8 %)	32 (28,1 %)	20 (17,5 %)	3 (2,6 %)
Informace o osobnostech, které objekt využívaly	38 (33,3 %)	50 (43,9 %)	22 (19,3 %)	4 (3,5 %)	0 (0,0 %)
Informace o běžném každodenním životě spjaté s objektem	44 (38,6 %)	43 (37,7 %)	23 (20,2 %)	4 (3,5 %)	0 (0,0 %)
Pověsti a mýty o objektu	50 (43,9 %)	44 (38,6 %)	17 (14,9 %)	3 (2,6 %)	0 (0,0 %)
Svědectví o historických událostech a osobnostech, které s objektem souvisely (odehrály se tam)	54 (47,4 %)	40 (35,1 %)	19 (16,7 %)	1 (0,9 %)	0 (0,0 %)

Informace získané od objektového průvodce bývají velice často doslova přehlceny historickými daty, stavebními slohy, informacemi o mobiliáři objektu a jeho zařazení do historické doby. Jedná se o tradicionalistický přístup, zmiňovaný například v metodice Jiřiny Doubnerové z roku 1961³⁸, použité též v publikaci Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách³⁹, která klade důraz převážně na osvětovou složku výkladu. Dnešní trendy, co se týče atraktivity výkladu, popisují výsledky otázky 7. dotazníku. Klíčovým slovem zájmu respondentů je „svědectví“. 99,2 % respondentů uvedlo, že je zajímavá svědectví o historických událostech a

³⁸ DOUBNEROVÁ, J. Metodický pokyn pro krajské komise pověřené zpracováním textů, výkladů pro navštěvované památkové objekty. SÚPPOP Praha, 1961; nebo také: DOUBNEROVÁ, Jiřina, K osvětové funkci památek, Památky a příroda 1/1962, Praha 1962, s. 4–7.

³⁹ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FRAMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách: NPÚ – odborné publikace, svazek 44. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8.

osobnostech, které s objektem souvisely. Je zde zcela patrná osobní linka a výzkum tak potvrzuje předpoklad, že osobní svědectví pamětníka je pro turisty i exkurzionisty velice zajímavou a přínosnou věcí.

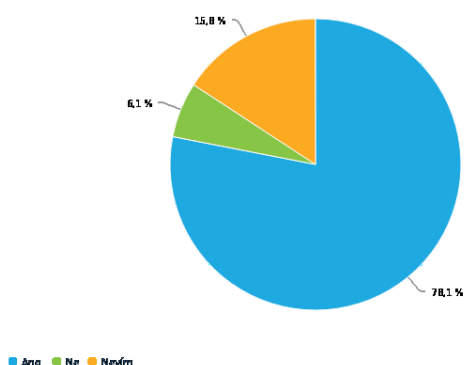
Současně výzkum poukazuje na další typ informací, které respondenti považují za zajímavé. Jedná se o pověsti a mýty o objektu, které považuje za zajímavé 97,4 % respondentů, informace o každodenním životě v objektu přitahují 96,5 % respondentů, stejně tak jako informace o osobnostech, které objekt využívaly.

Čistě historická datace a v objektu použité stavební slohy pak zajímají 85,1 % respondentů a nejnižší zájem, ačkoliv nikterak nízký, je o informace o mobiliáři, které zaujmou 79,8 % dotázaných.

Na základě sesbíraných dat je tak možné vytvořit průvodcovské texty na míru. Zároveň lze usuzovat, že zapojením narátora v cestovním ruchu by výklad získal z hlediska respondentů na zajímavosti. Též je možné v obecné rovině předpokládat, že neexistuje informace, která by byla zcela bez zajímavosti.

8. Zajímala by vás možnost setkání s člověkem, který v daném objektu žil / pracoval / vlastní ho?

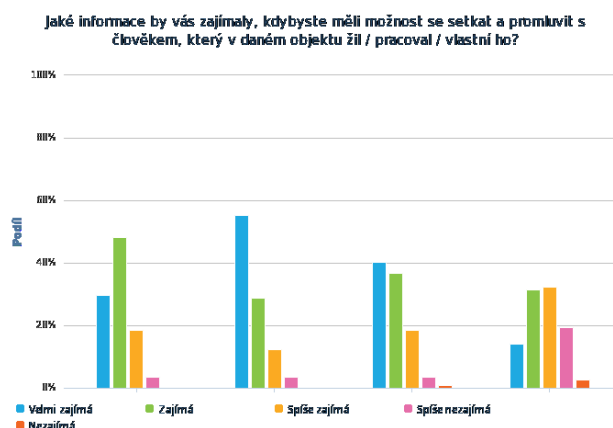
Zajímala by vás možnost setkání s člověkem, který v daném objektu žil / pracoval / vlastní ho?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	89	78,1
Ne	7	6,1
Nevím	18	15,8

Výše položená otázka zkoumá potenciální zájem turistů o setkání s narátorem v cestovním ruchu. Z výsledku šetření je možné dedukovat, že zájem o takové setkání by byl vysoký. 78,1 % respondentů projevilo o takový typ služby zájem. Pouze 15,8 % dotázaných se nedokázalo rozhodnout, zda by o setkání mělo zájem, a jen mizivých 6,1 % respondentů projevilo nezájem. Je tedy možné usuzovat, že zařazení narátora v cestovním ruchu jako pevnou součást prohlídky kulturní nemovité památky má svůj smysl a mohl by být příjemným zatraktivněním prohlídky. Případné využití narátora přímo jako průvodce (například majitel objektu) též padá v úvahu.

9. Jaké informace by vás zajímaly, kdybyste měli možnost se setkat a promluvit s člověkem, který v daném objektu žil / pracoval / vlastní ho?

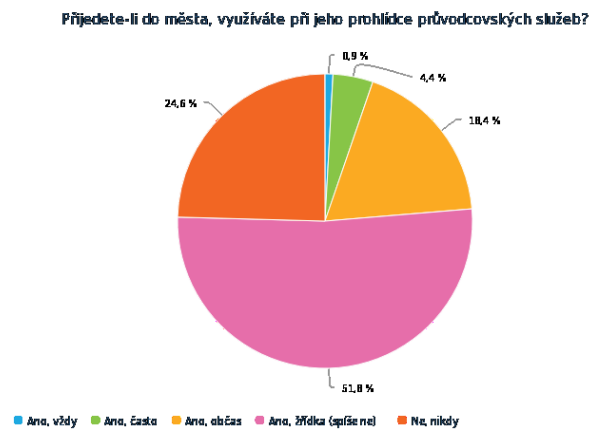

Odpověď	Velmi zajímavá	Spíše zajímavá	Zajímá	Spíše nezajímavá	Nezajímavá
Informace o každodenním životě v objektu	34 (29,8 %)	55 (48,2 %)	21 (18,4 %)	4 (3,5 %)	0 (0,0 %)
Příběhy a historky, které se v objektu odehrály	63 (55,3 %)	33 (28,9 %)	14 (12,3 %)	4 (3,5 %)	0 (0,0 %)
Příběh člověka, který v objektu žil / pracoval / vlastní ho	46 (40,4 %)	42 (36,8 %)	21 (18,4 %)	4 (3,5 %)	1 (0,9 %)
Výklad o historii (data, stavební slohy)	16 (14,0 %)	36 (31,6 %)	37 (32,5 %)	22 (19,3 %)	3 (2,6 %)

Zájem o osobu narátora a kontext jeho působení v objektu je dle výsledků průzkumu vysoký. Není bez zajímavosti, že nejvíce respondentů by zaujaly příběhy a historky, které se v objektu odehrály. Jmenovanou odpověď zvolilo 96,5 % respondentů. Jen o pouhé 0,1 % dotazovaných méně pak získala odpověď odkazující na každodennost, tedy na běžný život v objektu. Životní příběh narátora v cestovním ruchu by potom zaujal 95,6 % turistů. Naopak historiografický výklad vyprávěný narátorem by zaujal ve srovnání s předchozími odpověďmi pouhých 78,1 % respondentů, avšak i toto číslo je relativně vysoké. Na druhou stranu 19,3 % respondentů uvedlo, že by je historiografický výklad, byť by byl vyprávěn narátorem v cestovním ruchu, spíše nezajímal a 2,6 % dotázaných by nezajímal vůbec.

Dané odpovědi je možné interpretovat tak, že turisté, kteří by měli možnost se s narátorem setkat, by měli veliký zájem jak o narátora samotného, tak i o kontext doby, o které by vyprávěl. Lze tím též potvrdit domněnku, že turisté preferují osobní přístup a rádi se dozvědí informace z narátorova života a soukromí.

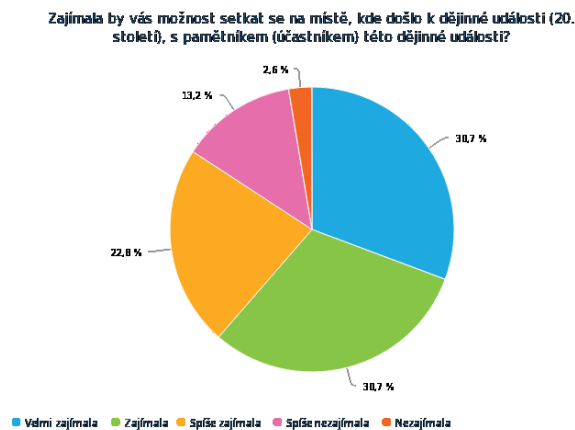
10. Přijedete-li do města, využíváte při jeho prohlídce průvodcovských služeb?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano, vždy	1	0,9
Ano, často	5	4,4
Ano, občas	21	18,4
Ano, zřídka (spíše ne)	59	51,8
Ne, nikdy	28	24,6

Z výsledku šetření vyplývá, že o průvodcovské služby ve městech není příliš velký zájem. Pouze 18,4 % respondentů využívá služeb místního průvodce občas, často pak uvedených služeb využívá mizivých 4,4 % dotázaných. 51,8 % respondentů uvedlo, že využívají služeb průvodce po městě jen zřídka a 24,6 % pak průvodců v cestovním ruchu nepoužívá při prohlídkách měst vůbec. Lze se domnívat, že většina turistů nejraději prozkoumává destinace po vlastní ose. Na kolik by v očích respondentů zatraktivnilo využívání prohlídkových tras po městě s průvodcem zařazení narátora v cestovním ruchu, se lze jen domnívat, avšak přesnější odpověď může poskytnout 11. otázka.

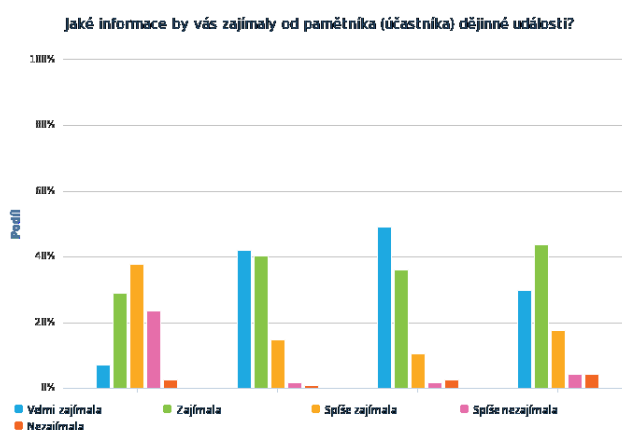
11. Zajímala by vás možnost setkat se na místě, kde došlo k dějinné události (20. století), s pamětníkem (účastníkem) této dějinné události?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Velmi zajímavá	35	30,7
Zajímala	35	30,7
Spíše zajímavá	26	22,8
Spíše nezajímala	15	13,2
Nezajímala	3	2,6

Zájem respondentů setkat se ve městě na místě dějinné události s jejich pamětníkem či účastníkem – narátorem v cestovním ruchu – je poměrně vysoký. 84,2 % respondentů projevilo o setkání s narátorem na místě dějinné události zájem. Opravdu velký zájem o takovou službu má 30,7 % respondentů. Implementací narátora v cestovním ruchu do rámce prohlídkových tras s místním průvodcem tak může prohlídka nejen ztraktivnit, zároveň má potenciál zvýšit oblibu průvodcovské služby i u turistů, kteří o ni jinak nejeví zájem. Zapojení principů orální historie dle výsledků šetření má veliký smysl a může tak být přínosem nejen pro turisty, ale i pro firmy provozující průvodcovské služby včetně cestovních kancelářů.

12. Jaké informace by vás zajímaly od pamětníka (účastníka) dějinné události?

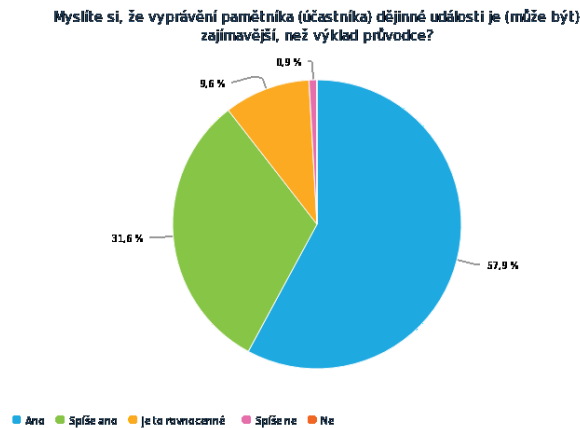

Odpověď	Velmi zajímavá	Zajímala	Spíše zajímavá	Spíše nezajímala	Nezajímala
Historická data	8 (7,0 %)	33 (28,9 %)	43 (37,7 %)	27 (23,7 %)	3 (2,6 %)
Popis průběhu události	48 (42,1 %)	46 (41,4 %)	17 (14,9 %)	2 (1,8 %)	1 (0,9 %)
Jak pamětník událost prožíval	56 (49,1 %)	41 (36,0 %)	12 (10,5 %)	2 (1,8 %)	3 (2,6 %)
Jak pamětník událost hodnotí	34 (29,8 %)	50 (43,9 %)	20 (17,5 %)	5 (4,4 %)	5 (4,4 %)

Středobodem zájmu turistů mezi informacemi, které by narátor v cestovním ruchu poskytl na významném místě během prohlídky města, jsou emoce. Nejzajímavější informace, tedy jak narátor prožíval dějinnou událost, o které hovoří, vybralo v součtu odpovědí „velmi zajímavá“ a „zajímala“ 97 respondentů, což v procentuálním výčtu znamená 85,1 % dotázaných, připočteme-li odpověď „spíše zajímavá“, výsledný procentuální podíl je 95,6 %. Popis průběhu události očima narátora pak za zajímavý považuje 83,5 % respondentů, připočteme-li i odpověď „spíše zajímavá“, vyjde 98,4 % dotázaných. Hodnocení události narátorem pak považuje za zajímavé v součtu 91,2 % respondentů. Jako neatraktivní informace v porovnání s ostatními se tak jeví historiografický výklad. V případě hlubšího šetření by bylo vhodné uvést mezi předdefinované odpovědi i „Životní příběh pamětníka“.

Výsledky šetření u této otázky tak dokazují, že osobní setkání s narátorem a jeho osobní zkušenosti s událostí, o které vypráví, je pro turisty a exkurzionisty vysoce atraktivní. Tuto otázku následně rozvíjí bod 13.

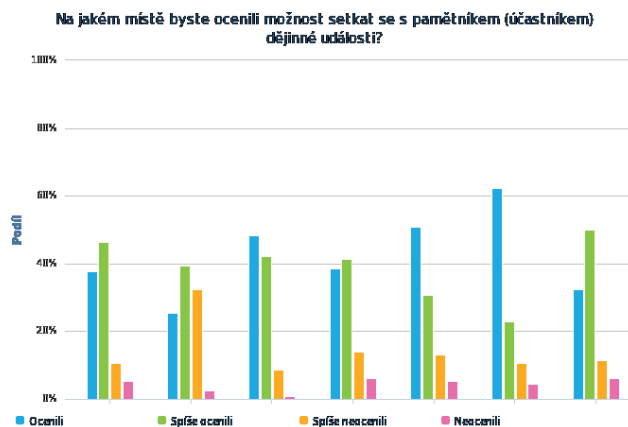
13. Myslíte si, že vyprávění pamětníka (účastníka) dějinné události je (může být) zajímavější, než výklad průvodce?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	66	57,9
Spíše ano	36	31,6
Je to rovnocenné	11	9,6
Spíše ne	1	0,9
Ne	0	0,0

Celých 89,5 % respondentů se domnívá, že výklad narátora má potenciál být zajímavějším, než je výklad průvodce v cestovním ruchu. U této otázky je třeba vzít v potaz zkušenosti z průvodcovskými službami, které respondenti nabyli. Lze usuzovat, že využili-li někdy průvodcovských služeb, dostalo se jim převážně kulturněhistorického výkladu, v němž podíl přesných historických dat je velmi vysoký, a tudíž není lehce zapamatovatelný. Turista tak nemá pocit, že se prohlídkou nějak obohatil, něco se dozvěděl nebo naučil. Naopak, vycházím-li z rozhovoru s narátorkou Terezou Libichovou, je možné říci, že výzkum potvrdil její domněnku, že příliš mnoho historických dat ve výkladu průvodce vytváří pocit nudy (narátorka použila výrazu „nebetyčná nuda“).

14. Na jakém místě byste ocenili možnost setkat se s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Odpověď	Ocenili	Spíše ocenili	Spíše neocenili	Neocenili
Hrady a zámky	43 (37,7 %)	53 (46,5 %)	12 (10,5 %)	6 (5,3 %)
Muzea, galerie, divadla	29 (25,4 %)	45 (39,5 %)	37 (32,5 %)	3 (2,6 %)
Při prohlídkách měst (na místech dějinných událostí)	55 (48,2 %)	48 (42,1 %)	10 (8,8 %)	1 (0,9 %)
Industriální památky (továrny, prům. areály, důlní skanzeny a jiné)	44 (38,6 %)	47 (41,2 %)	16 (14,0 %)	7 (6,1 %)
Válečné (a vojenské) památníky včetně vojenských muzeí a muzeí opevnění	58 (50,9 %)	35 (30,7 %)	15 (13,2 %)	6 (5,3 %)
Koncentrační a pracovní tábory	71 (62,3 %)	26 (22,8 %)	12 (10,5 %)	5 (4,4 %)
Skanzeny (muzea pod odkrytým nebem)	37 (32,5 %)	57 (50,0 %)	13 (11,4 %)	7 (6,1 %)

Zájmu o zapojení narátora v cestovním ruchu v konkrétních typech památek (na konkrétních místech) vévodí s ohledem na odpověď „ocenili“ Koncentrační a pracovní tábory se 62,3 % respondentů, na druhém místě jsou pak vojenské a válečné památky s 50,9 % respondentů. Druhoválečné období je bezpochyby mezi dotazovanými velice oblíbené, problémem však může být to, že potenciální narátoři jsou dnes již ve velmi vysokém věku, a proto by jejich integrace v rámci prohlídek zmíněných památek byla velmi obtížná.

V součtu odpovědí „ocenili“ a „spíše ocenili“ vychází zájem o prvky orální historie v rámci prohlídek následovně: ve městech na místě dějinných událostí – 90,3 %; v koncentračních a pracovních táborech

– 85,6 %; na hradech a zámcích – 84,2 %; ve skanzenech – 82,5 %; ve vojenských a válečných památkách a muzeích – 81,6 %; v industriálních památkách – 79,8 %; a konečně v muzeích, galeriích a divadlech 65,0 %.

Z celkového pohledu na výsledky této ankety vyplývá, že o zapojení prvků orální historie do cestovního ruchu v rámci prohlídek měst a institucí je zájem relativně vysoký a využití služeb narátora v cestovním ruchu je smysluplné a pro instituce, průvodcovské organizace nebo cestovní kanceláře může být přínosné.

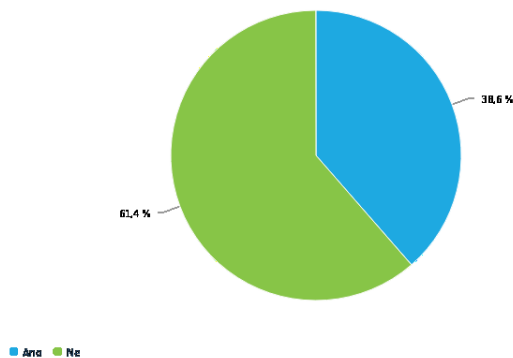
15. Na jakém dalším místě byste ocenili možnost setkat se s pamětníkem (účastníkem) dějinné události? (Výběr z odpovědí, seřazen od nejčastějších)

- a. Rodný dům osobnosti
- b. U pamětníka doma
- c. V místech, kde probíhala Sametová revoluce
- d. Na bitevním poli / v místě bitvy
- e. Místa spojená s 2. Světovou válkou (může souviset s předešlým bodem d.)
- f. Významná sportoviště
- g. Přírodní památky
- h. Ambasáda
- i. Při besedách ve výuce na školách (nesouvisí s cestovním ruchem)
- j. Jakékoliv běžné místo / ve městě
- k. V galeriích u konkrétních děl
- l. Restaurace
- m. Vodní díla
- n. Česká televize

Odpovědi na bod 17. nabízejí formou brainstormingu další nápady respondentů vzhledem k vhodnému místu k setkání s narátorem v cestovním ruchu. Tvoří tak zajímavý pohled na názory respondentů vhodný například pro cestovní kanceláře, které by se chystaly do svých služeb včlenit setkání se svědkem (účastníkem) dějinné události.

16. Znáte nějaké místo, kde máte možnost setkat se a hovořit s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

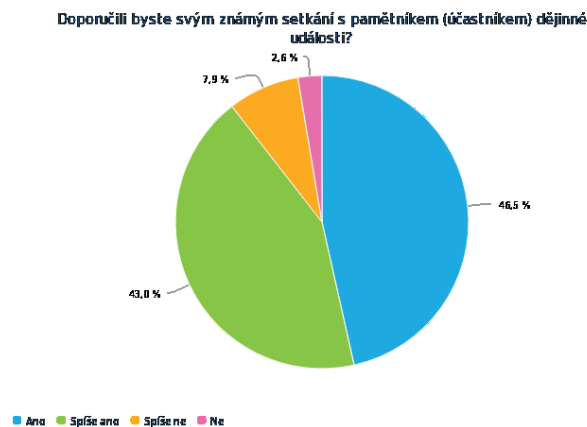
Znáte nějaké místo, kde máte možnost setkat se a hovořit s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	44	38,6
Ne	70	61,4

Z uvedených responzí vyplývá, že většina dotázaných nezná žádné místo, kde by měla možnost setkání s narátorem v cestovním ruchu. Výzkum však ukazuje i to, že místa, kde turisté danou možnost mají, existují. Zná je 38,6 % respondentů. Vzhledem k odpovědím na předešlé body dotazníku by bylo atraktivní, kdyby organizace a firmy, které v cestovním ruchu působí, zaintegrovaly narátora v rámec svých služeb.

17. Doporučili byste svým známým setkání s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

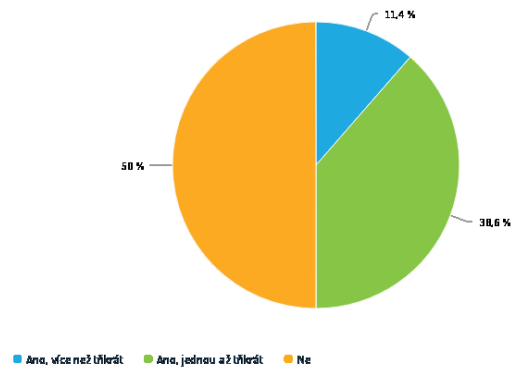

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	53	46,5
Spíše ano	49	43,0
Spíše ne	9	7,9
Ne	3	2,6

Převážná většina respondentů uvedla, že by doporučila setkání s narátorem. Odpověď „ano“ zvolilo 46,5 % dotázaných a odpověď „spíše ano“ dalších 43,0 %. Z grafu lze tedy vyčíst, že respondenti považují možnost setkání se svědkem události za zajímavé a přínosné.

18. Zúčastnili jste se již někdy zájezdu / exkurze, jehož součástí bylo setkání s pamětníkem?

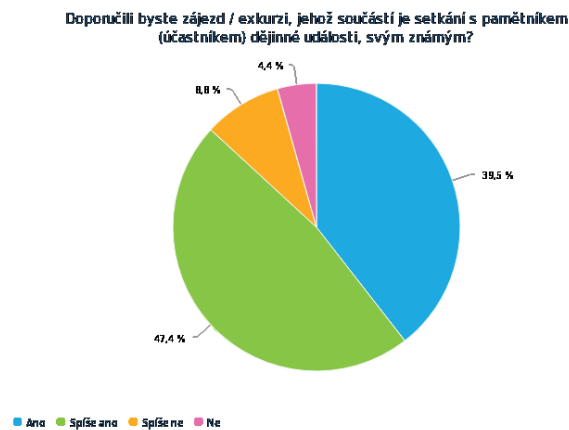
Zúčastnili jste se již někdy zájezdu / exkurze, jehož součástí bylo setkání s pamětníkem (účastníkem) historické události?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano, více než třikrát	13	11,4
Ano, jednou až třikrát	44	38,6
Ne	57	50,0

50 % respondentů se alespoň jednou zúčastnili zájezdu nebo exkurze, kde se setkali s narátorem v cestovním ruchu. Z celkového počtu respondentů se jich 13 (11,4 %) zúčastnilo typově podobného zájezdu více než třikrát. Přestože se 50 % dotázaných takového zájezdu nezúčastnilo, z předchozích responzí vyplývá, že zájem o takový druh zájezdu mezi veřejností existuje. Je možné usuzovat, že zmíněných zájezdů není v nabídce mnoho, a jsou-li, buď jsou špatně propagované, nebo nabízené jen úzké cílové skupině, například školám.

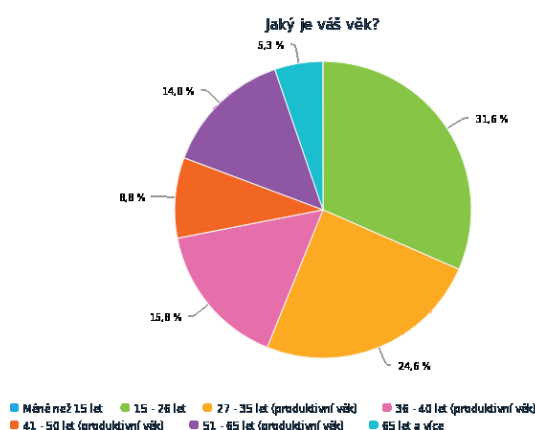
19. Doporučili byste zájezd / exkurzi, jehož součástí je setkání s pamětníkem (účastníkem) dějinné události?

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Ano	45	39,5
Spíše ano	54	47,4
Spíše ne	10	8,8
Ne	5	4,4

V součtu 86,9 % respondentů by zájezd či exkurzi, na které se setkali se svědkem události, doporučili. Výsledek značí, že účastníci exkurze nebo zájezdu s prvky orální historie byli se službou spokojeni nebo spíše spokojeni. Potenciál reklamy na tento typ zájezdů je tedy vysoký, neboť spokojený klient rád službu doporučí svým známým. Teno způsob reklamy je v podstatě nejdůvěryhodnější.

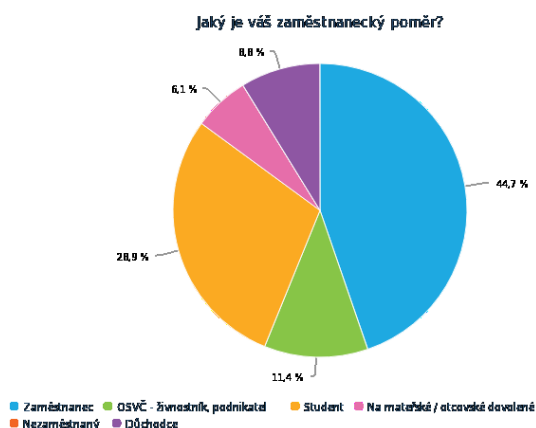
20. Věk respondentů

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Méně než 15 let	0	0,0
15-26 let	36	31,6
27-35 let	28	24,6
36-40 let	18	15,8
41-50 let	10	8,8
51-65 let	16	14,0
Více než 65 let	6	5,3

Nejvíce respondentů průzkumu bylo ve věku 15-26 let. V tomto věku jsou většinou studenti středních a vysokých škol a absolventi středních škol ve svém prvním zaměstnání. V produktivním věku, tedy 27-65 let bylo 63,2 % respondentů, tedy osob, které jsou nejčastěji v zaměstnání nebo podnikají. V důchodovém věku (65 let a více) bylo 5,3 % respondentů. S ohledem na dané informace je pak možné zvážit cenovou nabídku zájezdů a exkurzí s obsahem prvků orální historie. Přesnější data k tomuto účelu poskytuje bod 21.

21. Zaměstnanecký poměr respondentů

Odpověď	Počet responzí	Poměr v %
Zaměstnanec	51	44,7
OSVČ (živnostník, podnikatel)	13	11,4
Student	33	28,9
Na mateřské / otcovské dov.	7	6,1
Nezaměstnaný	0	0,0
Důchodce	10	8,8

Na průzkum ohledně využití orální historie v cestovním ruchu odpovědělo nejvíce osob v zaměstnaneckém poměru – 44,7 %. Druhá největší skupina respondentů byli studenti s podílem 28,9 %. 11,4 % dotázaných zvolili odpověď „Osoba samostatně výdělečně činná (živnostník, podnikatel)“, skupina respondentů v důchodovém věku pak čítá 8,8 % a 6,1 % dotázaných odpovědělo, že jsou na mateřské / otcovské dovolené. S ohledem na průměrné mzdy uvedených typů pracovních poměrů nebo na průměrnou výši penze lze optimalizovat cenovou nabídku zájezdů a exkurzí s prvky orální historie.

22. Pohlaví respondentů

Odpověď	Počet responzí	Podíl v %
Muž	33	28,9
Žena	80	70,2
Neuvedeno	1	0,9

Z hlediska pohlaví respondentů o účast v průzkumu projevily zájem převážně ženy, a to v 70,2 % případů. Pouze jeden respondent / jedna respondentka si nepřál/a uvést své pohlaví. Výsledný poměr pohlaví v dotazníku napovídá o vyšším zájmu o cestovní ruch i orální historii, jakož i dotazník samotný, ze strany žen. S ohledem na předchozí odpovědi vychází, že ideální cílovou skupinou k propagaci zájezdů s prvky orální historie je žena v produktivním věku a zaměstnaneckém poměru.

23. Statistiky dotazníku

Na dotazník odpovědělo 114 respondentů, bylo vyřazeno 0 odpovědí. Dalších 61 respondentů dotazník neukončilo, jejich odpovědi nebyly zaznamenány a nemohly být zohledněny. Dotazník byl zveřejněn na webové stránce služby Survio⁴⁰ 20. února 2019 a vyplňování ukončeno 12. května 2019. 93 % respondentů našlo dotazník přes sdílený odkaz na sociální síti Facebook, zatímco 7 % respondentů vyplnilo dotazník přes přímý odkaz zaslaný e-mailem. Průměrná doba vyplňování dotazníku byla 5-10 minut (u 61 % respondentů). Dotazník je třeba brát vzhledem k nižšímu počtu respondentů s rezervou, statistická odchylka $(1/\sqrt{114})^{41}$ je 0,098, vyjádřeno procentuálně: $\pm 9,8$ %.

⁴⁰ Survio – platforma pro kvantitativní výzkum; www.survio.com; odkaz na dotazník: <https://www.survio.com/survey/d/J3U4A2A1O5L8A9Y2C> (platný do smazání dotazníku)

⁴¹ Sqrt – matematická značka vyjadřující druhou odmocninu. Pro výpočet statistické odchylky (chyby) se používá vzorec $1/\sqrt{x}$, kdy x = počet respondentů. Pro vyjádření statistické odchylky v procentech se výsledek násobí stem.

4.3.3 SWOT analýza

Před samotným začleněním nové služby do portfolia, případně před spuštěním podnikatelského záměru, je výhodné provést SWOT analýzu firmy nebo produktu – služby. SWOT analýza dává na základě rozboru vnitřních a venkovních situací penzum dat a poznatků, která pomáhají ve správném rozhodnutí nejen o tom, zda službu zavést, ale i o tom, jak službu zavést, modifikovat a konfigurovat. „SWOT je zkratka složená z počátečních písmen slov *Strengths* (silné stránky), *Weaknesses* (slabé stránky), *Opportunities* (příležitosti) a *Threats* (hrozby). Úkolem SWOT analýzy je, aby přiměla manažery a zaměstnance organizace se nad těmito prvky zamyslet, a ještě lépe, vyvodit z nich příslušné důsledky. Silné a slabé stránky se řadí k vnitřním faktorům potažmo k tzv. interní analýze, neboť jsou to prvky definované vnitřními vlivy – zejména lidským kapitálem, zkušenostmi, duševním vlastnictvím společnosti a také jejím vybavením a kapacitami. Příležitosti a hrozby jsou řazeny mezi vnější faktory či do tzv. externí analýzy. Faktem ovšem je, že jsou do značné míry ovlivněny faktory interními. Firma totiž velice dobře může ovlivnit, jaké na trhu budou příležitosti (může je totiž sama aktivně i novými produkty, službami či šikovným marketingem vytvářet) a velice dobře může aktivně předcházet hrozbám.“⁴² (Zikmund, M. 2010)

4.3.3.1 SWOT analýza implementace orální historie do cestovního ruchu

Předpokládejme, že mimo již zmiňované organizace, jako jsou Grand Circle Travel nebo Hornický skanzen Mayrau, budou i další společnosti působící v cestovním ruchu chtít zařadit prvky orální historie nebo případně narátora v cestovním ruchu do portfolia nabízených služeb. Následující řádky nabídnou velice obecnou a základní SWOT analýzu implementace orální historie do cestovního ruchu. Bude se jednat o analýzu služby, nikoliv firmy nebo podniku, a k tomuto účelu bude analýza modifikována.

4.3.3.1.1 Strengths – silné stránky

Mezi silné stránky implementace prvků orální historie patří zejména její **osobní rovina**. I vzhledem k provedenému online šetření je možné říci, že o osobní setkání s narátorem v cestovním ruchu má zájem převážná většina dotazovaných. Z rozhovorů s narátory Zdeňkem Vackem a Terezou Libichovou též vyplývá, že je-li tato služby správně zařazena, je klienty velmi kladně přijímána a hodnocena. Rámec osobní roviny zahrnuje několik dalších aspektů, které pozitivně ovlivňují vnímání narátora v cestovním ruchu a jeho vyprávění. Nejdůležitějším aspektem je **osobnost narátora**, která by měla být otevřená, příjemná a lidská. K dalšímu aspektu ovlivňujícímu potenciál narátora je jeho osobní přístup a jeho

⁴² ZIKMUND, Martin. Kde se vzala a k čemu vlastně je SWOT analýza. *Businessvize.cz* [online]. Praha: Nitana, 2010, 3.10.2010 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/planovani/kde-se-vzala-a-k-cemu-vsemu-je-vlastne-swot-analyza>

příběh. Obecně můžeme konstatovat, že osobní příběh člověka, ať už se jedná o kohokoliv, nabízí zajímavé pohledy na svět, názory, historky a zkušenosti. Všechny tyto aspekty zvyšují zájem klientů nejen o osobu narátora, jeho příběh a zážitky, ale i o služby dané organizace působící v cestovním ruchu.

Další silnou stránku je **autenticita**, která je při zařazení narátora v cestovním ruchu dvojího typu. Jedná se o autenticitu osobnosti narátora, jeho vzpomínek, zkušeností a názorů. Druhým typem je pak možná autenticita místa. Zvolí-li subjekt v cestovním ruchu konkrétní téma, může tak setkání s narátorem naplánovat na konkrétní autentické místo, kde například proběhla událost, na níž se téma zaměřuje. Obojí typ autenticity je pak přidanou hodnotou pro klienta.

Neméně důležitou stránkou je pak **interakce**. Klienti, kteří se setkají s narátorem, vyslechnou jeho příběh, mají možnost se narátora ptát na různé detaily, zajímavosti z jeho života, další vzpomínky a názory. Výhodou je, že klient si může sám rozhodnout, jestli se interakce s narátorem zúčastní. Je-li pro něj zajímavé si pouze poslechnout autentický příběh, nemusí s narátorem již nijak interagovat.

Přidanou hodnotu vystoupení narátora v cestovním ruchu dodává i faktor nenásilné **edukace**. Klienti mají možnost se něco nového dozvědět a naučit, popřípadě si potvrdit či rozšířit své znalosti o konkrétní době, události, a to nenásilnou formou poslechu příběhu a možnosti kladení rozšiřujících otázek.

Z marketingového hlediska je pak silnou stránkou **propagace** dané služby. Vzhledem k pozitivním reakcím, které zmiňuje narátorka Tereza Libichová, a vzhledem k výsledkům online výzkumu, ve kterém většina respondentů uvedla, že by setkání s narátorem v cestovním ruchu doporučila svým známým, můžeme předpokládat, že turisté, kteří by tuto zkušenost absolvovali, by ji také dále doporučovali svým známým. **Osobní doporučení** je marketingovými experty považováno za nejúčinnější reklamu, a to hlavně z důvodu jeho důvěryhodnosti, tedy z hlediska příjemce ve smyslu „přece by mi kamarád nedoporučil něco špatného“.

4.3.3.1.2 Weaknesses – slabé stránky

Jako slabá stránka integrace orální historie do cestovního ruchu může působit několik faktorů. Jedním z nich je **osobnost narátora**. Narátor by neměl být introvert, měl by rád pracovat s lidmi a měl by mít vynikající komunikační schopnosti. V opačném případě může klienty odradit, a ti pak službu nedoporučí a nebudou spokojeni. Způsob komunikace narátora se svým publikem, tedy turisty, nesmí evokovat žádné „poučování“ a moralizování.

Jednou ze slabých stránek je také občasná **nemožnost dodržení autenticity místa**. Často se stává, že místa, na kterých se odehrála dějinná událost, jsou nejen turisticky ale i všeobecně velice exponovaná,

což může bránit setkání s narátorem, popřípadě porozumění narátorovi z hlediska hluku na daném místě. Takové vystoupení narátora pak může být kontraproduktivní a vyvolat v klientech nespokojenost.

Jazyková bariéra je též jednou z možných slabých stránek. Narátor by měl ideálně hovořit na velmi dobré úrovni jazykem klientů. Případné zařazení tlumočnicka ubírá na autenticitě vyprávění a prostředník mezi narátorem a klienty se tak stává brzdou v komunikaci. Platí pravidlo, že nerozumí-li klient obsahu sdělení, přestává pro něj sdělení být zajímavé.

4.3.3.1.3 Opportunities – příležitosti

Z hlediska příležitostí je na prvním místě **jedinečnost** zařazení orální historie do cestovního ruchu. V tuto chvíli neexistuje mnoho cestovních kanceláří ani institucí, které v cestovním ruchu působí, jenž by pravidelně zařazovaly setkání s narátorem na svůj program. V praxi by to mohlo znamenat značnou **konkurenční výhodu** oproti jiným firmám působícím v cestovním ruchu.

Jednou z příležitostí je také **získávání kontaktů** na nové narátory za využití stávajících narátorů. Díky dobré síti kontaktů by bylo možné zachovávat vždy jedinečnost programu a zároveň mít dobrý výběr narátorů a témat, která lze obměňovat a případně „recyklovat“ pro další skupiny turistů.

4.3.3.1.4 Threats – ohrožení

Pravděpodobně největším ohrožením z hlediska implementace orální historie do cestovního ruchu je **věk narátorů**. Mnoho velice zajímavých událostí moderních dějin se stalo před třiceti lety a více (například konec 2. Světové války, komunistický převrat 1948, Pražské jaro 1968 apod.). Svědkové těchto mnohdy pohnutých událostí jsou již většinou velmi vysokého věku a bude jich ubývat. Je třeba stále vymýšlet nová témata z bližší historie a oslovovat stále nové potenciální narátory v cestovním ruchu s nabídkami spolupráce.

Opadání zájmu klientů je dalším z možných ohrožení. V tomto případě je důležité zvolit správnou cílovou skupinu, které komunikovat svou nabídku služeb. Zároveň je potřeba často obměňovat témata a tím pádem nejen lákat nové klienty, ale i si udržet klientelu stávající.

4.3.3.1.5 Závěry analýzy

Z analýzy je možné vyčíst převahu silných stránek a příležitostí. Co se týče slabých stránek a ohrožení, analýza nastiňuje základní možnosti, jak jim čelit nebo se jim vyhnout. Na základě online šetření a SWOT analýzy je možné potvrdit, že implementace prvků orální historie či zařazení setkání s narátorem v cestovním ruchu je z hlediska business plánu cestovní kanceláře nebo jiné organizace působící v turistice spíše přínosné a nepříliš riskantní. Při správném klientském servisu, dobré marketingové

strategii a propagaci produktu a také správné marketingové komunikaci dobře vybrané cílové skupině může být zařazení orální historie mezi turistické služby dobře fungujícím produktem, který generuje na jedné straně zisk a nové klienty a na druhé straně nabízí turistům reálnou přidanou hodnotu.

Před uvedením služby v cestovním ruchu, jejíž součástí je také orální historie, doporučuji subjektům v cestovním ruchu provést podrobnější analýzu. Je potřeba produkt správně postavit, nakonfigurovat, rozhodnout, zda bude zařazen například do balíčku služeb či zda bude prodáván zvlášť nebo jako fakultativní součást zájezdu nebo prohlídky kulturní památky. K takové analýze doporučuji využít Porterovu analýzu pěti sil, která detailněji rozebírá vztah firmy / produktu k celému tržnímu a ekonomickému prostředí, díky svému zaměření na vládu a veřejnost, konkurenční prostředí, zákazníky, dodavatele, nové konkurenty a nové substituty. *„Pokud bychom měli uvést krátký příklad z vojenství, pak zatímco SWOT analýza by Armádě ČR poměrně rychle ukázala, že nemá smysl bez loďstva útočit na Falklandské ostrovy (protože boj na moři je její zcela zásadní slabou stránkou), tak Porterova analýza by spíš řešila, kdo všechno může na Falklandy také zaútočit a co a jak moc ovlivňuje cenu, kterou bychom za útok zaplatili.“*⁴³ (Zikmund, M. 2011)

⁴³ ZIKMUND, Martin. Porterova analýza pěti sil vám prozradí, co ovlivní váš business. *Businessvize.cz* [online]. Praha: Nitana, 2011, 6.1.2011 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/planovani/porterova-analyza-5-sil-vam-prozradi-co-ovlivni-vas-business>

5 Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl poukázat na možnosti zařazení orální historie a jejích principů do rámce služeb v cestovním ruchu. V úvodu byly uvedeny různé přístupy prolínání cestovního ruchu a orální historie jako dvou svébytných oborů, zejména mapování vývoje cestovního ruchu metodami orální historie a bylo poukázáno na zcela odlišný přístup, tedy na integraci orálně-historických prvků do služeb cestovního ruchu. Nadnesl jsem otázky, které jsem se v diplomové práci pokusil zodpovědět.

V teoretické části jsou vysvětleny pojmy z oboru cestovního ruchu a orální historie, s nimiž je v diplomové práci nadále disponováno. Součástí je také krátká úvaha nad potenciálem orální historie v obecné rovině, která si klade za cíl objasnit zájem autora jak o tento historiografický obor, tak i o další obory, které jej mohou využívat, a to včetně cestovního ruchu.

V nejrozsáhlejší části diplomové práce – empirické – jsem se již zaměřil na možnosti a současné využívání orální historie v cestovním ruchu, a to v převážně průvodcovských službách. Na základě rozhovoru s panem Janem Uváčkem a jeho interpretaci se mi podařilo zjistit, jakým způsobem jsou prvky orální historie integrovány do prohlídek důlního skanzenu Mayrau, ve kterém Jan Uváček působí coby objektový průvodce. Je možné obecně říci, že průvodci v objektech industriálních areálů a fungujících provozů často v rámci svého odborného výkladu vyprávějí i historky ze svého profesního života, odpovídají na dotazy turistů, které se více než historie a reálií objektu týkají průvodců samotných a jejich zkušeností či vzpomínek. Z rozhovoru lze též usuzovat, že právě tyto části výkladu jsou pro návštěvníky nejzajímavější a zároveň, dle mého názoru, mohou být přínosné pro obě strany, protože zájem o svou osobu zvyšuje sebehodnocení a sebevědomí, nehledě na to, že turistům se k historiografickému a faktografickému výkladu dostane i přidaná hodnota autentických osobních příběhů, a ti si tak mohou o objektu, životě a práci v něm udělat ucelenější obrázek. Zájem turistů o osobní setkání a osobní vzpomínky pamětníků též potvrzuje provedený kvantitativní výzkum.

Dále jsem pomocí rozhovorů s Terezou Libichovou, tour manažerkou cestovní kanceláře Grand Circle Travel, a panem Zdeňkem Vackem, narátorem v cestovním ruchu, poskytl vhled do možného využití narátorů při průvodcovaných prohlídkách měst. Tereza Libichová, která pracuje jako místní průvodce cestovního ruchu s ohledem na zaměření cestovní kanceláře, již je zaměstnankyní, používá svých osobních příběhů zejména pro přiblížení a kontextualizaci doby, o které vypráví ve svém výkladu. Z rozhovoru s ní pak vyplývá, že ač se turisté zajímají o historiografický výklad, příliš mnoho faktografie je pro ně nudné. Zajímají se pak zejména o život a zkušenosti průvodce, jeho rodiny a známých, ve snaze pochopit každodennost a životní styl v destinaci, do které přijeli. I zde je možné opřít se o

výsledek kvantitativního výzkumu, který vesměs potvrzuje, že osobní rovina je pro klienty cestovních kanceláří velice důležitá a přínosná.

Narátor Zdeněk Vacek, který působí stejně jako Tereza Libichová v cestovní kanceláři Grand Circle Travel, jež je průkopníkem v integraci prvků orální historie v cestovním ruchu, poskytl rozhovor, ve kterém také vysvětluje své motivy k práci narátora v cestovním ruchu. Z dotazníků, jež turisté po skončení zájezdu vyplňují, a do nichž pravidelně pan Vacek nahlíží, usuzuje, že vystoupení narátora v cestovním ruchu, kterého cestovní kancelář tituluje „eyewitness“, jsou z celého zájezdu nejpopulárnější. Sám vysvětluje své motivy k této práci a vnímá přínos svého vyprávění jak pro klienty cestovní kanceláře, tak i pro sebe. Z kvantitativního výzkumu pak poměrně jednoznačně vyplývá, že setkání s pamětníky má pro turisty velký smysl a byl by o ně potenciálně vysoký zájem.

Součástí empirické části byl kvantitativní výzkum, jehož záměrem bylo zmapování zájmu turistů o implementaci prvků orální historie do služeb v cestovním ruchu a zároveň zjištění stávající situace na trhu cestovního ruchu ve vztahu k začleňování prvků orální historie. Bylo zjištěno, že prvky orálně-historické jsou pro turisty velice atraktivní, avšak potenciální poptávka po podobných službách značně převyšuje nabídku cestovních kanceláří, respektive sami respondenti neznají mnoho míst nebo cestovních kanceláří, které by zprostředkovaly setkání se svědky nebo pamětníky. Z výzkumu vyplývá, že takovéto začlenění prvků orální historie do služeb cestovního ruchu je benefitující pro organizace v cestovním ruchu, neboť by dokázalo zajistit příliv nových klientů. Pakliže organizace v cestovním ruchu tyto služby již poskytují, z výzkumu vyplývá, že by měly investovat více prostředků do jejich propagace.

Subjektům cestovního ruchu je pak věnována stručná SWOT analýza začleňování orální historie do služeb v cestovním ruchu, kterou mohou využít zejména cestovní kanceláře nebo incomingové agentury, nevyjímaje organizace a firmy poskytující průvodcovské služby. V analýze byly nastíněny silné a slabé stránky začleňování orálně-historických prvků do služeb v cestovním ruchu a také případné příležitosti a ohrožení jako vnější faktory. Na základě SWOT analýzy bylo navrženo i provedení Proterovy analýzy pěti sil, která umožní získat přesnější data.

Diplomová práce dává ucelený pohled na problematiku začleňování orální historie do cestovního ruchu, poukazuje na současné využití tohoto fenoménu a přináší podklady o prospěšnosti integrace prvků orální historie do služeb cestovního ruchu. Potvrzuje také, že orální historie je pro obor cestovního ruchu vhodným a prospěšným doplňkem, ze kterého mohou profitovat nejen organizace, které v cestovním ruchu působí, ale i jejich klienti, tedy turisté a exkurzionisté.

Závěrem bych chtěl ještě dodat, že hovoří-li tato diplomová práce o začleňování nebo využití orální historie v cestovním ruchu, nejedná se tak úplně o termín „orální historie“ v pravém slova smyslu.

Orální historie jako obor, nebo, chcete-li, metoda, je vnímána čistě na bázi spolupráce jednoho narátora s jedním tazatelem, kteří spolu nahrávají rozhovor, jež je pak analyzován a interpretován, a nakonec využit pro vědeckou práci či tvorbu publikace. Do cestovního ruchu lze integrovat jen orálně-historické prvky, tedy vesměs se jedná o práci s pamětníky a svědky událostí. To však neubírá na zážitku, který je turistům nabízen, a to ve formě osobního setkání a sdílení zkušeností a životního příběhu pamětníka, kterého se neváhám nazvat narátorem v cestovním ruchu.

6 Seznam literatury

DOUBNEROVÁ, Jiřina, K osvětové funkci památek, *Památky a příroda* 1/1962, Praha 1962, s. 4–7.

DOUBNEROVÁ, Jiřina. Metodický pokyn pro krajské komise pověřené zpracováním textů, výkladů pro navštěvované památkové objekty. SÚPPOP Praha, 1961

DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost*. Praha: Fortuna, 2004. ISBN 80-7168-901-7.

FRANCOVÁ, Eva. *Cestovní ruch*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0719-1.

KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FRAMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách: NPÚ – odborné publikace, svazek 44*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8.

LANE, James B. Oral History and Industrial Heritage Museums. *The Journal of American History*. Organization of American Historians, 1993, **80**(2), 607-618. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/2079074>

MALÁ, Renáta. *Takovýho uhlího: Umouněný vzpomínky*. Kladno: Arteum, 2010. ISBN 978-80-254-9189-8.

MŮCKE, Pavel a KRÁTKÁ, Lenka, ed. *Turistická odysea: krajinou soudobých dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v letech 1945 až 1989*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-802-4640-556.

MŮCKE, Pavel. Vzhůru do ciziny!. *Soudobé dějiny*. Praha: ÚSD AV ČR, 2016, **23**(4), 602-644. ISSN 1210-7050.

ORIEŠKA, Ján a Mirko MELICHÁREK. *Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu*. 5. čes., upr. vyd. Praha: Idea servis, 1999. ISBN 80-85970-30-9.

PAŘÍZKOVÁ, Alena. *Nabídka programů zážitkové turistiky v České republice*. Praha, 2007. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, fakulta mezinárodních vztahů. Vedoucí práce Ing. Liběna Jarolímková.

PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: Život a dílo: Sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinár.semináře konaného dne 27.3.1993 v Pedag.muzeu J.A.Komenského v Praze*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 1994. ISBN 80-901-4611-2.

RICKLY-BOYD, Jillian M. The Tourist Narrative. *Tourist Studies*. 2010, 9(3), 259-280. DOI: 10.1177/1468797610382701. ISSN 1468-7976. Dostupné také z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468797610382701>

RITCHIE, Donald A. *Doing Oral History: A Practical Guide*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 978-0195154344.

STORCHOVÁ, Lucie. *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*. V Praze: Scriptorium, 2014. ISBN 978-80-87271-87-2.

ŠTASTNÁ, Martina. *Zážitekový cestovní ruch*. Jihlava, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava, Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce Ing. Iva Navrkalová.

TARSSANNEN, Sanna: *Handbook for Experience Tourism Agents*. 3. vyd. University of Lapland Press: Rovaniemi 2006. ISBN 952-5585-18-2

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5.

Internetové zdroje

About AARP: NRTA. *AARP: Real Possibilities* [online]. Washington D.C.: AARP, 2019 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.aarp.org/about-aarp/nrta/>

Čtenost: Deníky potvrdily své pozice, vede Blesk. *Mediaguru.cz* [online]. Praha: Mediaguru, 2019, 9.2.2017 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/2017/02/data-ctenosti-deniky-potvrdily-sve-pozice-vede-blesk/>

EMMEROVÁ, Jarmila. *Obec překladatelů* [online]. CCN Plus, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/E/EmmerovaJarmila.htm>

František Peřina: Generál nebe... *ArmyWeb.cz* [online]. Zlín: ArmyWeb / Plugo, 2013, 1.3.2018 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <https://www.armyweb.cz/clanek/frantisek-perina-general-nebe>

František Peřina: Pilot. *Osobnosti.cz* [online]. Praha: Tiscali Media, 2019 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <https://www.osobnosti.cz/frantisek-perina.php>

Grand Circle Cruisline - Grand Circle Travel: The Leader in Enriching Cultural Experiences since 1958 [online]. Boston: Grand Circle Corporation, 2019 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <http://www.gct.com/>

História obce. *Chtelnica: Informačný portál obce* [online]. Chtelnica: Obec Chtelnica, 2012 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.chtelnica.sk/obec/historia-obce/>

International Baccalaureate Organization [online]. Cardiff: IBO, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.ibo.org/>

Ivan Pilip - politik a ekonom [online]. Praha: Osobní stránky, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.ivanpilip.cz/>

Jiří Honzík. *Databáze knih* [online]. Databazeknih.cz, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/autori/jiri-honzik-4492>

Konference o cestovním ruchu. *Fakulta informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové* [online]. Hradec Králové: UHK, 2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://fim2.uhk.cz/sustour/index.php>

Křišťálová noc 1938 v Trutnově v unikátní výpovědi místního pamětníka. *Muzeum Podkrkonoší v Trutnově* [online]. Trutnov: Humlent Creative, 2019, 9.11.2013 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <http://www.muzeumtrutnov.cz/hlavni-stranka/417-kristalova-noc-1938-v-trutnove-v-unikatni-vypovedi-mistniho-pametnika>

MACH, Vladimír a Miroslav SÍGL. MuDr. František Kriegel CSc. *Totalita.cz* [online]. Tomáš Vlček, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kriegelf.php

Matematika převážně vážně (TV cyklus). *Filmová databáze* [online]. Praha: Filmová databáze, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/film/matematika-prevazne-vazne/65603>

Obec Kátlovce v číslech. *Kátlovce: Obecný informačný portál* [online]. Kátlovce: MF Design, Wordpress, Openstrap, 2019 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.obec.katlovce.sk/navstevnik/obec-v-cislach/>

Open Gate gymnázium a základní škola [online]. Babice: Open Gate School, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.opengate.cz/>

Oral History: Defined. *Oral History Association* [online]. Atlanta: OHA, 2017 [cit. 2017-07-17]. Dostupné z: <http://www.oralhistory.org/about/do-oral-history/>

Osobnost: Jindřich Vocelka. *Příjmení.cz* [online]. Rodina Online, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: http://www.prijmeni.cz/osobnost/251840/jindrich_vocelka

Otakar Vočadlo. *Databáze knih* [online]. Databazeknih.cz, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/otakar-vocadlo-18915>

Pražská železářská společnost. *Hornictví – Kladno minulé* [online]. Kladno: Halda o.s., 2014, 2014 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://hornictvi.kladnominule.cz/prazska-zelezarska-spolecnost.html>

Ray Bradbury. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/ray-bradbury>

Samotáři. *Česko-slovenská filmová databáze* [online]. POMO Media Group, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/7064-samotari/prehled/>

Štátskripl. *Slovník cizích slov abz.cz* [online]. scs.abz.cz, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=statskripl&typ_hledani=prefix

Tragický rok 1939 očima pamětníka: Beseda s Ing. Karlem Hoškem z Trutnova. *Muzeum Podkrkonoší v Trutnově* [online]. Trutnov: Humlent Creative, 2019, 28.11.2013 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <http://www.muzeumtrutnov.cz/hlavni-stranka/410-tragicky-rok-1939-ocima-pametnika-beseda-s-ing-karlem-hoskem-z-trutnova>

Vyšly nejstarší nahrávky lidové hudby z předválečného Československa. *Radio Praha* [online]. Praha: Český rozhlas, 2019, 2010 [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/folklor/vysly-nejstarsi-nahravky-lidove-hudby-z-predvalecneho-ceskoslovenska>

World Tourist Organization [online]. UNWTO, 2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://www2.unwto.org/>

Zachraň letce Peřinu: Dobrodružná hra v Leteckém muzeu Kbely. *Vojenský historický ústav Praha* [online]. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2019 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/zachran-letce-perinu-dobrodruzna-hra-v-leteckem-muzeu-kbely/>

Zážitková turistika. *Spolek přátel tradic* [online]. České Budějovice: SPT & PHalaška, 2006 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.ahscb.net/soubory/ZT.html>

Zemřel přední český anglista prof. Zdeněk Stříbrný. *Filozofická fakulta Univerzita Karlova* [online]. Praha: FF UK, 2014 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/2014/12/zemrel-predni-cesky-anglista-prof-zdenek-stribrny/>

ZIKMUND, Martin. Kde se vzala a k čemu vlastně je SWOT analýza. *Businessvize.cz* [online]. Praha: Nitana, 2010, 3.10.2010 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/planovani/kde-se-vzala-a-k-cemu-vsemu-je-vlastne-swot-analyza>

ZIKMUND, Martin. Porterova analýza pěti sil vám prozradí, co ovlivní váš business. *Businessvize.cz* [online]. Praha: Nitana, 2011, 6.1.2011 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/planovani/porterova-analyza-5-sil-vam-prozradi-co-ovlivni-vas-business>

7 Přílohy

7.1 Rozhovor s Janem Uváčkem

7.1.1 Protokol o rozhovoru

Tazatel: Zbyněk Vacek
Narátor: Jan Uváček
Místo: Hornický skanzen Mayrau, Vinařice
Dne: 7.8.2017

Rozhovor realizovaný pro projekt diplomové práce Využití orální historie v cestovním ruchu

Jan Uváček se narodil 11.6. 1935 ve slovenské obci Kátlovce. Po ukončení měšťanské školy ve Chtelnici nastoupil do hornického učiliště v Rožňavě a později přešel na Hornickou průmyslovou školu ve Spišské Nové Vsi, kde se vyučil na důlního technika a střelmistra. Mezi lety 1953-55 pracoval coby důlní technik v dole Modrý Kámen v okrese Velký Krtíš, poté absolvoval vojnu, sloužil postupně v Rotavě (Krušné Hory), Varnsdorfu, Žilině a Strážském u Humenného. Na vojně se pan Uváček dostal do vojenské kapely jako bubeník a hudba pak i nadále zůstala běžnou součástí jeho života, to když byl členem hornických kapel. Po skončení dvouleté vojenské služby začal pracovat v Kladně na dole Gottwald 1 (bývalý Důl Max), kde působil jako důlní technik a střelmistr až do jeho uzavření v roce 1974, poté přešel na důl Mayrau, kde pracoval do ukončení těžby 20. května 1990. Tou dobou byl důl Mayrau již zároveň skanzenem, a tak pan Uváček, který se vždy zajímal o hornictví a jeho historii, plynule přešel k práci průvodce a kronikáře dolu Mayrau. V současnosti je nejstarším průvodcem ve skanzenu a posledním průvodcem, který v dole Mayrau ještě pracoval.

První i druhý rozhovor proběhly najednou z důvodu časové vytíženosti narátora, a to v místě jeho pracoviště, v kanceláři Důlního skanzenu Mayrau ve Vinařicích. Rozhovor byl nahráván na digitální zrcadlovku, která umožňuje záznam po cca 15 minutách, o čemž jak narátor, tak tazatel věděli, proto je rozhovor rozdělen do několika bloků (souborů). Rozhovor byl dvakrát přerušen, hned z počátku a pak v průběhu kolegy pana Uváčka, protože kancelář, kde byl rozhovor zaznamenáván, je zázemím pro průvodce ve skanzenu. Na několika místech je několik nesrozumitelných slov vlivem vnějších okolností, to však nebrání porozumění významu daných vět. Vzhledem k tomu, že pan Uváček neposkytoval nahráváný rozhovor poprvé, nebyl z přítomnosti kamery příliš nervózní, přesto však na počátku rozhovoru působil poněkud rozpačitě, což se po krátké chvilce vytratilo. Narátor nepoužíval výrazná gesta, občas se zasmál a občas působil až zasněně. V rozhovoru se pak vyhýbal politickým tématům,

těžko říci, zda ho politika skutečně nezajímala, nebo zda o ní nechtěl hovořit. Narátor působil velmi upřímně a sebejistě, výhodou bylo, že v pasážích, kdy vyprávěl o svém působení v dole Mayrau, měl k dispozici kroniku, kterou sám psal, a několik publikací s fotografiemi, které mu pomohly vzpomínat. Smlouvu pan Uváček pečlivě přečetl, nechal si některé pasáže vysvětlit a nakonec podepsal.

7.1.1.1.1 Životopisná část rozhovoru

Narátor: Jan Uváček (JU)

Tazatel: Zbyněk Vacek (ZV)

(v rozhovoru se objevuje i Jaroslav Grubner (JG), kolega pana Uváčka, bývalý báňský záchranář – ohňář, současný průvodce v Důlním skanzenu Mayrau, a jeden nezjištěný kolega pana Uváčka (NK). Rozhovor je dělen do pěti souborů.)

Soubor 1 (IMGP4844)

JU: Povidám, Jaroslave, kdybich potřeboval potom helfnout, tak mě můžeš..., můžeš zastavit a poopravit.

JG: Já jsem hluchej jako tetřev.

JU: (smích)

JG: Napovidej si tam, co chceš.

ZV: Tak nejdřív jde samozřejmě o váš životní příběh...

JG: Vy to budete natáčet? Abych tady nemluvil sprostě.

ZV: Ale to můžete, to k tomu patří.

JG: Vono, ze mě vobčas vypadne ňáký...

ZV: A z koho ne? Ze mě hlavně v autě teda...

JU: (smích) Takže to potřebujete podepsat potom. Potom.

ZV: Jo, tak to podepíšeme potom.... Tak až budete připraven, tak můžeme začít.

JU: No... jestli si to budu všechno pamatovat (smích).

ZV: Takže, první rozhovor s panem Uváčkem, 7.8.2017. Tak já bych začal u toho vašeho narození.

JU: No... tak datum, nebo...

ZV: Tak můžete určitě začít datem narození.

JU: Takže jsem se narodil jedenáctýho června 1935, a pocházím z rodiny, kde bylo více dětí. Vychodil jsem základní školu v obci Kátlovce⁴⁴, je to v okrese Trnava, no a po skončení té měšťanské školy, která byla v obci Chtelnica⁴⁵, tak jsem nastoupil do hornického učiliště ve slovenských... slovenských dolech, to městečko se jmenovalo Rožňava. Byl to internát, kde bylo více hornických učňů, a byli tam prakticky z celého západního, středního a východního Slovenska. Já jsem jeden z těch, který jsem absolvoval tohleto hornický učiliště.

ZV: Jak vás to tam bavilo v tom učilišti?

JU: Bavilo mě to z toho důvodu, že tam byla dobrá parta kamarádů a byli jsme takoví, dalo by se říct, kamarádští, a byla tam i legrace, že jsme si zavzpomínali, jak to bylo ve škole, no a začali jsme mluvit i o těch... o těch... nebo o práci, o hornický práci, která prakticky čekala v příštích dnech, měsících a letech. Potom, v tý Rožňavě, jsem absolvoval dvě, no absolvoval, dalo by se říct, že to hornický učiliště mi dalo hodně, protože jsem teda poznal... poznal i lomy, poznal jsem i teorii toho hornictví, a můžu říct, že to mi dalo hodně, hodně jako nástup do hornický průmyslový školy, která byla ve Spišské Nové Vsi, u Košic. No tam bylo zase, tam byl dobrej kolektiv, no a vzpomínám si, ještě dneska si vzpomínám, že tam byli učitelé i z Čech, z Moravy a ze Slovenska, a jeden, pan inženýr... pan inženýr Zdeněk Holoubek pocházel z Plzně, a byl to skutečně výbornej učitel, a na něj si vzpomínám z toho důvodu, že tam mě učil, ve Spišské Nové Vsi, a potom, když jsem přišel sem na Kladno, že jsme se tady setkali i s jeho manželkou, která pochází právě ze Spišské Nové Vsi.

ZV: A co vás tam učil? Na jaký předmět jste ho měl?

JU: Ano, učil mě... bylo to... bylo to technické kreslení. Byly to většinou stroje, teda části strojů a to, a bylo vidět, že pan inženýr Holoubek, že to byl odborník. No. No... dále si vzpomínám na pana doktora Němce, tak ten nás učil hornictví, pan doktor Němec pocházel buď z Moravy a nebo dokonce z Prahy, a i když teda učitel si v dolech nepracoval, ale měl dobré teoretické znalosti, o tom hornictví. Takže to byl další učitel, s kterým jsem měl takovou důvěru a takový ty sympatie.

ZV: A s ním jste se později ještě setkal taky?

⁴⁴ Kátlovce jsou obec na Slovensku v okrese Trnava. V roce 2013 zde žilo 1 162 obyvatel. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1405. V obci stojí římskokatolický kostel Svatého Ducha z roku 1720. (Více informací: Obec Kátlovce v číslech. *Kátlovce: Obecný informačný portál* [online]. Kátlovce: MF Design, Wordpress, Openstrap, 2019 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.obec.katlovce.sk/navstevnik/obec-v-cislach/>)

⁴⁵ Chtelnica je obec na Slovensku v okrese Piešťany. Nachází se v severní části Trnavské pahorkatiny, na úpatí Malých Karpat v nadmořské výšce 204 m, v údolí Chtelnického potoka. V roce 2016 zde žilo 2 556 obyvatel. (Více informací: História obce. *Chtelnica: Informačný portál obce* [online]. Chtelnica: Obec Chtelnica, 2012 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.chtelnica.sk/obec/historia-obce/>)

JU: Ne, s panem doktorem Němcem jsem se nesetkal, protože po skončení průmyslové školy tenkrát se to vedení školy ale i vedení Slovenských dolů potřebovalo techniky, důlní techniky, takže nás prakticky rozdělili, nebo dostali jsme umístěnky do různých hornických měst v Československé republice. Víím, že některý kluci se dostali na Jáchymovsko, některý se dostali na Ostravsko, no a já konkrétně, já jsem se dostal do Modrýho Kamene, to je dneska okres Velký Krtíš, Velký Krtíš, a tam prakticky začala moje hornická kariéra a můj technický postup.

ZV: To bylo kolem kterého roku zhruba?

JU: No, to bylo tak ... tak 1953 až 1955. No. Ještě dneska vzpomínám, že v tom místě, kde my jsme bydleli, jako nastávající techniky, technici, takže tam nebylo prakticky nic, tam byla jedna svobodárna, kde jsme bydleli, a jsme nezda... teda žádná velká kultura, akorát nějak ten hostinec, no a za zábavou, jako svobodný klucí, jsme jezdili hodně hodně daleko, když se podíváme na mapu, kde je Velký Krtíš, a kde je, kde je dnešní městečko, jmenuje se to Dolná Strehová, až tam jsme chodili za zábavou a chodili jsme pěšky. No, takže i na to, nato rád vzpomínám. No ty doly, ty doly měly úplně jiné charakter, ty doly měly jiné charakter než doly na Kladensku. Takže to uhlí tam bylo uloženo v hloubce tak šedesát, osmdesát metrů, a stávalo se i to, že tam nebyly jámy, ale byly tam úpatí, štoly směrem dolů (naznačuje rukou úhel cca 45°), a většinou v sobotu a v neděli, nebo o svátcích my jsme sloužili takzvaný inspekce, to byl takovej..., taková práce, že v sobotu a v neděli jsme museli fírat dolů do podzemí a našim cílem bylo, abysme prošli každé pracoviště, (projíždí vozidlo – nesrozumitelné) ... jestli tam náhodou není důlní požár, jestli je tam výztuž v pořádku, jestli je v pořádku... větrný cesty jestli to větrá, anebo, právě protože tam bylo hodně vody, tak jsme museli kontrolovat čerpadla, čerpadla, aby nedošlo k nějaký poruše toho čerpadla, potom že by se, následky byly ty, že to čerpadlo by se utopilo a navíc by se zaplavily i další..., by se zaplavily ty... pracoviště. Takže to byl takovej hlavní cíl, proč jsme vlastně dělali tyhle tyhle inspekce, tu prohlídku těch pracovišť.

ZV: Tam jste tedy pracoval jako důlní technik, jestli to správně chápu.

JU: Ano, po skončení té hornické průmyslovky tak už jsme dostali titul „důlní technik“, no a já si pamatuju, že do toho Modrýho Kamene na to sídliště Velký Krtíš, že nás tam přišlo sedmnáct, no a prakticky jsme byli kamarádi, nebo spolužáci, který navštěvovali tu hornickou průmyslovku ve Spišské Nové Vsi. Takže tam jsem pracoval až v tom... v tom Velkém Krtíši v Modrokamenských uhelných dolech, tam jsem pracoval až do roku 1955, no a potom přišla vojna, na vojně jsem se pořád jako zajímal o to, o to hornictví a viděl jsem... viděl jsem takovou budoucnost v hornictví. Jednak že mi to bavilo a viděl jsem v tom tu budoucnost.

ZV: A jestli se můžu zeptat, kde jste sloužil?

JU: Sloužil jsem jako voják jsem sloužil v Rotavě. Rotava tady v okrese Kraslice.

ZV: V Krušných horách.

JU: V Krušných horách, ano.

ZV: Takže jste to důlní prostředí vlastně úplně neopustil.

JU: Neopustil, ne, ne, ne, ne. V Krušných horách, ano. Takže to bylo prostředí... nebyl jsem zvyklý na takový zima obrovský, přeci jenom ty Krušné hory tam jako byly dost jako takový studený. Bylo tam hodně sněhu a nebyl jsem na to zvyklý, takže já pocházím většinou, ... teda pocházím od Trnavy, kde je obrovská rovina a všude bylo teplo a tady najednou se člověk ocitne v podhůří Krušných hor, tak je to znát (smích).

ZV: Já jenom zkontroluju zařízení, jestli to běží, protože ono se to občas po patnácti minutách vypne. Takže já tomu zamezím a vypnu to sám... nebo ještě nám to poběží pět minut, tak můžem.

JU: Můžeme si povídat.

ZV: Můžeme si povídat. Takže na vojně jste byl dva roky, nebo se tenkrát....

JU: Ano, dva roky. Byl jsem tam dva roky no a na vojně bylo hodně kluků, hodně kamarádů, který dělali na šachtách, no já jsem říkal, já jsem taky horník, a dalo by se říct, že oni mi v tom jako podpořili, v té práci, a že jsem s nima spolupracoval a že jsem prostě viděl tu budoucnost toho hornictví. Takže voni byli se mnou takový solidární a mě v tom podporovali, abych skutečně u toho hornictví abych zůstal. A můžu vám říct, že jsem rád, že jsem u toho hornictví zůstal.

ZV: Já bych přeci jenom chvilku ještě zůstal u té vojny. Je něco, na co nerad vzpomínáte z té vojny?

JU: Na vojnu vzpomínám rád. Na vojnu vzpomínám hrozně rád, protože jsme absolvovali takovej ten základní výcvik vojenský, že jo, a ta vojna byla pro mě taková, no, že jsem poznal, že jsem poznal jiný kamarády, a navíc, že jsem poznal nejenom Slovensko, ale poznal jsem i český kraje. Že jsem se dostal potom, že když jsem nastoupil, když jsem absolvoval, když jsem absolvoval tohleto... tu... (přemýšlí)..., teď mě to zaskočilo, moment, ne, ne, ne..., no, že jsem tam poznal i kamarády na vojně, i na vojně, a po vojně, teda na vojně to bylo dobrý, protože jsem absolvoval ten vojenský výcvik, a navíc na té vojně, že kromě těch, toho vojenského výcviku že jsem poznal i hudbu, hudbu, a i kamarády muzikanty. A dostal jsem se taky do kapely, vojenský kapely a můžu říct, že jako voják jsem účinkoval ve dvou kapelách, jedna kapela, to byla dechová hudba, kapelník nadporučík Jožka Pokorný, a druhá kapela, tam to vedl nějaký pan učitel, pan učitel Michalec. Michalec. Ale ten byl současně už členem té dechové hudby. Byl to učitel a byl to skutečně... metodik. Byl to metodik, takže to bylo dobrý, byl jsem na té vojně, že jsem měl takový zpestření tady v tom směru, že jsme hráli, že jsme hráli na různ..., při různých

příležitostech, no ale hráli jsme i přímo v kasárnách, když třeba byl nástup těch jednotlivých čet nebo praporů, tak tam jsme hráli při tom nástupu s tou dechovkou. No a abysme si trochu zavzpomínali i na ten civilní život, tak jsme jezdili hrát po různých městech, hlavně v té části v okolí Varnsdorfu, Dolní Podluží, Horní Podluží, Filipov, Šluknov, a to, Dolní Křečany a to všechno to si všechno pamatuju, tam všude jsme hráli.

ZV: A na co jste hráli?

JU: Já jsem bubeník. Já jsem bubeník a byl jsem rád, že jsem tam našel svoje uplatnění, ten pan kapelník Jožka Pokorný mě naučil takzvaný „ajnšlág“ (einschlag – pozn. přep.), to je taková, to je takovej signál před tím, než se začne hrát ten pochod, tak ten malej bubeník musí dát takovej jako předzvěstí nebo takovej signál, aby se ty hudebníci připravili, aby se připravili a když už tam padnul ten poslední, poslední úder toho malýho bubínku, tak aby se připravili a začali hrát ten pochod. Víím, že první pochod, ktertej jsme nacvičovali, se jmenoval „Mužně vpřed“. To bylo (naznačuje rytmus a melodii), a už to bylo, takže i na to rád vzpomínám.

Soubor 2 (IMGP4845)

JU: No na vojně jsem sloužil teda nejen v českých zemích nebo, sloužil jsem v Žilině, sloužil jsem nejdřív v Žilině a potom až na Východním Slovensku, jmenuje se to Strážské a je to v blízkosti města Humenné.

ZV: Takže nejdřív jste sloužil v Rotavě, pak v Žilině... pak ve Strážském?

JU: Ano, v Rotavě, pak ve Varnsdorfu, a kde se mi taky líbilo, tak jsme nacvičovali na májovou přehlídku, to jsme nacvičovali ve Vodochodech, protože tam byla betonová plocha, a tam prostě bylo potřeba, bylo potřeba, když velitel vydal ten příkaz, aby hned přišlápli a tam na tej betonovej ploše, tam to teda dunělo. A museli jsme mít vysoký boty a zespodu jsme museli mít cvočky a těmi, když jsme přišlápli, tak to dělalo větší takovej efekt (smích). Takovej efekt, no. Takže tam vocaď potom, když už jsme to necvičili, tak jsme hráli na májový přehlídce na Letenský pláni, a si vzpomínám, že po skončení toho našeho průvodu v té májový přehlídce, tak se potom ty kapely spojily, a hrálo tam několik desítek kapel pohromadě, já si vzpomínám, že tenkrát nás tam bylo asi osm bubeníků, který hráli, právě jsme nacvičovali tenhle ten ajnšlág, to je ten signál před nástupem prostě toho pochodu no. Takže rád na to vzpomínám. Takže, no a když jsem skončil tu poddůstojnickou školu, tak jsem se teda dostal, dostal jsem se teda do té, do té Rotavy, potom do Prahy, do Žiliny a do toho Strážského u Humenného. No a tam vocaď potom po skončení té vojenský prezenční služby jsem se nevrátil do... do..., na ... Do toho Velkýho Krtíše, ale šel jsem, nebo vůbec, jsem, no, dalo by se říct, šel jsem do Kladna, a na důl Gottwald, tenkrát se to jmenovalo Gottwald 1, no, a tak tam jsem bydlel na ubikacích, no a krátce po tom si mě všimnul jeden pan inženýr, nákej inženýr Kozma, který byl kapelníkem kapely a zrovna v té době

potřeboval bubeníka, tak jsem přišel v pravej čas. Takže vlastně můžu říct, i to bylo pro mě takový zpestření toho života na dole, no, a ještě dneska rád na to vzpomínám, jak jsme, kde jsme všude hráli, no a ty vzpomínky, že tam byli se mnou většinou kluci z Jižních Čech a byli dobrý muzikanti a konkrétně tam byl nákej pan Václav Mugrauer, a byl to syn známýho jihočeskýho kapelníka Václava Mugrauera a ta vesnička se jmenuje.... moment, já si vzpomenu, ..., a dneska je to v blízkosti toho malýho městečka, kde je nahrávací studio toho..., toho Šlágru, co probíhá v český televizi.

ZV: Jo, ten televizní kanál, jo.

JU: Jo, ten. Tak ta vesnice v blízkosti tam vocad'. Takže tam byl ten Václav Mugrauer a Láďa Vlášek a Mírek Řezáč. Ty kluky si pamatuju, ty se mnou hráli.

ZV: A jak se vlastně stalo, že jste se ze Slovenska dostal na Kladno?

JU: No, v tom..., v tom sehrálo roli i to, že jsem měl děvče z Prahy, že jsem měl děvče z Prahy a její tatínek dělal na šachtě, takže měl jsem od něj i informace, že skutečně tady na Kladně, že je tu hodně silná budoucnost, no, nejenom, že mě přitahovalo to, to povolání hornický, ale hlavně teda to děvče. A její tatínek byl takovej, že...

NK: Jedna dvě, uhlí jde! Zdař Bůh! Zdař Bůh!

ZV: Dobrý den.

NK: Dobrej.

JU: A její tatínek prostě mně zajistil ubytování na těch ubikacích, takže jsem měl nejenom práci, ale i zajištěný ubytování. Takže i jemu, ale i tý jeho dceři můžu děkovat za to, že jsem tady dneska na Kladensku.

ZV: Takže v Kladně jste teda začal na dole Gottwald?

JU: Ano, na dole Gottwald, ano, Gottwald 1, no a dostal jsem se právě k tomu panu inženýrovi Kozmovi, kterej byl taky z Prahy a ten mě právě učil tomu hudebnickýmu, tomu muzikantskýmu umění. No, von, jestli ještě můžu říct, já jsem neměl tu možnost se dostat do hudební školy, takže noty jsem jako neznal, neznal jsem noty, a jemu to nejenom vadilo, ale nešlo mu to do hlavy, že prostě, že hraju a že neznám, že prostě neznám noty. No, a taky se jednou stalo, že sfáral dolů do podzemí a přišel ke mně, já jsem měl zrovna volno, že jsem nemusel jít někam na prohlídku, nebo na prohlídku těch pracovišť, ale měl jsem teda volno a von se mě ptal, jestli mám teďka volno, povídám, ano, teď mě nikam nevolají na pracoviště, kde bych jako vykonával tu stělmistrovskou práci, povídám, že mám volno, povídá, tak abych přivez, abych přitáh prázdný vůz. Zrovna ten vůz nebyl daleko, a von si vzpomněl na jednu skladbu, von si vzpomněl na jednu skladbu, kterou jsme spolu hráli, a vim, že ještě dneska prostě, že

mi to nešlo. Tak von udělal to, že jsem přivez ten vůz, tam normálně napsal notovou osnovu, houslovej klíč, napsal mi tam noty, a normálně ty noty mě učil dole, dole v podzemí, a vim, že to bylo asi takhle (vytleskává rytmus). Ano, tohleto mě naučil a když mě to naučil, povídám, no a za pár dní jsme měli hudební zkoušku s tou partou, a skutečně po na... A Johane, teď je to na tobě. No já jsem to zahrál, a skutečně jsem to zahrál bezchybně, a jim se to hrozně líbilo. Právě že měl zásluhu na tom von, že mi napsal ty noty a že jsem to zahrál podle těch not (smích). Tak to jsou takový vzpomínky, takový perličky, no.

ZV: Takže vás vlastně donutil se naučit noty?

JU: No, tak aspoň na ten buben (smích). Aspoň na ten buben. No a takže jsem hrál nejenom u něj, ale hrál jsem, byla tam tenkrát dechová hudba, ten kapelník se jmenoval Antonín Kabát, a u něj jsem hrál většinou buď na zábavách, anebo většinou jsme chodili na májový průvody. Ta šachta byla v blízkosti městečka Libušín, ta šachta Gottwald, to bylo nahoře, nad tím Libušínem, a vždycky vo prvního máje ráno v šest hodin jsme se shromáždili v tom Libušíně a procházeli jsme ty vedlejší ulice a tam jsme hráli ty pochody a tam se mi právě hodil ten ajnšlág, ten signál před tou, před začátkem toho pochodu, jmenovalo se to (předvádí rytmus) ..., a dechovka začala hrát. Takže už jsem trochu jako, už jsem to měl nacvičený právě z té vojny. A za to můžu děkovat jak tomu kapelníkovi Jožkovi Pokornýmu, tak tomu našemu kapelníkovi Antonínu Kabátovi. No, bylo to dobrý, no. Potom jsem chodil na, ta dechovka už po čase, po čase jako neexistovala, takže jsem hrál většinou u toho ... (nesrozumitelné)... jako mýho vedoucího, vedoucího úseku. Jsou to hezký vzpomínky.

ZV: Na tom dole Gottwald vy jste pracoval jako střelmistr nebo pořád jako důlní technik?

JU: No, tenkrát to bylo tak, že ten důlní technik ten vykonával i tu střelmistrovskou práci. A ještě mám fotku, ještě mám fotku, jak jsem si připravoval tu práci, je to tady v muzeu, mám to tady, takže pokud i tam pudete, můžete se na to podívat nebo si to vyfotit, tam jsem jako důlní technik a střelmistr. Tam právě to byl jeden název – důlní technik, ale současně ten důlní technik vykonával tu trhací práci, dělal střelmistra. Takže takhle to bylo. No, tak v té době to bylo takhle, no. Rád na to vzpomínám a kolikrát, když si vzpomenu, kdybych se ještě jednou narodil, tak zase bych šel na šachtu. Protože tam byla výborná parta, byla tam výborná parta, všichni jsme se znali a když se stal řákej úraz nebo něco, tak všichni jsme si pomáhali, no a prostě, abysme poskytli tomu člověku první, poslední, (projíždí vozidlo – nesrozumitelné) ... v jeho životě. Takže i na to rád vzpomínám, jak jsme si pomáhali.

ZV: A jak dlouho jste byl na tom dole Gottwald?

JU: Na tom dole Gottwald jsem byl od roku 58 do roku 1980, nebo lépe řečeno, 1974, kdy jsme se přestěhovali sem, na důl Mayrau, ale ještě těch... těch šest let tady tou jámou Mayrau jsme jezdili do

podzemí a jezdili jsme spodem na ten důl Max, Gottwald 1, tam jsme jezdili, no a tam jsme jezdili teda hodně dlouho, no a ještě dneska si pamatuju, že jsem tam dělal poslední šichtu a moji kamarádi, to byli nákej Pavel Ouředník, nákej Luňák, Kraček, a my jsme udělali prakticky poslední šichtu na tom dole, bylo to 14. července v roce 1980, byla to noční šichta, byla to středa, že jsme tam vytěžili posledních 77 vozů. Najednou přišel velkej vý..., vobrovskej voheň, vobrovskej voheň, a výron plynu, tak naštěstí jsme, dispečer nás odvolal okamžitě k jámě do čerstvých, do čerstvých větrů, abysme prostě, aby se nám něco nepříhodilo. Okamžitě nás odvolal a poslal nás do míst, kde byly zdravý důlní větry. To je takovej výraz – důlní vítr, nebo důlní větry, není to nic sprostýho, ale tenhle výraz „důlní větry“, to se tam používalo běžně. Běžně se to tam používalo, že byly, byly normálně chodby, kde ten opotřebovanej vzduch, kterej už nepotřeboval, nebo neobsahoval tolik kyslíku, tak ten vzduch z těch pracovišť odcházel jednou chodbou v jámě, tomu se říkaly výdušný větry, a je chodba, která přiváděla čerstvý vzduch z povrchu, to byly jako čerstvý větry. No, takže tohleto jsme jako dodržovali, to jsme museli dodržovat a museli jsme měřit složení důlních větrů pomocí přístrojů, pomocí pomocných přístrojů., Jeden z nich se jmenoval harmonikový nasavač, anebo se tomu říkalo balónek. Byla to... harmonikový balónek. Byla to taková jako harmonika, kde byla taková trubička, ty konce ty trubičky se musely ulomit, a jak jsme zmáčkli tu harmonikovou, ten harmonikovej nasavač, ten vzduch z tý, z toho prostředí procházel tou trubičkou, tam byla nějaká látka, která potom ukázala, jaký je tam množství toho kysličníku uhelnatýho. Tam byly ty plyny teda většinou kysličník uhličitý a kysličník uhelnatý. Kysličník uhličitý, to byl plyn, který jako byl dusivý, to, ten jsme neměli rádi, to nám kolikrát, když padal sníh nebo bylo pod, byl barometrický pokles, tak to nám kolikrát ani ty karbidový lampy nehořely, no a kysličník uhelnatý, ten většinou, ten vznikal při tom, při těch požárech. No a na to jsme taky museli být opatrný a kontrolovat to několikrát, aby se těm horníkům něco nestalo. Aby se neotrávili. No, takže i na to vzpomínáme, že kolikrát jsme radši vedešli z toho pracoviště dřív.

Soubor 3 (IMGP4846)

JU: To je vyplý, ted'?

ZV: Už nám to zase běží, už to běží. Vono to vždycky..., máme štěstí, že to vždycky vyjde, že se to přepne, zrovna když domluvíte. Jako kdybyste se domluvil s našim..., s naší kamerou.

JU: No a potom, když už jsme dorubali tu naši milovanou Maxovku, tak jsme se potom všichni přestěhovali sem, na důl Mayrau, no a tadleta parta, co byla na tom dole Max, dole Gottwald 1, ty dostali svoje pracoviště, a i to osazenstvo, havíři a i technici na dole Mayrau jsme dostali pracoviště, takže jsme tam pracovali pohromadě.

ZV: A s tou Maxovkou se stalo co?

JU: Co se stalo? Okamžitě, jak tam bylo to dolní odrubání, tak se muselo uzavřít, muselo se to uzavřít, zneprístupnit pří... to... (přemýšlí)..., zneprístupnit přístup vzduchu, zašalovat to, aby to neohrozilo další pracovníky, který tam byli, byli jako poblíž, tak se to muselo zneprístupnit, zneprístupnit a zašalovat, aby tam vocad' nešly žádný plyny. Tak to se muselo. A my jsme teda, my jsme pracovali tady na tom dole Mayrau. No a pracovali jsme tady až, teda já konkrétně jsem tady pracoval až do 20. května roku 1990. No a tady jsem se začal zajímat o historii dolu Mayrau, navíc si vzpomínám, že v roce 1974 tady byla výstava u příležitosti 100 let založení dolu, že jsem navštívil tu výstavu, a byli tam u toho, u tý výstavy byli průvodci. Většinou to byli důlní technici nebo bánský záchranáři, no, a to jejich vyprávění vo tý historii se mi hrozně líbilo, jak to měli všechno krásně připravený a vyprávěli to takovým způsobem, takovým fundovaným způsobem, aby se to, mě se to hrozně líbilo, a už tenkrát jsem mluvil vo tom, že tady z toho dolu Mayrau, že bude muzeum. No tak byl jsem..., měl jsem zájem o to, o historii Kladenska, a za to můžu, za to poskytnutí těch informací a tý historie, můžu děkovat, byla tady kladenská historička, paní doktorka Anna Mayová. No a vona to byla archivářka, tak ona byla tak ochotná, že co měla ty archivní věci, já jsem tam začal v tom študovat, no a ty vědomosti a ty zkušenosti, no a to všechno, co jsem získal, to dneska používám jako průvodce. No a ten skanzen se tady jako dost připravoval, nebo jako hovořilo se vo tom. Ano, todleto, třeba, čerpadlo, nebo nějaký ty věci, který měli historický význam, se skladovaly, ty se skladovaly. Dávalo se to na stranu, aby se to nepoškodilo, no a potom už se začala připravovat teda ta expozice, že tady bude ten skanzen. A vím, že na tom pracovalo více lidu, a jedna z nich byl teda tady ta doktorka Mayová, a další horníci, ale i bánský záchranáři. A vím, že byli lidi, který měli osobní sbírky různých archiválií, tak to všechno přinesli, no přinesli to sem do toho skanzenu. No a já jsem byl jeden z těch, který sem taky přines lampy, mapy, fotografie, sochy hornické, to vše, přilbu koženou, to byly tenkrát kožený přilby, z roku 1950, i to jsem všechno přines, no a to, předtím jsem teda byl (průjezd vozidla – nesrozumitelné) ..., a byla výstava a byla přístupná, ta výstava byla přístupná pro návštěvníky. Jinak skanzen připravovala nejenom ta doktorka Mayová, ale i jedna paní, Jana Krácová se jmenovala, ale byl tady i pan inženýr Polach, a byl tady i Jirka, Jirka Koželuh, který měl po ruce bánský záchranáře z dolu Ronna a ty to tady všechno budovali, a konečně došlo k tomu, že 19. srpna 1994 byl uveden skanzen dolu Mayrau, byl uveden do provozu. Bylo to v pátek 19. srpna 1994. A já jsem byl teda jeden z těch prvních průvodců, prvních průvodců tady na našem skanzenu.

ZV: A v té době se tu už netěžilo, nebo ještě těžilo?

JU: Tady se už těžilo, nebo ještě těžilo. Tady se ještě těžilo, no. No a takže tady ta těžba skončila až v roce 1997. A ten skanzen je tady od roku 1994.

ZV: To znamená, že ještě tři roky se tady těžilo a zároveň sem chodili turisti...

JU: Ano, ty lidi, návštěvníci, sem chodili, a vím, já si pamatuju, že ten, že byl v provozu i dispečink, takže lidem jsme ukazovali ten dispečink, ten byl v hlavní budově, a ten dispečink jsme ukazovali i našim návštěvníkům a měli možnost si poslechnout ty příkazy na řízení a ty pokyny toho dispečera pro ty horníky a pro ty spolupracovníky, který byli dole v podzemí. Takže byla to dobrá věc. Je velká škoda, že ten dispečink, že se nezachoval. Tam to nikomu nevadilo, je to velká, obrovská škoda, že ten dispečink se nezachoval, no. Je pravda, že možná že to bylo jako, bylo to špatný tím, že ta budova toho dispečinku, nebo místnost toho dispečinku, že tam byla špatná střecha, byly tam špatný vokna a to, a že se to tenkrát nezastřešilo, a že se to, že tomu nebyla věnovaná větší pozornost, aby se to neza..., aby se ten dispečink zachoval pro další generace.

ZV: Vy jste říkal, že jste přestal pracovat na dole v roce 1990, ty čtyři roky, než se otevřel skanzen, jste se věnoval čemu?

JU: No, to jsem byl tady. To jsem byl tady, no a všechno, jaký tady bylo dění, co se tady dílo, takže to vím, kdo tady byl, co kdo dělal, tak si to teda ještě pamatuju. To si všechno pamatuju, jak to tady vypadalo, a můžu říct, že je škoda, je škoda, že některý budovy se vůbec nemusely, nemusely jako likvidovat. Třeba tady byla ošetřovna, za vrátnicí byla ošetřovna, ta byla funkční, tam mohly bejt kanceláře, tam to bylo funkční, a i jiný věci, co tady byly, prostě, já jsem se snažil, prostě, když jsem našel nějakou kousek železa nebo prostě řetízku, to jsem všechno dával těm lidem, který ten hornické skanzen připravovali. Takže já jsem tady byl skoro každý den, každý den, že mě to prostě, pořád mě to zajímalo. Že jsem byl na šachtě, dalo by se říct, že na šachtě jsem byl víc, než doma (smích).

ZV: Tak my jsme se vlastně malinko vyhnuli i tomu, jestli jste se oženil za tu dobu... O tom jste nějak nemluvil vůbec...

JU: Ano...

ZV: Akorát jste mluvil o tom děvčeti z Prahy, kvůli kterému jste se dostal na Kladno. To jste si posléze vzal?

JU: Ano, ano.... (úsměv). No tak dopadlo to... dopadlo to jinak, než to původně vypadalo, byla to zdravotní sestra, a s jejím tatínkem jsme byli pořád přátelé, no a já jsem si vzal jinou zdravotní sestru, z okresu Sedlčany (smích). No, žijeme spolu, a vona ví, že prostě já jezdím sem na..., do skanzenu skoro každý den, takže vím, co se tady děje, no a když je potřeba... Když je potřeba jinak teda průvodcuju, tady průvodcuju a většinou teď v poslední době, v poslední době sem jezdí většinou zahraniční turisté. Je tady taková skupina turistů z Holandska, oni jsou ubytovaný kousek od Novýho Strašecí, tam je autokemp a majitelem toho kempu je Holanďan, tak voni se sem za ním táhnou a takže tyhle ty turisty já průvodcuju, teda je provádím, ale někdy sem jezděj i z Izraele, nebo Angličani sem jezdějí. No takže

já jsem dycky tak jako, když se tady něco šustne, a jsou tady nějaký zahraniční turisté, tak se snažím pomoci, no. Moc teda jako ty cizí jazyky neovládám, jsem samouk, no ale prostě pořád mě to baví a tím, že mám osobní kontakt s těma lidma, to je obrovská výhoda, je to vidět, je to obrovská výhoda. No, s tou němčinou prostě jsem začínal jako samouk, a ještě dneska vidíte, tam mám ten slovníček (ukazuje na okenní parapet), který používám, no a angličtinu mám támhle v tom..., támhle v té krabici. No a angličtinu jsem se učil tím způsobem, že jsem požádal jednoho kolegu, nebo pána, kterej byl v Americe dvaadváct let. No a my jsme se náhodou seznámili, a tady jsem zjistil, že je tady jeden nedostatek, že tady máme ty propagační letáky v němčině a angličtině, ale to je všechno. To je všechno, ale v poslední době teda později, později už potom vyšly letáky, kde to bylo v češtině, angličtině a v němčině, ale tam byl ten videozáznam jenom těch 10-12 minut ale tady vo těch expozicích tady jsou tady vod toho promítání toho videa až dozadu až prakticky po ten těžní stroj, to prostě se těm lidem musí říct v angličtině nebo v němčině. No a říkám, jsem hrozně rád, že můžu takhle tímhle způsobem pomoci. Jednak voni jsou rádi, protože průvodci prostě... Nevím, jestli některej se, jestli ovládá nějaký jazyk nebo to, ale já prostě jsem rád, že můžu pomoci teda aspoň tou lámanou, teda to lámanou němčinou nebo tou angličtinou. No, říkám, jsem samouk, no. A ještě, abych se k tomu dostal, ten pán, co byl v té Americe, tak byl ochotnej, byl ochotnej mi teda pomoci, a já jsem ty exponáty, co tady máme, tak ke každému jsem napsal pár vět, pár vět, a potom tydlety věty jsme s tím pánem překládali do angličtiny. Ale né do angličtiny takovým způsobem, jak se to píše, ale jak se to vyslovuje. A je to obrovská pomoc. Obrovská pomoc, že já mám možnost těm lidem vyprávět o tom, co voni vidějí. Takže i když máme nějaký ten nedostatek v slovní zásobě nebo ve výslovnosti, tak ty cizinci to pochopí. Takže průvodcuju nejenom teda v češtině, ale snažím se pomoci i s tou němčinou a angličtinou. No a jednou jsem tady, to už jsem průvodcoval, i v maďarštině.

ZV: V maďarštině?

JU: No, v maďarštině, no. Byli tady horníci, který sem v roce 1946 přijeli do Československa, a voni se usadili v Maďarsku a z Maďarska v roce 46 přišli na Plzeňsko a jeden pan inženýr tady z kladenských dolů, von je sem přived, von je sem přived, nebo pozval tady na Kladensko. A tady pracovali nejdřív na tom dole Schiller⁴⁶, potom pracovali na tom dole Max, a když skončila ta Maxovka, tak potom pracovali i tady. No a já jsem byl jeden z techniků, z techniků, který jsem u nich byl jako technik, a jako střelmistr, a voni mezi sebou mluvili jenom maďarsky. No tak za tu dobu, jestli těch deset nebo dvanáct let jsem tam byl u nich, tak jsem v té maďarštině pochytil hodně a dneska jsem rád, že jsem se to naučil. Ale vim i případy, že ty...

⁴⁶ též zmiňovaný jako důl Schoeller

Soubor 4 (IMGP4847)

JU: ... Takže oni si vybírali, do toho kolektivu si vybírali furt ještě dobrý poctivý horníky, poctivý, a voni jak spolu dělali, tak skutečně i ty lidi, ty naši lidi, se naučili tu maďarštinu taky. No, měli zájem, tak se naučili.

ZV: Takže to byla jedna celá maďarská rodina?

JU: Maďarská rodina, ano a tady, tady je, tady jsou ty Kacskové (ukazuje na fotografii v knize „Historie těžby uhlí na Kladensku“). Takže takhle to průvodcování, no.

ZV: Já bych se možná ještě vrátil zpátky trochu do historie, protože vy jste říkal, že jste se narodil v roce devate...

JU: Devatenáct set třicet pět.

ZV: Mě by zajímalo, jak jste prožíval takový ty přelomový chvíle, co my historici chápeme jako přelomový chvíle, ať už je to konec války, rok 48, nebo rok třeba 68 a rok 89. Ten konec války, kolik vám vlastně bylo let?

JU: Konec války? To je pětáctýřicátý, takže....

ZV: Takže vám bylo 10 let.

JU: Deset let. Deset let.

ZV: Pamatujete si na konec války nějakým způsobem?

JU: Pamatuju, pamatuju, pamatuju si, jo konec války, příchod Rudý armády si pamatuju, bylo to 3. dubna 1945. Bylo to ve tři hodiny ráno. To byli první ruský vojáci, který se objevili u tý obce Kátlovce v okrese Trnava. To si pamatuju. No a bylo to hrozný. Bylo to hrozný, a když člověk viděl ty vojáky, teda ty naše. Teda... ty naše... Rusáci a Němci a byli v tý armádě a bylo jich hodně, hodně rumunských vojáků. To si pamatuju. No a v tý části, nebo kousek vod tý naší vesnice, to je to podhůří těch Malých Karpat, si pamatuju, že naši lidi, byli tam většinou teda ze Slovenska, že tam dělali zákopy pro stojící střelce a budovali tam takový betonový kosky, betonový kosky protitankový zátarasy. To si pamatuju. A tohleto všechno potom po skončení války jsme měli možnost jako děti si to tam prohlídnout. Takže to si... ten rok 48 to už, to ještě jsem chodil do tý měšťanský školy, no. A rok 50, v září, 1. září roku 1950 jsem nastoupil do toho hornickýho učiliště v Rožňavě, to je město u Košic.

ZV: Takže ten rok 48 jste nějak nevnímal zvláště...

JU: Ne, nevnímal, ne, ne, ne...

ZV: Jako dítě školou povinné...

JU: Ne, ne, ne..., já jsem měl jiný zájmy a tak to si nepamatuju. To bych třeba... to si nepamatuju.

ZV: Dobře. Potom v tom roce 68, prožívali jste to na tom dole jako parta nějak?

JU: No, parta... Víím, že to byla středa, že to byla středa na tom dole, středa, a víím, si pamatuju, že horníci nejeli dólů do podzemí, ale my jako technici jsme museli sfárat dolů do podzemí, takže jsme tam museli zkontrolovat důlní větrání, výztuž, čerpadla, jestli tam... a potom jestli tam náhodou není důlní voheň. Tak my jsme museli být dole v podzemí a připravený, kdyby tam náhodou něco bylo, aby to vedení dolu, aby mohlo, aby tam mohlo poslat ty bánský záchranáře, aby tam nevznikaly nějaký velký škody. Takže toleto si teda ještě pamatuju v tom roce 1968. Víím, že to byla středa.

ZV: Takže ty srpnové události jste neměl nějak moc šanci prožívat, když jste pracoval.

JU: Ne, protože jsem byl dole v podzemí, a co se dělo nahoře, to nevím. Takže jsem musel bejt dólů.

ZV: Je to pravda, že to je vlastně úplně jiný svět... A potom teda rok 1989 a naše takzvaná Sametová revoluce...

JU: Sametová revoluce, to jsem spíš..., spíš viděl v televizi, co se dělo v Praze, že jo, ty různé zásahy tý policaj... těch policajtů a těch studentů a to co se vohrávalo na tom Albertově a to. Takže... ale spíš si to pamatuju jenom z televize.

ZV: A tady na dole se třeba neorganizovalo nic nebo?

JU: To já si nepamatuju. To si nepamatuju, no... To..., to jsme byli ještě na tom dole v tom roce 89..., ne, to už jsme byli tady. MY jsme sem přišli v roce 1974.

ZV: Takže v roce 89 jste byli tady na Mayrovce?

JU: To už jsme byli tady. Na Mayrovce. Říkám, co se tady vohrávalo nahoře, to nevím, já jsem to sledoval jenom v televizi. To bych asi podával nepravdivý..., nepravděpodobný..., nepravdivý informace a to nechci. (úsměv).

ZV: To je dobře. To je určitě dobře, protože každej to nějakým způsobem prožíval a taky jsou lidi, který to neprožívali vůbec... Tak jo, tak já bych se teda rád dostal k té druhé části toho rozhovoru a chtěl bych se ptát tady na to vaše průvodcování na Mayrovce. Takže vy jste tady začal v roce 94 zhruba...

JU: 94, ano.

ZV: Jako jeden z prvních a nebo první? Klidně se pochlubte...

JU: Jeden z prvních. A v době, když se tady votvíral ten skanzen, tak jsem byl jako první, jsem prováděl ty návštěvníky a i ty účastníky toho uvedení do provozu... (Otevírá publikaci s fotografiemi a ukazuje) To je vona, ta paní doktorka Mayová, a tady jsem já, (listuje v publikaci), Jo takže takhle to bylo. Nástupnickou organizací se stala, se staly českomoravské doly.

ZV: Jo, to bylo v tom roce 90.

JU: V roce 90, tak se spojilo Kladno s Ostravou. A to byl (ukazuje fotografii) bejvalej důl Slaný.

ZV: Ale tam už nic nezůstalo, ve Slaným...

JU: Ne, to je srovnáný se zemí. Tam, to je vono. Jedna jáma je hluboká 1007 metrů a druhá asi 851.

ZV: A tady na Mayrovce se šlo jak do hloubky?

JU: Tady se šlo do hloubky 527. A uhlí je tady v hloubce 515 metrů. Za..., je spočítáno, že za 120 let života dolu, že se tady vytěžilo více než 34 miliónů tun. Jaký je to množství? Kdyby se to naložilo na vlak, tak ten vlak by byl z Prahy až na Nový Zéland. A v hloubce 527 metrů je ještě milión dvě stě padesát tisíc tun. Takže možná že ty další generace, co po nás přijdou, že nám budou ještě děkovat, že jsme jim tam něco nechali (smích).

ZV: No, možná, že jo. Ale jámy jsou zlikvidovaný tady, že jo?

JU: Nejsou, jsou jenom zasypaný. Například ta jáma Mayrau, ta první, ta nejstarší, ta se zasypala v roce 1998, no a do té hloubky... do té hloubky 527 metrů, do té hloubky se vešlo víc než 1600 nákladních aut materiálu. To tam je. No a je tam akorát takový zařízení, je to roura, je to pro kontrolu toho zásypu, protože dole už nejsou žádný čerpadla a tak, ta voda, co tam je, to je všechno, to ty podzemní pracoviště, co byly, to je všechno zaplavený vodou. Taky by se mohlo stát, že nějaká ta voda, nebo nějaký proud vody, by moh ten materiál záplavovej⁴⁷ materiál by moh odplavit. A tím pádem jako ten zásyp by se tam rozplavil a jáma musí bejt zasypaná z bezpečnostních důvodů, protože mohlo by se stát, že když to nebude zasypaný, že ta výztuž v jámě by mohla povolit a mohly by povolit i šachetní budovy. Tak proto musí bejt ta jáma z bezpečnostních důvodů musí bejt zasypaná.

ZV: Takže vlastně ta trubka tam funguje na kontrolu toho jak... v jakým stavu...

JU: na kontrolu stavu toho zásypu.

ZV: Takže vy jste v roce 94 tady začal provázet, jaký typ turistů, jestli se to dá tak vůbec říct, sem chodil? Nebo i chodí, možná?

⁴⁷ zásypový materiál

JU: No, byli to návštěvníci z Kladna, z Kladenska, z okolí, těch zahraničních průvodců, teda zahraničních návštěvníků bylo málo, takže v té době to ještě nebylo tak... tak známý, že byl uvedenej ten skanzen že nebyl ještě uvedenej do provozu. No a postupně, že ty lidi sem chodili a dostalo, a postupně se to dostávalo do povědomí dalších a dalších návštěvníků, no a potom postupně teda ty lidi začali chodit a ta návštěvnost se zvedala. Že byly větší ty návštěvy, no.

ZV: Takže jak jste říkal, dneska chodí teda i zahraniční turisté?

JU: Zahraniční, ano. Byli tady i Dánové, byli tady Belgičani, byli tady z Izraele, a dokonce tady byli čtyři farmáři z Anglie, který přiletěli letadlem a přistáli, voni vyletěli z Anglie, nevim, jak dlouho jim to trvalo nebo kudy letěli, jakým koridorem, no rozhodně to museli mít povolený, že dneska přelet letadla, že jo, takže byli to farmáři a letěli až do Rakovníka na letiště, tam jim dovolili to... přistát, tam to letadlo uklidili do toho... do hangáru. A tam na ně čekal jeden pán, kterej zřejmě u nich v Anglii dělal, dělal jako pracovník, ten je naložil do toho auta a přivez je sem. No, moc se jim to tady líbilo, já jsem jim ukazoval i takový věci, jako že důlní měřičství, a přesně si pamatuju, jakou měli obrovskou radost! Obrovskou radost, když tady v měřičským..., v měřičským oddělení viděli logaritmický pravítko. My tam máme takový obrovský pravítko (naznačuje rukama velikost), voni, ten pilot, ten byl tak asi šedesátiletý, ten prostě přišel k tomu a povídá..., je to..., je..., si vzpomíná, že jako školák, že to viděl naposledy, a dneska že mu je šedesát let a v šedesáti letech že se setkal tady s tím logaritmickým pravítkem. Mě se akorát ptal, jestli jsme taky používali logaritmický tabulky. To byly takový tabulky, kde byly hodnoty..., kde byly logaritmický hodnoty. No, tak to..., taky, co je hodně zaujalo, byl ten světový patent, ten tachograf, ten světový patent, a autorem je teda první vedoucí dolu, ten inženýr Karlík, který ho vytvořil kolem roku devadesát, on na to nebyl sám, nebyl na to sám, měl (bere do rukou publikaci o hornictví a listuje), měl spolupracovníka, dalo by se říct pod... (listuje). To, to je von, inženýr Karlík (našel fotografii). Von to vytvořil, nebo připravil po stránce teoretický ale to, tu praktickou část to dělal právě tamten (ukazuje na fotografii), Vojtěch Šaroch. Todle bylo v roce 1955⁴⁸, (dál listuje publikací), a tady popisujou celej ten postup, celej ten postup vytvoření toho tachografu. No a moc dlouho, moc práce mi to dalo sehnat fotografii. Von to byl mistr přes různé čerpadla a stroje tady na té šachtě, a von to vytvořil po stránce praktický, tak to je ten tachograf (ukazuje na fotografii). Tachograf je přístroj, který strojníkovi ukazuje rychlost těžního stroje.

7.1.1.1.2 2. část rozhovoru: Orální historie v Hornickém skanzenu Mayrau

Soubor 4 (IMGP4848)

ZV: Takže ukazuje a zároveň zapisuje rychlost těžního stroje.

⁴⁸ Patrně má na mysli rok 1855

JU: No, když jeli horníci dolů do podzemí, tak se jelo osm metrů za vteřinu, a s uhlím patnáct a sedmnáct metrů za vteřinu. No a teď v současné době ten tachograf je nejenom tady v naší republice, ale i v celé Evropě, Evropě, Číně, v Japonsku, Rusku, v Americe, a v Austrálii.

ZV: Takže se dá říct, že se používá po celém světě.

JU: Po celém světě, ano. A v menší podobě se používá v trolejbusích, autobusech, ale i v černých skříňkách letadel. (prohlíží publikace) ... Takže když byste to..., vidíte. Vojtěch Šaroch. A v roce dva tisíce... teda, 1902, von, teda nejdřív pomáhal s tím tachografem, a v roce 1902 ve škole, ve vinařické škole, vytvořil zvonící zařízení, který zvonilo přestávky, hodiny, teda začátek hodiny a přestávky. To vytvořil von v roce 1902. A nejdřív mu děkovali inženýr Karlík za to, že mu pomáhal s tím tachografem, no a právě proto, že věděl, že je šikovnej, tak mu dal za úkol, aby tam, aby pro tu školu, aby připravil ten, ten... A ten přístroj se jmenoval, říkali tomu pauzometr. Takže tady to všechno je (listuje publikací), tady jsem to všechno popsal. Vidíte, vynálezce pauzometra.

ZV: Tak, teda vy provázíte oba dva okruhy?

JU: Provázím oba dva, teda, když je to potřeba, oba dva. Už je mi dvaosmdesát, tak už nejsem tak pohyblivej, no pomalu, no, chvíli mi to trvá (smích).

ZV: A jestli se dá říct, na co se turisté nejčastěji ptají, co je nejvíc, ty návštěvníky, zajímá?

JU: Zajímá... Na ten videozáznam, že mají možnost se podívat, se podívat dolů do podzemí, jak to všechno fungovalo, no a potom ty praktický..., ty praktický exponáty. Jinak teda ten tachograf. Báňská záchranná služba konkrétně, když říkáme návštěvníkům, že tady bylo velice kvalitní uhlí, a následek té kvality uhlí, že tady byly požáry, skoro každý pátý den tady hořelo. Takže je to zajímavá, nejenom ty přístroje, ale i způsob likvidace těch důlních požárů.

ZV: A vy jste osobně třeba při něčem takovém byl?

JU: Nebyl jsem, nebyl jsem, ale dělali jsme jako technici, jsme dělali takovej výcvik, takovej výcvik, nebo zkušební poplach, co mají ty lidi dělat v případě toho ohrožení. Každý ten horník, když jede dolů do podzemí, musí mít s sebou takzvaný sebezáchranný přístroj. To je malej přístroj, máme tady dva. Jeden je, jeden má funkčnost pětadvaceti minut, a druhý má funkčnost čtyři hodiny. Je tam taková dóza, kde by měl být vybiječ kyslíku na čtyři hodiny. Tak na to se taky ptají hodně. Ptají se taky na tu trhačskou práci, protože lidem přibližujeme konkrétně prostředí dole v podzemí, kde je profil chodby, používá se tam ta železná ocelová výztuž, takže tam bylo takových osmadvacet – dvaadvacet vývrtů, a tenkrát se pářilo normálně s tím, na..., na zápalnice. No a když tam byl, když se to zapalovalo, a byla tam voda, tak na nás tekla voda, a tenkrát se povedlo, že nám to zhaslo, a přišel detonační otřes, takže tam byli lidi

potmě, tak okamžitě tam byl někdo, musel bejt někdo připravenej, kdo měl sirky, a musel to zapálit. Nejdřív rozsvítit karbidový lampy a pak to, a okamžitě se tam vocaď stěhovat, nebo ty první vývrty, ty první zápalnice, který jsme zapálili jako první, už bylo vidět, že ten kouř, že jde z toho, že jde z těch vývrtů, že už jde ven, tak okamžitě ten střelmistr dal povel okamžitě vodejít, a když jsme vodešli, tak to...

NK: Pardon... (přináší vodu pro p. Uváčka)

JU: Děkuju. A my jsme vodešli za první, druhej roh, aby.... A pak už ty rány šly, už to bouchalo. No a tam to bylo horší, protože skutečně to bylo ve skále, bylo to ve skále a ta skála, ta tam byla... ta by nás zabila. Ty kousky ty skály, ty by nás.... ty by nás zranily a poškodily, no. Takže ptají se teda na tu trhací práci a ptají se na výztuž, jak vypadala výztuž, dřevěná výztuž, železná výztuž, betonová výztuž, no takže, to taky, a potom se ptají na následky detonačních otřesů. Detonační otřesy, pokud vím z průvodcovských listů, za dobu působnosti, nebo života dolu, že tady bylo více než pětapadesát tisíc těchhle detonačních otřesů. To mělo takový důsledky, že celý to podzemí se zatřásl, a mělo to takový důsledky, že spodek chodby, kterému jsme říkali pošva, normálně to vyrostlo o metr, až o metr padesát to vyrostlo. No, takže ty důsledky, na to se ptali, ale je tam i důlní výztuž, to jsou takzvaný hajcmany⁴⁹, kusy hajcmanů, jak tam byli tlaky těch horských vrstev, ale i tyhle ty otřesy, jak tu výztuž zdeformovaly, jak dokázaly dalo by se říct poničit, a to i, na to se ptají, že jestli skutečně to působení těch vlivů, těch detonačních otřesů. No, jak říkám, skoro každý pátý den oheň a pětapadesát tisíc těch důlních otřesů. A mám tam i jeden, jeden důlní otřes, myslím, že ho mám i tady (ukazuje na kroniku dolu Mayrau, jíž je autorem), rok 86. Takže je to tady (listuje kronikou). Tady jsem si zamakal, no (ukazuje konkrétní stranu kroniky).

ZV: Že jste sháněl podklady k tomu, od kdy byl kdo vedoucí...

JU: Podklady k tomu, to byli ty lidi, tady ten (ukazuje fotografii) ...

ZV: Takže tady ten inženýr Králík, to je ten....

JU: Karlík...

ZV: To je ten, co... Karlík, ano, Karlík, to je ten, co je spojen s tím tachografem...

JU: Ano, ten se proslavil... Počkejte, já to tam... já to tady, já to najdu (listuje dál kronikou) ... To bylo u příležitosti... Tady je hrob Jana Váni (ukazuje fotografii), tady zemřel, bylo mu třiapadesát, Jan Váňa, který oficiálně, ... oficiálně, teda on byl na katastru města Kladna... že objevil to uhlí v hloubce... (listuje dál)... jo, tak to je vono, to je (nesrozumitelné – projíždí vozidlo), to je z roku 1853. No a to bylo, Vojtěch

⁴⁹ Hajcman – důlní ocelová výztuž

Šaroch, to je ten, ten spolupracovník toho inženýra Karlíka (ukazuje další fotografii), životní krédo jeho bylo tady...

ZV: (čte) Žil jsem svému oboru, žil jsem se svou šachtou, věnoval jejímu dobrému chodu, všechen svůj útrpný lid. To je krásný životní motto.

JU: (ukazuje další fotografii) No a tohleto je ten průvod, no a tohleto je pomník, pomník horníků, který zahynuli na šachtě Engerth⁵⁰. No, 1873... No a už právě protože byl právě hodně zchátralej, tak my jsme dali dohromady peníze, náš klub, Klub přátel hornických tradic⁵¹, no a stálo to asi přes 300 tisíc, a je to obnovený, je to obnovený na... a teď je to v pořádku, že to vydrží pro další generace. No a takhle se (listuje kronikou), no, pan Chládek, ten taky pomáhal při výstavbě nebo zrodu, pan Chládek, nebo inženýr, a tamten pan Šafránek (ukazuje další fotografie). A vidíte, tady jsem ještě já.

ZV: Jo, no jo. To je při tom otvírání?

JU: Ano.

ZV: V roce 1994.

JU: To je ta doktorka Mayová, a tamten pán, tamten pán měl na starosti koně. Ten podkoval ty koně. Ten... Matýsek, ten kůň. Těch koní tam bylo sedmdesát.

ZV: Sedmdesát koní, teda...

JU: Ano, ano... (listuje kronikou) ... Poslední byli Baron a Karel. Ty vytáhli nahoru v roce... 1957. No a tohleto bylo, (ukazuje další fotografii), to jsem tady já. To byl ten důl Max. Ten.... 1888-1890. A 1980 to skončilo.

ZV: 1980 se na Maxovce přestalo?

JU: Ano, myslím jako povrch, povrch. Dole v podzemí 1980 ještě deset let potom, ta těžní věž, ještě potom tam byla. Je to tady někde (listuje kronikou).

ZV: Ale dneska už nestojí taky...

⁵⁰ Jáma Engerth, také jáma No. V, Kladno-Ostrovec, ul. Na Vyhaslém, uzavřena v r. 1945 (Zdroj: Mapy Google, <http://hornictvi.kladnominule.cz/jaacutema-engerth.html>)

⁵¹ viz také: <http://www.kpht-kladno.cz>

JU: Nestojí, je tam akorát budova, budova bejvalýho těžního stroje, je to budova z roku 1937, a je tam PZS, Pražská železářská společnost⁵². Na takový porady jsem chodil (ukazuje další fotografii) k tomu inženýru Vojtěchu Šarochovi, teda Šaroch.... Polach.

ZV: Inženýr Polach...

JU: Polach..., ten mi dal hodně, no to je von (ukazuje fotografii). No... nevim, kde jsme skončili...

ZV: Jo, my jsme se bavili o tom důlním otřesu...

JU: Jo, no vo tom, no..., otřesu, no, je tady (ukazuje na kroniku), určitě je tady. A máme ho i tam, tam nahoře (ukazuje směrem k expozicím skanzenu). No, takže ty důlní otřesy, na to se taky lidi ptaj, jaký to mělo důsledky, a každěj teda kouká, že prostě jako, že jak ten důlní otřes, jakou to má obrovskou sílu...

ZV: Pak by mě taky zajímalo, jestli se ti návštěvníci tak zajímají o ten Váš život. Myslím jak všeobecně horníků, tak jestli se taky ptají přímo na něco z Vašeho života.

JU: No, když ta prohlídka končí, tak se diskutují... tak povídá, vás to hornictví baví, vidíte, takový no... Zajímá mě to, zajímá mě to...

ZV: Takže se nebojí třeba zeptat na nějaké vaše zkušenosti a zážitky....

JU: Ne, nebojí, ne ne...

ZV: A vy se nebojíte jim to říct...

JU: Ne, ne... nebojím.

ZV: Já myslím, že oficiálně bychom to mohli zakončit, tuhle fázi, ten rozhovor, byl byste případně ochoten, kdybych vás kontaktoval, kdyby mě napadly nějaké další otázky, se sejít ještě?

JU: Klidně, klidně.

ZV: Tak jo, tak já vám mockrát děkuju, já to vypnu už....

(Analýza a interpretace rozhovoru s Janem Uváčkem je součástí textu diplomové práce)

⁵² Společnost vznikla v roce 1857 jako Pražská železářská průmyslová společnost (Prager-Eisen-Industrie-Gesellschaft) spojením Kladenského kamenouhelného těžářstva, Kladenského železářského těžářstva a firmy Florentina Roberta. (zdroj: Pražská železářská společnost. *Hornictví – Kladno minulé* [online]. Kladno: Halda o.s., 2014, 2014 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://hornictvi.kladnominule.cz/prazska-zelezarska-spolocnost.html>)

7.2 Rozhovor s Terezou Libichovou

7.2.1 Protokol o rozhovoru

Narátor: Tereza Libichová
Tazatel: Zbyněk Vacek
Místo: bydliště narátorky, Kralupy nad Vltavou
Dne: 10.8. 2017

Rozhovor realizovaný pro projekt diplomové práce Využití orální historie v cestovním ruchu

Tereza Libichová se narodila 1.5. 1983 ve Slaném, celý život pak žije v Kralupech nad Vltavou. První třídu základní školy absolvovala v ZŠ Sídliště (dnes Václava Havla) v Kralupech, avšak od druhé třídy pak chodila do ZŠ Gottwaldova (dnes Třebízského). Po absolvování základní školy studovala narátorka na Dvořákově Gymnáziu v Kralupech a poté nastoupila na Fakultu humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, pak přestoupila na Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde studovala obor komparatistika a rusistika. V současné době pracuje v cestovní kanceláři Grand Circle Travel, útvaru Grand Circle Cruiseline, kde se stará o klienty na plavbách výletními loděmi coby průvodce a vedoucí zájezdu.

Rozhovor byl realizován v místě bydliště narátorky v Kralupech nad Vltavou. Rozhovor byl zaznamenáván na digitální zrcadlovku, která umožňuje délku záznamu do cca 15 minut, o čemž jak tazatel, tak narátorka věděli. Rozhovor probíhal v přátelské atmosféře, narátorka se s tazatelem zná, oba si tykají. Oba taktéž používají hovorovou a místy nespisovnou češtinu, oba také používají mnoho anglicismů. Před samotným nahráváním rozhovoru byla narátorka seznámena s některými tematickými okruhy rozhovoru, což se projevilo na několika místech. Narátorka byla z počátku mírně nespokojená z přítomnosti kamery, avšak po chvíli již nejistota opadla, přirozeně gestikulovala a reagovala na situace, o kterých hovořila, mnoho emocí se tak dá vyčíst z videozáznamu. Rozhovor byl jednou na chvíli přerušen z důvodu příchodu narátorky s dětmi. Oba dva rozhovory byly nahrávány najednou, neboť narátorka kvůli své práci prakticky není k zastížení v České republice. Smlouvu narátorka bez váhání podepsala po krátkém letmém prostudování.

7.2.2 Životopisná část rozhovoru

Narátor: Tereza Libichová (TL)

Tazatel: Zbyněk Vacek (ZV)

Nahrávka je rozdělena do čtyř souborů.

Soubor 1 IMG4850

TL: Dobře.

ZV: Běží, vypadá to, že běží....

TL: Nemusím se dívat do kamery, že ne...

ZV: Ne, vůbec ne. Nejlepší jako je, když máš pocit, že tady vůbec žádná kamera není, a že si tak jako povídáme, to jo. Já tam teda jenom řeknu, že to je první rozhovor s Terezou Libichovou, 10.8.2017. A můžeme začít. A začnem tím narozením, že jo, ať je to chronologicky...

TL: Tak jo. Tak jsem se narodila. (smích) Tak jsem se narodila 1. května 1983 a narodila jsem se ve Slaném, což je tady kousek, a vlastně jsem celej život vyrůstala tady v Kralupech...

ZV: Takže jsou kvůli tobě ty průvody prvního máje...

TL: No právě! To je přesně taky ten můj, to je ten můj další příběh, kterej vyprávím Američanům, že, co jsem byla malá, tak jsem si myslela, že prostě 1.5., moje narozeniny, kvůli mně jsou průvody, všichni maj mávátko, balónky, párky, pivo, paráda, a najednou s osmdesátým devátým konec. (smích) Žádněj prostě... už to nikdo neslaví. Samozřejmě že teda to je taková historka, kterou jsem si trošku přikrášlila, protože...

ZV: To je jasný...

TL: ... že takhle to určitě nebylo, jediný, co si teda pamatuju, že vždycky naši dávali na narozeniny pokaždý balónky, protože takový jak vždycky byly žejo ty lítací s heliem, a dál, dostávala jsem takovej počet balónků, kolik mi bylo let, takže jsem se právě hrozně těšila, že čím víc mi bude, tak jednou dostanu tolik balónků, že s nima uletím, ale to se teda nikdy nesplnilo, a hlavně teda potom, když mi bylo těch šest nebo sedm, už ty balónky se vlastně nedaly koupit, protože přestaly ty průvody, (smích) takže to jediný, to si pamatuju. No a tady v Kralupech jsem chodila do základní školy, vlastně do dvou, do první třídy jsem chodila tady, co máme kousek za barákem, základní škola... tenkrát se jí říkalo Sídliště, dneska je to Václava Havla, a tam jsem měla v první třídě paní učitelku, která neměla ráda mýho tatínka, kterej byl taky učitel, a byl to kolega, kterej měl 1.B a já jsem byla v 1.A, a paní učitelka byla taky taková zarytá komunistka, takže vlastně soudružka učitelka, a tak pak různě mě osočovala, že lžu a tak, takže to už si taky moc nepamatuju, spíš ze vzpomínek, říkala to máma, že jsem pak přestala, že jsem nechtěla chodit do školy a že mi bylo ráno špatně a tak, takže jsem pak začala chodit do druhý třídy tady na jinou školu a ta se tenkrát jmenovala Gottwaldova (úsměv), dneska se jmenuje

Třebízského (ironický úsměv). To jsou krásný, krásný jména. No, a pak jsem začla chodit tady na gymnázium, to gymnázium se jmenovalo naštěstí furt stejně i za komoušů, Dvořákovo gymnázium.

ZV: To se tak jmenuje doteď, ne?

TL: To se tak jmenuje doteď. No, tady jsem nastudovala víceletý gymnázium, odmaturovala a šla jsem na vysokou školu, a studovala jsem..., nejdřív jsem šla na Fakultu humanitních studií se to tenkrát jmenovalo, protože jsem se nedostala na vysněnou komparatistiku na fildě, a tam jsem se dostala až za rok potom, a už se nedala komparatistika studovat jednooborově, tak jsem musela si k tomu vzít ještě druhou obor, a nejdřív jsem se dostala na finštinu, abych po roce zjistila, že do Finska na rok odjet asi nechci, a jinak se ten jazyk asi opravdu nenaučím, a protože jsem v té době chodila na ruštinu už vlastně na střední škole a potom k tátovi⁵³, tak jsem vyzkoušela rusistiku a tak jsem studovala rusistiku. No, v Praze. A komparatistiku. No trochu mi to trvalo dýl, jsem vlastně skončila až 2009, protože samozřejmě nejdýl mi trvalo napsat diplomku.

ZV: No, tak o tom mi vyprávěj, žejo. (smích) Jaký jsi měla téma, mimochodem?

TL: Moje téma bylo... Emblematické redukce autora jako literární ikony. Což vlastně... takovej... jako všechny diplomky velice těžko srozumitelný název, ale v podstatě jsem tím chtěla říct, že některý knížky od některých autorů jsou napsány záměrně tak, že mají vypadat jako autobiografie, ale vlastně zároveň tohleto se nedá říct, protože nemůžeš považovat autorský subjekt nebo nějaký fyzický autorský já se vlastně nedá, žejo, v literární vědě vůbec jakoby s ním nějak jakoby žádným způsobem pracovat, takže jsem zkoušela dokázat tady tu svoji tezi, že někteří autoři to nicméně dělají schválně a celou vlastně jakoby tu marketingovou strategii kolem té knížky, tím, jak sami sebe, mají nějaký svoje dejme tomu alter ego v té knížce, takže vytvářej o sobě takovej mýtus, o osobě vlastně spisovatele, a bylo to na příkladu čtyř knížek od Hrabala, a potom Charles Bukowsky, a dva Rusové, Limonov, myslím žil v Americe, a Jerofejev – Moskva-Petuški, takže tam že se opakuje takovej ten obraz toho autora, kterej v té knížce je v ich-formě, přád vlastně mluví o tom, jak hrozně pije, má navázanou bohémskou život, a plněj sexuálních avantýr a tak dále a zároveň u toho jakoby píše, a často se ty alter ega jmenujou, nebo ty hlavní postavy se jmenujou buď stejně nebo podobně, jako ten autor, a často se to opakuje v tom jeho díle, takže vlastně to jsem..., to bylo téma mojí diplomky. No, bylo to zajímavý, ale dneska, když si přečtu svojí diplomku, tak už často si říkám, to jsem byla chytrá holka (smích). Protože už dneska často nevím, co jsem tím chtěla říct, ale hlavně si i pamatuju, že teda některý ty prameny, ze kterých jsem čerpala, respektive sekundární literatura byla docela náročná. Jakože na pochopení, a tak.

⁵³ Mgr. Zdeněk Vacek, otec tazatele.

ZV: No a po vysoký škole se teda dělo co?

TL: Po vysoký škole já jsem vlastně během vysoký školy vlastně už během střední školy jsem chtěla si najít nějakou brigádu, která by byla zajímavá, aby tam člověk nemusel moc pracovat rukama (smích), ale protože jsem i už od malinka chodila do dramaťáku a hrála divadlo, tak jsem chtěla něco, kde bych mohla hodně mluvit, takže jsem začala pracovat jako průvodkyně tady na zámku v Nelahozevsi, což je vlastně dva kilometry tady od nás.

ZV: No, naši se tam brali, no. Kdysi dávno.

TL: No... teď už neberou, nebo? Co myslíš?

ZV: No jako že moji máma s tátou, že tam měli svatbu...

TL: Jó, že se... jó, to vidíš, to je pravda, tam dodneška tam jsou svatby, no, tak tam jsem začala pracovat přes léto a přes víkendy jako průvodkyně, a pak vlastně samozřejmě chtěli průvodkyně v cizích jazycích, takže jsem tam začala provázet i anglický a německý skupiny, a shodou okolností tam pracoval můj nyní již ex-přítel, se kterým jsem se seznámila tam, a taky můj nyní již ex-šéf, kterej tam pracoval jako kastelán, ten potom odešel od Lobkowitze, se s nima úplně nepohod, a vlastně stal se vedoucím nebo manažerem, hlavním manažerem tady místní pobočky cestovní kanceláře pro kterou vlastně pracuju dodneška – Grand Circle Travel. A ten, když se stal tady tím manažerem, tak sháněl nějaký lidi, který by mohli dělat průvodce i po Praze, takže nejdřív oslovil mého ex-přítele, a pak ještě hledali dál, takže oslovil i mě, takže jsem si udělala potom průvodcovský zkoušky po Praze a začala jsem pracovat pro ně. To jsem dělala už během studia...

ZV: Takový ty drsný u Pražský informační služby, jo?

TL: Hm, u Pražský informační služby, no...

ZV: Ty jsou hodně hustý, no....

TL: Přesně tak, ano, to si pamatuju, jak mě pan, ten pan profesor, co tam byl, a moje otázka, to byly tři jakoby okruhy, český dějiny, potom dějiny umění a pak nějaká trasa, kterou teda po paměti člověk musel jakoby popsat, tak trasa, to už ani nevím, ale myslím si, že to bylo něco tam, že nebyli zas až tak jako přísní, ale ty český dějiny, tak jsem měla druhou pražskou defenestraci, a myslela sem si, že když to nějak jako jednoduše popíšu, ale pan profesor chtěl hodně velký podrobnosti, v jakým paláci, kdo přesně tam byl, kam šli, kde byli nejdřív, kam šli potom, co se dělo, skoro jak kdyby až kterej první strčil do kterýho, kterej první prostě vztáhnul ruku... Tak na to si pamatuju dodneška. No, takže tyhle ty zkoušky jsem udělala a takže pak už jsem prováděla celou vejšku, takže já jsem vlastně celou vejšku

pracovala. Takže i proto mně to trvalo trošku dlouho, ještě jsem byla půl roku v Heidelbergu, a asi měsíc a půl v Moskvě.

ZV: A co v Heidelbergu a v Moskvě?

TL: No... v rámci Erasmu, nebo vlastně to nebylo v rámci Erasmu, to bylo jenom? nějaký bilaterální vztahy s pražskou rusistikou, na RGGU⁵⁴ a tam to bohužel, když jsem studovala, tak to akorát začínalo, tyhle jazykové pobyty, takže byly fakt jenom takovýhle krátký, takže to bohužel byl jenom ten měsíc a půl, ale to bylo moc fajn, kromě švábů v pokoji, teda, samozřejmě (smích), a kromě toho, když jsem tam chtěla chodit do bazénu, tak mě hnali k doktorovi pro bumážku, takže mi trvalo asi tejdenn, než jsem dostala bumážku a mohla jsem si jít zaplavat, no a v Heidelbergu jsem šla studovat slavistiku a rusistiku, v rámci Erasmu, ale šla jsem tam, protože jsem si vlastně chtěla zpátky ještě něco udělat s němčinou, protože tu jsem dělala na střední škole, maturovala jsem z ní, pak jsem chodila ještě do Goethe Institutu na kurzy a potom jsem ji přestala používat a tak jsem cítila, že mě to jako mrzí, takže jsem chtěla do Heidelbergu. A tam to bylo fajn a navíc je tam docela teda velká enkláva Rusů, takže se tam všechno učilo na tý slavistice, takže buď Rusové nebo napůl, bilingvní. No... No a když jsem vlastně skončila studia, tak tam jsem chvíli měla pocit, že bych zase mohla dělat něco trošku jinýho, než provázení, takže jsem šla pracovat pro Český červený kříž, jmenovalo se to honosně koordinátorka projektů, ale ve skutečnosti to znamenalo strašnou nudu, a práci za počítačem, a jakoby udržování v chodu nějakých dvou projektů, První pomoc mládeže, takový ty různé soutěže, co pořádá Červený kříž, a ještě něco nevím co... A bylo to..., bylo to hrozný. Nebo hrozný to bylo v tom, že ta instituce je strašně prostě zkostnatělá, a taky jsem zjistila, že asi opravdu nejsem člověk, kterej by moh pracovat s lidma v kanceláři osm hodin. No, takže za stolem. Protože člověk tam neměl co dělat, tak moje reakce byla tak nemůžu teda jít domů, nebo případně home-office, nebo něco podobnýho neexistuje, takže proseděných osm hodin v kanceláři a předstírat, že člověk něco dělá, a nic nedělá a tak... No. No a pak jsem vlastně otěhotněla poprvý, takže stejně, můj románek s Červeným křížem skončil. A pak když vlastně jsem ještě před tím těhotenstvím vlastně pracovala jako OSVČ⁵⁵, tak jsem znova začala provádět tady pro tu cestovku, pro ten Grand Circle Travel, a oni totiž navíc měli taky takovej útlum, když byla 2008 finanční krize, takže sem jezdilo hrozně málo, hrozně málo těch Američanů, takže ten kolega, kterej to dělal, tak on byl jedinej, kterej si bral všechny možný túry, který byly, a až potom, asi někdy v tom roce 2009, nám začal dávat nějakou práci, no a pak vlastně od té doby jsem pořád, pak jsem pořád provázela víceméně pořád po Praze a potom, když byl Matoušovi, nejstaršímu synovi, rok, tak jsem si řekla, že bych mohla zkusit nejenom dělat toho místního průvodce, ale že bych mohla jezdit s těma skupinama, který vlastně jezděj sem do Prahy, a ta funkce u nich se jmenuje, v cestovkách se to

⁵⁴ Ruská státní univerzita humanitních věd

⁵⁵ Osoba samostatně výdělečně činná

jmenuje různě, tour manager, tour leader, no, cruise director, tak tady u nás se to jmenuje Programme director. Takže to jsem vlastně začala dělat a nebylo to úplně standardní, jak jsem se tam dostala, protože, jak už jsem pro ně pracovala vlastně hrozně dlouho, od roku 2002, tak to byl nějaký rok 2010-11, a ten jeden kolega, kterej kdysi sám jezdil jako Programme director do Prahy tak v tu dobu zrovna byl manažerem bratislavský pobočky, která se stala jakoby to u hlavní pobočkou tady pro centrální, pro Střední a Východní Evropu, takže mě tam prostě vzal jakoby bez nějakýho oficiálního přijímacího pohovoru. Takže jsem začala jezdit na trase Budapešť – Bratislava – Vídeň – Linz – Praha. Nebo zpátky. No a to vlastně dělám dodneška, s krátkýma přestávkami vždycky na děti. To musím zůstat doma. (smích)

ZV: Jasně. Takže o děti se stará mezi tím manžel.

TL: O děti se stará manžel, no. A vlastně když jsme měli jenom kluky, tak to bylo tak, že já jsem většinou snažila nebrat těch tůr..., no málokdy jsem jich měla hodně, až vlastně ten, až vlastně v době, kdy jim byly dva a čtyři roky, a už byli umístitelní do institucí, tak jsem začala jezdit víc, a víc znamená, že během sezóny, to znamená, že třeba od března do listopadu má člověk sedm, maximálně jsem měla osm takovýchhle čtrnácti až sedmnácti denních cest. No a teďka se stará o ně teda tak, že jsme se vystřídali na rodičovský. Jí⁵⁶ je jenom rok, takže je doma⁵⁷ a bude učit, ale jenom na nějaké částečnej úvazek vlastně dva dny v tejdnu. Ale jinak bude..., bude tenhle rok doma.

ZV: Takže otcovská na druhou stranu, zase.

TL: Takže otcovská. Přesně tak (smích).

ZV: Super. Takže já se možná vrátím, když jsme mluvili o tý historii na začátku před rozhovorem, a tak trošku, přeci jenom k tomu devětaosmdesátému ještě, protože to je jako určitě z hlediska toho dítěte zajímavý, jakým způsobem to děti vnímali a jaký vliv na ně měla třeba rodina v tu dobu a tak, tak to by mě zajímalo, jak to vnímala ty, těch šest nebo sedm let ti bylo, žejo.

TL: Tak jak jsme o tom právě mluvili, tak ani já si toho mnoho nepamatuji, kromě teda těch vzpomínek na moje narozeniny, a na to, jak jsme vyráběli ještě ve školce mávátko na průvod a co všechno, a že jsme mohli vyrobit jenom dva druhy mávátek, buď holubici si vystříhnout a nalepit a nebo nastříhat z krepáku takový ty červený modrý a bílý proužky – trikolóru, a tím teda mávat vesele při tom průvodu, a taky asi, stejně jako jsi říkal, to má člověk tak z fotek, nebo právě z tadyctěch veřejnech akcí, a jinak jakoby moje osobní vzpomínky jsou teda hodně podobný tý tvójí vzpomínce o soudružce a paní

⁵⁶ nejmladší dceři

⁵⁷ manžel

učitelce⁵⁸, ale já si to pamatuju už dřív, že právě ta naše soudružka byla taková, si hodně jako pamatovala...

Soubor 2 (IMGP4851)

ZV: Tak kamera jede, tvrdí, že jede...

TL: No tak jo...

ZV: Soudružka...

TL: Naše soudružka ta už někdy v prosinci v podstatě někdy už před Vánoce už po nás chtěla, abysme jí oslovovali paní učitelko Pšeničková (smích).

ZV: Jako že už tušila, že to opravdu...

TL: No... už nechtěla. Už to nebylo jako od druhý třídy, stoprocentně to bylo už prostě, už to bylo... Tak možná ne před Vánoce, to asi nedokážu takhle zpětně říct, ale už během toho školního roku vlastně v tý první třídě vlastně už chtěla, abysme jí říkali paní učitelko. A moje vzpomínky, tak svoje osobní asi opravdu nemám, spíš na tu dobu jako raný devadesátý, taky jak se to měnilo...

ZV: Což je ovšem taky zajímavá fáze, žejo.

TL: Tak samozřejmě. A vlastně právě když s kolegama děláme tady ty různý discussions⁵⁹ vyrůstání za Železnu oponou, tak je docela zajímavý zjistit, jak máme stejný, podobný vzpomínky, protože vlastně všichni jsme tam Češi, Slováci, Poláci, Rumuni, Maďaři, a takže vzpomínky hlavně teda na to, co šlo v televizi, na co jsme koukali, když jsme byli, když jsme byli malí. Taky se nás často Američani ptaj právě jak jsme vnímali Ameriku tenkrát, jestli si to pamatuju, tak s oblibou skoro všichni říkáme, že jsme si samozřejmě mysleli, že tam všichni žijou jako v Dallasu⁶⁰. A pak já jsem se ještě koukala na Pobřežní hlídku⁶¹, Beverly Hills 90210⁶².

ZV: Já jsem vyrůstal na animácích hrozně moc, takový ty Želvy ninja a tohleto, ale to je spíš pro kluky, asi no.

TL: Mě to nikdy nijak moc neuchvacovalo, no. Jo, ještě jo! Příběhy... z toho... Kačer Donald, ale ne takovej ten klasicej Kačer Donald, ale takový ty modernější, modernější verze...

⁵⁸ Před rozhovorem došlo na vyprávění mé vzpomínky, jak jsme byli v první třídě nuceni říkat paní učitelce soudružko, a v druhé třídě jsme za to byli hubováni.

⁵⁹ Diskuse, rozhovory (z angl. discussion)

⁶⁰ Americký TV seriál (telenovela) Dallas

⁶¹ Americký TV seriál „Baywatch“

⁶² Americký TV seriál

ZV: jo... to se nějak... Kačeří příběhy nebo tak nějak...

TL: Kačeří příběhy, a pak tam byl, vždycky to mělo dvě části, že byli ty kačeří a pak bylo ještě něco a.. nějaký Chip a Dale, takový ty veverky a co měli ještě spoustu kamarádů, že vlastně teďka kluci, když se koukaj, na YouTube se koukaj, normálně na klasický..., na klasickýho kačera Donalda, teprve tam zjišťuju, že tyhle ty postavičky maj základ v tamtěch docela starejch filmech. Ale pamatuju si, jak jsme chodili nakupovat, tady byla taková stará samoška, jak vlastně tady ty inženýři postavili tadyto sídliště, tak hezky, že to mělo tu sociální vybavenost tam, tak vlastně tady kousíček od nás je středisko zdravotní, ještě pořád funguje, a pak právě tam byla tadyta samoška, vedle byla ta zelenina, a to si teda vzpomínám, že jsme tam, žejo, když jsem byla malá, a chodili jsme tam s mámou, tak v zelenině to bylo nejdřív jako přes pult, že máma říkala vždycky, co chce, a pak postupně se začalo objevovat, že některý věci si už člověk mohl vzít sám a vybrat, až teda protože nakonec měla všechno zelinářka vyložený jakoby mimo, neměla to za sebou, ale už si to člověk mohl vzít sám a najednou vybrat, a jakoby, že na to, jak vzrůstal ten výběr toho sortimentu, tak taky tak ňák zhruba na to vzpomínám.

ZV: To je fakt, že na tom konzumním životě se to hrozně projevilo.

TL: To jo. Hlavně, když si vzpomenu, že šel člověk nakupovat, že ho máma poslala nakoupit, měla jsem seznam na lístečku, asi..., nebo prostě plátěnou tašku, a dneska, vid', s vozejkem, zrovna jsem přišla z nákupu a přinesla jsem dvě plný tašky (smích). Jako jasně, že jiný je, že když nakupuješ pro pět lidí a něco jinýho jakoby, když pro dva, ale stejně. No... No a jinak vlastně ještě v tý době jsem teda vůbec jakoby nijak nevnímala, že děda, žejo, byl vlastně komunista, a tím pádem máma byla z takový jako docela prominentní rodiny, on byl náčelník Svazarmu⁶³, a jenom si pamatuju, že šel do důchodu, po revoluci, jakoby hned.

ZV: Hned?

TL: Hned. A to už potom zase si člověk vybavuje zpětně, že pak s nim, některý s nim nechtěli mluvit, takže se tak jako hodně stáhnul do ústraní, že jako malá holka jsem vždycky..., on byl pilot, jsem si vždycky hrozně přála, aby mě jako..., abych s nim mohla letět, a on mi to pořád sliboval, až budu větší, větší, a pak najednou to nešlo, protože právě vlastně odešel do důchodu a zase si myslím, že to byla taková doba, kdy úplně nechtěl se k tý minulosti tak ňák vracet a hrabat se v tom a tak. No, ale když jsem byla takhle malá, tak jsem to určitě nevnímala, prostě že je dědeček komunista a nebo, že tahle ta rodina byla asi nějakým způsobem určitě jako prominentnější, než teda jiní.

⁶³ Svazarm neboli Svaz pro spolupráci s armádou byla československá branná organizace ustavená 4. listopadu 1951 po vzoru sovětského DOSAAF.

ZV: No a jsou věci, který si člověk uvědomí až zpětně potom, když vyrostete, žejo. Jako to dítě nemá šanci tohle pochopit asi úplně. Spíš vnímáš takový ty věci, jak se třeba změní ten člověk, jestli se třeba dědečkovi..., dědeček změnil v chování a tak, i když...

TL: To já myslím, že asi tak úplně ne, tak ono si vždycky bylo, že docela obdivoval práci a rodinný život, takže tam asi nebylo... Na druhou stranu, nebyl to jako žádný strašlivej komunista, nebo estébák nebo něco takového, že by udával lidi a tak dále, a pak nemoh vylízt z baráku a podívat se jim do očí, prostě takový bylo jeho životní přesvědčení, vstoupil do Strany už v pětáctýřicátým, když mu bylo dvacet, takže to... A myslím si, že zůstal členem až do smrti, nevím, jestli jim jako něco platil, vim teda rozhodně, že už je pak nevolil, už volil Sociální demokracii, že od toho se teda odstřih, no a pak ještě jedinou teda první konfrontaci si pamatuju, že z takovejch jakoby zaslechnutejch debat nebo vůbec, když se mi snažili něco vysvětlit, máma a třeba děda, tak jedna z těch pravd (ironicky) takových bylo, že komunismus..., že jako že to v zásadě nebyla špatná myšlenka, že to jako mysleli dobře, tak když mi bylo patnáct a já jsem měla takovou svojí učitelku na dramaťák, s jejím manželem, kterýho mám teda hrozně ráda dodneška a dodneška se vídáme, samozřejmě totální proti komunistům, různě i oni sami měli nějaký peripetie s komunistka, tak když jsem jednou tuhle větu pronesla po nějakým grogu, tak jsem myslela, že mě vyhodí (smích). Na ulici. Tak jsem teda, to bylo takový první kritický vůči nějaký politický situaci, tak vlastně teprve až tady po tom jsem se začala nějak jako víc zajímat nebo vůbec teda reflektovat...

ZV: Já si myslím, že takový ty politický debaty začínaj právě kolem těch patnácti vejš, jako že to teprv začíná člověk nějak vnímat a reflektovat ten politický vývoj, takže pravděpodobně ani rozdělení Československa na tebe nijak nezapůsobilo...

TL: Ne. Tohleto si nepamatuju vůbec. Vůbec si na to nevzpomínám. Právě vtipný je, že vlastně Zdeněk⁶⁴ jedna z jeho prvních... úkolů nebylo původně mluvit o roce 1989, nebo jo, ale ne tak moc, ale spíš mluvit o rozdělení Československa, a když pak to tak vyprávěl, jak on to umí, květnatě, tak jsem si říkala, to vůbec, vůbec jsem to nevnímala a přitom vlastně to už jsem... tak bylo mi devět, no.

ZV: No já si pamatuju, že vždycky šly v televizi před zprávama taková mapa, jak se trhá na dvě půlky, a von⁶⁵ dycky tam seděl před tou televizí a pak se na nás významně podíval a říkal: „No, tak takhle přesně to ukazovali v kinech před válkou. Těsně před válkou.“ Takže on to jako určitě prožíval strašným způsobem. Von je prostě Čechoslovák, no. Já se taky považuju za Čechoslováka.

⁶⁴ Zdeněk Vacek, otec tazatele, zná se s narátorkou

⁶⁵ Zdeněk Vacek, otec tazatele, zná se s narátorkou

TL: Jo, tak já jakoby taky, dneska vlastně, nebo né, tak jako že cejtím nějaký určitý pouto, což asi už je dáno tou nulovou v podstatě jazykovou bariérou...

ZV: Určitě.

TL: Hlavně tam teďka i dost jezdím, takže naše kancelář, cestovní kancelář, je vlastně, nebo má svoje centrum právě v Bratislavě, takže tam pracujou skoro samý Slováci, kromě toho hlavního manažera, kterej je Skot. Což je taky takový vtipný.

ZV: Jak se k tomu dostal?

TL: Má slovenskou manželku a slovenská manželka..., nejdřív bydleli ve Skotsku, ale potom s dětma už nechtěla manželka bydlet ve Skotsku a chtěla se vrátit domů k rodině, tak se vrátili zas na Slovensko, a tam dostal tamten job⁶⁶ a koneckonců je to Americká cestovka, takže..., a předtím pracoval jako nějaký marketingovej manažer nějaký televize, nevím co... Takže zkušeností určitě má víc, než měly některý ty různý slovenský slečny, co tam byly na tý jeho pozici předtím, a vtipný je na tom právě to, že hrozně jsme byli všichni zvyklí na..., že komunikačním jazykem je angličtina, takže jsme byli zvyklí na ty svoje středoevropský a východoevropský přízvuky, včetně těch Srbů, co tam to „rrr“ všude prostě cpou, a najednou tam přijde Skot, a musím říct, že teda dodneška, když mi volá, tak jako ta komunikace po telefonu to je každý druhý: „Sorry, sorry, I haven't heard you properly, can you repeat that?“⁶⁷ Protože prostě občas se úplně ztratím. Vůbec nevím, o čem tam plantá...

ZV: No ten Skotskej přízvuk je šílenej totiž. (smích)

TL: A přitom jako von asi nemluví nějak úplně, že by mluvil jakoby dialektem, nebo toto, ale prostě fakt jenom ten přízvuk a když začne..., a von mluví docela rychle, a začne, když fakt začne to ze sebe sypat, tak jenom... bhee? (smích) No takže pak většinou zpětně usuzuju, co mi vlastně chtěl říct.

7.2.3 2. část rozhovoru – Orální historie v rámci prohlídek měst

ZV: No já myslím, že můžem teda klidně předběhnout už k tý druhý části, a to je samozřejmě ta část týkající se tý cestovní kanceláře a týkající se teda toho využití orální historie, řekněme. V první řadě by mě zajímalo, jestli už tenkrát, když jsi to začala dělat, jsi věděla, že něco takovýho, jako orální historie, existuje. To mě zajímá hodně.

TL: Ne. To ne. V podstatě s tím termínem jsem se setkala až mnohem později, až fakt někdy třeba... v podstatě si myslím, že jsem se s tím setkala až když, protože jsem často poslouchala na Radiožurnálu vlastně Příběhy dvacátého století, tak až jako, už coby konzument orální historie jsem mnohem pozdějc

⁶⁶ Pracovní místo (z angl. job)

⁶⁷ Omlouvám se, dobře jsem vás neslyšela, mohl byste to zopakovat?

zjistila, že je k tomu přiřazený i nějaký termín, a potom kolegyně jedna moje, průvodkyně taky, tak ta psala o orální historii taky nějakou..., nějaký pojednání. Ta vystudovala..., to je taky docela zajímavý, že ty průvodci, nebo co máme takovou tu malou skupinku, co provázíme tady po Praze, tak ta jedna vystudovala Antropologii, Dějiny umění, pak tam máme doktorku Teologie, která se ale zaměřuje na nějaký voodoo a nějaký haitský náboženství (smích), pak máme nějakého inženýra chemie, pak jednoho kluka, kterej..., co to studoval..., ten studoval nějak právo, cestovní ruch nebo něco takového. No. No nic. Ale tenkrát jsem teda nevěděla, o orální historii jsem nevěděla nic a ani ta cestovka úplně na tom začátku, někdy v tom roce 2002, tak nebyl úplně takhle orientovaná, jako je teď, spíš to bylo takový, že se i sám člověk soustředil na to, aby podal správně ty fakta, ale jinak už když jsem prováděla teda v Nelahozevsi na zámku, tak samozřejmě, že mi přišlo vřdycky zajímavější těm lidem říct, nebo nějaký fakt ilustrovat třeba nějakou příhodou, nebo nějakým příběhem, nebo něčím zajímavým, protože jinak jako prostě – strašná nuda. A..., no. Takže tak. A jinak tadyta cestovka se k tomu začala profilovat až mnohem pozdějš, nebo možná se k tomu profilovala už dřív, ale nebyl tam takovej tlak na ty místní průvodce předtím v té době, takže vlastně my dneska máme pro místní průvodce i takovej manuál, co všechno, vo čem máš mluvit, že fakta nebo jako že hist..., historický čísla, data, můžou bejt třeba maximálně tři za tu prohlídku, jako nějaký přesný, jinak všechno tak jenom jakoby přibližně, že máme dělat hodně prostě paralel, s tím, co ty lidi znaj, vlastně jsou to všechno takový věci, který na jednu stranu jsou normální, nebo ti přijde, že to tak jako je, ale pak zase dneska, když vidim jako programme director spoustu těch průvodců, různě po těch jinejch městech, tak třeba taková prohlídka Vídně, to je tak úplně nebetyčná nuda s některejma, že to není ani možný.

ZV: Jako že ve smyslu, že to krměj faktama akorát a...nebo vidíte nalevo, vidíte napravo...

TL: No... vlastně jakoby ta cestovka dneska, tak ten jejich koncept, to oni na to maj celou filozofii, jmenuje se to „Learning and Discovering“⁶⁸ a je to fakt zaměřený na to, že ty lidi, co sem přijedou, tak chtěj co nejvíc poznat, jak ty lidi tady žijou, takže spíš, že máme, nebo spíš se očekává, že když ten průvodce mluví, a to at ten, co je s nima pořád, nebo ten programme director nebo ten local guide⁶⁹, tak že bude pořád mluvit hl..., ne pořád, ale hlavně o tom, jaký to je dneska, jak se vlastně ti tady jako žije, pokud je to něco z historie, tak spíš z historie, která nějakým způsobem tě ovlivnila, a nebo teda pokud už člověk chce mluvit o tý jakoby historii opravdu nějaký starší, tak aby to mělo nějakou jakoby relevanci třeba k tomu současnému životu, a..., no. No..., jsem ztratila nit. A to je jedno. No takže vlastně tímhle směrem jsou zaměřený a v rámci teda toho, že chtěj těm lidem, který sem přijížděj, zprostředkovat, aby teda ten zážitek byl jakoby co nejvíc autentickej, tak právě se zkusili najít v podstatě pro každou cestu, kterou maj ta cestovka, která teda cestuje všude po světě, nebo posílá

⁶⁸ Učení a poznávání

⁶⁹ místní průvodce

lidi všude po světě, tak najít tý jednotlivý cestě nějaký téma, a v rámci toho tématu teda najít nějakýho člověka, kterej by o tom moh říct něco z vlastní zkušenosti. Takže, když jsem začínala jezdit tadytu trasu Budapešť – Praha, tak vlastně jsme měli jenom jednoho takovýdlehého svědka, my jim říkáme očití svědkové, tak se to jmenuje jakoby i v tý terminologii tý cestovky – eyewitness – a tak jsme měli takovýho starýho pána, kterej nám vyprávěl, jaký to bylo v roce 1956 při povstání v Maďarsku, a vlastně i to jako, ta původní idea byla taková, že by to mělo bejt někde na nějakým místě, kde to je i autentický, takže vlastně tam to bylo na tom náměstí Hrdinů, Hero Square, no ale (ozve se „čau!“) – děti. Ale to už právě, ten pán už tam teda není, protože si situace vyžádala změnu (přichází manžel a děti, přerušujeme nahrávání).

Soubor 3 (IMGP4852)

TL: Jenom ještě jsem chtěla... že bych měla vysvětlit ten koncept tý cestovky, proč to tak má.

ZV: No, určitě!

TL: Protože to je totiž cestovka, kterou někdy v sedmdesátech letech založila nějaká asociace amerických učitelů, vysloužilých. Který právě že chtěli někam jako jezdit a poznávat, a takže oni speciálně pro ně založili tuhleto cestovku, takže je to cestovka, která je fakt zaměřená, řekněme jako že 55 plus, a opravdu se tam, jezdí tam většinou lidi, který jsou bejvalí učitelé, takže jakoby, že pro ně to má fakt jakoby velkej smysl, že se fakt chtěj někam něco jet, prostě dozvědět, prostě že to není jenom, že jedou jako na dovču, ale že je tam ten aspekt toho poznávání je pro ně důležitěj, no a během, já nevím, někdy v devadesátech letech se to vlastně rozdělilo na takový tři jakoby hlavní produkty, první je „Grand Circle Travel“, pak jsou „Land Tours“, že autobusem, takový klasický poznávací zájezdy, dycky dva..., dva dny někde, autobusem někam jinam, potom „Grand Circle Cruiseline“, to vlastně dělám já, takže maj asi osm lodí tady po evropských řekách, dalších nevím kolik po jinejch řekách, prostě všude, kde se jakoby jezdí...

ZV: Ty se zas moc do Prahy nedostanou, ne?

TL: No... tam se právě musí jet autobusem. Tydlecty lodě jsou veliký, to jsou třeba 160 lidí nebo..., no, to se nedá do Prahy, po Vltavě (smích). A potom ještě mají jednu, ta se jmenuje „Overseas Adventure Travel“, a ta je zase zaměřená, že to je jenom malý skupinky lidí, maximálně 16, měli by to bejt lidi, který jsou trochu mladší, nebo pořád 55 plus, ale nejsou to ty osmdesátiletý, dokonce jednou jsem měla pána, tomu bylo pětadevadesát, tak jsou to jakoby, tak jsou teda mladší, měli by bejt pohyblivější, a je to všechno taky autobusem, a je to takovej ten program trošku náročnější. A... no..., no, ale nicméně takže jakoby jenom vysvětlit to pozadí, proč ta cestovka je takhe zaměřená, a pak ještě samozřejmě si myslím že tam je taky celkem prozaická věc, protože to není žádná úplně extra luxusní

cestovka, kde by ty lidi zaplatili fakt jako strašně veliký peníze, a pak si užívali toho luxusu, a oni to maj jakoby i ve svý filozofii, že teda i ty jejich lodě, že nejsou tak jako strašně super, pětihvězdičkový, ale že to právě vyváží to, že vyváží ten, to poznání, a že teda se fakt soustředíme na to, aby poznali ten život takovej, jakej tady je. Tak samozřejmě, že potom z druhý strany, když tam máš tu korporátní tlačenu a ty naše kick-offy⁷⁰ pokaždý na začátku sezóny, kdy ti jako tlačej: „Tak a letos se tady budem soustředit na everyday life⁷¹, tak mi tady vyjmenujte, jak můžete, co nejlíp můžete, našim turistům ukázat tak how to experience everyday life⁷².“ No tak už je to trošku samozřejmě ujetý, včetně toho, že třeba chtěj, abysme zastavovali lidi na ulici a ptali se jich jakoby na něco, což je hrozně těžký, protože, jednak já teda, většina lidí to asi nemá moc ráda, ať už jako bejt oslovenej, nebo oslovovat, navíc musí, myslím, že by to mělo mít právě nějakej jako koncept, proč se toho člověka ptáš, na co se ho ptáš, a navíc, upřímně řečeno, třeba po Praze, v tom centru je docela malá pravděpodobnost, že fakt trefíš místního člověka, takže... (smích)

ZV: To je pravda, no...

TL: Takže..., takže tak. No takže jakoby celej koncept tý cestovky je takhle zaměřenej a jeden z těch důvodů je, že to teda byla ta cestovka pro učitele původně, a druhej je ten, že je to jejich marketingová strategie z co nejmíň vymlátit co nejvíc. A hodně to stavěj i na tom osobním přístupu právě i jakoby nás, těch tourleaderů⁷³, který se k těm lidem musíme vlastně od začátku otevřít, takže co jsem ti tady říkala, svůj příběh, tak v podstatě podobnej říkám těm lidem taky, jinak já jim musím..., posílám jim e-mail dopředu a těm, co jsou jakoby naši VIP, tak těm volám ještě dopředu, potom, když se vidíme, tak s tou skupinou jako první kontakt, tak nejdřív mluvím o sobě, ukazuju obrázky dětí, a tak dále, a potom že fakt maj takovej hodně, je to takovej hodně osobní, osobní přístup. No a vlastně v rámci tadytoho ještě další jakoby z přístupů tý cestovky je, že během tý cesty máš některý věci, který jsou teda v ceně už, třeba city tour⁷⁴ po těch všech městech, kam jedeme, pak mají nějaký option tours⁷⁵, to si můžou zaplatit jakoby navíc, nějaký exkurze...

ZV: Takový to fakultativní vejlety a tohleto...

TL: Přesně tak, no a potom tam maj něco, a to je, to se jmenuje „Diccovery Walk“⁷⁶, nebo „Discovery Walks“, a to je právě, že v rámci tadytoho konceptu „Learning and Discovery“, my, ty průvodci, jim musíme připravit prostě nějakou procházku nebo vycházku nebo jako takovou prohlídku někam, nebo

⁷⁰ Kick-off – startovací mítink, schůzka (z angl. kick-off – výkop – ve fotbale)

⁷¹ každodenní život

⁷² jak zažít každodenní život

⁷³ průvodců, vedoucích skupin

⁷⁴ prohlídka města

⁷⁵ fakultativní prohlídka

⁷⁶ Objevitelská vycházka

nějakej zážitek, kterej by je měl ideálně stát vůbec nic, nebo jenom nějaký malý peníze, a měli bysme jim, jakoby je vzít někam, kam úplně třeba turisti nechoděj, nebo jim právě víc jako zprostředkovat ten každodenní život a tak dále, no, takže třeba jsem měla kolegy, který, jeden kolega z Německa..., prostě normálně je vezmeš do supermarketu, že třeba je vezme do supermarketu a fakt je jako že je proved tím supermarketem a říkal jim, protože on byl i v Americe teda, to srovnání, tak třeba tohleto u vás vůbec nemáte, žejo, kindervajíčko, to u vás nemůžete, protože vaše děti to sežerou i s tím vnitřkem (smích), máte to zakázaný, a tak. No, a v rámci tadytoho...

ZV: Mě tak jako napadlo, že prostě je vzít třeba na sídliště nebo tak, jo...

TL: No, no..., ano přesně...

ZV: To děláte, tyhle věci?

TL: Vlastně jo, protože vlastně ještě i v rámci tadytoho, tohohle konceptu, třeba v Bratislavě mají, jmenuje se to „home hosted“, a to se teda, to má ta cestovka to dělá v podstatě všude, po celým světě, v různých verzích, v Bratislavě je bereme na Petržalku, kde jsme našli prostě rodiny, který dycky každej pokaždý, když tam prostě přijede ta naše skupina, tak si rozdělí ty lidi do menších skupinek a jdou na kafe a koláč k tady k těm, tady k těm rodinám. Když jsem jezdila Labe, tak v Německu taky a vždycky je to jako, že to má bejt naroubovaný na to, co je tak trošku jako že místní specialita, takže v Německu kaffee klatsch⁷⁷, kaffee mit küchen⁷⁸ a tak dále. No tak tady v Bratislavě jenom že na kafe a koláč prostě takhle odpoledne. Takže to se děje, žejo, právě vidí přesně tyhleto věci, no ale tak třeba vlastně to, jak jsem do toho přivedla Zdeňka, bylo, že v Praze jsme teda nevěděli, co bysme tak jako mohli dělat, takže je vezmeme na Václavák, a na Václaváku nahoře, žejo, pomník Jana Palacha, a právě že teda přeci jenom při tý, když je bereš na tu procházku po městě, na tu city tour normální, tak tam je to, prostě to je o historii, v Praze se tomu člověk jako nevyhne, jako myslím o tý starý historii, takže na tom Václaváku, že to může bejt víc jako o tý moderní historii, a takže když jsme mluvili o osmdesátýmdevátým, o šedesátým osmým, tak právě jsem takhle nejdřív jednou vyprávěla Zdeňkův příběh, jak ležel v patnácti na zemi na Václaváku a nad ním sovětský vojáci stříleli do muzea, ale když jsem tuhle historku vyprávěla těm lidem já, tak sama sebe jsem rozplakala, jak mi to přišlo jako dojemný (smích), ale je moc ne, nebo jenom jako tak některý, tak jsem si pak řekla, že bych mohla někdy poprosit Zdeňka, a my když máme teda v Budapešti toho starýho pána, tak že by Zdeněk moh mi přijít povyprávět svoje zkušenosti na Václavák. Takže tam vlastně, takhle jsme to začali, že chodil, když jsem já měla svoji skupinu a dělala jsem tadyten, tadytu..., tadyten discovery walk, no a tak to celý začalo a vlastně potom asi za rok nebo za dva, v rámci teda oficiálního hledání, jak vylepšit program, tak zjistili, že v Praze já tadyto jakoby

⁷⁷ posezení u kávy, klábosení u kávy (z něm.)

⁷⁸ káva a koláč

dělám, protože ty lidi vždycky po skončení túry posílají takový dotazníky zpátky, a ty dotazníky jsou hrozně dlouhé a píšou tam opravdu o každém prdu, co se kdy stal, a mnozí z nich si zapamatovali, že se jim to fakt jakoby líbilo, že co jim Zdeněk vyprávěl, takže potom na základě tadytoho se mě teda zeptali, jestli by to nemohl Zdeněk dělat, že by to bylo součástí programu, že by to dostal i zapláceno, což samozřejmě je příjemný, dostat zapláceno, za to, že člověk mluví. A pak vlastně, když to začali dělat, to bylo loni, nebo..., jo, loni, loni to byl první rok, tak bylo těch skupin nakonec se to rozšířilo ještě na jiný program, že jich bylo tolik, že jsme museli najít ještě i další, další lidi.

ZV: A jakým způsobem jste hledali ty další?

TL: No vlastně mezi známejma. A ta další jedna holka je sestra moje kolegyně, která byla opravdu studentkou vysokoškolskou v té době, a byla na Národní, když je tam zmlátili, a ten třetí je kolega mého manžela, ten je teda kamarád z vejšky. No, takže..., takže takhle vlastně přes známý.

ZV: A kladete na tyhle vypravěče nějaký podmínky?

TL: Určitě, tak musejí umět dobře anglicky, aby to dokázali prostě dobře podat, a potom aby byli schopní i odpovídat vlastně na otázky, a jinak, jiný podmínky ne, vlastně tím, že to bylo všechno takový udělaný na koleno, že prostě Zdeněk, jo určitě Zdeněk ale zároveň na něho, on nestačí prostě pokrejt všechno, oni některý dny byly dokonce i dvě skupiny, takže jsme jich potřebovali víc najednou, takže vlastně to tak nějak jakoby prostě přirozeně vyplynulo, no. Takže určitě to nebylo, že bysme sháněli na inzerát někoho, a co vím, tak i v těch ostatních městech, že to dycky bylo tak nějak přes nějakýho známýho, a nebo že se lidi ptali, hele, neznáš někoho, kdo by..., a samozřejmě podmínka tady byla, aby to byl někdo, kdo to zažil, nějakým způsobem, že asi by nebylo fajn, abysme tam vyprávěli my, něco protože....

ZV: Zkrátka šlo o tu autenticitu. Jestli to správně chápu. Jasně.

TL: Ano, šlo o tu autenticitu.

ZV: Jasně. Co vím od Zdeňka, tak on teda říkal, že si..., každé rok ta legenda je jiná, trochu... Tak by mě zajímalo, o čem tyhle ty lidi vypráví, a ty u toho taky sedíš, když tam, když tam máš tu skupinu, tak by mě taky zajímalo, na co se ptají, ty turisté, co je zajímavé vlastně.

TL: Tak jednak ona není ta legenda každé rok úplně jiná, šlo spíš o to, že, jak už jsem právě zmiňovala, že původně hledali někoho, kdo by jim mohl vyprávět o rozdělení Československa. Jenomže Zdeněk to..., hlavně Zdeněk to právě hodně pojal jako že spíš takovou historickou přednášku, takže nám trvalo jakoby docela dlouho, ho dostrkat k tomu, aby to vyprávěl spíš tak jako to vyprávěl na tom Václaváku, to znamená, aby to bylo zaměřené hodně na ty jeho osobní vzpomínky, a aby tam té historie bylo

jakoby jenom minimum, protože více méně nějaký ten historický background to už těm lidem dáme my předtím, nebo ti průvodci potom, takže není jakoby potřeba si to všechno znova vyprávět, a právě že nám přišlo, že byly Zdeňkovy historky byly třeba zajímavější o tom osmdesátým devátým, takže pak i my jsme jako tlačili jak na Zdeňka, tak na tu kancelář, aby ho přesvědčili, že by to mělo být víc o tom osmdesátým devátým. Jo a vlastně s těma druhýma dvěma, co teď u nás ještě dělaj, s tou holkou a s tím Borisovým kamarádem, tak ti neměli žádný takový ambice vyprávět hodně o historii, takže tam to fakt bylo jednoduchý, ty fakt prostě sdíleli v podstatě svůj příběh. A jinak na co se ty lidi ptaj, tak třeba často se právě ptaj na ty potom, na ty osobní věci, často se ptaj na to, jak to vnímaj děti, dneska, jako Zdeňkovy, jako vy vlastně, jak to vnímáte, to že Zdeněk vám taky vypráví nějakou příhodu, jak šel s váma do divadla, se ukázalo jako, že divadlo jako není ten den, že jsou všichni, všechny divadla ve stávce, taky se ho ptaj na rodiče, protože tam taky vypráví vlastně jak jako ty nejranější vzpomínky, když tatínkovi, teda dědečkovi⁷⁹ zabavili ten, tu dílnu, no, takže spíš na takovýhle, spíš na na, opravdu jakoby to, co ty lidi opravdu zajímá a co vždycky mi přijde, že je dostane, je fakt ta osobní vzpomínka a ty osobní..., jako to že viděj fakt někoho, kdo to jako prožil a vypráví jim o tom, spíš než nějaký historický fakta.

ZV: Takže jako takovej ten velký narativ, to jsou v učebnicích, a to moc je jako nezajímá, a spíš vyložené se zaměřujou na ten osobní život toho člověka, kterýho tam před sebou mají v tu chvíli.

TL: Určitě. Tak vlastně tohle se snažím dělat i já, že pokud mám..., když začínám třeba v Budapešti, tak pak mám s tou skupinou vlastně máme půldenní transfer z Lince do Prahy, a tam jim vždycky vyprávím, jakoby, že jim chci říct o té době, ale samozřejmě neřeknu jim všechno, ale snažím se neříkat jim úplně, že v roce 1948 Gottwald to a to, že na Staroměstským náměstí a tak dále, ale spíš jim třeba vyprávím o babičce, a právě jako začnu vyprávět, že babička se narodila v dvacátým osmým roce a v malý jako vesnička, takže jako byla katolička, v malý vesnička na Moravě, že byla katolička, vychovaná jako katolička, potom jak to bylo za války, že byla totálně nasazená, tak se vlastně dostanu k té válce, takže pak jim jako řeknu že všichni, kdo byli ročník ten a ten, tak byli za války totálně nasazený, zavřeli školy, takže babička to a to..., a vlastně že se jakoby snažím, že nejdřív dám ten příklad toho nějaký... ať svý osobní nebo nějaký jako příběh, a teprve na tom postavím jakoby to obecný. Ale ne zas moc. Protože..., konec konců, ty lidi se chtěj jako hodně dozvědět, ale... a tak to znáš sám, prostě, když seš někde na prohlídce, tak i když tě to zajímá, tak za třičtvrtě hodiny ti hlava udělá takhle (naznačuje pokles hlavy a spánek).

ZV: To je jasný, no.

⁷⁹ dědečkovi ve vztahu k tazateli

TL: No. Takže tak. Takže určitě je zajímavá hlavně to osobní a... Ale jako že skrz to osobní mi přijde, že poznaj, jak to teda jako bylo v historii víc jako obecně.

ZV: Pak jsi teda říkala, že máte čistě specifickou klientelu, že jsou to v podstatě dá říct, že jsou to důchodci, čistě z Ameriky...

TL: Ano, to rozhodně....

ZV: Mě by spíš zajímal tvůj osobní názor, jestli si myslíš, že je tenhleto koncept schopnej oslovit třeba mladší turisty, někoho, kdo do té Evropy pojede právě za tímhleto poznáním, a není to jako ten váš typickej klient.

TL: Jo, tak myslím si, že vždycky mě teda jako samotnou o sobě, když to teda přirovnám, tak i mě samotnou osobně zajímá víc jakoby mě zajímá poznat tu historii tímhle způsobem.

Soubor 4 (IMGP4853)

ZV: jo... Já doufám, že tam nejsou vynechávky, nějaký...

TL: Já si myslím, že by to... že je to koncept, kterej je přenositelnej na kteroukoliv potencionální klientelu, lehce starší, kterýkoliv země. Že si myslím, že třeba tady pro Čechy je to velkej, velkej potenciál, jako tady v tom. I když zas jako nevím, je pravda, že Američani jsou takový specifický, protože vlastně fakt devadesát..., devadesát devět procent lidí, který sem jezdí, tak jsou Američani, třeba cestovka inzeruje jenom v Americe. Fakt jenom čistě Americká cestovka, fakt jako často jsou tam teda sice lidi, který jsou jinýho původu, ale už bydlej v té Americe spoustu let, takže i sami sebe považujou za Američany. A..., no nevím.

ZV: Víš třeba o nějaký další cestovce, která by podobnej koncept využívala? Máte nějakou konkurenci v oboru takhle?

TL: Tak vím, že hodně cestovek dělá třeba, jak jsem ti říkala, ty návštěvy doma, homehosted, což někdy zní až vtipně, když si člověk vzpomene na Samotáře⁸⁰, tam jsou ty Japonci (smích), (nesrozumitelné)... život jakej vedeš, to je v podstatě to..., je to dovedený ad absurdum, a (smích) naživo. Tak to vím, že některý cestovky mívaj, a jinak si myslím, že moc ne, protože zatím teda co jsem měla možnost poznat jiný cestovky, jak pracujou, tak tam hodně je to o tom, že jsou ty cestovky třeba, který právě jezděj na těch lodích, tak jsou jakoby luxusnější, takže ty lidi zaplatěj větší peníze, ale nemaj tam takhle svýho

⁸⁰ film Samotáři (rok 2000, režie: David Ondříček. Zdroj: Samotáři. *Česko-slovenská filmová databáze* [online]. POMO Media Group, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/7064-samotari/prehled/>)

tourleadera, jednoho, protože tam my máme na lodi třeba 160 lidí a jsme tam 4 a každej má svůj autobus a těm se jakoby převážně věnujeme. Tak to jiný cestovky nemaj, ty to maj že maj loď pro 160 lidí a máš tam jednoho cruise director⁸¹ a jednoho tourmana... manažera, ti to jako celý prostě zaštiťujou. Myslím si, že vlastně asi moc ne, na druhou stranu, co jsem tak zjistila, tak v tomhle byznysu mezi těma americkejma, kanadskėjma a britskėjma cestovkama se pořád pohybujou ty samý lidi, nebo že hrozně jako..., že vždycky slyšíš nějaký jméno a zjistíš, že pracoval pro Grand Circle před deseti rokama a teď pracuje pro Vikingy, nebo teď pracuje támhle pro jinou společnost, a takže si myslím, že jakoby podobnej koncept asi, že to brzo někdo tak ňák ukradne, a spíš to tím směrem budou prostě směřovat. I ty jiný cestovky, no. A teď jsem zrovna byla se podívat..., budu pracovat pro britskou cestovku, a..., nevím, to je zajímavá otázka, jestli by to takhle jako..., jako myslím si, že jo, protože to byly taky starší lidi, takže by je ten příběh Zdeňkův taky hodně zaujal, ale nevím, jestli by to chtěli úplně do takový míry jako to maj ty Amíci, který teda, že tam se to do nich tlačí, tam to do nich tlačíme fest. Aby to bylo...

ZV: Ty to vyžadujou přímo, dá se říct?

TL: Oni to, ano, oni to vyžadujou, a tak je to taky jakoby..., oni opravdu, když potom hodnotěj tu cestu zpětně, tak tam maj skutečně kolonku „learning and discovery“⁸², a maj to tam rozškátlkovaný na nejmenší podrobnosti, jako „co přidal váš tourleader z hlediska learning and discovery“ a, já nevím, „jaký bylo vaše zkušenosti s každodenním..., s každodenním životem“, a prostě fakt úplně strašně dopodrobna to tam maj, a samozřejmě, že je to americká společnost, takže tam se nebere jako dobrá odpověď..., dobrý není dobrý, musí bejt všechno excellent⁸³. A jinak, když to není excellent, tak je to problém. Takže tam je vlastně ještě takovej tlak na nás hodně, protože my samozřejmě na základě těch výsledků máme jednak odměny, ale hlavně vůbec práci. Protože, když ten člověk prostě nesplní ty limity, tak nazdar.

ZV: Takže ten feedback, kterej dostaneš od těch turistů, se vlastně použije na hodnocení toho průvodce nějakým způsobem, pracuje se s tím i jinak jako na vylepšování nebo na to, na co si dát pozor?

TL: Jo, hodně. Samozřejmě otázka je, do jaký míry je ten feedback objektivní, co konkrétně ty lidi očekávaj, právě tam to je, že čím víc ty lidi cestujou tady s tou naší cestovkou, tak tím víc toho očekávaj. Takže potom někde maj třeba nějakou úžasnou zkušenost, a pak přijedou sem, a ve srovnání s tou zkušeností už jim to tak skvělý nepřijde, a je to fakt jako hodně těžký, je přimět jako, jako vlastně nějakým způsobem je přimět k tomu, aby zase tě hodnotili, že to bylo skvělý, nebo aby vůbec měli ten

⁸¹ vedoucí plavby

⁸² učení a objevování

⁸³ výborné, skvělé

pocit, že to bylo skvělý. Nevim, prostě. Myslím si, že když pojedou třeba někam..., pojedou třeba do Číny, a maj tam někoho, kdo je dostatečně otevřenej, a opravdu jim o tý Číně toho hodně řekne, a i o tý současný Číně, tak si myslím, že to je pro ně hodně jako zajímavý, a potom ta zkušenost tady třeba ve střední Evropě, i když konec konců, když projíždíš Budapeští, Bratislavou, Vídní a do Prahy, tak je to všechno takový jako sluníčkový a krásný, takže maj třeba pocit, že se toho jako nedozvěděli tolik, jako v tý Číně. Protože i tahle cestovka si ještě, to si myslím, že je asi trochu rozdíl, že si zakládá na tom, že se jako nebojíme o ničem mluvit, a že hodně mluvíme o různých kontroverzních a co je teďka pro ty místní lidi důležitý, a..., no. Takže zatímco třeba mi bylo řečeno v tý britský cestovce, že ty lidi přijeli na dovolenou (ironický výraz). Takže, že spíš jako nějakým hodně kontroverzním tématům, že by to člověk neměl moc otevírat a měl by to radši nechat bejt.

ZV: No ale zatímco u toho...

TL: Zatímco u toho Grand Circlu naopak, jako že je to, vlastně je to i jedna z..., jedno z těch kritérií, jak jim..., jestli teda musej ty lidi hodnotit, jestli naše pokrytí těch kontroverzních témat bylo skutečně excelentní, a nebo jenom dobrý, a nebo případně úplně... na prd.

ZV: Jasně, no.

TL: Takže jo, a samozřejmě se to všechno používá jako ty feedbacky, hodnotěj tam local guidy, hodnotěj tam nás a hodnotěj tam fakt všechno a samozřejmě, že se to zpracovává, jsou to strašně složitý tabulky, takže vidíš úplně všude procentuelně jaks dopad po každý túře, a i vlastně nás tak jakoby nutěj se s tím naučit pracovat, aby jsi viděl, co teda eventuelně děláš špatně, nebo že..., a tvrděj, že prostě ta filosofie tý cestovky je taková, že když tadyten chlívček „learning and discovery“ když je to excelentní, tak to pro ty lidi byla úspěšná a skvělá túra, a tím pádem celou tu túru ohodnotí jako excelentní. A to je potom to, co se počítá, protože říkaj, že my, průvodci, jsme zodpovědný tady za tu „learning and discovery“, tady že je to jako naše starost, a takže tím pádem my jsme zodpovědný za tu celou túru, ten overall⁸⁴ (nesrozumitelné), kterým nás právě hodnotěj.

ZV: A ještě se zeptám úplně nakonec, ty klienti se hodně obměňujou a nebo jezděj hodně ty samý lidi? Třeba na různý túry ty samý lidi. A nebo si řekli „tak nám se tam líbilo, pojedem ještě, třeba se ještě něco dozvíme“?

TL: Občas třebas jo, a to zas ne, jako takhle, myslím si, že ty klienti tý cestovky, že je to jednak i určitá skupina obyvatel, jak jsem říkala, ta cestovka, není to žádná extra luxusní cestovka, to znamená, ty túry nejsou zas tak drahý, je to pro většinu těch Američanů, myslím si, si to můžou relativně dovolit, ta túra stojí třeba 3000 dolarů i s dopravou tam a zpátky. Což si myslím jako, že je docela dobrý. Takže ty lidi i

⁸⁴ kompletní

z tohoto ekonomického důvodu si myslím, že zůstávají jakoby tomu věrní, a pak oni tam samozřejmě mají program, který zvýhodňuje klienty, který se vrací, a zas to asi není úplně tak, že by, když někdo pojedí tady tu túru z Budapešti do Prahy, tak že by si to pak hodil ještě jednou. Někdy jo, třeba za nějak delší..., s delším časovým odstupem, často se mi třeba stává, že když ty lidi, se jim líbilo nějaký místo, třeba Praha, tak pak hledají ještě další programy, který mají tu Prahu taky, v rámci teda té návštěvy, jako že chtějí ještě jednou vidět tu Prahu, ale určitě to není tak, že bych..., že by to bylo hodně častý, že potkávám ty stejné lidi, zatím se mi to stalo asi..., nevím..., jednou jsem měla stejné lidi, úplně stejné, i ve své skupině, ale, což je za těch asi šest let, a ještě to navíc nebyl úplně stejný program, nebyla to, nebyl to..., nebyl to Dunaj, ale bylo to Labe. Takže vlastně tam se taky přijeli naučit něco jiného. A jinak ještě teda takový, co jsem jakoby zjistila, že skutečně teda minimálně tady pro ty Američany pro tu naši skupinu, který sem jezdí, tak ta orální historie má jakoby velký smysl v tom, že oni i se z toho víc zapamatují, a ještě když je to takový, že si to sami můžou spojit se svojí životní zkušeností, tak tím je to pro ně..., se to víc jako zapíše, a pak mají mnohem větší pocit, že se něco dozvěděli, že se fakt něco naučili, protože třeba to Labe, co jsem jezdila, tak to bylo zaměřené na nějakou..., žejo..., rozdělení Německa, Západní, Východní, a spousta z nich byli, když mladý, byli v Západním Německu, kde byli jako vojáci, ty pánové, spousta z nich byla v Berlíně, v rozděleném Berlíně, takže najednou to pro ně úplně dostalo jako jiný rozměr a pak, když tam třeba potkali někoho, kdo jim v tom mohl něco říct, jako ze svého pohledu, třeba z pohledu toho východního Němce, tak byli úplně blažení, protože najednou se jim to hrozně pospojovalo. Takže no. Takže potom vlastně ještě se ptal, na co se Zdeňka často ptají... No. Třeba se právě ptají, co oni sami si pamatují, když byla nějaká propaganda, jakoby zase směrem..., o tom jak jsou ty komunisti hrozní a jak bude jaderná válka, a tak dále, takže pak porovnávají si ty propagandy, jak vypadaly v Americe a jak vypadaly tady a prostě za železnou oponou. No.

ZV: Tak jo, tak já děkuju, já myslím, že to je hezký zakončení, děkuju moc za rozhovor.

TL: Není za co.

7.2.4 Analýza a interpretace rozhovoru s Terezou Libichovou

Tereza Libichová, narátorka, se narodila 1. května 1983 ve Slaném. Hned z počátku rozhovoru na toto téma zmíněné tazatelem vtipkuje. Popisuje, že právě 1. května byly na její počest prvomájové průvody. Vzpomíná si, jak k narozeninám dostávala heliové balóčky a v žertu lituje, že po jejích šestých narozeninách již průvody nebyly a balóčky již nedostávala. Do základní školy, přesněji do první třídy, chodila v Kralupech nad Vltavou, kde byla zařazena do třídy 1.A, aby neměla svého otce – učitele – za třídního. Její třídní učitelka jí právě proto, že neměla s jejím otcem dobré vztahy, neměla ráda. Již v této fázi rozhovoru lze dedukovat, jaké jsou narátorky politické názory, politice se nevyhýbá, ať již například komentuje komunistické ražení její třídní učitelky, tak také názvy škol, na které chodila. Z nahrávky je patrný ironický tón, když uvažuje o přejmenování škol (Gottwaldova – Třebízského,

Sídliště – Václava Havla). Taktéž je patrné, že narátorkin vztah k třídní učitelce byl velmi negativní, přestože sama přiznává, že si to pamatuje spíše z vyprávění své matky Paní učitelka jí natolik znechutila školní docházku, že celou situaci rodiče vyřešili přestupem na jinou školu. Po absolvování základní školy Gottwaldova (Třebízského), přestoupila narátorka na Dvořákovo gymnázium – víceletý obor. Studium na gymnáziu se narátorka v rozhovoru příliš nezabývá, nejspíše má pro ni zajímavější vzpomínky ze studií na vysoké škole (zde mohl tazatel položit doplňující otázku). Z rozhovoru vyplývá, že narátorka chtěla studovat komparatistiku na Filosofické fakultě UK, poněkud hořce ale s nadhledem dodává, že se nedostala, a tak studovala rok na Fakultě humanitních studií, což dále nerozvádí. Rok poté se na Filosofickou fakultu dostal a začala studovat obor komparatistika – finština. Finštinu si narátorka vybrala jako doplněk ke komparatistice, hlavně proto, že se nedokázala rozhodnout. Z rozhovoru vyplývá, že finština byla pro narátorku příliš těžká, a tak se po dalším roce přihlásila na rusistiku. Narátorka měla již měla základy ruštiny ze střední školy a zároveň chodila i na doučování ruštiny, shodou okolností k panu Zdeňku Vackovi, otci tazatele a v té době budoucímu manželovi její matky. Vysokou školu zakončila úspěšným absolvováním v roce 2009, k čemuž dodává, že nejdéle jí trvalo napsat diplomovou práci.

V následné části rozhovoru se narátorka věnuje tématu své diplomové práce na téma *Emblematické redukce autora jako literární ikony*. Popisuje, o čem diplomová práce byla a prezentuje tak svůj názor, že autoři se snaží do knih „vpašovat“ prvky připomínající autobiografii, která je však fikcí, často používají ich-formu a záměrně si tím vytvářejí svoje alter-ego. Narátorka dále komentuje svou diplomovou práci tak, že dneska již neví, co vlastně chtěla napsat, a záměrně tím shazuje či ironizuje význam své diplomové práce. Dle mého názoru není na svou práci příliš hrdá, co se obsahu týče, ale spíše je hrdá na to, že ji dokázala napsat a obhájit a zvládla se „prokousat“ náročnou literaturou.

Narátorka se dále vrací k vysoké škole se zmínkou, že si hledala brigádu, kde by vlastně nemusela příliš manuálně pracovat, což opět ironizuje, a tak vzhledem k její předešlé zkušenosti v kroužku dramatu, hledala možnost práce s lidmi. To se dle mého názoru ztotožňuje i s tím, že oba její rodiče byli učitelé, a tudíž, jak je i patrné z rozhovoru, má narátorka sklony k mírné exhibici a sebe prezentaci. Našla si tedy brigádu v nedalekém zámku v Nelahozevsi, kde začala pracovat jako průvodkyně. Díky tazatelově poznámce o svatbě jeho rodičů se narátorka lehce dotkne i pořádání svateb, ale protože to sama pro svůj příběh nepovažuje za důležité, pokračuje ve vyprávění o své činnosti průvodkyně. Zmiňuje se o provázení skupin zahraničních turistů, převážně anglicky a německy mluvících. Dle vyprávění jí tato práce bavila, seznámila se díky této práci i s místním kastelánem, který měl konflikt se svým zaměstnavatelem, panem Lobkowitzem, a odešel pracovat do americké cestovní kanceláře Grand Circle Travel. Vzhledem k tomu, že narátorka s kastelánem nějakou dobu chodila, a on, když sháněl nové zaměstnance pro zmíněnou cestovní kancelář, vzpomněl si i na ni, a tak se narátorka nechala

přemluvit. Vezmeme-li v potaz, že v Grand Circle Travel pracuje dodnes, nenechala se patrně dlouho přemlouvat. O svém ex-příteli se však blíže nezmiňuje, ani nezmíní jeho jméno, patrně tuto životní epizodu nepovažuje za příliš důležitou, jako spíš to, že si našla nové místo.

Průvodcovské zkoušky v Pražské informační službě si narátorka udělala již během studia, na poznámku tazatele o jejich obtížnosti se o zkouškách i více rozhovořila. Hodnotí je jako velmi složité, přestože má pocit, že zkoušející příliš přísní nebyli, avšak velice si zakládali na znalostech těch nejmenších detailů, oproti původnímu mínění narátorky, což ji velice překvapilo a dodnes to v ní zanechalo silný dojem, dle gestikulace a výrazu hlasu hlavně dojem hrdosti ze splněné zkoušky. Narátorka se dále vrací k jejím zahraničním stážím v rámci univerzity, a to k pobytům v Heidelbergu a v Moskvě.

Do Moskvy narátorka odjela v rámci bilaterálních vztahu s Ruskou státní univerzitou humanitárních věd, dojem, a nepříliš dobrý, na ni zanechalo hlavně ubytování, zmiňuje se o přítomnosti hmyzu, a dále pak nemožnost jít do bazénu, neboť neprošla lékařskou kontrolou, což se jí nakonec podařilo, ale trvalo to asi týden. Celou událost bere s odstupem a nadhledem, z gest a stylu vyprávění vyplývá, že na tuto krátkou stáž v Moskvě ráda vzpomíná. Stáž v rámci Erasmu v Heidelbergu si vybrala zejména proto, aby oživila svou znalost němčiny. Považuje ji však za zásadní i co se studia ruštiny týče, neboť se tam stýkala velmi často se skupinou ruských studentů, též studujících na katedře slavistiky heidelberské univerzity.

Po úspěšném zakončení univerzity se narátorka rozhodla, že by chtěla kromě průvodcovských služeb zkusit něco jiného. Přijala pozici koordinátorky projektů v Českém červeném kříži, ale z rozhovoru vyplývá, že ji tato pozice nijak zvlášť nezaujala, narátorka měla pocit, že má práci rychle hotovou, ale i přesto musí zůstat v kanceláři. Narátorka se tedy rozhodla, že se vrátí k průvodcovským službám a začala znovu provádět pro Grand Circle Travel, kde spolupracovala na živnostenský list. Zanedlouho potom otěhotněla, což však nepovažuje za pauzu ve své kariéře, neboť prý v letech 2008-9 kvůli celosvětové finanční krizi bylo práce příliš málo, tak že na všechny skupiny turistů stačil jen jeden kolega. Po roce 2009 pak již práce začalo přibývat, a tak provázela skupiny po Praze. Když byl narátorkin prvnímu synovi Matoušovi rok, rozhodla se narátorka, že by mohla provádět i v zahraničí. Shodou okolností byl v tu dobu vedoucím kanceláře pro Střední Evropu její bývalý kolega, a proto se dostala na pozici vedoucího zájezdu bez přijímacího pohovoru, což sama narátorka sice vnímá jako protekci, avšak vzhledem k tomu, že tuto práci vykonává dodnes, je ráda, že to měla jednodušší a se svou prací je spokojená. Jak sama dodává, vykonává tuto práci s krátkými přestávkami na děti (má 3), o které se stará manžel Boris.

Narátorka poté uvádí na pravou míru, jak to bylo s výchovou dětí, tedy v době, kdy byly děti opravdu malé, snažila se jezdit na co nejnížší možný počet zájezdů a až v momentě, kdy mohly děti nastoupit

do školky, jezdila během sezóny častěji, což jí také umožnilo to, že její manžel Boris je učitel, a tudíž má v hlavní sezóně prázdniny. Nakonec se zmiňuje i o tom, že se na rodičovské dovolené vystřídali poté, co se narodila nejmladší dcera. Manžel Boris je nyní na otcovské dovolené, ale v rámci možností stále učí na zkrácený úvazek. Z celé této části rozhovoru vyplývá, že narátorkin vztah k práci je opravdu velmi pozitivní a také její radost z manželovy vstřícnosti vzhledem k jejímu pracovnímu vytížení.

Tazatel se poté vrací k otázce roku 1989, má pocit, že by se mohl dozvědět více i proto, že se s narátorkou právě o tomto roce bavili ještě před samotným rozhovorem. Narátorka se v tuto chvíli vyhýbá politice, vysvětluje to hlavně tím, že v té době byla malá a vzpomíná na dobu, kdy ve školce s ostatními vyráběli mávátka do prvomájového průvodu. Lze v podstatě říci, že své vzpomínky na rok 1989 nepřikládá narátorka příliš váhu, avšak nakonec se přeci jen rozhovoří o své třídní učitelce, která ještě před Vánoce 1989 chtěla po žácích, aby ji už neoslovovali soudružko ale paní učitelko. Tímto svým tvrzením si však narátorka není zcela jistá, ale jistá si je, že to proběhlo právě ve školním roce 1989-90. Narátorka se sama dotkne změn, které po roce 1989 nastaly a probíhaly, v čemž jí tazatel pobídne, aby pokračovala. Narátorka se na to konto zmiňuje o setkáních v cestovní kanceláři Grand Circle Travel, které se týkají tématu „Vyrůstání za železnou oponou“. Narátorka se podivuje nad tím, že její kolegové ze států bývalého východního bloku mají velmi podobné vzpomínky na devadesátá léta, jako ona, a to převážně na televizní pořady. Vzpomíná si také, jak americké turisty zajímá, jakým způsobem v té době Češi vnímali Ameriku a že jim trochu ironicky vykládá, že si myslela, že tam žijí jako v televizním seriálu Dallas. Dále si narátorka vzpomíná na další americké seriály, které tou dobou vysílala televize (Pobřežní hlídka, Beverly Hills 90210), na což tazatel reaguje připomenutím animovaných seriálů a narátorka dál vzpomíná na kreslené seriály Kačer Donald a Chip a Dale (Rychlá rota). Dále pak vzpomíná na starou samoobsluhu, kam chodila s rodiči nakupovat, která je i dnes stále v provozu. V podstatě zdůrazňuje, jak se proměnil pultový prodej ovoce a zeleniny tak, že z počátku vše vybírala prodavačka a postupem času si již některé ovoce a zeleninu mohl zákazník vybrat sám a že se také rozrůstal sortiment. Pozastavuje se též nad tím, jak málo věcí kdysi nakupovala ve srovnání s dneškem.

Současně si narátorka vzpomíná na svého dědečka, konstatuje, že jako malá příliš nevnímala dědečkovu spojitost s komunistickým režimem, a až později si uvědomila, že díky tomu, že dědeček byl náčelníkem Svazarmu a že tudíž její matka vlastně pocházela z prominentní rodiny. Konstatuje též, že si vzpomíná, že ihned po Sametové revoluci šel dědeček do důchodu, že se stranil lidí a že lidé, se kterými se kdysi stýkal s ním již nechtěli mluvit. Dědeček byl pilot a narátorka si jako dítě vždy přála s ním letět a on jí to i sliboval, ale nakonec k tomu právě nedošlo kvůli dědečkovu odchodu do důchodu. Narátorka říká, že se dědeček nechtěl ke své komunistické minulosti již vracet a bavit se o ní.

Narátorka se na tazatelovo pobídnutí dále rozpovídává o svém dědečkovi a charakterizuje ho jako komunistu z přesvědčení, který vstupuje do KSČ již v roce 1945, který však nikdy nespolupracoval s StB a nikdy neudával lidi, a vyjadřuje názor, že i když po revoluci prý komunisty nevolil, zůstal pravděpodobně členem strany až do své smrti. Přesto pak narátorka dodává i vzpomínku na debatu s matkou a dědečkem, ve které zazní myšlenka, že komunismus byl v zásadě dobrá myšlenka. Tuto úvahu zopakovala sama narátorka, když jí bylo asi patnáct let. Při setkání se svou učitelkou dramatu a jejím manželem a dočkala se velmi negativních reakcí. Tento moment považuje narátorka za takový první ve svém životě, kdy začala uvažovat o politických věcech.

Tazatel se na to konto ptá, jak narátorka prožívala rozdělení Československa, ta reaguje, že si to vlastně nepamatuje. To si uvědomila, když poslouchala vyprávění o roce 1989 a 1993 od Zdeňka Vacka (nevlastního otce, zároveň otce tazatele), což reflektuje i tazatel a oba se s narátorkou shodují, že ke Slovensku cítí jisté pouto. Tazatel se vyjádří, že se cítí jako Čechoslovák, narátorka na to konto váhá, ale potvrzuje, že z jejího hlediska i díky absenci jazykové bariéry, nějaké pouto ke Slovensku cítí. Dodává, že i proto, že na Slovensko často jezdí, vzhledem k tomu, že kancelář CK Grand Circle Travel pro střední a východní Evropu je umístěna v Bratislavě a že hodně jejích kolegů je právě ze Slovenska.

Plynule se tak narátorka dostává ke svým spolupracovníkům, jako výjimku v bratislavské kanceláři vnímá hlavního manažera, který je Skot, dostal se na Slovensko proto, že má slovenskou manželku, která chtěla kvůli dětem žít na Slovensku. Narátorka pak komentuje komunikaci s manažerem tak, že, přestože je komunikačním jazykem v Grand Circle Travel angličtina, byla zvyklá na východoevropský akcent a že dodneška má problém kvůli skotskému přízvuku svému manažerovi porozumět, což jí přijde jako vtipná situace vzhledem ke své výborné znalosti angličtiny.

(Analýza a interpretace 2. části rozhovoru je součástí textu diplomové práce)

7.3 Rozhovor se Zdeňkem Vackem

7.3.1 Protokol o rozhovoru

Tazatel: Zbyněk Vacek
Narátor: Zdeněk Vacek
Datum: 19.8.2015
Místo: Místo bydliště tazatele

Rozhovor se Zdeňkem Vackem proběhl dne 19. 8. 2015 v místě bydliště tazatele, které je i bývalým místem bydliště narátora. Rozhovor proběhl v přátelské atmosféře, narátor a tazatel se dobře znají a tykají si (tazatel je synem narátora). Rozhovor byl rozdělen do tří částí z důvodu nižší kapacity záznamového média, o čemž tazatel i narátor věděli. Kontinuita rozhovoru nebyla narušena, kromě

první části, kde se z důvodu neznámé chyby zastavilo nahrávání asi jednu větu před koncem této části. Rozhovor byl občas rušen hlukem z důvodu probíhajících stavebních prací v místě.

Narátor nezastíral emoce, někdy se při vyprávění dojal, jindy se pousmál nebo se vcítil do role osoby, o které mluvil tak, že jí parodoval.

Narátor je dnes již na penzi, ale jakožto bývalý středoškolský pedagog vede celý rozhovor více či méně spisovným jazykem.

Rozhovor byl nahráván na videokameru (neznámý čínský výrobce), s čímž narátor bez problému souhlasil.

7.3.2 Životopisný rozhovor

ZV: Tak se na to můžeme vrhnout.

ZDV: Tak dobře, životní příběh...

ZV: Přesně tak.

ZDV: Stručný životopis...

ZV: Ano, a poprosím jako nahlas, klidně křičet, do té kamery, protože ono ten záznam toho zvuku není až tak..., jak bychom si přáli...

ZDV: Dobrá. No, takže jmenuju se Zdeněk Vacek, narodil jsem se 12. dubna 1952 v Zemské porodnici v Praze, a... narodil jsem se v rodině krásné, harmonické, ale ne příliš oblíbené Stranou a vládou. Tatínek byl živnostník, byl už starší, když jsem se narodil. Bylo mu třiapadesát let. Mamince bylo třicet devět, a tatínek měl špatnou pověst, takže jsem měl pošramocený kádrový profil. Totiž...

ZV: To je určitě zajímavá, že do toho skáču, zajímavá věc, jakou měl práci, jak k pošramocení pověsti došlo, že jo, to je důležitý poměrně...

ZDV: To je důležité a k tomu jsem se právě dostal. Tatínek vstupoval do Komunistické strany v roce 1921. A poctivě bojoval, demonstroval, ale také zastával názor, jak mě učil, že i za krize se dalo před a po demonstraci pracovat, když se člověk nestyděl pracovat, třeba jenom čtyři hodiny vykládat vagóny, nebo prostě tak, a těsně po krizi si už zakládal vlastní dílnu. A k pošramocení pověsti došlo jednoduše: ještě si za agitace pro Komunistickou stranu v roce 46 málem uhnal smrt na kole, jak sjezdil tehdy celý jílovský okres, tedy Jílové u Prahy, ale když na něj na podzim 1947 okresní tajemník křičel: „Soudruhu, musíš věřit!“ tak na něj zařval: „Já jsem ateista!“ hodil mu pod nohy rudou legitimaci, a byl v prosinci 1947 ze Strany vyloučen.

ZV: To se zdá bejt právě včas, z dnešního hlediska...

ZDV: Já si za to otce velmi vážím, a musím říct, že jsem od něj, co si pamatuju, nikdy neslyšel sprosté slovo, vyjma jednkrát do roka nadávky „ty kurvy komunistický“. Protože on upřímně věřil, ale myslel. Takže a?, když ho maminka po svatbě v roce 1951 přemluvila, aby šel do družstva, tak to udělal. Vydržel v něm několik měsíců a do své v té době ještě nezavřené díly se vrátil, a konec jeho řemesla, toho jsem byl svědkem, a je to jedna z mých nejstarších vzpomínek. Hrál jsem si u tatínka v jeho truhlářské dílně v Chodově u Prahy na podlaze s jednoduchými hračkami, které mi ze dřeva udělal, protože maminka někde sháněla něco pro dílnu po Praze po obchodech. A najednou se rozletěly dveře, vpadli tři policajti, dva zkroutili tátovi ruce za záda, vynesli ho ven. Ten třetí vynesl mě, rozkopal mi hračky, takže já jsem ječel, samozřejmě, a tím se dílna stala majetkem lidu, byla znárodněna. Jenom asi za tři týdny zazvonil u nás zvonek, já jsem vyšplhal na svůj malý stoleček pod okno, abych se podíval, a tam stál chodovský předseda stranické organizace s klíči od dílny a přišel tátu požádat, aby mu udělal vilu... ehm, obložení do vily, která se stala majetkem lidu krátce po tátově dílně nebo krátce před tím, to já nevím přesně. Maminka za tátou vyběhla, protože tušila, že bude zle, a zadržela ho v okamžiku, kdy chtěl dotyčnému rozbít ústa a uprosila ho, aby to nedělal. Tatínek nicméně odmítl, a tak jsem až do konce základní školy v roce 67 byl komunistickým ředitelem školy velmi často přehlížen a peskovan na střídačku, prostě proto, že jsem byl synem živnostníka, což bylo zapsáno až do jeho smrti v jeho občanském průkazu, a bylo na to vždy hlasitě poukazováno, čili...

ZV: A čím se živil potom?

ZDV: Pracoval v tom družstvu, z kterého po těch několika měsících odešel, a v němž pracovala většina mladších, než byl on. Mnozí z nich místní řemeslníci, místní, které on naučil řemeslu ve 30. a 40. letech, a kteří stali, když se stali jeho vedoucími, tak ho ještě okrádali na platě. Soud, který táta odvážně zahájil, prohrál, protože všichni svědčili, že tam maximálně řezal prkna na polovičku. Táta byl dobrý nábytkář a ještě pár kousků nábytku by se našlo. No, maminka měla trošku jiný osud. Maminka se narodila na Moravě v Litovli v německy mluvící komunitě, a česky se naučila, až když v sedmnácti letech přišla do Prahy, až když se... Dochodila školu a vyučila se, byla švadlena⁸⁵, moc zručná, a tady v Praze se zamilovala do souseda, nebo soused do ní. Byl to učitel hudby, trochu bohém. Žili spolu asi dvanáct nebo třináct let, a pak se rozhodli se vzít, což pro někoho, kdo byl německé národnosti a bral si Čecha v roce 1943, ... ehm..., nebyl příjemný zážitek. Maminka mi to vyprávěla jenom jednou, ale je to jiný příběh, strašný příběh. Narodilo se děcko, můj nevlastní bratr⁸⁶, Jiří Veverka, a ten příběh skončil nešťastně. Někdy 10. nebo 11. května 1945, když místní

⁸⁵ Sám si vzpomínám, že babička byla na slovo „švadlena“ alergická, zakládala si na tom, že je „dámská a pánská krejčovská“, sama mi kdysi vyprávěla, že šila i na Vlastu Buriana (pozn. taz.)

⁸⁶ Babička vyprávěla, že dítě se narodilo slepé (pozn. taz.)

rudé gardy v Holešovicích prohlásily: „Tam v tom pěkným kvartýře dělnickým žije ta Němka...“, zazvonily na dveře, když uslyšely kroky, to šel mamincin první manžel otevřít, tak rozstřílely dveře, takže přišel o život, a maminka s tím, ani ne tříletým, děckem skončila v lágru, z kterého jí zachránil zaměstnavatel český, to jméno je dost známé, Přemysl Pitter⁸⁷. Takže nebyla odsunuta, ale dítě zemřelo na tyfus. Ze strany tatínka jsem byl taky z druhého manželství, ale tam, to byl trochu jiný příběh. Tatínek se rozvedl těsně po válce. Jeho první žena, té záleželo spíš na domě a dílně, bylo to v roce 47, ale o ten v roce 48 přišla, a s rodinou, s tamtou rodinou a se svým bratrem z tamté strany jsem se nikdy nevidal, nikdy nestýkal a ten příběh dál již příliš neznám. Já jsem začal chodit do školy ten rok, co tátovi zavřeli dílnu, v roce 58, a do školy jsem se těšil. No rodiče mě oba dva vychovávali v tom, že vzdělání je strašně důležitý, a že by si přáli, abych, pokud to pude, i vystudoval, a měl, jak to lidi v téhle generaci říkali, lehčí život. On, jak se ukázalo, takový lehčí život nebývá úplně, ale samozřejmě... Držel jsem v životě těžké nástroje a lopatu trochu méně než moje rodiče. Do školy jsem chodil v Chodově u Prahy a jak jsem řekl, mě obzvlášť sledoval ředitel, soudruh Vágner, který měl v obci pověst toho, který se stal komunistou a vlastencem asi tak šestého, sedmého května 45, a předtím několik let plně využíval svého německého příjmení, ale to jsou pověsti, těžko říci. Nechtěl je mu země lehká. V každém případě jsem měl pocit, že je to jediný učitel... jediný učitel, který si na mě zasedl. A, naštěstí jsme ho měli jen jeden rok na dějepis. U... na jeho hodiny, protože jsem měl dějepis rád, jsem se vždycky radil s tatínkem, a ten říkal větu, o které jsem toužil, abych ji (*zesiluje hlas*) NEMUSEL (*ztišuje*) říkat svým dětem, to přání se mi nakonec splnilo, v poslední chvíli, a totiž větu: „Tohle je pravda, a tohle musíš říkat ve škole.“ Asi jsem nebyl sám, komu to doma rodiče říkali. V roce 67 jsem ukončil základní školu. Přál jsem si jít na gymnázium. Rodiče se strašně obávali, že to možná nepůjde, ale v té době to už asi, ten strach let padesátých, nebyl úplně na místě. Na tyhle věci se tolik nedbalo a konec konců... ehm..., ne, nepamatuji si už, co jsem psal do přihlášky, ale tatínek v té době pořád měl v občance živnostníka, i když už byl tím,... devět let dělník. Nastoupil jsem na střední všeobecně vzdělávací školu Na Vítězné pláni, čili tříleté gymnázium v té době, a se zaměřením na jazyky, emm.... Jazyky mě strašně bavily, mým prvním cizím jazykem nebyla překvapivě ruština, protože, tím, že tatínek – ročník 1899 – uměl německy, respektive domluvil se, pro maminku to byl rodný jazyk, tak jsem od první třídy chodil na soukromé hodiny němčiny a v tom devadesátém sedmém⁸⁸ roce jsem se slovem i písmem obstojně domluvil. Ale neměl jsem ten jazyk příliš rád. To bylo, jako když posílají rodiče někoho do houslí. Já jsem toužil po angličtině a vynutil

⁸⁷ Přemysl Pitter byl český protestantsky orientovaný kazatel, spisovatel, publicista, radikální pacifista a sociální pracovník. Založil Milíčův dům na Žižkově. Za druhé světové války přes přísné zákazy navštěvoval a zásoboval Židy. (zdroj: PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: Život a dílo : Sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinárodního semináře konaného dne 27.3.1993 v Pedagogickém muzeu J.A.Komenského v Praze*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 1994. ISBN 80-901-4611-2.)

⁸⁸ Narátor patrně myslel rok 1967, kdy ukončil základní vzdělání. (pozn. taz.)

jsem si angličtinu. Začal jsem na ní chodit v osmé třídě a hrozně jsem se právě těšil z toho, že na gymnáziu budu mít angličtinu. Ruština mi šla bez problému.

ZV: Ta byla povinná od kdy, ruština? (12:24)

ZDV: Ruština byla od třetí třídy, a ... z hlediska své profese učitele ruštiny a angličtiny tak na konci deváté třídy, my šprti, jsme byli na takové... jako intermediate⁸⁹ úrovni. Kdo chtěl, domluvil by se, ale pravda byla taková, že to jakoby nebylo k ničemu, než člověk začal číst. Je pravda, že jsem si ruštinu vyzkoušel... ehm... velice brzy, my jsme na gym... na SVŠ Na Vítězné pláni jsme měli čtyři hodiny angličtiny, čtyři, možná pět hodin ruštiny, a v prvním nebo druhém ročníku dokonce dějepis v ruštině. Bylo to intenzivní. Měli jsme výborné učitele, i když jedná se o léta 67 až 70, řadu vynikajících učitelů, jako například češtinářku, ředitelku Rajdlovou, nebo ruštináře, profesora Matouška, nám sebrali před maturitou, protože byli ze školství vyhozeni... ehm..., na jaře nebo na podzim 69. Z té doby mám hezkou vzpomínku, v uvozovkách, na výslech od StB. Měli jsme ve třídě několik aktivních členů Leninského svazu mladých, ehm..., z nichž někteří byli chytří studenti, někteří byli velmi hloupí studenti a jeden z nich měl v rodině příslušníka StB. A nenápadně strýčkovi odnesl do školy zbraň a... revolver, pistoli, a náboje a předváděl nám prostě, kasal se před děvčaty. Předváděl nám sborku, rozborku, a jak prostě umí a zná. A doma, když to zjistili, že se tohle stalo, tak to interpretoval tak, že se nás pravičáků bojí, a proto donos..., do školy nosí zbraň, čímž na nás samozřejmě vyděšená maminka... ehm, on vyrůstal bez otce a mužským vzorem pro něj byl ten strýček, tak vletěla do školy. Poštvala na nás StB, a musím říct, že... ehm..., jako na konci, když jsem odcházel z ředitelny, vyslychali nás tři najednou, tři nejpověstnější pravičáky ve třídě, tak jsem teda mohl nátělník ždímat, ale... na křik došlo, na rány už jsem čekal, že dojde, ale na ty nedošlo. Bylo to naštěstí jenom jednou, pak o několik let později v Rusku jsem se nachomýtl k tomu, že jsem byl taky zatčen, ale to je jiný příběh, který můžu říct někdy jindy.

ZV: Možná se k němu ještě dneska dostaneme, teda...

ZDV: Na vysokou školu, no, chtěl jsem studovat jazyky, ruštinu a angličtinu, no spíš angličtinu a ruštinu, ale nevypadalo to, a připadal jsem si, že přecijen umím rusky lépe, než anglicky, tak jsem volil ten... a věděl jsem, že dostat se bude trošičku problém. Ehm... takže..., snažil jsem se, připravoval jsem se, a přes známé mojí maminky, kteří patřili k okruhu Přemysla Pittera, patřil k nim také slavný český

⁸⁹ Intermediate (z angl.) – středně pokročilá úroveň

anglista, profesor Vočadlo⁹⁰, tak ten mě doporučil panu profesoru Stříbrnému⁹¹, abych za ním zašel na Filozofickou fakultu. Sjednal mi schůzku, a ta hodina, kterou..., s člověkem, kterého viděl poprvé v životě, on strávil, kterou mi věnoval, pro mě hodně znamenala, protože mi řekl, vysvětlil hodně užitečného, pro to, jak se mám připravovat. A na konci mi pan profesor Stříbrný s úsměvem řekl: „Ale přímluvu ode mě nečekejte, protože to by vás nepřivedlo na fakultu, ale do hrobu. Já budu vyhozen.“ Což se pak také stalo. Ale to už je příběh pana profesora Stříbrného.

ZV: A taky to bylo z politických důvodů?

ZDV: Samozřejmě, on pak byl s mými přáteli, protože to byl vynikající anglista, znalec anglické literatury, byl skryt jako možná asistent na anglistice na technice. Nepamatuju si přesně kde, a tam měl jen pár hodin, protože jazyk... Učit jazyk nebyla jeho parketa, ale umožnilo mu to za normalizace napsat skvělé dílo: Dějiny anglické literatury, které je mou oblíbenou četbou. Když něco nevím z anglické literatury, což často bývá, tak se k té knížce rád vracím. No, nedostal jsem se, samozřejmě, a rok jsem pracoval.... ehm...., tři měsíce – září, říjen, listopad asi do poloviny, do začátku prosince jako doručovatel u balíkové pošty. To je jediné zaměstnání, které mi na penzi neuznali, protože se veškeré papíry ztratily. A pak jsem si našel lepší. Pracoval jsem jako sanitář na úrazové chirurgii v Thomayerově nemocnici. Tam mě... to místo bylo takové zvláštní. V Thomayerově nemocnici umřel můj tatínek, na oddělení, kde byl primářem a kde jsem se s ním jednou setkal, podal si se mnou ruku, František Kriegel⁹², jeden z nejlepších lidí, se kterými jsem se kdy setkal. Ale to je jiná věc, to je jen taková malá vzpomínka. Ta práce byla skvělá v tom, že já jsem byl na tříčtvrteční úvazek, na šest hodin. Primáři, když mě přijímal, jsem řekl, že nechci studovat medicínu, že budu poctivě vykonávat veškerou práci, všechno, co mám, se naučím, ale v každé volné chvíli budu koukat do knih a budu se učit. A protože jsem, na rozdíl od sanitářů, kteří tam byli kvůli tomu, aby si mohli ukrást nějaký lék nebo podobně a tak, tak já jsem vždycky byl k dispozici a práci jsem měl vždycky hotovou, tak se někdy i stalo, že za mě sestřičky nějakou práci udělaly, protože jsem tam byl, seděl,

⁹⁰ Otakar Vočadlo, Prof. PhDr. (2. října 1895, Klatovy – 24. ledna 1974, Praha) byl český pedagog, lingvista, anglista a amerikanista. (zdroj: Otakar Vočadlo. *Databáze knih* [online]. Databazeknih.cz, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/otakar-vocadlo-18915>)

⁹¹ prof. PhDr. Zdeněk Stříbrný, DrSc., přední český anglista, profesor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, doctor honoris causa University of Leicester. (zdroj: Zemřel přední český anglista prof. Zdeněk Stříbrný. *Filozofická fakulta Univerzita Karlova* [online]. Praha: FF UK, 2014 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/2014/12/zemrel-predni-cesky-anglista-prof-zdenek-stribrny/>)

⁹² František Kriegel (10. dubna 1908 Stanislaviv, Halič [korunní země Rakouska-Uherska], dnes Ivano-Frankivsk, Ukrajina – 3. prosince 1979 Praha) byl československý lékař, politik Komunistické strany Československa, poúnorový poslanec Národního shromáždění ČSSR a Sněmovny lidu Federálního shromáždění. Přední osobnost pražského jara roku 1968, jediný člen čs. delegace, který odmítl podepsat Moskevský protokol a jeden ze čtyř poslanců Národního shromáždění, kteří na podzim 1968 hlasovali proti přijetí smlouvy o „dočasném pobytu“ sovětských vojsk na území ČSSR. Po roce 1968 pronásledován. V 70. letech 20. století signatář Charty 77. (zdroj: MACH, Vladimír a Miroslav SÍGL. MuDr. František Kriegel CSc. *Totalita.cz* [online]. Tomáš Vlček, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kriegelf.php)

a když bylo... ehm..., když bylo potřeba, tak jsem tam prostě byl k dispozici. Dalo mi to hodně, člověk, když jde ze školy do školy, a nakonec jsem v té škole zůstal celý život, tak ten život nepozná. Tady jsem se přestal bát krve, protože jsem stával v koutě operačního sálu a běhal pro krev. Na úrazové ambulanci přivázeli dopravní nehody, i mi umřel člověk v náručí bez pomoci, protože zrovna nebyl doktor ani sestřičky, prostě babičku dovezli, a ... Já si to neodpustím, ten vtip. Já když jsem nebožtíka odvážel na takzvanou třináctku na patře, tak mi pomáhal student třetího ročníku medicíny. On musel vyběhnout na balkon a poblil primářovi auto. Se mnou už to nic nedělalo. Byl to dobrý výcvik do života, poznal jsem lidi různého typu, pr..., prostě byla to velká škola. No a na druhém kole jsem měl asi životní štěstí, protože jsem nebyl členem SSM⁹³, byl jsem z rodiny živnostníka, zrádce Strany a podobně, a... miloval jsem science-fiction. Na Anglistice mě u ústní zkoušky, na písemku jsem byl asi připravený dobře, vím, že jsem neuměl jedno nepravdělné sloveso, ehm... šít, tak mě, já jsem nevěděl, kdo to je, kdo mě zkouší, zkoušela mě paní doktorka Emmerová⁹⁴, která přeložila celého Bradburyho⁹⁵, a já jsem ho samozřejmě měl v reading listu⁹⁶, a tak, tak mě z něho vyzkoušela. A já jsem samozřejmě zapomněl, že jsem zkoušen, že bych se měl třást, a tím pádem jsem asi exceloval, nebo jsem ji asi zaujal. A na ruštině mě zkoušel, asi byl tehdy docent, Honzík⁹⁷, a já jsem měl vždycky rád ruskou avantgardu počátku století, takže jsem o ní..., něco jsem četl, uměl jsem o tom promluvit. No docent Honzík byl vyhozen krátce po tom, co mě přijali, co podepsal moje přijetí. Paní doktorka Emmerová nás ještě učila, a studenti komunisti jí museli tvrdě bránit, a... Nakonec musela z fakulty..., z Filozofické fakulty odejít, nebo respektive odejít z anglistiky na tlumočnickví a překladatelství, ale byla skvělá, no. A pak už to šlo poměrně rychle, v té době se člověk musel ještě poprat i o stáž v Sovětském svazu, což se mi podařilo, takže jsem v roce.... ehm..., 75 půl roku strávil v Sovětském svazu na státní univerzitě, na Kubáňské státní univerzitě v Krasnodaru⁹⁸. Nebyla to moje první cesta do Ruska. Moje první cesta do Ruska byla na konci prvního ročníku na střední škole, kdy nás pan profesor Matoušek vzal do Ruska na pět týdnů, ehm...

ZV: To byla spíš stáž, nebo výlet? (23:10)

⁹³ SSM – Svaz socialistické mládeže

⁹⁴ Emmerová, Jarmila – vysokoškolská pedagožka a překladatelka z angličtiny (zdroj: EMMEROVÁ, Jarmila. *Obec překladatelů* [online]. CCN Plus, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z:

<http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/E/EmmerovaJarmila.htm>)

⁹⁵ Bradbury, Ray (1920-2012), Ray Bradbury byl americký spisovatel, autor science-fiction. (zdroj: Ray Bradbury. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z:

<http://www.spisovatele.cz/ray-bradbury>)

⁹⁶ reading list (angl.) seznam literatury

⁹⁷ Honzík, Jiří, Literární vědec, rusista, překladatel z ruštiny a němčiny. (zdroj: Jiří Honzík. *Databáze knih* [online]. Databazeknih.cz, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/autori/jiri-honzik-4492>)

⁹⁸ Kubanskyj gosudarstvennyj universitet (Кубанский государственный университет), Krasnodar, SSSR

ZDV: To byl poznávací výlet, dva dny v Kyjevě, deset nebo čtrnáct dní v Moskvě a dvanáct nebo čtrnáct dní, tak nějak přibližně, v Lenigradě. Bydleli jsme na ubytovnách středních škol, jakoby družebních, a pan profesor Matoušek nás protáhl všemi místy. Někdy i těmi, kde nám říkal: „Tak, jedeme tam a tam“, to dnes se jmen..., dnes se to jmenuje Sergijev Posad⁹⁹, to je sídlo Patriarchy Pravoslavné církve, tehdy to byl... ehm..., už se ne..., teď neřeknu jméno toho revolucionáře, ... Zagorsk! Zagorskij se jmenoval. Zagorsk se jmenovalo to město, tak říkal: „Podívejte se, po dvou do každého vagonu električky¹⁰⁰, jo, nemluvit česky, mluvit rusky.“ A sám si sedl do posledního vagonu, aby nás pak posbíral na nádraží v Zagorsku. My jsme skončili v tom vagonu na druhém konci, a už jsme spustili (*naznačuje*): Tancuj, tancuj, vykrúcaj, a prostě písničky a tak, byl červen 68. My jsme měli rádi Sovětský svaz, který nechával probíhat Pražské jaro, a, ehm... Hlavně nás to bavilo, udělat šprajc panu pr., soudruhu profesorovi. On si nech..., nenechával říkat soudruhu profesore, pokud si pamatuju. A pak jsem jako vždycky s fotoaparátem s Flexaretou na krku vystoupil, a velmi rychle jsem pochopil, proč tam cizinci neměli přístup. V tomto poutním místě, než jsme došli ten asi kilometr od nádraží ke klášteru, byly cesty lemovány invalidy Velké vlastenecké války na ložisácích¹⁰¹, beznohými, kteří žebrali. Byly jich desítky, stovky! Já, který jsem fotil vždycky a všecko, jsem nenašel odvahu zmáčknot spoušť. Já jsem od tatínka leccos o Sovětském svazu věděl, ale, hm..., když ve škole nám říkali všechno jinak, že, takže, ehm..., tenhle, tenhle pohled na ty s..., desítky a stovky těch in..., těch beznohých invalidů na těch prkýnkách se čtyřma ložiskama, jak se oráželi od země rozedranými rukavicemi, ten... A pak jsem v Zagorsku byl v roce osmdesát.... osm nebo devět se svými vlastními studenty a vím, na kolik se to stalo turistickým centrem, co se s tím místem stalo. Dobře, vrátím se zpátky na Filozofickou fakultu, stáž v Rusku byla skvělá, mmm..., ehm..., s... s jedním ze svých spolubydlících se kamarádím dodnes. Člověk poznal sovětského člověka, pobavil se s lidmi z Kuby, ze Sýrie, prostě naučil.... Ta ruština tady už dávala smysl, protože jsme měli proč a s kým komunikovat, a samozřejmě pro někoho, kdo dojížděl na vysokou školu z domova, tak to byl taky půlrok kolejního života, i to, samozřejmě, byl zážitek. No a pak přišel ten okamžik na konci studia, najít práci. No, bylo mi vysvětleno, že jako nestraník a někdo, kdo je vlastně prospěchář, protože vstupoval do SSM v roce 1975, aby tím podpořil, jako..., aby tím získal tu stáž. O deset let později se už všichni snažili stáží v Sovětském svazu vyhnout. My jsme ještě museli bojovat, jelo nás z republiky v tom jednom termínu pět. Dva z Filozofický fakulty, jeden z Olomouce, možná tři jsme jeli, a dva z Olomouce, to bylo všechno. No takže bylo mi řečeno jako práce v Praze, tak na to zapomeňte s vaším kádrovým profilem, takže jsme se sešli, přišli pracovníci krajů, Středočeského a i z venkova na Filozofickou fakultu, a..., taková vzpomínka, vidím to jako dnes, ten pracovník za tím stolem v té

⁹⁹ Sergiev Posad (Сергиев Посад), Moskevská oblast, Rusko (býv. Zagorsk)

¹⁰⁰ Električka (електричка) – příměstský elektrifikovaný vlak

¹⁰¹ Ložisák – kus prkna na kolečkách, na kterém se sedělo a odráželo se rukama od země

velké posluchárně, co se dívá na Palachovo náměstí, byla to devítka? To je jedno, tak řekl „A Dvořákovo gymnázium v Kralupech nad Vltavou...“ A mně sešlo, že bydlím naproti bubenského... nádraží v Bubnech, a rozrážeje ostatní studenty jsem se řítit dolů tou posluchárnou, abych to místo získal, což se mi podařilo. A pak jsem tam učil pět let. Potkal jsem tam skvělé kolegy, kteří mě hodně naučili a jednoho normalizačního ředitele, jehož životní pouť, ač byl vynikající chemik, a jako chemika si ho všichni, kdo studovali chemii, chválili, tak jako mladý komunista, který tam měl tu školu spořádat, to bral dost ostře a snažil se zúročit ten bod v mém životopisu, že jsem synem živnostníka, kterému dělnická třída nicméně nechala tu možnost vystudovat, takže mezi námi jako hodně jiskřilo, ale to je jiný příběh. On dopadl přibližně tak, to už jsem na té škole pak nebyl, že v roce 89 v pondělí po 17. listopadu už si nedovolil přijít do budovy. Kolegové, kteří se nakonec stali mými kolegy, protože jsem na téhle škole poslední čtyři roky před odchodem do penze zase učil, tak zvolili (*úsměv*) revolučním způsobem – hlasováním – dočasnou ředitelku, a než sem v roce 1990 sem byl určen, jmenován nový ředitel.

ZV: Já se možná vrátím, ty jsi na vojnu šel před vysokou školou nebo po vysoké škole? (30:01)

ZDV: Já jsem, ehm.. samozřejmě měl vojenskou katedru, musel jsem jít jakoby jeden den na vojnu dva roky po sobě. To byla tvrdá šikana. Nosím od svých osmnácti let, od gymnázia, nosím plnovous, jediná doba, kdy jsem ho nosit nemohl, byl ten druhý a třetí ročník na vysoké škole, protože to bylo jednoduché: oholit, anebo dva roky na vojnu. A jako nebyla k tomu žádná výmluva. Na vojenské katedře velmi často působili důstojníci, kteří milovali práci bojového důstojníka v armádě, ale byli za nějaký prohřešek nebo, v některých případech i pro blbost, superarbitrování a poslání sem, takže zážitky z této doby patří dnes už k nejkomičtějším, ale (*předvádí*) „Pochodem vchod! Asfalt musí praskat!!!“ řval podplukovník, který nechal sestřelit práškovací letadlo nad Šumavou, poctivého komunistu, letce, který opravdu nechtěl přeletět hranice, ehm..., či jeden major, který nám vždycky vysvětloval (*paroduje*), že: „Soudruzi, Země je kulatá, asi jako hruška.“ na hodinách týkajících se map a těchletěch věcí. Nicméně, byl jsem na vojně jenom rok. Okamžik, kdy jsem dostal na poště v Praze 7 povolávací rozkaz, jestli by mě býval někdo viděl, tak si musel myslet, a viděl, že mám v ruce povolávací rozkaz, tak mě musel považovat za blázna, protože já jsem vyskočil nadšením. Já se totiž bál, že budu povolán do Leopoldova na Slovensko, nebo tam někam, a teď už jsem žil jenom se starou maminkou. Byl jsem živitelem rodiny, a prostě, to by byl býval průšvih. Takže povolávací rozkaz do Prachatic na Šumavě a já jsem zavýskal radostí. Vojna byla asi taková, že jako já jsem poznal tu armádu z té stránky, že je to naprosto nesmyslný rok, že asi jako člověka něco naučil, protože například ve snaze teda nějak zaprotestovat jsme, a nebyl jsem sám, tak jsme přijeli asi tak dvě hodiny po tom správném termínu, ač to nebylo daleko, pak se na nás zapomnělo a prvních... týden jsem proseděl na kavalci, a nikdo o nás nevěděl a nevěděli jsme, co máme dělat. No a pak

jsem měl být přidělen k náčelníkovi kontrarozvědky, na útvaru k majoru Monsolovi, známému alkoholikovi, jak jsem posléze zjistil. Ten ovšem zjistil, že jsem syn živnostníka, a tak mě za několik lahví rumu prodal finančnímu náčelníkovi, což byl hrozně férový chlap, Čech, kterej musel v padesátých letech z donucení se stát důstojníkem, a u něho jsem se naučil základy účetnictví a něco jsem se naučil, i když je pravda, že, když byla kontrola shora, tak jsem se musel schovávat, zamykat. Byl jsem zamčen na nepoužívaných záchodcích v administrativní budově, s horou starých časopisů Sovětská literatura, což byly jedny z nejkrásnějších okamžiků na vojně. A hrst těch časopisů jsem si nakonec odtamtud i odvezl. A mám je dodnes.

ZV: Tys tam teda byl nelegálně, svým způsobem...

ZDV: Způsobem nelegálně, velitel pluku to toleroval, kapitán Král to trel, torel, to to-le-ro-val, s tím že ať tady ten brejlatej absolvent sakra nevtrovuje. Ještě jsem po prvních třech měsících dostal druhou frčku jako desátníka, tím můj hodnostní postup skončil, a klid na vojně pak skončil na... já jsem nastupoval 1. prosince a ten klid skončil 1. září, nebo 1. října, dva měsíce před koncem vojny, kdy všichni museli na zemědělskou výpomoc a já jsem velel asi čtyřiceti vojákům, kriplům, štátskriplům¹⁰² s prominutím, co tam zůstali. A velel jsem jim tak, že jsem..., že jsme nenastoupili ani na první rozcvičku, takže kapitán Král vletěl na cimru, sněžilo, bylo pět centimetrů sněhu a asi mínus pět stupňů, a hnal nás na rozcvičku. A já jsem před..., hnal nás do řady na tý naší cimře, a strašně nás seřval a řekl: „A teď jak jste bosí tak na rozcvičku.“ A já jsem předpisově vystoupil z útvaru, udělal jsem ten cvik vpravo nebo vlevo vbok, na.., předpisově jsem před něj předstoupil a prohlásil jsem: „Soudruhu kapitáne, kázeňsky mě potrestejte, ale nenechám se šikanovat a na rozcvičku nenastoupím.“ Od té doby jsem byl, k veliké nelibosti svého finančního náčelníka, kontrolován denně, a občas mi byly podsouvány i hříchy, které jsem nespáchal, a byl jsem neustále obviňován z toho, že pod novinami, které nosím z pošty, to mi byla přidána povinnost, vozím majoru Monsolovi rum. Ale nebyla to pravda, vozil to někdo jiný. Major Monsol moc dobře věděl jako kontráš, kdo je v nemilosti a kdo kontrolován nebude. Takže jsem odcházeje z tohoto bohulibého místa přísahal, že i kdybych měl být na vozíčku, že přijdu ta kasárna bourat, až ten čas přijde, a nevěřil jsem, že bych se toho mohl dožít. Přijel jsem tam někdy v roce 2000 – 2001, a z kasáren je krásná městská čtvrť. Zůstal, v té době zůstala ještě tribuna na buzerplace, tak jsem si na ní vystoupil, mám takovou fotku, jak jsem se tam postavil a zařval jsem: „Na zdar, soudruzi. No, nazdar...“ No takže tož, to byla vojna, a pak gymnázium...

¹⁰² štátskripl - (z něm.) ob. hanl. muž neschopný voj. služby, nevoják (zdroj: Štátskripl. *Slovník cizích slov abz.cz* [online]. scs.abz.cz, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=statskripl&typ_hledani=prefix)

ZV: Pak teda práce na gymnáziu...

ZDV: Odtud jsem, s tím, že mám v Praze rodinu a dojíždění není dobré, tak jsem se snažil najít místo v Praze. Normalizační soudruh ředitel se maximálně snažil mi to ztížit, takže samozřejmě... ehm..., napsal takový posudek, který, jistě jsem byl syn živnostníka a nepřítele, ale byly tam i lži. Já jsem se v té době oženil a rozvedl, takže on, ale všechno bylo pořešené. Nemělo to vliv na mojí práci, ale... ehm... měl jsem tam prostě jako že vedu rozháraný rodinný život, který to má velmi negativní a tak dále, a tak dále, a ještě mi to bylo dáno k podpisu tak, abych to nečetl. Sekretářce, dodnes se občas potkáváme, mladičkému děvčeti to bylo jako podstrčeno s tím, jakože to má za úkol, abych to podepsal, abych to nečetl. Ona mi to ale přečíst dala, a já jsem se, tehdy jsem to popadl, a donesl jsem to předsedkyni stranické organizace, kterou jsem znal jako ženskou, sice komunistku, ale rovnou ženskou, která měla nepočítaně stranických důtek za to, že bránila spravedlnost. Takže, ta dostala vynadáno (*smích*), další důtku. Já jsem ale dostal nařízení, abych si napsal životopis sám, když jsem nespokojen, což jsem učinil. Nicméně, samozřejmě, se mnou šel pak, pravděpodobně se zfalšovaným podpisem, ten původní hanlivý. Kdo mě přijímal, byl nakonec posléze také v nemilosti, byl to ředitel Akademického gymnázia ve Štěpánské ulici doktor Vocelka¹⁰³, Matematika převážně vážně¹⁰⁴, do smrti nezapomenu na jeho gesto, vzal ten posudek (*bere do ruky papír se stolu a předvádí*), když si ho po interview přečetl, upustil ho na podlahu a pravil: „Já vás budu soudit podle vaší práce.“ A tam jsem vlastně strávil patnáct let, čtrnáct let, většinu své kantorské dráhy, až když pak se nám po roce 1990 podařilo jako v první škole v Čechách rozjet mezinárodní maturitu, International Baccalaureate¹⁰⁵, a ministr Pilip¹⁰⁶ prohlásil... pravicový ministr..., „nepotřebujeme elity“ a program, program doslova zakázal, tak jsme se s kolegou, s kterým jsme to v letech 90-95 na gymnáziu tedy budovali, tak jsme začali podnikat. Měli jsme malou jazykovou školu, která nás živila asi dvanáct nebo patnáct let. A pak jsem se před penzí, kolega se stal učitelem a posléze ředitelem Gymnázia Open Gate¹⁰⁷, a já jsem tam pak nastoupil. Učil jsem tam čtyři roky, a pak jsem

¹⁰³ Vocelka, Jindřich, Narozen 1938. PhDr., pedagog, autor učebnic matematiky, autor a moderátor počítačských pořadů rozhlasového vysílání pro školy. (zdroj: Osobnost: Jindřich Vocelka. *Příjmení.cz* [online]. Rodina Online, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: http://www.prijmeni.cz/osobnost/251840/jindrich_vocelka)

¹⁰⁴ Matematika převážně vážně, naučný televizní cyklus ČST, 1980, slovensky. (zdroj: Matematika převážně vážně (TV cyklus). *Filmová databáze* [online]. Praha: Filmová databáze, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/film/matematika-prevazne-vazne/65603>)

¹⁰⁵ viz: *International Baccalaureate Organization* [online]. Cardiff: IBO, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.ibo.org/>

¹⁰⁶ Ivan Pilip (* 4. srpna 1963 Praha) je český ekonom a politik, bývalý ministr školství, mládeže a tělovýchovy v letech 1994–1997 a ministr financí v letech 1997–1998 ve dvou vládách Václava Klause, a poté také Josefa Tošovského. Od roku 2004 do července 2007 byl viceguvernérem (viceprezidentem) Evropské investiční banky. Je ženatý, má dvě dcery a jednoho syna. (zdroj: *Ivan Pilip - politik a ekonom* [online]. Praha: Osobní stránky, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <https://www.ivanpilip.cz/>)

¹⁰⁷ viz: *Open Gate gymnázium a základní škola* [online]. Babice: Open Gate School, 2019 [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.opengate.cz/>

se, protože to bylo strašné dojíždění z Kralup nad Vltavou, tak jsem ehm..., pak se zeptal na své první škole, jestli by mě nechtěli před penzí. Místo tam bylo, tak tam jsem pak svoji učitelskou kariéru aktivní se studenty jakoby dokončil.

ZV: Dobří holubi se vracejí, prostě, asi jo, asi to tak je. A teď momentálně děláš co? (43:55)

ZDV: Tak...

ZV: Co s volným časem?

ZDV: Co s volným časem, tak já jsem prohlašoval, protože vždycky jsem si přál být takovým učitelem, jako můj životní vzor, staříčkový profesor Dvořákova gymnázia v Kralupech, Ladislav Šťastný, učit až do pětadesáti, on měl v tomhle věku ještě tři hodiny úvazek oficiální na Dvořákově gymnáziu, došly mi síly. Nejsem jako můj vzor, došla mi trpělivost. Navíc jsem celý život učil buď elitní studenty na Gymnáziu Nad Alejí, nebo na Open Gate, nebo dospělé v jazykové škole, a při gymnáziu v Kralupech je teď i obchodka, no a to je v podstatě učňák. A mě se už s těmihle dětmi nedařila práce tak, jak bych si přál, a tak jsem rád odešel do stavu, kterému říkám profesionální dědeček. Zatím mám tři vnuky, ve věku 2, 3 a 5 let, no a snad nějaká vnoučata ještě přibudou, takže nad..., v příštím roce čtvrtky hlídám nejmladšího vnoučka. Úterky a středy budu učit zkouškové kurzy, děti tak kolem těch třinácti, čtrnácti let a teenagery v jazykových kurzech při První jazykové základní škole v Horáčkově ulici, a k tomu důchodce, kterým to platí radnice Prahy 4, to jsou skvělé hodiny. Člověka to nesmírně motivuje, když vidí, jak aktivní dokážou být lidi v sedmdesáti, osmdesáti letech, jak se chtějí učit, to je skvělé, a... No a možná ten největší přínos je nové změny v zaměstnání, změna je život. Začal jsem pracovat v cestovním ruchu. Pracuju pro americkou cestovní kancelář Grand Circle Cruiseline, jako profesionální pamětník. Zní to legračně, ale je to, tak trochu jsem si tu práci vlastně vymyslel. Dcera¹⁰⁸ mě, která pracuje jako průvodkyně a vedoucí zájezdů téhle americké společnosti, mě vloni požádala, jestli bych se nesetkal s nějakou její skupinou na Václavském náměstí a nevyprávěl trochu o genui loci toho místa, a co jsem tam zažil. Jako Pražáka, mě to docela potěšilo...

7.3.2.1 Analýza a interpretace životopisného rozhovoru se Zdeňkem Vackem

Ihned z počátku rozhovoru se narátor vymezuje politicky, a to, když podotýká, že se narodil do rodiny neoblíbené Stranou a vládou, což následně vysvětluje s tím, že jeho otec byl živnostník, tudíž měl špatnou pověst a narátora tak jeho špatný kádrový posudek doprovázel až do Sametové revoluce. Tazatele zajímá, jak došlo k tomu, že narátorův otec měl špatnou pověst. Na to se narátor obšírně rozpovídá o svém otci, který vstupoval do Komunistické strany v roce 1921. Dále komentuje

¹⁰⁸ nevlastní dcera (pozn. taz.)

pracovitost svého otce a jeho houževnatost během krize ve 30. letech. Nakonec dodává, že jeho otec ještě v roce 1947 agitoval za Komunistickou stranu, ale v reakci na tajemníka KSČ se vyjádřil nevybíravě a v roce 1947 byl z KSČ vyhozen. Narátor to komentuje tak, že si za to otce velice váží, protože jeho otec „komunistické ideologii věřil, ale myslel“. Narází tím na to, že jeho otec nevěřil slepě, že vnímal, co se v KSČ děje a kam Strana směřuje a nesouhlasil. Narátor pak vypráví příběh svého otce, který byl přemluven manželkou, aby v roce 1951 vstoupil do družstva, ale on se nakonec vrátil k řemeslu a pracoval ve své truhlářské dílně až do znárodnění v roce 1956¹⁰⁹. Tuto příhodu popisuje podrobně, byl to pro něj velmi silný a traumatizující zážitek. Do dílny na Chodově vnikli policisté, dva vyvedli otce ven, jeden vynesl tehdy pětiletého narátora. Ten pak vidí celou situaci jako naprosto absurdní, k dovršení oné absurdity pak přidává příběh o tom, že zanedlouho poté se objevil chodovský předseda stranické organizace s klíči od dílny, aby jeho otce požádal o zhotovení dřevěného obložení do vily, kterou též KSČ znárodnila, a ve které sídlila. Dle narátorových slov naštěstí zasáhla manželka, která otce uprosila, aby předsedu nezbil, jeho otec však nabídku této práce nicméně odmítl. Na to narátor dodává, že od té doby měl pak problémy ve škole.

Tazatele zajímá, jak se živil otec po zavření dílny, narátor odpovídá, že nakonec pracoval v tomtéž družstvu, jako v roce 1951, avšak bylo to pro jeho otce velmi obtížné, neboť mnoho mladých, kteří se u něj vyučili, se stalo jeho nadřízenými, nezacházeli s ním dobře a okrádali ho na mzdě. Otec narátora tehdy zahájil i soudní spor, ale kolegové svědčili proti němu.

Dále se narátor věnuje příběhu své matky, ta se narodila v Litovli v německy mluvící komunitě. Česky se naučila až v sedmnácti letech, poté, co přijela do Prahy, aby se zde vyučila krejčovou. V roce 1943 si vzala svého prvního muže, učitele hudby Veverku, což bylo právě pro matku narátora poměrně traumatizující, neboť si jako Němka brala Čecha, o čemž narátor již dále nevypráví, byť naznačuje, že tento příběh zná. Přesto se však nešťastnému příběhu nevyhne, to když vypráví nejprve o narození svého nevlastního bratra Jiřího, který zemřel na tyfus, a také o smrti pana Veverky, který byl zastřelen holešovickými rudými gardami, a matka se synem, neboť byla považována za Němku, byla přemístěna do sběrného tábora, odkud ji zachránil Přemysl Pitter, u nějž později pracovala¹¹⁰. Dále se narátor zmiňuje velmi stručně o první manželce svého otce, Františka Vacka, které spíš záleželo na domě a dílně, než na rodině, a dále narátor uvádí, že s touto částí rodiny se nikdy nestýkal.

Narátor dále mluví o své školní docházce – do školy se dle svých slov těšil, chodil do školy v Chodově u Prahy (dnes součást Prahy), a stejně jako na počátku rozhovoru si narátor posteskně nad přístupem ředitele Vágnera, který měl prý pověst toho, co se stal komunistou v květnu 1954 a předtím plně

¹⁰⁹ Zdroj: nahrávka eyewitnessingu pro Grand Circle Travel

¹¹⁰ Pracovala jako pečovatelka o děti z konc. táborů v Milíčově domě (zdroj: vyprávění Štěpány Vackové, babičky autora, nenahr.)

využíval svého německy znějícího příjmení. Sám narátor však pochybuje o pravdivosti tohoto příběhu, nicméně namítá, že byl ředitelem neustále sledován, měl pocit, že si na něj zasedl, ale naštěstí jej měl jen na dějepis. V tuto chvíli se narátor opět vymezuje vůči politické situaci v té době, kdy podotýká, že mu jeho otec říkával při přípravě do školy větu, kterou si přál, aby svým dětem říkat nemusel, a to velmi zdůrazňuje, načež uvádí, že se mu jeho přání splnilo. Věta zněla: „Tohle je pravda, a tohle musíš říkat ve škole.“ Zároveň dodává, že si myslí, že v té době určitě jeho otec nebyl jediný, kdo tuto větu říkal.

Narátor ukončil základní školu v roce 1967, přes své přání jít na gymnázium, nastoupil na Střední všeobecně vzdělávací školu Na Vítězné pláni, jeho rodiče se obávali, že by se se svým původem na standardní gymnázium nedostal, o čemž nyní narátor pochybuje, neboť atmosféra ve společnosti již nebyla taková, jako v padesátých letech. SVŠ Na Vítězné pláni bylo tříleté gymnázium se zaměřením na jazyky, zde narátor sděluje, jak byl jazykově vybaven – jeho otec mu platil soukromé hodiny němčiny¹¹¹, což narátor srovnává s „chozením do houslí“, neboť neměl němčinu rád. V osmé třídě si vynutil angličtinu, v níž pak na střední škole pokračoval, ruština byla povinná od třetí třídy ZŠ, kdy narátor uvádí, že byl na středně pokročilé úrovni, ale neviděl v ruštině žádný smysl. Nakonec připustil, že ruština se mu hodila, když začal číst, a také později v rozhovoru připouští, že na školním výletě do SSSR a později na stáži na VŠ už mu ruština začala dávat smysl. Na střední škole měl narátor čtyři hodiny angličtiny a až pět hodin ruštiny týdně, vzpomíná také, že v jednom z ročníků měli dějepis v ruštině. Dále zmiňuje dva z učitelů, o nichž tvrdí, že byli vynikající, avšak oba dva (paní Rajdová – ředitelka, češtinářka; pan Matoušek – ruštinář) byli vyhozeni v roce 1969. Z gestikulace narátora zde vyplývá, že to bylo samozřejmě z politických důvodů v souvislosti s počínající tzv. normalizací.

Na to konto si narátor vzpomene na příhodu, která se mu stala, a která vyústila ve výslech členy StB v budově školy. Uvádí, že ve třídě měli několik členů Leninského svazu mladých, z nichž jeden měl strýce u StB. Tomu sebral pistoli a donesl ji i s náboji do školy, kde předváděl manipulaci se zbraní, podle narátora, aby se předvedl před děvčaty. Když doma zjistili, co se stalo, student se prý bránil, že se pravičáků ve třídě bojí, narátora nevyjímaje, a proto nosí do školy zbraň. Matka onoho studenta pak poslala do školy StB, kde tři „největší pravičáky“ vyslychali v ředitelně, i když na to dnes narátor vzpomíná s úsměvem, velmi se tehdy bál, na křik došlo, na rány, které už čekal, nakonec ne. Pak se pozastaví ještě nad tím, že byl také zatčen v SSSR, ale sám dál tento příběh nerozvádí, na což tazatel reaguje, že třeba později se k tomuto tématu vrátí.

Narátor se nedá vyrušit, pokračuje dál o své snaze dostat se na vysokou školu. Chtěl studovat angličtinu a ruštinu, angličtinu původně jako hlavní obor, ale rusky uměl lépe, a také měl pocit, že se svým původem nebude jednoduché se na vysokou školu dostat. S touto myšlenkou se na přijímací zkoušky

¹¹¹ matky rodný jazyk, otec, ročník 1899, německy uměl

velmi připravoval a díky známým své matky z okruhu Přemysla Pittera měl dokonce konzultaci s profesorem Stříbrným z FF UK, na kterou narátor vzpomíná s vděkem i dojetím, a zároveň poznamenává, že mu profesor Stříbrný řekl, ať nepočítá s přímlovou, neboť on bude vyhozen, což se nakonec stalo, jak na otázku tazatele odpovídá narátor – z politických důvodů. Profesor Stříbrný byl dle narátora „uklizen“ na anglistiku na technice, kde dělal asistenta a zároveň napsal knihu Dějiny anglické literatury.

Narátor dále uvádí, že se napoprvé na vysokou školu nedostal, slovem „samozřejmě“ patrně odkazuje na svůj kádrový profil. Poté šel na tři měsíce pracovat jako doručovatel balíkové pošty, povzdechne si, že je to jediné zaměstnání, které mu nepočítali do důchodu, neboť se ztratily všechny dokumenty. Následně začal pracovat jako sanitář na úrazové chirurgii v Thomayerově nemocnici. Zpočátku to pro něj nebylo příjemné místo, protože jeho otec zemřel právě tam. Zároveň narátor vzpomíná na setkání s Františkem Kriegelem, který byl primářem právě na úrazové chirurgii, a líčí ho jako jednoho z nejlepších lidí, se kterými se kdy setkal. Oceňuje, že mu na pracovišti vyšli vstříc a měl-li všechnu práci hotovou, nechali ho se učit a připravovat k dalšímu pokusu o přijetí na VŠ. Vzpomíná také, že některé práce za něj odvedly sestry, aby se mohl připravovat. Narátor poukazuje na to, že tato práce byla pro něj velikým posunem, přestal se bát krve, zvládal stresové situace včetně úmrtí pacienta či práci na pitevně.

Při dalším pokusu o přijetí na Filozofickou fakultu narátor uvádí, že měl obrovské štěstí. Na ústní zkoušce na anglistice ho zkoušela Jarmila Emmerová, překladatelka a milovnice science fiction, což narátor sice netušil, ale sám, jako milovník Raye Bradburyho, byl zkoušen právě z něj. Na rusistice ho u ústní zkoušky zkoušel docent Jiří Honzík, a opět se šťastnou náhodou shodli na tématu, které měli oba rádi, na ruské avantgardě. Oba dva, doktorka Emmerová i docent Honzík byli z politických důvodů nakonec vyhozeni, i když si narátor vzpomíná, že doktorku Emmerovou tehdy bránili i komunisticky zaměřené studenti. Narátor dále začíná vzpomínat na stáž v Sovětském svazu, což ho přivede k tomu, že to nebylo poprvé, co se v SSSR vyskytl. Vzpomíná na školní výlet s profesorem Matouškem, několik dní v Moskvě a v Leningradě (dnes Sankt Peterburg), nejvíce na něj ale zapůsobila návštěva města Sergiev Posad (tehdy Zagorsk), kde se nachází sídlo patriarchy ruské pravoslavné církve. Pedagog nakázal studentům, aby se rozdělili do dvojic a každý byl v jiném vagónu příměstského vlaku, měli přikázáno jen mluvit rusky. Narátor si vybavuje, jak neposlechli, zpívali české písně, uvádí, že měli SSSR rádi, protože nechalo volně probíhat změny v Československu, byl rok 1968. Také si vzpomíná, že profesor Matoušek nechtěl, aby mu studenti říkali „soudruhu“. Když dorazili na místo, narátor vystoupil, na krku měl fotoaparát Flexaret, ale netroufl si fotografovat. Pochopil velmi záhy, proč cizinci nemají přístup do tohoto města. Celá cesta ke klášteru byla lemována mrzáky z Velké vlastenecké války, většina z nich byli beznozí, pohybovali se na prkénkách na kolečkách, a žebrali o peníze. Narátor

uvádí, že to, co viděl, bylo v absolutním rozporu s tím, co se o SSSR učili ve škole. Poukazuje tak na způsob výuky, který byl ovlivněn sovětskou propagandou. Vzpomíná také, že na sklonku osmdesátých let navštívil Zagorsk ještě jednou, to už sám v roli pedagoga, a divil se, nakolik se to město stalo turistickým centrem¹¹².

Narátor se vrací ke stáži v SSSR, když byl na vysoké škole. Nevypráví o ní nikterak obšírně, jen zmiňuje, že bylo složité se tam dostat, vstoupil kvůli tomu i do SSM, vzpomíná hlavně na osoby, se kterými se na stáži setkal, ta probíhala na Kubáňské univerzitě v Krasnodaru. Narátor sděluje, že to bylo skutečně poprvé, kdy poznal, že výuka ruštiny dává smysl, setkal se zde se studenty z Kuby a Sýrie, a zároveň to pro něj byl semestr svobodného kolejního života, neboť v Praze bydlel se svou matkou.

Narátor se dostává ke konci studia. Vzpomíná na schůzku se zaměstnavateli v aule Filozofické fakulty. Vypráví, že před schůzkou mu bylo řečeno, že na práci v Praze může zapomenout, že má špatný kádrový profil a že je prospěchář, že do SSM vstupoval pouze proto, aby získal stáž v SSSR. Každopádně se mu podařilo získat práci na Dvořákově gymnáziu v Kralupech nad Vltavou, což pro něj bylo výhodné, neboť bydlel hned naproti nádraží Praha-Bubny, tudíž měl přímé spojení. Na gymnáziu potkal během pěti let skvělé kolegy a jak sám zdůrazňuje, jednoho normalizačního ředitele, o kterém tvrdí, že jako chemika si ho všichni vážili, ale jako člověka již nikoliv. Vypráví nepodložený příběh o tom, že po 17. listopadu 1989 již pan ředitel do školy nepřišel, a před jmenováním nového ředitele v roce 1990 byla demokraticky zvolena dočasná ředitelka z řad vyučujících.

Tazatel se zajímá o to, zde byl narátor na vojně ještě před vysokou školou. Na to narátor reaguje, že měl vojenskou katedru, vysvětluje, že dva roky po sobě musel jít jeden den na vojnu. Popisuje to jako tvrdou šikanu, zároveň si posteskuje, že to byla jediná doba, kdy nemohl nosit plnovous. Prý jedině oholit, jinak dva roky vojna. Zážitky z vojenské katedry dle narátora patří k nejkomičtějším v jeho životě. Vypráví, že většina těch, kteří působili na vojenské katedře, tam byli posláni buď za nějaký prohřešek, někdy i pro „blbost“, jako příklad uvádí podplukovníka, který nechal na Šumavě sestřelit práškovací letadlo, či majora, který pokaždé vysvětloval, že: „... Soudruzi, Země je kulatá, asi jako hruška,“ když hovořil o kartografii. Narátor uvádí, že na vojně byl jeden rok, vysvětluje, že povolávací rozkaz mu vlastně udělal radost, ne proto, že musel na vojnu, ale proto, že nebyl povolán do Leopoldova na Slovensko, ale do Prachatic na Šumavě, což, jak vysvětluje, byla dobrá zpráva, neboť v té době žil již jen s matkou a byl živitelem rodiny. Z vojny si odnášel pocit, že to byl naprosto nesmyslný rok, který člověka sice něco naučil, i když z narátorovy řeči je patrné, že o tom silně pochybuje, protože po příjezdu na místo si nových vojínů nikdo týden nevnímal a oni nevěděli, co mají

¹¹² Dnes patří Sergiev Posad mezi tzv. Zlaté kolo – je turistickou kulturně-historickou základnou nejvyšší ochrany ruské památkové péče

dělat. Narátor měl být přidělen náčelníkovi kontrarozvědky, o něm mluví jako o známém alkoholikovi, který však po prostudování kádrového profilu narátora již nechtěl, a tak „prodal“ narátora za několik lahví rumu finančnímu náčelníkovi, o kterém narátor tvrdí, že to byl velice férový člověk, který se musel stát z donucení důstojníkem v 50. letech, a u kterého se naučil základy účetnictví, avšak při kontrolách se musel schovávat. Byl „uklizen“ na nepoužívané toalety, kde byl sklad časopisů Sovětská literatura, tuto část vojny považuje narátor za nejlepší, několik časopisů si odtud i odnesl a má je dodnes. Tazatele zajímá, zda bylo umístění narátora u finančního náčelníka legální. Na to narátor odpovídá, že svým způsobem nebylo, ale kapitán to toleroval s tím, že: ...“ ať tady ten brejlatej absolvent nevtrovuje.“ Po třech měsících byl narátor povýšen na desátníka, čímž jeho hodnostní postup skončil. Tuto epizodu považuje narátor za velmi klidnou a pohodovou, která však skončila dva měsíce před koncem vojny, kdy všichni museli na zemědělskou výpomoc, kdy dostal na starost rotu čtyřiceti nepříliš schopných vojáků, sám je nazývá „štátskriply“, tedy muži neschopnými vojenské služby, a velel jim tak, že nenastoupili ani na první rozcvičku. Na to kapitán reagoval tak, že je nechal všechny nastoupit na ubikacích, a chtěl je hnát na rozcvičku tak, jak byli, bosí, neoblečení, přičemž venku již ležel sníh a teploty byly pod nulou. Narátor předpisově vystoupil a protestoval, s tím, že to považuje za šikanu, a od té doby byl denně kontrolován, což znepríjemňovalo život hlavně finančnímu náčelníkovi, a byly mu podsouvány prohřešky, kterých se nedopustil, například, že tajně zásobuje náčelníka kontrarozvědky alkoholem, což nebyla pravda, neboť, jak narátor vysvětluje, náčelník kontrarozvědky věděl, kdo bude kontrolován. V nadsázce pak narátor dodává, že přísahal, že až přijde čas a kasárna se budou bourat, přijede a pomůže s demolicí, i kdyby „byl na vozičku“. Na místo se pak dostal kolem roku 2001, kdy byla kasárna již přestavěna na městskou čtvrť. Zůstala však stát tribuna na „buzerplace“, na níž si narátor vylezl a nechal se na ní vyfotografovat, jak křičí: „Na zdar soudruzi! No nazdar!“

Narátor se vrací k práci na Dvořákově gymnáziu v Kralupech nad Vltavou. Uvádí, že po celou dobu se snažil získat místo v Praze, aby již nemusel dojíždět. V tom se mu snažil zabránit ředitel gymnázia, kdy sepsal posudek, ve kterém uváděl nepravdy, zúročil i to, že se v té době narátor rozvedl se svou první ženou, a sekretářka údajně dostala za úkol, aby narátor posudek podepsal, aniž by ho četl. Ta však neuposlechla, a dala narátorovi posudek přečíst. Ten se rozhodl nepodepsat a donesl posudek předsedkyni stranické organizace. Zde narátor opět poukazuje na svou nelibost vůči režimu a ideologii, když mluví o předsedkyni stranické organizace jako o komunistce, ale zároveň poukazuje na to, že soudí podle toho, jací lidé jsou, když uvádí, že to byla férová ženská, co měla nepočítaně stranických důtek, protože bránila spravedlnost. Narátor dostal nařízeno, aby si posudek sepsal sám, i tak měl však podezření, že původní posudek se dostal k potenciálním zaměstnavatelům s falešným podpisem. Nakonec byl narátor přijat na Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici, přijímal ho tehdejší ředitel Vocelka, známý matematik. Ten si po pracovním pohovoru přečetl i posudek, a předvedl gesto, o němž

narátor tvrdí, že ho nikdy nezapomene. Vzal posudek, pustil ho na zem a prohlásil: „Já vás budu soudit podle vaší práce.“ Na Akademickém gymnáziu pracoval narátor patnáct let, kde se po roce 1990 povedlo spustit projekt mezinárodní maturity¹¹³, který ovšem ministr školství Ivan Pilip zrušil, což narátor považuje, jak sám zdůrazňuje, od pravicového politika, za dost absurdní. Poté založili s kolegou malou jazykovou školu, ve které pracovali přes deset let, následně pracoval v Gymnáziu Open Gate, kde jeho kolega získal místo ředitele. Kvůli dojíždění ale nakonec narátor začal pracovat před penzí tam, kde začínal, tedy na Dvořákově gymnáziu v Kralupech nad Vltavou (v rozhovoru to neuvádí, ale oženil se a přestěhoval se právě do Kralup). V současné době již narátor pracuje jen na zkrácený úvazek, hlídá nevlastní i vlastní vnoučata, učí angličtinu důchodce na kroužku v První jazykové základní škole v Praze 4 a začal též pracovat jako profesionální narátor pro cestovní kancelář Grand Circle Cruisline.

7.3.3 Protokol o druhém rozhovoru

Tazatel: Zbyněk Vacek (ZV)
Narátor: Zdeněk Vacek (ZdV)
Datum: 26.7.2017
Místo: Místo bydliště tazatele

Rozhovor byl nahrán 26.7. 2017 v místě bydliště tazatele, které je i bývalým místem bydliště narátora. Vzhledem k tomu, že narátor je otec tazatele, rozhovor byl veden v přátelském a otevřeném duchu, oba aktéři si navzájem tykají.

7.3.4 Druhý rozhovor se Zdeňkem Vackem – narátor v cestovním ruchu

Soubor 1 (IMGP4864)

ZV: Tak já myslím, že můžem to..., životní příběh použít z toho, co už se natočilo předtím, a mě by samozřejmě teď nejvíc zajímalo, v podstatě nejdřív jak ses dostal k tomu..., jak to nazvat..., eyewitnessingu, tak to nazvala Jana¹¹⁴, teda Jana, teda Tereza¹¹⁵, tak to použiju, profesionální termín, co tě na tom baví, a jaký turisty vlastně nejčastěji vídáš a tak..., prostě tak.

ZdV: Jasně, v podstatě jsem se k tomu dostal jakoby náhodou, v době, kdy Tereza dělala převážně práci místního pražského licencovaného průvodce, tak měla jenom jednu skupinu, o těch třiceti, čtyřiceti lidech, a provázela je nějakým takovým..., přes Václavský náměstí, Starý Město jako, na Karlův most. A chtěla nějakým způsobem to oživit, aby to nebyla jenom ta procházka, a napadlo jí, že spoustu věcí v naší historii se odehrávalo na Václavském náměstí, kudy ta trasa vedla, a že by vlastně nebylo od věci,

¹¹³ International Baccalaureate

¹¹⁴ Jana Libichová, manželka narátora

¹¹⁵ Tereza Libichová, nevlastní dcera narátora

kdyby někdo popovídal těm klientům, abychom použili ten odborný termín (smích), o, vlastně aby jim tak někdo rozebral ten genius loci, proč je pro nás to místo tak důležité. A já jsem jakoby..., mě ta idea, ta myšlenka mě hrozně zaujala, začal jsem nad tím přemýšlet, co bych mohl vyprávět, jak to postavit., Udělal jsem si na útržek staré obálky asi deset bodů, které se týkaly. A teď jsem říkal, tak takový nějaký suchý, to ještě není ono, a pak mě... Pak jsem si uvědomil, že jsem vlastně, vyjma své učitelské praxe, takhle na veřejnosti moc nevystupoval, že to je..., že se to musí promyslet, aby to nějakou logiku, aby se ty lidi zvykli na hlas toho mluvčího, žejo. mám určitéj přízvuk, kterej třeba jim nemusí úplně lahodit, a tak jsem to jako postavil, že bych na začátku měl říct nějaký vtip. To je ten vtip s tím, že jsem se nemoh přestat smát, když jsem si uvědomil, že jsem se už stal muzeálním exponátem¹¹⁶, když jsem byl požádán tohleto udělat, to vyprávění. A pak jsem prostě zjistil, že to vypadá na nekonečnou práci a přípravu, na to nebyl čas, tak jsem tam prostě na ty schody Národního muzea přišel, průvodce posadil ty lidi na schody, a já jsem zavřel oči, vlastně jsem skoro ani neměl kontakt s tím obecnstvem, a začal jsem vyprávět, vzpomínat. Měl jsem v hlavě jenom takovou tu osnovu, ten vtípek na začátek, tu vzpomínku na svého otce a na tu nejstarší vzpomínku, jak jsem tam u toho byl, když tátu vy..., znárodnili dílnu. A pak jsem přešel k takovejším těm historickým faktům, který jsem, který se odehrávaly na Václavským náměstí, tím, že v podstatě tam začalo jakoby pro obyčejný lidi založení republiky, což teda jsem nemoh zažít, žejo. A pak co jsem zažil, to znamená srpen 68, stáli jsme nad Palachovým pomníkem, čili smrt Jana Palacha, potlačení demonstrací na první výročí až prostě po Sametovou revoluci a ty první projevy z balkonu Melatrichova a tak. A pak jsem otevřel oči a sklídl jsem potlesk. Což samozřejmě pohladí člověka na duši, že se to líbilo, ale nebyl jsem si jist, jestli bych to dal znova ve stejném podání. Nicméně jsem Tereze slíbil, že kdykoliv bude chtít a já budu mít čas, to jsem ještě byl v normálním zaměstnání¹¹⁷, tak když to vyšlo na sobotu, na neděli, tak jsem prostě přišel. Dělal jsem to zadarmo, strašně mě to bavilo. A pozorně jsem poslouchal, jak Tereza říká: „Tys vynechal tuhle story, ta tam musí zůstat, to je dobrý,“ nebo „tady to už je moc dlouhý, to možná bysme měli vynechat,“ a jak se to prostě vybrousilo za léto, asi pětkrát nebo šestkrát. A mezi tím ten výkon, to vystoupení to, dejme tomu, to zastavení v té prohlídce toho profesionálního průvodce si zhlédl hlavní vedoucí té větší skupiny, ten jako nadřízený celé té skupiny, a strašně se to líbilo. A v podstatě mi bylo nabídnuto, a ještě několika místním lidem, kteří měli nějaké vzpomínky, třeba byli při otevření zdi v Berlíně, nebo mladší, kdo byl členem studentského stávkového výboru, jestli by to nechtěli zkusit dělat jako více méně profesionálně, jako pevnou součást té prohlídky Prahy. A vyzkoušeli to i v Budapešti, v Bratislavě v Berlíně totéž. Prostě jsme s Terezou vymysleli něco, co se dostalo do toho programu napevno, a máme i za to svou mzdu, kterou hezky při..., musím, protože máme smlouvu s tou cestovní kancelář,

¹¹⁶ Tím začíná p. Vacek svou řeč před turisty – příběh, jak se k té práci dostal.

¹¹⁷ Narátor je nyní v důchodu.

tak to pěkně musíme i danit (smích). Nic..., je to... Pak přišlo to, že bychom měli mít nějaké téma. To nebyli... Změnila se trasa, našli jsme si tišší místo, a začli jsme na tom. Mezitím samozřejmě přijeli nadřízení, vyzkoušeli nás, kdo bude dělat eyewitnessing. Nechali si předvést ten výkon ve svém pětihvězdičkovém hotelu. Prostě, nahráli si to, nechali si vysvětlit proč a jak říkáme, a tak dále. Prostě cítil jsem se jako u zkoušky na vysoké škole, nicméně jsme..., bylo to shledáno jako pozitivní a byl na to dobrý ohlas od klientů, a bylo to spuštěno na té bázi jako profesionální. No a první takové opravdové téma, a že to nebyly vzpomínky, že jsem zavřel oči a přestal jsem o tom..., prostě jsem vyprávěl, to téma bylo rozdělení Československa. No a pak na tom začala být práce si udělat text, už jako hereckou roli trošičku, které vzpomínky, které se osvědčily, dokud to člověk dělal prostě jenom pro svojí zábavu a zadarmo, aby tam byly, a kolik tam dát té historie jako učitelského vysvětlování, a které ze svých vzpomínek, které můžu živě vyprávět a můžu u toho slzet, prostě je to od přírody, co tam může přijít. No tak...1 to trvalo hezkých pár hodin, hezkých pár večerů, než text vznikl, a pak samozřejmě desetkrát a stokrát přečíst a zjistit – tady máš chybu a už jsi to i třikrát říkal a přece bys to svému žákovi podtrhl červeně (smích) – a..., no rozběhly se tam prostě ty skupiny, podělili jsme se na celý rok podle nějaké té smlouvy a nějakého kalendáře kdo kdy mohl, a ti mladší, co byli hodně účastni nejen u pádu zdi v Berlíně, byli na Národní třídě nebo v tom stávkovém výboru, tak ti měli spíš téma jako Sametové revoluce. Já jsem zůstal u toho rozdělení Československa, protože to bylo taky mě blízké téma přes rodinnou historii, a měl jsem tam prostě zážitky ze Slovenska před rozdělením, po rozdělení, zážitky mých rodičů z doby těsně po válce a podobně, a postupně se situace vyvinula tak, že i bylo potřeba, abych pojal nějak to téma té Sametové revoluce i já, že to nedělali jenom ti ostatní. No a pak organizačně došlo k tomu, že bylo v tomhle školním..., v tomhle školním..., v tomhle pracovním roce, v této sezóně bylo práce méně, no a tak jsem nějak využil té své výhody, že tou angličtinou vládnu, a že jsem populární, protože tam na konci každého toho zájezdu jsou dotazníky a je tvrdé hodnocení hlavního vedoucího, programme directors jednotlivých skupin i těch prostých místních průvodců a těch, kdo dělají eyewitnessing. No takže to člověku polichotilo, že měl dobré výsledky. „Na co si pamatujete,“ ptá se při rozloučení vedoucí té skupiny, no a když vám skoro v každé skupině řeknou, že eyewitness, nebo eyewitnessing, tak samozřejmě je to fajn, funguje to. Formálně řečeno, jo, mám smlouvu na příští dva roky (úsměv). Proč mě to baví? Najednou jsem si uvědomil, že spoustu..., jednak jsem spoustu příběhů samozřejmě vyprávěl v teenagerovském věku svým dětem, a někdy to zaujalo, někdy to nudilo, protože už některé ty věci jsou tak trochu „třicetiletá válka“, v určitém okamžiku, nebo když člověk nezvolí správnou chvíli, kdy mladý člověk, který by to měl poslouchat a kterému to chce rodič vyprávět...

ZV: No jasně, patnáctiletí... „blbý rodiče....“

ZdV: Na druhou stranu je pravda, že jsem si už tehdy, když třeba Ondrovi¹¹⁸ bylo já nevím šestnáct, sedmnáct, uvědomil, že to cenu má. Protože, nebo kousek později, když mi jako řekl, že ty příběhy převyprávěl svým dívkám, protože zjistil, že o té době a o těch věcech nevědí nic ze školy ani od rodičů. A proto jsem pak, když jsem byl o to požádán, jako neváhal a zkusil jsem to, a v pravdě řečeno, je příjemné být placen, ale když to neříkám před šéfy cestovní kanceláře nahlas, dělal bych to i zadarmo. Baví mě na tom to, že můžu použít své vzpomínky. Mám takový pocit, že vrátím něco svým rodičům, na které vzpomínám, a upřesňuju si sám pro svojí paměť, jak ty věci vlastně byly. Protože mám zážitek z něčeho, já nevím, třeba z potlačení demonstrací k prvnímu výročí srpna, a teď jsem si musel..., ale teď jsem si musel třeba dohledat, čili chci říct malou historickou informaci, ale mám jí správně? Mám jí přesně? Nebo to byl jenom zážitek z tohoto roku, a bylo to jinak? Jo... totéž třeba o srpnu. Totéž třeba o rozdělení Československa, už to tak je, historie, jak to přesně bylo ta vila Tugendhat, jo. Musel jsem si některé, některá fakta dohledat a zkontrolovat jakoby historicky, ale to důležité, co se po mně chce v téhle práci je, jsou ty osobní vzpomínky, méně historického výkladu. To ti licencovaní průvodci v průběhu té dlouhé prohlídky z části udělají. Každý na to má svůj osobní přístup, ale jsou to většinou mladí lidé, mezi dvaceti, třiceti, no..., mezi dvaceti, čtyřiceti dejme tomu, a komunismus nepamatují. Kdo je klientem.... Tohleto je specifická velká americká cestovní kancelář, a ty zájezdy, ti klienti, se kterými se já setkávám, to jsou specialisté..., to jsou specializované zájezdy se speciálním servisem pro seniory. V naprosté většině jsou to poměrně vzdělaní Američané na penzi, často opravdu i přes 80, vidět ty lidi, jak jsou aktivní a chtějí pořád ještě cestovat, je taky něco, co mám na té práci rád, a je pak zajímavé i ten feedback od těch lidí, na co se ptají, co je zajímavá, co vědí o naší, nebo spíš evropské historii, a zjednodušeně řečeno, jak se jim někdy ty kmeny v té Evropě pletou. To je asi jako v Americe Siouxsové a Apačové, a už to taky si ne každý pamatuje, i když to možná v dějepise bral. Mám pocit, že to povídání, ty vzpomínky starého upovídaného pedagoga tady mají smysl, protože ti lidé si spoustu věcí ujasní, takhle mi to řada lidí už jako řekla, že se jim prostě jakoby pospojovali věci, které si nedokázali spojit. Tu a tam babičku nebo dědečka provází někdo mladý, a to je taky ne..., je to ne vždycky, ale je to velice zajímavý zážitek, protože, zvláště pro Američany, což je naprostá většina klientů té cestovní kanceláře, ta hist..., jak probíhá ta historie staré demokracie je trošičku nuda, a pro ně je to jako, vypadá... A teď oni jako, vidím tu radost, když zjistí, že se ve škole něco učili a že to opravdu tak je. Že to někdo opravdu tak prožil, že to není nějaká válka za nezávislost z dějepisu.

ZV: Moment.... Tři, dva jedna... (vypne se kamera)

Soubor 2 (IMG4865)

¹¹⁸ Narátorův nejmladší syn.

ZdV: OK, tak já myslím, že jsem první otázku v zásadě jako vyčerpal...

ZV: První shon otázek určitě, mě při tom poslouchání malinko tak jako napadlo, do jaký míry je ten eyewitnessing opravdovej eyewitnessing a do jaký míry teda se tam člověk musí našprtat nějaký dějinný události. Jak moc to propojuješ a jak moc je to o těch příbězích?

ZV: U..., v tom, co máš, nebo můžeš mít nahrávku¹¹⁹, o té sametové revoluci, tak je tam 10 % faktů, to je uložení mezi ta data těch vzpomínek, to znamená jaro 58, leden 68, srpen 68, pak ten rok 71, rok 88 a 98, je to čistě na zážitcích. Jo, je to, 85 % jsou to moje osobní příběhy, moje osobní vzpomínky. U toho rozdělení Československa, věc, která se mně jako Čecha, silně osobně dotýkala, tam je použito pár těch příběhů, co mám, co bych měl asi pokaždé. Jo, jako ten úvod, a to, jak jsem byl jako šestileté dítě u znárodnění dílny mého otce, takové to uvedení do toho komunismu, ti američtí to potřebují, tu atmosféru trošičku, a tam pak zřejmě tomu je... Tak 20-25 % historie to je, protože musím připomenout trošičku, žejo, Masaryka a jeho americké období, jako zčásti jako milý vtíp teda tu, teda ten vtíp, že Amerika pomohla, protože přecijenom vztah dobré rodiny. Američanka si nemohla vzít někoho, kdo by usiloval o nějakou pitomost, a že tady ta podpora od Ameriky pro naši samostatnost byla. A vzpomínky mého otce na první republiku, protože to mám, i když to nejsou moje vzpomínky, hodně jako v sobě. Na tom jsem se snažil pochopit, a na jeho příběhu mladého nezaměstnaného dělníka, který zakládal Komunistickou stranu, a v roce 47 z ní byl jako zrádce vyhozen. Jo. A to jak putoval na Slovensko, jak on sám jako začínající, žejo, za zaměstnáním putoval, jak on cítil vztahy Čechů a Slováků a podobně. ,Potom epizoda, kdy mí rodiče byli v jednapadesátém roce na svatební cestě na Slovensku, jak cítili to, že Slováci nejsou spokojení s tím, jak se vyřešilo státoprávní uspořádání. Je to tedy na vzpomínkách rodičů Pak ty... a tam je ten historický vklad, ty peripetie o tom, o co Slováci usilovali a jak to pořád nedostávali. Z nějakého důvodu, pokaždé jiného, se nedospělo k té federaci, až se k ní nakonec dospělo až po ruské okupaci v roce 68, kdy se ta idea zalíbila tomu polostranickému vedení, žejo, divide et imper, rozděl a panuj, a tím pádem se to bude ten stát snáz ovládat a pacifikovat. A měl jsem přítelkyni Slovenku, vlastně jsem si jí nakonec na krátkou dobu i vzal, takže jsem poznal Slovensko let sedmdesátých, a ten vztah mezi Čechy a Slováky, o tom vyprávím. To už jsou osobní zážitky, a peripetie po konci komunismu a ten osobní prožitek z toho šoku, jak Slováci chtějí pryč z toho státu, který jsme konečně osvobodili od komunistů, a to zpětné si uvědomění té historie, že to vlastně pro ně je přirozené a že už prostě mají dost „staršího bratra“, a že to není špatně. A když si vzpomenu na tu hymnu, co skončila v půlce na Silvestra 93, tak to brečím od přírody, vždycky, jo..., protože mě se to..., já jsem si uvědomil, že my jsme byli českoslovenští vlastenci, ale Slováci slovenští vlastenci až potom. Že to byl ten problém. A s radostí vyprávím o své dceři, o tom, jak studovala na Slovensku, jak ona vidí

¹¹⁹ Nahraný eyewitnessing přímo z ulice, 1. část, kterou tazatel zaznamenal na kameru před tímto rozhovorem.

Slovensko, a jak dneska ten vztah je pozitivní, skvělý, každý máme svou hvězdičku¹²⁰ a společně nadáváme na byrokraty v Bruselu. Což je ten závěrečný vtip, kterému Američani rozumí, žejo, že si představí oni jako ty svoje státy a tu federální vládu, jak na ně nadávaj. Tak. A jako co, na čem začínám pracovat, je, kdyby to, kdyby o to byl zájem, může to přijít, vztahy Čechů a Němců, protože to máme v rodině hodně silně, a ty dramatický prožitky tohohle toho, takže si myslím, že by to taky mohlo být zajímavý, a docela bych se někdy i rád vrátil k těm svým prvním vystoupením, genius loci nějakého místa, tam k tomu Václavskému náměstí jako Pražákovi, který tam byl, zažil to zdrcující ticho pochodujících desetitisíců na Palachově pohřbu, i ty salvy z těch samopalů do té fasády¹²¹, o který si ty nešťastníci, co přijeli z Kazachstánu, mysleli, že je Československý rozhlas. Naštěstí mě minula ta místa, kde se střílelo do lidí, a v devětašedesátém jsem utek dřív, než začali milicionáři střílet. I když jsem slzel ještě večer z toho slzáku¹²². Ale vystartoval jsem včas.

ZV: To byl ten hokejovej zápas?

ZdV: Ne, ne, to bylo první výročí srpna.

ZV: To bylo první výročí srpna.

ZdV: To bylo..., to bylo..., tam stříleli do lidí, byly tam, tam byly vojáci a milice a milice střílely do lidí. Zabily čtyři lidi, a nikdo nikdy nebyl potrestán. Já jsem došel s tím davem až těsně nad Muzeum, jako na konec Vinohradský třídy, a protože jsem byl v první řadě, tak ten slzák napadal za nás, a já jsem se prostě jenom otočil a říkal jsem si „musíš zavřít oči a nesmíš zakopnout o támhleto hromadu lešenovejch trubek, jinak dostaneš nářez“. Poslední nádech a skrz ten slzák se mi podařilo proběhnout a zmizet do Italský. Takže tam jako u té střelby jsem možná.... A, a ano, byl jsem, teď krásná vzpomínka, dorazil jsem na Václavák za hokejové kontrarevoluce¹²³, nacpalo se nás asi deset do Trabanta v Chodově, na Praze 4, dojeli jsme až za svatou Ludmilu¹²⁴, tam jsme Trabant v těch osmi lidech odnesli na chodník před Národní dům, protože tam už nešlo, tam byli lidi nebo auta, a dor..., do..., podařilo se nám se dostat až na úroveň Muzea. Tam už pak jenom kolovaly ty otevřený šampaňský, a „Tarasove, bu bu bu, dostali jste na hubu“, „neměli tam tanky, dostali dvě branky“, a tak, a v té euforii jsme tam byli asi do půlnoci a dolů k Aeroflotu, kam hodinu před koncem zápasu StB nechala navízt ty dlažební kostky, aby ta provokace mohla proběhnout, žejo. Lidi se toho samozřejmě chopili a Aeroflot vytloukli, tak tam už jsem jakoby nedošel, tam jsem nešel, protože v tom centru města, tam bylo pravděpodobně ten milion lidí, kterej byl v roce 89 pak na Letný. Jo, že tam jako to končilo už na Náměstí Míru, dál už

¹²⁰ na vlajce Evropské unie.

¹²¹ Národního muzea

¹²² slzný plyn

¹²³ 21. března 1969, hokejový zápas ČSSR-SSSR, 2-0.

¹²⁴ Kostel sv. Ludmily na Náměstí Míru v Praze.

se dalo drát jenom pěšky, musel bejt člověk mladej a mít sílu se prodrat. A jako, co jsme viděli po cestě z toho Trabanta, tak jako to neexistovaly pruhy, jo, tam a zpátky, všichni jeli do centra. Nákladáky plný lidí s vlajkama, jo, ty vejtrasky¹²⁵, prostě, ty sklápěčky, ty starý stojedenáctky¹²⁶, prostě všichni tam jeli. A až to dál nešlo, tak prostě z toho vyskákali a šli pěšky. Byl to velkej zážitek, i když asi nejsilnější byly ty pochodující masy na tom Palachově pohřbu¹²⁷ po tom Vác... se to hnulo a potom v absolutním tichu, jenom ta pára od úst těm lidem šla, jo, a šli prostě a šli a to ticho, to jsem měl pocit, že..., že přes tohleto cesta nevede, že..., ale vedla. Ale v jedno jsem tak nák doufal, že to ráno 21. srpna¹²⁸ je začátek konce komunismu. Začátek konce. Což se naštěstí splnilo. Jako když jsem otočil tím knoflíkem¹²⁹ tehdy ráno¹³⁰, a místo tý muziky, kterou jsem čekal, jo, místo toho Olympicu, tam začaly rachotit ty salvy a „občané, zachovejte klid, přečteme prohlášení Ústředního výboru“, a další salva ze samopalu nebo z kulometu, jo, jako..., jo, jsou prostě věci, už jako je ten okamžik, kdy člověk přestane brát někoho, jako osvoboditele. Fullstop¹³¹.

ZV: No, já myslím, že jsem se dozvěděl více méně všechno, o tom...

ZdV: Kdyby bylo ještě něco potřeba...

ZV: Tak já se případně ozvu, kdybych potřeboval nějaký doplnění a nebo nějaký názor, jaký turisti choděj vím v podstatě už tím pádem od tebe, možná ještě taková jako..., tvůj soukromej názor, jestli si myslíš, že by takovejhle způsob turistiky mohl bavit i jako mladší ročníky, než jenom tyhleto americký důchodce, jak říkáš.

ZdV: Jasně. No, podle... Já... já jsem..., já mám zážitek, starej zážitek ze dvou míst, kde jsem jako učitel byl ještě v osmdesátých letech, kde před náma a mými žáky byl eyewitness. Provázeli nás po Lidickým muzeu dvě lidické ženy. Přežily Lidice, a musím říct, že hluk, pošeptávání a pošťuchování bylo pět minut, pak bylo hrobový ticho, a následovalo ještě půl hodiny po konci té prohlídky. A podobný zážitek, ne u všech, ale velice často má Jana¹³², když jezdí s dětmi do Terezína, ale tam už jako eyewitness málokdy, jo. A ještě jednou jsem tohleto zažil do jistý míry, kde to jenom bylo..., tam ani..., takhle, vyprávěl jsem, jel jsem se studenty na zájezd do Holandska na výměnný zájezd těsně po listopadu¹³³ a v autobuse jsem jim..., a měli jsme zastávku v Mainzu¹³⁴, tam kde ve svatém Martinu je to skvělý

¹²⁵ Praga V3S

¹²⁶ Tatra 111

¹²⁷ 25. ledna, 1969

¹²⁸ 1968

¹²⁹ na radiopřijímači

¹³⁰ 21. srpna 1968

¹³¹ tečka

¹³² manželka narátora, Jana Libichová, ředitelka ZŠ Horáčkova v Praze.

¹³³ 1989

¹³⁴ Mainz – Mohuč, Německo.

umělecký dílo, okno navržený Chagallem¹³⁵, a já jsem jim prostě s nadšením vyprávěl o svém oblíbeném umělci, a my jsme to tehdy, v tom devadesátém roce, jeli dva dni, žejo, společně v autobuse, lidi byli utahaní, byli to teenageři, šestnáctiletí, ale když jsem je tam usadil do toho kostela konečně, když jsem je tam dovek, tak jsem je pak nemoh odamtud dostat. Opravdu si ty desky těch oken prohlídli. A nemuseli, už jsem je nemusel ukázňovat. Já si myslím, že, můj osobní názor je, že je to dobrej způsob, že je to něco, co zaujme, ale, i když jsem u toho nebyl osobně, vím, že nesmí ten eyewitness začít poučovat. Musí dovyprávět, možná, že může ta slza, co člověk uroní, jako ten eyewitness, může působit na pár teenagerů s mobilem pod lavicí směšně, ale mám tu zkušenost sice z druhé ruky, ale od kolegů dějepisářů a tak, kteří tohle zkoušeli, žejo, jako že to považují za asi dobré, že když se potom dostanou třeba ti mladí do diskuse, tak začne ten starý člověk, často velmi starý člověk, dneska už těch pamětníků je málo, tak začne poučovat, a v okamžiku, kdy to třeba je... starý komunista, tak ten efekt se může i vytratit. Člověk musí být asi jako třeba ten učitel nebo ten kdo toho svědka té minulosti tam přivede, musí s ním být trošku dohodnutý, o čem se bude povídat, jak se to udělá. tohle jako je nebezpečný, ale jinak si, jinak mám ten dojem, že to může fungovat a mám tu zkušenost jako učitel, který je na penzi jen dva roky, takže dneska už ta historie, kterou..., kterou tou historií, tou „třicetiletou válkou“, nezajímavou, je i komunismus a Sametová revoluce. A ten skvělý vtip, který kdysi předváděl Kaiser¹³⁶ s Lábusem¹³⁷, jak učitel zkouší žáka ze Sametové revoluce, tedy ten vtip vznikl asi tři roky po revoluci, tak ano, já jsem to viděl u maturitní zkoušky naživo. Je to tak.

ZV: Je, no...

ZdV: Je to tak... A musím zdůraznit, že mám pocit, že stále ještě polovina dějáku..., dějepisářů končí rokem 48 a potom už to považují za politiku a je to špatně. Pravěk si člověk, když chce být archeologem nebo paleontologem, dodělá na vejšce. Ale současnou historii až do předvěčerejška, by se měl dovědět na zá(kladní škole.)¹³⁸

(Interpretace a analýza této části rozhovoru je součástí textu diplomové práce)

¹³⁵ Marc Chagall, židovský bělorusko-francouzský malíř. Měl vlastní umělecký styl skládající se z expresionismu, symbolismu a kubismu.

¹³⁶ Oldřich Kaiser, herec

¹³⁷ Jiří Lábus, herec a dabér

¹³⁸ konec nahrávky.